

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

The Library

of the

University of Wisconsin

The Gift of

The Karel Jonas Estate

A
10,613

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

ŽENSKÁ

www.libtool.com.cn
BIBLIOTÉKA

Redaktorka:

ŽOFIE PODLIPSKÁ.

Svazek 5.

O s u d a n a d á n í .

Román od Žofie Podlipské.

1.

Tiskem a nákladem knihtiskárny: J. Otto v Praze.

1872.

Digitized by Google

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

ŽENSKÁ
BIBLIOTÉKA.

Redaktorka:

ŽOFIE PODLIPSKÁ.

no
Č. III.:

O s u d a n a d á n í.

V PRAZE.

Vydavatel a nakladatel: J. Otto.

1872.

ÓSUD A NADÁNÍ.

www.libtool.com.cn

R o m á n

od

✓
Žofie Podlipské.

Na památku J. & V. N.

V PRAZE.

Vydavatel a nakladatel: J. Otto.

1872.

www.libtool.com.cn

Knihtiskárna: J. Otto v Praze.

A
10,613

727863

21

www.libtool.com.cn

Své sestře.

Ty, sestro, doprovod mne touto knížkou
k srdcím českých sester našich veškerých.

gift

18 Dec 50 Karel Jansa setali

www.libtool.com.cn

Na mírném návrší vyčnívaje nad koruny hustého stromoví červencovým vedrem ovadlého, v každém úhlu svého čtverhranu vížkou ozdoben, pohlížel zámek Libějický do světa ne zvědavě, ne všetečně, ale také ne lhostejně.

Viděl většinou již jen strniště, sady a zahrady bez svěžesti, zaprášenou silnici, z nížto se uchylovala k němu cesta, kterou potůček oklikami svými as dvakráte křižoval.

Mdlou tu krajinu obepínalo kolem horstvo v neprůsvitném vzduchu jen vzdáleným mračnům se podobající. Jediný potůček prozrazoval žilobití vadnoucí přírody. Smaragdová zeleň a bohatý věnec pomněnek táhly se jako pestrá páseň za jeho bystrým během, na kraji pak obzoru tři rybníky tvořily jako tři utěšené oásy na vyprahlé pustině.

Cesta k zámku šla parkem sklánějícím se po návrší a dnes ji krášlí vítězné brány ovinuté chvojí a praporci. První brána klene se nad vchodem k parku, druhá vprostřed stromořadí a poslední obepíná sama vrata zámecká.

U první brány objevilo se osmileté děvčátko v bílých šatičkách růžovými stužkami ozdobených. Dívalo

se zvědavě na cestu, pak uskočilo netrpělivě mezi osoby u vchodu zaměstnané.

Byla to Virginka, dceruška správce, dítě krásné jako mílek. V bohatých prstencích přirozeně kroucených splývaly jí světle kaštanové vlásky do šíje, velké světle hnědé oči zářily jí jako dvě hvězdy. Tvářinky, nosíček, čílko a malinká ústa byly jako kytice svěží rosou skropená. Bělostný a ruměný lesk na tomto obličejí podobal se pelu na kvítku. Ohebná, líbezná postavička její poutala k sobě zrak a on musil sledovati s obdivem a zálibou každé lehounké hnutí její.

Její otec, pan správce, pán již přišedivělý, nyní černým frakem oděný, byl mezi lidmi u vchodu čekajícími neb jinak zaměstnanými. Chytil těkavou dcerušku za ruku řka: „Jen zvolna, nebuď zas nerozumná, vždyť se toho dočkáš.“ A mezi tím bylo voláno od zámku: „Virginko, kde pak zas vězíš?“

Byl to matčin hlas. Virginka letěla tam a zahlédla v síni matku věnec z růží jí okazující.

„Vidíš, vidíš,“ napomínala ji matka, „zmačkáš, ušpiníš se v zahradě a nejsi ještě ani celá ustrojena.“

Upevnila dítěti věnec na bujných kadeřích, a zdálo se pak, že se vylévá nad tou dívčinkou zdroj nevyčerpatelné krásy.

Než byl věnec upěvněn a každá mašlička oděvu opět narovnána věčně nespokojenou maminkou, zahřměla střelba z hmoždířů. Virginka vyškubla se pořadajícím rukou matčíným, „už jedou, už jedou!“ volajíc. Pak letěla opět na své stanoviště k vítací bráně

a strachem, aby nezmeškala, vstoupily jí horké, lesklé slze do očí.

Velké dva kočáry blížily se cestou k zámku.

Paní správceová v černých hedbávných šatech, s blondovým čepcem na tmavých posud kadeřích, pachtila se co nejrychleji při své tělnatosti mohla parkem ke vchodu; ji sledovaly dvě dcery, šestnácti- a osmnáctiletá.

Než kočáry přijely, stálo vše v pořádku po obou stranách vchodu. Bylo to veškeré úřednictvo toho panství s paními a dcerami; šafáři a služebnictvo; první však osobou zdál se být pan učitel a ještě přednější jeho výtečná žačka, ověččená Virginka. Pan učitel zářil důstojností, vytahuje přes tu chvíli stříbrnou tabatěrku ze šosu dlouhého modrého fraku, a jeho krásně oholená brada vykukovala spanštile z naškrobeného bílého nákrčníku. Byl vědomky předmětem velkého obdivu bosých kluků a děvčat, tlačících se u vrat dvora opodál jeviště tohoto slavného očekávání.

Když nastala pravá chvíle, kdežto panstvo u vchodu se zastavilo, vystoupila Virginie a promluvila. Bylať ostýchavosti prosta, proslovila své verše hlasem stříbrojasným a přízvukem tak přirozeně pathetickým, že upoutala aspoň částečně pozornost svých posluchačů. A to bylo mnoho. Neboť všichni tři v tom kočáře byli mrzuti horkem, dlouhou jízdou a také sami mezi sebou. Byl to velkokupec Duchoslav, jeho sličná paní a osmnáctiletý syn — bledý, churavý.

Duchoslav byl koupil Libějice od hraběte Vrbny; přijížděl, aby se tam usadil.

Jedni říkali, že je koupil, poněvadž neví kam s penězi; on ale tvrdil, že to učinil k vůli zdraví svého jediného syna, jemuž lékaři radili, aby žil nějaký čas zcela na venkovském vzduchu. Jeho paní domnívala se tajně, že to učinil jí na vzdory, poněvadž nemohla venkov vystát. Byla by raději s churavým synem z lázní do lázní jezdila, čím by se bylo po jejím náhledu synovu zdraví mnohem více prospělo.

Těmto třem osobám přednášela tedy krásná holčinka páně učitelovy verše, při jichžto poslouchání skladatel pýchou a radostí div neomdlával.

Praveno, že upoutal Virginčin přednes částečně své posluchače.

Paní Duchoslavová nebyla nikterak tou upoutanou částí. Ohlížela se netrpělivě, ovívala se šátkem a ku konci proslovu, ovšem dlouhého, počala zcela nahlas na to horko si stěžovati.

Naopak kýval pan Duchoslav velmi spokojeně hlavou. Ta ovace, slavnostné přijetí, pochlebné fráse v básni a konečně zjevná krása dítěte došly jeho velké obliby. Vyslechl holčinku až ku konci, pokynuv své paní, aby taktéž učinila. Pak přijmul místo paní z ruky Virgininy velkou kytici a vyslovil svoje poděkování i spokojenost obšírně a důkladně, při čemž mučená choť jeho zlostí skoro plakala.

Syn obou těchto manželů spojoval pocity svých rodičů. Zoufal si při poslechnutí chybných, nevkusných veršů, škubaje sebou při každé nové chybě, přece však konečně odpustil vše rozmilému zjevu holčinky. Když

byla hotova, seskočil pružně s vozu a políbiv ji v čelo pozdvihnul si ji k sobě.

„Viktorine, že si ublížíš!“ zkríkla jeho matka.

Ale otec usmíval se radostně: „Vida, jak naň účinkuje teď již venkovský vzduch,“ pravil pokyna kočmu, aby k zámku již odjel.

„Nesmysl,“ zlobila se paní, „jakž možno poznávati nějaký účinek, když se ani prostředku neužilo! Či nazýváš tu strašnou jízdu sem v horku a prachu zdravotním působením?“

Její manžel usmíval se potutelně kývaje hlavou a ona si mohla vybrat co chtěla z toho úsměvu. Neváhala to učiniti a řekla při vjezdu na své nové panství manželvi několik nepříjemných věcí usměvavou tváří a jemným hlasem, aby okolostojící nevěděli, že se hádají.

Mezi tím byli oba rodiče slovy a kýváním Viktorina pobízeli, aby opět do kočáru se usadil, což tento ale zamítnul, drže ručinku Virgininu ve své.

Za prvním kočárem následoval druhý, škatulemi a kufry přetížený, mezi nimiž vykukovala velmi vážně, ba skoro přísně špičatá tvář mamsel Julinky, společnosti paniny, příjemný obličej vychovatelův, vlídně Viktorinovi kynoucí, a konečně utrápená, horkem jako krví zalitá tvář paniny komorné.

Za oběma vozy sledoval průvod vítajících s Viktorinem a Virginii v čele.

Hudba při tom hrála falešně a Viktorin opět rozmrzele na ni se ohlédnul, když ale při tom se setkal

s naivními zraky Virginčinými, jež se ho bázlivě a přece nadšeně vedla, dovedl se usmáti.

Kočáry zastavily se u schodů, s nichžto sestoupil hrabě Vrbna. Bydleť posud v zámku nestaraje se, že jest prodán, aniž si kdo byl troufal říci mu, že sem již nenáleží.

Přicházel svým nástupcům vstříc, jakoby to byli jeho hosté poněkud podřízení sice, což on však přehlíží. Vital je tedy a pobízel je, aby šli dále.

Pan Duchoslav celý se zarděl místo hraběte a ohlížel se s podivením po správci.

Tento mnul si v rozpacích ruce, ale paní Duchoslavová byla okouzlena přítomností bývalého vlastníka panství, nyní panství jejího.

Všecko unavení s ní ihned spadlo a nejjemnějším taktem obrátila přítomnost hraběte, jakoby to byla zvláštní velká pozornost s jeho strany, děkovala mu za jeho uvítání a dala se dvorně od něho na schody vyvésti.

Za ní sledovali Duchoslav, pak správce krčící posud ramenoma.

„Jeho milost hraběci ráčili říci, že se uskromní v hostinských pokojích, abych dal zříditi pro vašnost pokoje jeho vlastní,“ odpovídal k otázkám Duchoslavovým a pravda bylo, když hrabě Vrbna ustupoval svůj příbytek nynějšímu vlastníku, že se tvářil při tom, jakoby byl vykonal skutek nanejvýš milostivý a obětivý. Bydlel nyní v hostinských pokojích s jakousi nedotknutelnou nádherou i se svými dvěma rovněž nedotknutelnými sluhy.

Oběd byl připraven a hrabě k němu od domácí paní ovšem pozván, ač ani nečekal na to pozvání.

Všickni zmizeli před obědem, každý ve své komnatě, ale Viktorin nešel za vychovatelem do jich společných pokojů. Dal vtáhnouti se od Virginky do správcevic přízemního příbytku. Nevšímnul si hraběte, nestaral se o nic co se děje, a když vešel do správcevic nárožní velké jizby s vížkou v rohu, s velkým stolem uprostřed, s pohodlnou koženou pohovkou mezi okny, přeměřil ji dlouhými volnými kroky a usadil se do té pohovky, podle nížto s každé strany u jednoho okna stálo po úhledném šicím stolku.

Poseděv chvíli ohlédl se spokojeně, pak znova, pohodlněji a jaksi pevně se umístil v levém rohu pohovky, a ještě ho přemohla znova jeho obvyklá slabost po krátkém tom oživení, zamhouřil oči a zůstal tak, aniž kdo věděl, usnul-li snad dokonce.

Správce zůstal u pana Duchoslava, pozván jsa také k obědu, paní správceová a větší dcery byly sledovaly svého podivného hosta, který Virginkou jsa veden nepátral, kam tato s ním se obrací. Holčinka zas, když mladý pán jí nepouštěl ruku, také nevěděla, že ona sama má ruky jeho se spustit, a zdálo se jí nejpřirozenější, uvede-li ho do velké jejich jizby.

Virginy sестry Lina a Emilka vrtěly hlavou, tahaly maminku za hedbávné šaty, avšak ani maminka ani děvčata nevěděly si rady.

Virginka, jež to všecko byla způsobila, použila útěchu jejich a ráda jsouc, že se nemusí z hezkých šatiček svlékati, utekla do zahrady.

Doktor Holý, vychovatel Viktorinův, přišel však pomoci dámám z nesnází, an svého svěřence pohřešoval a znamení bylo dáno, aby se šlo ke stolu.

Viktorin od něho osloven otevřel oči s úsměvem tak dětsky dobrosrdečným, že si získal mžikem náklonnost paní správce.

„Co chcete ode mne, milý doktore?“ tázal se a když slyšel, že má jíti k obědu, řekl: „Prosím vás, jděte tam sám, vždyť víte, že nejsem hladový!“

„Ale milý Viktorine, zde snad nezůstanete?“ namítal mu tento.

„A proč ne?“ tázal se Viktorin udiven, „což nejsem zde doma?“

Tomu neodolala pohostinnost paní správce i předešla další námitku vychovatelovu: „Zcela dobře má mladý pán,“ řekla, vlídně přistoupivši k Viktorinovi, „je zde doma a líbí-li se mu tady zůstat, může nás to jen těšit.“

Viktorin neměl patrně pojmu o významu frásí, neboť vezma ta slova v plném smyslu, natáhl bělounkou hubenou ruku důvěrně k správce, řka: „Děkuju vám!“ a stiskl jí její buclatou ruku silou, jakou by v něm nebyla hledala. Pak ale usadil se znova a pohřížil se opět buď ve spánek neb ve snění, což rozeznati nebylo.

Správceová dívala se s novým udivením na vychovatele a tohoto bolel ten tázařský pohled jmenem Viktorina. Znova zkoušel: „Mohl byste snad jít do svého pokoje, paní správce, přijdeme navštívit podruhé.“

Unaven pozdvihl ubohý mladík hlavu a podíval se prosebně a zpytavě na správcovou. Ona zas nemohla odolat a ačkolí si přála, aby Viktorin odešel, opět horlivě se přimlouvala, jen aby zůstal, že je rád viděn, a nechce-li nahore obědvat, že v rychlosti něčím sama poslouží.

Viktorin podíval se vítězně na vychovatele, jako děcko, vyprosilo-li si mlsku vzdor zákazům a odporu rodičů, pak odbyl Holého, že za chvíli do svého pokoje půjde, jen aby on šel ke stolu.

Paní správcová odešla s dcerami do prostranné kuchyně pro zmíněné občerstvení.

Lina div neplakala: „Bože můj, jaký nový kříž budeme zas mítí s tím neodbytným mladým člověkem a jaký je to podivín! Sotva kojily jsme se nadějí, že pozbudeme hraběte, již zase abysme se vyhýbaly tomu zde, a co tomu zas řekne Mařinský!“

Paní správcová si vzdychla rachotíc klíči a Emilka rovnajíc zavařené ovoce na talířku, řekla své sestře: „Proč ale trpíš Mařinskému takovou žárlivost? Nevídáno, aby se u nás nikdo nesměl ukázat, abychom s nikým nesměly promluvit!“

„Pst, nehádejte se,“ namítala jim matka. „Mařinský má pravdu, není nad zachovalost a Lina má dobře, že si toho náhledu u něho váží. Jen ty se drž těchže zásad, Emilko, jako tvoje sestra. Však víš, kterak nejen Mařinský, ale též otec a já na vás jsme žárlivi. Jděte tedy zatím raději do zahrady a já mladému Duchoslavovi sama posloužím.“

„Ale já mám co šít, nechce se mi v zahradě zahálet,“ namítala Lina a její černé oči leskly se rozhorleností, tváře jen jen jí kvetly a jak tu stála v bujném mladistvém zjevu, mohla matka oči na ní nechat.

„Jen jděte, děti, jen jděte, pošlu práci za vámi,“ chlácholila matka, berouc misy sama do rukou, aby Viktorina uctila.

Konečně poslechly dívky po některých ještě námitkách a odešly spolu chodbou do zahrady.

V rozpoltěném, dutém, skrouceném dubě bylo jakoby přirozené sedátko v samém kmenu jeho.

Tam seděla skrčena jako ptáče, před bouří se skrývající, Virginia. Posud měla věnec na kadeřích a byla šťastna, že nikdo o ní neví, aby ji o její okrasy oloupil.

Na rozložitých větvích dubu nad ní se klenoucích míhalo se listí v poledním výsluní a ona zadívavši se do něho, šeptala cosi. Snad opakovala v duchu verše páně učitelovy, snad učila se jiným, anebo vyslovovala nějaké vlastní myšlenky své dětinské hlavičky. Byla při tom blažena, jako pravý člen přírody kolem ní, jen vyrušení se bála.

Také mu neušla. Slyšela chrastit kroky na písku, schoulila se lépe, sebrala šatičky, aby ji neprozradily, avšak nic naplat, sestry ji vypátraly.

Lina, beztoho nanejvýš rozmrzelá, zastavila se přísně před dítětem: „Zase zahálíš, kazíš oděv a lezeš neslušně jako chlapec po stromech?“ plísnila sestřínku.

Emilka zastala se dítěte: „Vždyť je dnes již takový den,“ pravila, „kde všickni zahálíme, vždyť samy také nemůžeme pracovat.“

„Ale ona nemá utéci do zahrady bez dovolení,“ horlila Lina. „Kdož ví, co tady nerozumného dělá! Nevím kam to s ní dojde. Je zcela jinak vychována, než my jsme byly, rodiče jí příliš povolují. Hned sejdeš se stromu! Sluší se děvčeti, aby po stromích lezlo?“

Virginka neměla chuti poslechnout. Tulila se k drsné kůře stromu jakoby k živé ochraňující bytosti a slze kanuly citlivému dítěti po lících.

Lina netrpěla však odporu. Rozkázala vášnivě děvčátku, aby sestoupilo, a když ještě neposlechla, sundala ji násilně.

Virginka hořce plačíc utíkala do zámku a vrazila do jizby.

Viktorin posud netknul se jídel od správcové nabízených, cítil se pouze spokojeným ve svém koutku, a ubohá správcová chodíc sem a tam posud nevěděla co si počít s tím mlčenlivým hostem.

Vstoupení Virginino jej vyrušilo. Pozdvihna hlavu díval se na plačící dívku a rozevřel zvolna náruč, jakoby ji k srdci chtěl přivinout.

Virginka nevšímajíc si ho, tulila se plačíc k matce, jejížto rozpaky tím více byly zhoršeny.

Tu povstal Viktorin a vezma dítě za ruku tázal se dobrotivě, zdaliž by mu neukázalo cestu do jeho pokoje.

Virginka takto přímo vyzvána, utřela si rychle oči a stydíc se za svůj pláč i chtěje ukázati pánovi, že

a

skutečně takové služby jest schopna, ihned byla pohotově.

Odešli tedy spolu. Virginka, matkou poučena, vedla jej do druhého poschodí, kráčeli dlouhou chodbou, Viktorin s dobrotivým úsměvem, bledý, s tváří polozakrytou temnými nespřádanými vlasy, tenký a vysoký až příliš, a vedle něho Virginka se svým věncem s polouhlavičky smeknutým, s očima slzami posud zvlhlýma.

Podobaliti se zjevení jakémusi z říše duchův, ale nevěděli o tom ničeho. Myšlenky bez útvaru co zářící mlha oblétały jich mladistvé mysli. Na rozchodu usmáli se na sebe stejně dětsky a stejně upřímně.

II.

Asi za čtrnácte dní bylo hraběti Vrbnovi pohodlně přestěhovati se do Prahy, kde mu z veškerého jmění jeho předkův zbýval ještě jediný palác, protože nemohl prodán býti. Byl prázdný, jen jeho osobu stále očekávající, a bůh ví, z čeho měli dále žítí pán i služebnictvo.

Pan Duchoslav zdálo se že jen čekal, až mu hrabě svůj odjezd oznámí, aby také určil návrat svůj k řízení svého obchodu.

„Což? A já zde mám zůstat sama tak vzdálena Prahy a vši společnosti?“ tázala se paní Duchoslavová.

„Máš zde syna, mamsel Julinku a správcevic,“ namítal jí manžel, což mu bylo za zlomyslnost vyloženo.

Důvod, že zde má syna, měla paní Duchoslavová však přece za hodný, aby proti němu namítala, že syn nemá pražádné péče potřebí, jsa v rukou doktora

Holého, jehož také nade vše miluje. Rozumí se, že sě trvala ve svém úmyslu, navrátiti se s manželem do Prahy, a pan Duchoslav jí už dále ani nebránil.

Jenom Julince zařízení to bylo nevhod i vhod. Když ji paní o něm zpravila, odpověděla odkašlavši několikrát: „Ráčíte mítí zcela pravdu, že odsud chcete, vaše zdraví vskutku by zde utrpělo . . . :“

To odkašlání, ten nezakončující přízvuk činily však paní zvědavou, co by ještě chtěla říci.

Julinka tlumočila jistou stránku paniny povahy takovým souhlasem, vyslovovala vždy způsobem podivuhodným některé myšlenky, jež u paní Duchoslavové jen v zárodku dlely, že spojení této paní a spolčnice její mohlo nazývati se vskutku spojením duševním, Julinkou pak obyčejně vykořisťovaným.

Paní Duchoslavová podívala se na ni očekávajíc, že dále promluví.

Ona pokračovala tedy: „Je zde vůbec nezdravo, mladý pán mnohem hůře zde vypadá.“

„Pan Holý tvrdí naopak, že vůčihledě sílí.“

Společníci polil ruměněc.

„Pan Holý má snad zvláštní interest zde zůstatí,“ řekla uštěpačně.

„Správcovy dcery?“ zpřímá uhodila paní a zamyslíla se. Vysmívala se v duchu požadavkům stárnoucí Julinky, jež chtěla mermomocí posud hráti romány a s Holým směšně koketovala; ale napadlo jí, že její mladý syn, ač posud zcela netečný, přece snad v nějaké nebezpečí lásky by mohl upadnouti.

*

A když to v tom smyslu vyslovila, zase Julinka navzájem paní své tajně se posmívala, jakoby prý Viktorin vypadal a jednal jako člověk k světu podobný.

V hlavní věci ale a zjevně shodovaly se obě spřízněné duše, že má a musí Holý i se svým vychovancem nazpět do Prahy se všemi ostatními.

Tím nepochodilo se však u pana Duchoslava, neboť tento neklamal se, že Viktorinovi se daří, a tento syn byl radostí a nadějí jeho. Proň shromažďoval jmění, zveleboval obchod, k vůli němu snášel se jakž takž s chotí svou, aby nedošlo na zjevný škandál, a když tato mu naznačila nebezpečí, synu snad hrozící v podobě krásných dcerušek správcevic, teprv si uškodila, neboť rozkázal jí přísně, aby ona tedy v Libějících zůstala k vůli dozoru nad synem.

Proti jistému způsobu jeho rozkazův nebylo odvolání. Zůstalo při tom jak on chtěl a chytrá Julinka nechtěla tenkrát paní pomoci.

Aby tedy hněv její ukonejšila, poradila jí něco jiného. Následkem toho návodu byl hrabě Vrbna pozván, aby dělal v Libějících jako doma; až tedy zařídí své záležitosti v Praze, aby do Liběje se navrátil. To mu bylo řečeno paní Duchoslavovou stranou, aby manžel neslyšel. Vrbna porozuměl, a věru nezbývalo mu při jeho skutečné chudobě leč přijmouti pozvání.

Když věci takto se ustálily, vysílala Julinka k Holému přes stůl u oběda nejvroucenější pohledy. Před tím však lichotivě litovala své paní, že musí obětovati sebe a své zdraví ukrutné libovůli manželově.

Obědvalo se nakvap před odjezdem páně Duchoslavovým a Vrbnovým. Viktorin musil dnes usaditi se vedle otce po žádosti tohoto a oba si tiskli přes tu chvíli ruku jaksi na zapřenou pod stolem.

Ješto byla chováním Duchoslavovým pozornost všechněch zvláště k Viktorinovi, jindy vždy skrývajícimu se a vzdalujícímu, obrácena, měl též Vrbna za slušno na Viktorina promluvíti a tázati se ho na kariéru, jakou zamýšlí.

Viktorin podíval se naň, jakoby ze sna se probouzel a hraběte poprvé viděl. Prohodil něco lhostejného a nikdo nebyl by si pomyslíl, že dovede nepohodlného tázače tak zkrátka odbyti.

Vrbna nebyl však toho druhu, aby odbyti se dal. Setrvav schvalně při svém předmětu řekl: „S vaší postavou byl by z vás sličný důstojník; však byste se brzo naučil nosit hlavu vzpřímenou, záda rovně držet a vykračovat hezky s kolenama nataženýma.“

„Oh, to byl odjakživa můj nejmilejší sen,“ zvolala paní Duchoslavová, zakrývajíc si šátkem uzardělou tvář, neboť cítila hněvivý pohled Duchoslavův, aniž ho viděla.

Julinka, sedící na konci tabule, zdvihala jako v unešení oči ke stropu, hledajíc pak pohled panin.

„Nuže, mladý muži, a vy nic?“ pokračoval Vrbna, „věřte mi, že by vám zahnilo zlaté porte-épée vaši celou nemoc.“

„Můj Viktorin dobře ví, co já si přeju o něm,“ ozval se domácí pán, „kdož jiný než on měl by přejmouti můj obchod.“

Viktorinova tvář, jindy snívá, zkameněla, měřl oči sklopeny a když je pozdvihnul, podíval se na vychovatele. Vyčetl z útrpného pohledu tohoto, že on, co mladý lékař, nekojí se nadějí v uskutečnění plánů ani matčinyh ani otcovyh.

Mladý muž cítil se ode všech opuštěným v nejvroucnějších tužbách svého srdce. Nebylo to ponejprv, uměl to snášeti. Již mluvilo se o něčem jiném; tu objevila se mezi otevřenýma dveřma malá Virginka neso-
souc na stříbrné míse desért, pečivo paní správcovou uměle zhotovené, které pan Duchoslav nekonečně byl chválil a jímžto před odjezdem mu chtěla posloužit. Zjev krásného děvčete zaplašil chmury s čela páně Duchoslavova. Vzal mísu sám z její rukou, nutil ji, aby k němu se posadila a žádal o nějakou její deklamací. Ona však zůstavši stát, vyhověla jeho přání krátkou průpovídkou žertovného obsahu a uklonivši se mistrnou obratností zmizela z jídelny.

„Správcovic to dítě pokazí tím produkováním a pyšněním se s ní,“ mínila paní Duchoslavová, a Julinka spínajíc zbožně ruce přisvědčovala horlivě. „Prorokuju jim, že bude to děvče někdy chtít k divadlu,“ dodala paní, načež Viktorin prudce vstal, aby k oknu přistoupil.

Pak odjeli oba pánové a paní Duchoslavová dostala hned téhož dne z dlouhé chvíle hysterické křeče.

Viktorin procházel se po zahradě sám, přemýšleje o tom, co v poledne jej bylo dojalo.

Po matčině přání byl kandidátem stavu vojenského, vlastně žoldnéřského, ano zahálečího, dle tehdejších po-

měří u nás; po otcově vůli měl státi se kupcem, člověkem činným v té velké výměně mezi národy, přičemž musí se především takřka číhati na obelstění jiných a na vlastní zisk. Tu zapotřebí míti na zřeteli veškeré kombinace zevnější a kdyby jediné přehlédl, jest vtržen k pádu. Nic záhubnějšího pro kupce, jako zahloubati se ve svět ideálů. Holá skutečnost jest jeho otevřeným rejdištěm. Ani na chvíli nesmí zapomenouti na sebe jako roztržitý myslitel, sice odnesou mu zlé větrové jeho nestřeženou loď.

Dle vychovatele byl ale čekatelem smrti. Viktorin byl lepším pozorovatelem, než si mysli, a věděl dobře, že vyučovací plán Holého jest zřízen více k uspokojení záliby jinochovy než k praktickému žití.

Pohroužen v také rozjímání, jeho mladému věku nepřiměřené, kolébal se mladý muž v jakési záдумčivosti dosti slastné.

Když pak byl probral úmysly jiných o něm, dal promluviti také vlastním tužbám a tu najednou proměnily se obrazy jeho nitra jako kouzelným prutem. Mžikem zmizel z mezí těsného života rodinného, z půdy kupecké přičinlivosti, z kruhů dětinsky společenských a v plamenech světla vnitřního povznesl se výše.

Neobsáhlý vesmír rozklenul se mu v mysli s myriadami světův a v hloubce světové kolovalo to nevyčerpatelné žití přírodní v tajemných, věčně neunavných proměnách.

Oh, kdož by článek ke článku nalezl v tom řetězu nepřetrženém, kdož by vyzpytoval původ a po-

hnutky těch úžasných zjevů! O poznat, poznat! Jaká to závratná žízeň, jaký to zdroj vášnivého blaha vše ostatní zastiňujícího! A jiné hloubky rozevíraly se myslí jinochově jako pokladnice s miliardami skvostů, v nížto, mníš-li že's vyklidil již všecky, nalezáš na dně ještě jiné a ještě skvostnější, aniž se jich kdy nabažíš, aniž se ti v nich opětuje tentýž hluboce významný obraz. Viděl vstávati z domnělého hrobu minulosti dobu za dobou, pokolení za pokolením se svými snahami a želem, s nadějemi a činy, s protivenstvím a bojem a jeho mysl vhloubala se daleko do přehající hlubiny časové, razíc si okřídleným svého ducha mečem průsek za průsekem do mlhavě zataraseného obzoru.

Byloť mu, jakoby v plamenech se koupal, v nich ožívoval, v nich svůj živel nalezal, a vzpřimiv se byl jiným člověkem než jakým se jevil. Nevěděl, kde a čím jest a býti má. A když přece se probouzel chvílemi z toho sna a musil o sobě zas vědět, tu zpomínal s útěchou na útrpný pohled vychovatelův. Myslíl si smrt takovou jako takovouto chvíli.

Usadiv se v zahradě zaslechl zpěv. Zpívalať to Virginia sedíc opět ve svém dubě. Bylť to zázračný hlas ohebný, hluboký i vysoký již v tomto věku. Nezpívala píseň žádnou, jen cosi smyšleného, vlastně okamžikem vnuknutého. Byla do toho opět celou duší zabrána. Bůh ví co v srdéčku ptáčete se ozývá, vylévá-li zpěvem zdroje tónův z hrdélka. Kdo ví co cítilo to dětské srdéčko tak záhy pudem uměleckým zahráté? Viktorin poznáv její hlásek blížil se jí nepozorovaně.

Tam seděla co ptáče v hnízdečku dnes v hnědých všedních šatičkách, avšak hlavinku nebyla zapomněla ověnciti dlouhými věnci z dubového listí.

A co byl dříve myslil mladý badatel o velkém celku, o nekonečném řetězu, to zdálo se mu najednou vtěleno všecko jediným souhrnem v zajímavé hádance dětského zjevu.

Pochopil v této chvíli jaksi znova bájesloví starověké a vtělení myšlének v podobě krásy lidské. Pojala ho úcta k zrcadélku té lidské mysli vtěsnané v malinký prostor, v úzký obzor, a v němž se přece zrcadlí, znova rodí a znova žije ta ohromnost k němu tak nepoměrná.

Vhroužil se v pohled té malé bytosti s láskou srdce zcela netknutého: to jest s láskou posvátnou, mírnou, úctyplnou, v obdivu tonoucí.

A nebyla to Virginka, již takto miloval, ale osmileté to poupě člověčí, v jehožto zjevu žil nevědomky věčný svět, v jehožto plamenech on ducha svého živil, tak že mu vzrůstal každým dnem a nade vše kolem něho obrovsky se rozpínal.

Když Virginka ho zpozorovala, sepnula ručičky: „Vidíte, pane Viktorine, že mne neprozradíte? Mám zakázáno, abych na stromy nelezla.“

„Buď ubezpečena, že tajemství tvého nevyzradím,“ pravil s úsměvem mladý muž, dívaje se s pohnutím na ni, „ale pověz co's to zpívala?“ tázal se.

Virginka se zastyděla i zakrývala si uzardělou tvář.

„Mne se nemusíš stydět,“ mluvil on dále, „či viděla's mne kdy, abych někomu se posmíval?“

Místo odpovědi seskočila Virgina rychle se stromu. Bylať zaslechla kroky a skutečně blížil se pan učitel. Virginka běžela mu vstříc trhající si své věnce s hlavy.

Učitel jí pohrozil, ale bylo znáti, že obvyklá přisnost při této žákyni se mu nedaří.

Viktorin pozdraviv učitele, ptal se ho: „Aj, bude míti Virginka svou vyučovací hodinu nyní? A směl bych při ní býti?“

A nečekaje na odpověď odebral se s oběma do správcevic bytu. Zde usadil se mladý podivín k vyučování a sestoupiv se vzletu svých myšlének, naslouchal učitelovi a žačce. Virginka byla na počátku sice trochu rozpačita, brzy však uvykla svému posluchači anebo snad naň zapomněla.

Jevila podivuhodnou chápavost, trpělivost i pozornost při vši těkavosti své povahy.

Jakmile vytáhl učitel paty, zachytil Viktorin ručku preháající dívenky a nyní jal se ji vyučovati on.

Virgina byla okouzlena. O takovémto vyučování volném, duchaplném, bez pedanterie nebyla měla tušení. Její zářící oči tkvěly na rtech nového učitele magnetickou mocí, její rtíky pohybovaly se dle hnutí jeho rtů a její otázky i odpovědi překvapovaly čím dál tím více důmyslného, skoumavého učitele jejího, jenž vyučuje ji od ní a při ní se přiučoval.

Přišel do jizby správce, správcová, obě starší dcery, ale učitel ani žačka jich neviděli.

Ani Lina ani Emilka nemusily se Viktorina strachovati ani vyhýbati se jemu, jak na počátku byly se

obávaly; pan Mařinský, Linin ženich, aktuar to z blízkého města, neměl posud příčiny k žárlivosti ani nejmenší. Všickni uvykli Viktorinovu podivínství, jež chorobě přičítali, a měli s ním dílem útrpnost, dílem smáli se mu. www.libtool.com.cn

Též v této chvíli mrkali na sebe a rodiče pohnutě, děvčata ale posměšně pozorovali tento výjev, aniž při všem tom kdo pojmul zvláštní ten oheň, jímžto dítě i jinoch byli nadchnuti.

Od té doby bylo jako vyjednáno, že jest Virginia žačkou Viktorinovou.

Paní Duchoslavová pozorujíc konečně také sama zotavování se Viktorinovo a jeho časté docházení k správcovům, zaháněla si dlouhou chvíli špehováním každého kroku Viktorinova, při čemž Julinka ovšem věrně jí pomáhala.

Přece však byla to málo vydatná zábava a čím dál tím více jevila se býti marnou. Viktorin nezměnil dost málo svého chování, jen malá Virginia jej zajímala.

„On je dětinský až hrůza,“ povzdychla si jeho matka, „jak jej může těšit hraní a obírání se s tím škvornětem!“

„Pan hrabě má pravdu,“ sesílila hned Julinka myšlenku paninu, „jen vojenský stav mohl by jej vyléčiti z tohoto dětinského snění.“

„Jen kdyby již přijel, měla bych se s ním co radit o té záležitosti,“ zavzdychla si pečlivá máť.

„Velice důležité,“ doplnila Julinka větu kroutíc očima.

„Můj muž nikdy nesvolí,“ bědovala paní dále.

„Proto musí do toho se vložit pan hrabě,“ usoudila Julinka a tak rozpředl se hovor o panu hraběti s variacemi a repeticemi co jediný prostředek, aby dlouhá chvíle Libějické samoty byla snesitelnou. Zdálo se v těch Libějicích tenkrát, jako by byl život všeho ruchu pozbyl, i to koketování Julinčino s doktorem Holým bylo, jako když hrách na stěnu hází. Holý byl člověk nesnesitelně tichý. Objevoval se v pokojích paní Duchoslavové aneb u správců jen pokud slušnost kázala, mluvil jen co slušno a hleděl si tím horlivěji malé praxe lékařké, která se mu naskytovala v okolí, ovšem skoro zcela zadarmo. Soudil však, že času toho je lépe používáno, než kdyby jej prohovořil ve společnosti dám zámeckých. Byltě to barbarský úsudek, divno však, že dámy proto přece naň nezanevřely, ačkoli Holý při vši jemnosti své povahy nikterak ho netajil. A zvláště Julinka byla vždy ochotna odpouštětí všecko, všecko milému zločinci.

Jen že bylo při tom všem mrtvo a nudno v zámku, což jedině správcovic necítili jsouce tomu zvykli a nalézající se v nepřetrženém reji nejsvědomitějšího domácího zaměstnání. Ráno točily se matka a obě velké dcery v kuchyni, odpoledne pak kdyby nebyly obě dívky vyseděly u svých šicích stolků jako ukovány matinku ve svém středu majíce, byly by mysly, že je bůh za to bude trestat. Jakž neměla Lina, nejprísrnější a nejhorlivější do práce, nad malou Virginou si zoufati, že tato s osmi lety posud vroubiti neumí? tím méně šiti

a cos podobného? Její místo bylo vždy u nohou matčiny na malinkém sedátku, kde měla ve spolku pracovat. Kdo ale odtud prehal kdy mohl, to byla Virgina.

Co byl Viktorin v domě, teprv s ní nebylo lze vydržeti; nyní chtěla jen učiti se aneb zpívati. Kam to ale mělo vésti? Paní správceva zdálo se že byla vyčerpala veškeru přísnost u vychování starších dcer, jí pomíjely leta nepovolenosti a žárlivé energie. Ledacos, co byla sama vstúpila jako neomylný zákon v mysl starších dcer, bylo pozbylo u ní důležitosti, anižby však to vyznávala, aby starším dcerám nerušila stavbu přísných zásad. Mírnila jen co možná dolehání Linino a zastávala se skoro Virginky naproti ní. Emilka byla též mírnější povahy než Lina a považována od této za trochu přihlouplou.

Rodiče zakládali si nejvíce na Lině, obdivovali se jí a nejen že již v ničem ji nekárali, ale snášeli s uspokojením, kárala-li ona některé činy jejich. Honosili se Linou z jiné zase příčiny než Virginou a v celém okolí byla cnost a domácí výtečnost její rozhlášena. Tato cnost a výtečnost Linina přispívala nemálo k té nehnutosti a mrtvu v zámku Libějickém.

Sama paní Duchoslavová cítila a těžce nesla tento vliv a těšila-li se jednak, že Vrbna slovu dostojí a v brzce přijede, zase skoro již napřed se obávala, kterak potom s Linou hrdě skromnou se sejde.

Linin ženich byl tak přísně držen, že směl jen v neděli přijížděti na návštěvu. Lina by nebyla za celý svět soukromí s ním promluvila, a v slušné vzdálenosti

musil trvati přicházejí, pobýváje a odcházejí; nieméně tonul dobrák v slastech obdivu a jakési bázlívé lásky. Jediným jemu zůstaveným právem byla prudká žárlivost, kterou zas Lina s uspokojením snášela, při čemž ale oba milenci v hlubokém hněvivém mlčení trvávali.

K tomu všemu skličovalo krajinu parno, veškerý život omdlíval, mdle protékal potůček krajinu. Nie, ach nie se nehýbalo, jenom hluboko pod povrchem tvořily se nové změny v přírodě a v lidech.

Když pak jednoho dne trubka postilionova zavzněla a toužebně očekávaný host na zámek přijel, nebylo divu, že paní Duchoslavová radostně k oknu přiskočivši šátkem příchozímu Vrbnovi zamávala.

III.

Ať se dělo na zámku co dělo: ať paní Duchoslavová dávala pohoršení, procházejíc se s hrabětem po zahradě i okolí; ať se činila Julinka denně směšnější svým dvořením a kořením se Holému, jenž jí dával přímo svou nechuť na jevo; ať se zlobil a staral správce s čeládkou a pro nevhodné povětrí, ať se proto správcová pobuřovala; ať psala Emilka do půlnoci dlouhé listy, jež slzami kropívala a potom pravidelně upalovala: Lina byla vždy stejná jako stroj na práci. Urobila za matku, často nepamětlivou, vše potřebné v domácnosti a šila pak nejumělejšími stehy nekonečnou výbavu, jakoby sto let žítí minila.

Bývalať již od dětinství vážná, nemluvná a k smíchu málo nakloněna. Druhdý arci mívala veselé dny,

kde s Emilkou nevěděly konce švitoření a smíchu. Tyto dni zdálo se však že pominuly již nadobro. Lina mínila tak beze vší pochyby. Nenapadlo jí ovšem o tom mluvit a každý již byl jí uvykl tak jaká byla.

Jenom někdy dovedla se usmáti, při čemž přeletěl jakýsi horoucí plamen její sličné tasy, a to bylo tenkrát, když se hodilo, že byla celá zámecká společnost pohromadě a také Mařinský zároveň ke správcovům zavítal.

Paní Duchoslavové a hraběti totiž nedostačovala vždycky pouze společnost jednoho i druhé a bývaly obvyklé chvíle zvláště pod večer neb v neděli odpoledne, kde paní Duchoslavová zvala správce, aby v besídce s ní pobyli. Tu posloužila správcová nejlepší kávou, kterou kdo si mohl představit, pečivem nejvýbornějším, a zábava byla všeobecná. Tenkrát tedy, mučila-li Lina svého ženicha nepřístupností, nedovolila-li mu nejmenšího práva, nechťela-li ani poseděti vedle něho a uvedla-li touto přísností paní Duchoslavovou, od hraběte nerozlučnou, do rozpaků: tenkrát usmála se a byla krásnější, půvabnější a hrdější než kdy jindy.

Druhým předmětem její přísnosti hned po Mařinském byla Virginka. Dítě před ní se chvělo a Lina již byla docílila, že Virgina uměla vroubiti a nyní šití se učila, při čemž jistě hodiny trávit musila, jinak nesměla s Viktorinem učit se, a z tohoto trestu nebylo nikdy odvolání. Ani otec ani matka neuprosili přísné sesterské vychovatelky. Několikrát bylo tímto trestem vyhrožováno a když lehkomyslné děvčátko vyhrůžky

nedbalo, byl asi dvakrát vykonán. Viktorin o tom zpočátku ničeho nezvěděl. Lina totiž mu zkázala po služce, aby dolů nechodil, předstírajíc tu neb jinou příčinu. Virgině nezbývalo leč pracovat a sestry poslouchat, chtěla-li domoci se Viktorinova vyučování, a tím stalo se jí tím dražším, s tím větším ohněm naslouchala mu příště, tím raději učila se jeho úlohám. Vyzradit mu svůj trest styděla se, avšak náhoda to učinila za ni.

Lina zastihla Virginu ve hrozném zločinu, našla ji kdysi v zahradě ne již na dubě, který byl příliš na cestě, ale ve vysokém vrcholu lípy, k nížto si bylo odvázné dítě řebrík přistavilo. Ustruvši kázala Lina Virgince, aby ihned dolů slezla. Ale tato ve své říši mněla se nedostižnou jinak než ve světnici, již z celé duše nenáviděla, i vzdorovala Lině se smíchem. Když pak Lina svůj rozkaz opakovala, jala se Virginka vyjednávat jako oblehaná pevnost.

„Půjdu ihned dolů,“ pravila, „jestliže mi slíbíš, že nebudu trestána.“

„Uvidíme; ty ale sejdeš bez výminek a odporu,“ odvece sestra.

„Tedy mi nedej oběd,“ povolovala Virgina, „jenom pana Viktorina mi neber.“

„Ničeho ti neslibím, nechám tě na stromě, a s panem Viktorinem nejen dnes, ale nikdy již učit se nebudeš,“ pronesla Lina v takovém rozčilení, v jakém ji nikdo nebyl viděl, a když se obrátila k odchodu, stál Viktorin za ní.

Ten jeho pohled! Lina zachvěla se do utrob ne překvapením, ani zahanbením, ale blahem, hrozným osudným blahem. A přece byl jeho pohled vyčítavý, chladný, udivený, ne-li trochu opovržlivý; ale ona cítila v té chvíli, jak sladké asi jest smrt z ruky milované. Sklopila na chvíli hlavu a nic jiného netanulo jí na mysli než to blaho zničení.

S jásotem sešplhala Virginka s řebříku a utekla se ke svému příteli, tulíc hlavinku k jeho ramenu. Lina pozdvihla hlavu, vzpřímila královskou postavu a ostrý bol proměnil blaho okamžiku v závrtné mučení.

„Co vidím,“ dí Viktorin, „tys neposlušna sestry, Virginko? Hle, jak jest strachem bez sebe, že's mohla se stromu spadnout.“

Hořkost nevýslovná svírala rty Lininy, lhát nechtělo se jí, nevěděla co o ní Viktorin myslí; byloť patrné, že na oko jen kárá svého miláčka. Ať myslil co myslil, však přemoci se musila a zadat sobě nesměla. V témže přísném tonu pokárala znovu dítě, pak obrátivši se k Viktorinu dí: „Chtěla jsem ji potrestat nedadouc jí učiti se s vámi; rozsudte však nyní sám, může-li jí býti odpuštěno.“

Andělský úsměv pohlál ústy jinochovými. „Uvidíme, uvidíme,“ bránil se dobrosrdečně prosbám Virgininým a všickni tři ubírali se cestou pozvolna k zámku.

Lina šla as dva neb tři kroky napřed, za ní pak Viktorin s kající a plačící Virginou.

„Ne, ne,“ nutil on se do hněvu, „děvčátka nemají po stromích lézt.“

„Ale budete se se mnou učit?“ doléhala malá zprovinilá; „uložte mi nějaký písemný trest sebe delší, sebe nudnější, jen se se mnou uče. Začal jste mi o slunci a hvězdách povídati, o povídejte, prosím, povídejte dále.“

Jemu div slze do očí nevstoupily. „Já tebe trestat,“ zvolal hlasitě; „nikdy, Virginko, nikdy! Víím, že budeš hodna na pouhou domluvu. Budu s tebou se učit, pokud sama při tom vydržíš.“

Lina ani se neohlédla, ani nepromluvila, dívajíc se na Viktorinův štíhlý stín, který před ní postupoval.

On zas ani na ni nemyslel. Bylť nyní zdrav a změněn, jeho prv chorobné podivínství bylo nyní samá příměst a nelíčenost.

Holý podivením a radostí ani vzpamatovati se nemohl nad zjevným uzdravováním se svého pacienta a schovance. Netajil si, že mu nemá víc co podávat leda přátelství svoje, an mladý muž samostatně se vrhal v proud studií. Oba navštěvovali nemocné, chudé, procházeli se krajinou, četli a provozovali hudbu spolu, jakoby kromě nich na světě nikoho nebylo.

Každý viděl příznivou tu změnu a Lina kdo ví jak dlouho již cítila hrozný pro ni Viktorinův vliv. Kdo ví jak dlouho si ho byla vědoma! Naslouchávajíc jeho vyučování, tiše šla u svého okna. Sestra Emilka myslila při tom bůh ví kam, matka podřimovala, ale ona pojímala každý zvuk jeho hlasu s bolestí a bláhem. Proč nebyla ona Virginou, proč jí nedostalo se vzácného návodu duševního, proč ona byla prokleta

v stroj bez citu a vzletu? Též ona bývala krásným, nadějným dítětem, též ona měla výbornou paměť i hlas. Přednášela při slavnostech, zpívala v kostele, bývala první žačkou ve škole; ale jak hodina dětství odbila, bylo vše odhozeno, změněno.

Nač si stěžovala hrdá Lina? Vždyť byla vyhlášena co dívka dokonalá a na pověsti její nelpělo ani stínu pochybnosti? Měla-li zmařiti si skvělou dráhu svoji, zadati své dívčí pyše, kterou před Mařinským tak vítězně hájila? Blížiti se slovem mladíku v její letech, jehož chotí pro rozdíl stavu ani státi se nemohla, podobat se Duchoslavové neb dokonce Julii? Nikdy, nikdy! Jen kdo by už přetrpěl tu porážku k smrti raněného citu! —

Přišli zatím k cíli. Virginka vtáhla vlídného učitele ke svým knihám. Lina stanouc na prahu svého pokoje chtěla utéci, vyplakati se tam. Kdo však jí ručil za to, že by o tom nikdo nezvěděl? Její nepřítomnost, uplakané oči, nedodělaná práce, jedno neb druhé bylo by ji prozradilo.

„Ne, nepopustím,“ rozhodla se a již zas seděla u okna při šití a Viktorinův hlas prorýval jí bolavé srdce, a ona ani mrknouti, ani zasténati, ba ani šití v klín spustiti sobě netroufala.

Když Viktorin skončil, měl za slušno promluvití krom obyčejě svého několik slov s Linou, an se byl protivil její sesterské autoritě. Nikdy nemluvil s ní leč se správcovou několik slov, a proto bylo jeho oslovení vzácností. Usadil se na pohovku vedle šicího

*

stolku Linina a mezi tím co vyběhla Virgina do zahrady, aby nebyla od Liny již zase k práci chycena, pravil Viktorin:

„Již mne omluvte za mou shovívavost, myslím však, že Virgyně, zajisté neuškodí.“

„Bojím se o ni, aby nevyrostla s neženskými způsoby, aby neuvykla nevázanosti a zahálčivosti. To vše je pro ženu hrozným neštěstím,“ odvece Lina nepozdvihujíc od šití hlavy.

„Virgina je tak nadána, je to neobyčejné dítě, nesmí se posuzovati s obyčejného stanoviska.“

„Tím hůře pro ni; k čemu vyvinovati nadání, jež jí bude jen překážeti v budoucím povolání?“

To slovo jej bodlo přímo do srdce. Nemyslel již na Virginu, ale na sebe. Jeho otec, odpovídaje jemu i Holému na příznivé zprávy o jeho zdraví, vyslovoval radost a naději v brzkou obchodní činnost synovu v každém listu a Viktorin cítil pořád méně náklonnosti k tomuto zaměstnání. Nenáviděl chvílemi své zdraví jako neodbytného věřitele upomínajícího na jeho povinnosti. I jemu překáželo jeho nadání v budoucím povolání, a přece bylo mu to nadání pravým jediným žitím, bylo mu vším. Co na tom, trpěl-li, zápasil-li za ně, měl-li za ně zemřít?

„Tedy přistříhejme, udusme ty květy ducha lidského, ty spanilé letorosty našich snah, tu kyprou zeleň našich nadějí a tužeb, aby tím neutrpěla kamená, chladná budova našich pohodlných zvyků!“ zvolal vášnivě.

„Virgina vyrůstá v prostých poměrech a pro takové má býti vychována. Domácnost bude jejím povoláním, a do této vtrhne ihned nepořádek, jakmile hospodyně celou duší pro ni nežije. Všeliké blouznění a zalétání jinam mstí se domácím neštěstím.“

„Vy jste hrozná,“ zasténal citlivý jinoch, jemuž se stavělo toto příkré líčení na mysl co příšera, která by pohltila jeho i malou Virginu. Zpomněl si na matčino pohrdlivé proroctví, že půjde Virgina k divadlu, a viděl napřed to opovržení jiných a zděšení celé rodiny, zodpovědnost pak svou, kdyby k tomu došlo přičiněním jeho. Bylať to ovšem doba, kde umění kvetlo, kde divadlo vládlo čarovnými silami uměleckými, avšak stavy příkře se dělily. Dívka u divadla byla dívkou pro ostatní společnost ztracenou.

„Jsem hrozná,“ opakovala Lina v duchu, šijíc rychle a správně dál, a její srdce kamenělo.

Viktorin však želel toho výrazu a dětsky upřímný jak byl nakloniv se přes stolek k Lině chopil ji za ruku: „Nehněvejte se na mne za to slovo, ne vy, svět vůkol je hrozný, a vy jste si jej podmanila, porazila jste ho vlastní jeho zbraní. O, musil bych býti slepý, abych se vám neobdivoval jako všickni, co vás znají.“

Ubohá Lina! Tohoto dne jí bylo usouzeno mžikem přesmykovati se z ledu v oheň a zas nazpět. V nesnázích nikdy nepoznaných vytahovala svou ruku z ruky Viktorinovy, aniž tento hned ji pustil, a tu nastrojil rarach jakýs, že v neobvyklou tu hodinu odpolední do dveří uhřátý a blažený obličej Mařinského se podíval.

Tento obličej zbledl a blaženost zmizela s něho úžasnou proměnou.

Tolikrát byl žárliv bez příčiny, a nyní, kde přišel zprávu o svém povýšení v úřadě a brzkém sňatku s Linou, bylo vše co jej těšilo totam.

Viktorin nic zleho netuše pustil ruku Lininu a uklo-niv se jí i Mařinskému odešel zamyšlen.

Lina cítila se nešťastnou, nenáviděla sebe, Viktora i Mařinského, a obrátivši se k tomuto ani nevstanouc z místa pravila: „Cítíte-li nedůvěru ke mně, řekněte to hned, učiňte to zkrátka.“

„Nyní vím,“ on na to, „co znamená vaše vzdalování se ode mne čím dále tím větší. Mně ani na odchodu ruky nepodáte, a tomuto kloučkovi . . .“

„On si mou ruku vzal, já jsem ji nikdy nikomu nepodala. Nevěříte-li mi ale, prosím, neostýchejte se. Co chcete, stane se.“

„Lino, nešťastná Lino, a v takovýto poměr byste se zapletla? Mou poctivou rukou tak lehko pohrdáte a s tím dítětem byste milkovala? Nikdy, nikdy bych tomu nebyl uvěřil.“

„Snad nechcete, abych vás za vaši ruku prosila? Slyšel jste co jsem řekla ku svému ospravedlnění; není-li na tom dost, mluvili jsme spolu naposled.“

Lina vstavši zmizela z jizby, běžela do svého pokoje, zamkla se a pustivši konečně uzdu všemu, co ji tísnilo, hlasitě vykřikla. Uvrhla se na bělounce ustlanou postel a zaryvši tváře v podušky trpěla; plakala, zápasila celou mohutnou silou svojí. Bylať konečně

ráda, že něco se stalo, co ji oprávnilo k tomuto výbuchu, který ji dlouho hrozil zadusiti. Již jí bylo vše jedno, co dále díti se bude.

Když po dlouhé chvíli unavena tou bouří se pozdvihla, usadila se na posteli zakrývající si dlaněmi tvář. Malý ten pokojík byl tichý a chladný. Z okna bylo vidět do blízkých lesů za zámek. Pozvolna sklesly Lině i ruce s tváří a blahodějná otupělost jakási jí nastala. Ohlížela se s podivením kde jest, a znova divila se svému hoři. Vždyť jí pranic nescházelo, nic ji nebolelo, necítila ani zimu ani parno. Co může člověk nad to chtít? Že ji sřítíla chvílka v úctě ženicha, co na tom, vždyť ho nemilovala? Že milovala přes svou vůli Viktorina? Nuž, kdo jí to mohl zakázat, dokud ani dechnutím nikomu to nedala na jevo? Tak bylo jí, bolem celé ztrnulé, jakoby jenrné vlnobití světničku naplňovalo, kolébající ji v slastné zapomenutí. Nebylo to ani spaní s trudným sněním a zoufalým probouzením, ani mdloba, smrti družice; bylo to vědomí s vášní vyzuřenou, s citem odpočívajícím, se ctižádostí na chvíli přemoženou, mlčící, s rozumem v nejmírnějším naladění.

„Jakým dobrodiním jest samota,“ pomyslila si unavená dívka. Čím méně kdy si byla dovolila takové chvíle tichého rozjímání a duševního zotavování se, tím více cítila ten léčivý účinek. Obávala se, aby někdo za ní nepřišel, ale nikoho nebylo slyšet. Soudila, že Mařinský s nikým již nepromluviv odešel; bylo jí však divno, že ostatní ji nepohřešují. Les halil se v soumrak, kdežto vrcholy stromů jeho v zarudlém zlatě zapada-

jícího slunce se koupaly. Pak uhasly poslední nejkrásnější paprsky a velkými kroky blížila se šedá noc. Posud o nikom slychu. V Linině mysli probuzovala se na chvíli přemožená minulost s celým ostnem bolu. Znova vyskočila z lože, znova se jí to chopilo jako zuřivý nepřítel, jenž na chvíli jenom stopu své oběti byl ztratil a ztrátou i hledáním tím více vzteku nabyl.

Tu uslyšela Lina otevřeným oknem z komnaty právě nad ní takovýtéž zvuk bolu a utrpení, jakým byla ze svých ňader tichou dívčí tou komůrkou zatrásla.

IV.

Příčina, proč správce Linu nehledali, ačkoli ji ovšem pohřešovali, byl náhlý příjezd páně Duchoslavův.

Právě když Mařinský nepotázav se již s nikým hluboce raněn zámek opouštěl, přijížděl Duchoslav a nebylo tu nikoho k jeho uvítání. Jenom správceová přiběhla ze špižírny s hlubokými úklony, ohrnujíc cípek své modré plátěné zástěry, kterou spěchem odvázati už nemohla. Přála si však, aby bylo vidět vezpod hezkou vlněnou zástěrku s trapezi a vyšívanými žaludy.

Ubohý pan Duchoslav měl ale na mysli jiné věci než toaletu paní správceové.

Nebyl ani k poznání. To nebyl ten vlídný pán, jakým se jevil při prvním zavítání do svého zámku.

Jeho přítomnost způsobila náramný kvap i spěch.

Jedni posli běželi do polí pro pana správce, druzí šli za panem Viktorinem a Holým a třetí měli jít

hledat paní Duchoslavovou s panem hrabětem, jak komusi neprozřetelně vyklouzlo.

Duchoslav hryzl se do pysku a šel do svých komnat. Dříve než kdo z hledaných se navrátil, bylo mu poslouženo od paní správcové vším, co její kuchyně a špižírna podati dovedly.

Při těchto přípravách tázala se správcová po Lině, jež byla její pravou rukou, ale nikdo ji neviděl, jen služka byla viděla pana Mařinského a dodala, že se jí zdálo, jakoby s ním byla slečna Lina šla. Nebyla to ovšem pravda, ale bylo pohodlné tak se domnívat, aspoň přestaly otázky a nebylo se obávat, že by i ona byla vyslána slečnu hledat. Bylo to divné u Liny, nikdo nebyl by věřil, že se odhodlá milence kdy sama doprovodit, avšak nezbývalo nyní času o tom rozumovat.

Paní správcová přístrojivši se při všem pospěchu na rychlo do jiného čepce, vzavši jiný šáteček na krk, nesla sama velký tác s občerstvením panu Duchoslavovi, jenž jí při prvním svém pobytu tak dvorně její služby byl chválil. Vstoupivši k němu ulekla se jeho vzezření a pobouření. Odšoupnul nešetrně vše co přinesla od sebe, až spadlo několik jemných porcelánových talířků na zem i s lákavým obsahem.

Paní správcová uražená a užaslá chtěla ihned sama zmařené věci uklízeti, při čemžto však Duchoslav ji prudce chytil za rameno.

„Nechte ty tintěrnosti ležet a odpusťte mi, ale vždyť snad vidíte, že jsem bez sebe, snad tušíte také proč.“

Dobrosrdečná správcová nejen že to tušila, ale věděla předobře, co však mohla říci? Utírala si v největších nesnázích uzardělé líce a řekla svým mírným přízvukem několik bezvýznamných sice, avšak přece konejšivých slov.

„Doufal jsem,“ pokračoval Duchoslav měře pádnými kroky komnatu, při čemž správcová používala každé chvílky, kdy on se odvrátil, aby něco s podlahy zdvihla, což pak na zvláštní talířek schráněla; „doufal jsem, když mi jisté pomluvy k uším přišly, až sem zavítám, že mi bude všechno podezření vyvráceno. Já přicházím a první slovo co slyším jest, že moje žena se prochází samojediná s tím proklatým člověkem.“

„Ten hloupý šafář také s tím musil hned vybaťnout,“ dí na to správcová, dělic pořád svou pozornost mezi Duchoslavem a rozsypanými věcmi u svých nohou. „Ostatně kdo pak může říci, že by byla milostivá paní sama s panem hrabětem, k čemu pak měla by slečnu Julinku? Tať je zajisté s nima. A co má milostpaní celý den dělat ne-li projít se trochu; namane-li se k tomu pan hrabě, nu kdo pak za to může, že ani on nemá co dělat?“

Chvíli cítil se Duchoslav dopálen, jakoby správcová poměr ten podporovala, ale když se jí zas podíval do těch poctivých očí, přesvědčil se, že to má být jen jakés chlácholení. Nebyl to člověk prehlý, tím více však trpěl zasazenou ranou. Nepřál si ničeho vřeleji, než aby se mohl upokojiti a smířiti.

Když to správcová viděla, jala se mu domlouvati. aby se upokojil, prosila, aby něčeho požil, zazvonila

konečně na sloužícího, aby podlahu nepatřičných předmětů sprostil, což jí skoro nejvíce na srdci leželo, a hle, pan Duchoslav dal si aspoň tolik říci, že se posadil.

Tu na neštěstí rozlétly se dvěře a Julinka vešla s mnohými poklonami a omluvami vítajíc pana Duchoslava. Byla prý zabráná v šití tak, že ničeho nevěděla o pánově příchodu.

Duchoslav znova zhurta vstal a hromovým hlasem zvolal: „Kde je moje žena?“

Uražená, vzdorovitá jako druhdy Kain při podobné otázce hospodinově, vzpřímila se Julinka rovnajíc svoje napolo natočené, napolo rozčuehané řídké kadeře, neboť byla použila paniny nepřítomnosti k milému odpolednímu spánku.

„Nemívám ve zvyku špehovat kroky svého panstva,“ odvece imposantně, „přicházím k milostivé paní tenkrát, zazvoní-li na mne; propustí-li mne, nestarám se co činí.“

„Dobře, tedy zas jděte, neobtěžujte mne; čekejte, až budete zavolána.“

Julinka poklonila se hluboce: „Uctivě děkuji, milostpane, považuji se za propuštěnu ze služby!“ zvolala s přízvukem, jehožto komičné výsosti při každé jiné okolnosti by nebyl Duchoslav odolal, aby v hlasitý smích nevypukl. Nyní kývnul však jen rukou, odvrátiv se od ní, a ona šla velkými kroky ze dveří, jež nechala otevřené, při čemž ji zvláště těšilo, že její škróbené sukně tak opovržlivě šustí.

„Je to marné,“ obrátil se Duchoslav ku správce, která toužila po zámince, aby uprechla za uraženou Julií. Správce si vzdychla.

„Je to marné doufat,“ opakoval Duchoslav, „jsem nešťastný člověk.“

„Pan syn Vašnosti všecko vynahradí, podivíte se, až ho uvidíte tak zdravého, krásného, hodného,“ řekla prostoduchá paní, aniž děle pomýšlela chlácholiti klamaného manžela.

„Ano, ano, tento syn! Jediné blaho moje! O, co jsem se namodlil, co jsem kostelů obdařil, aby mně byl zachován. Máte pravdu; musím zas to ostatní přetrpět za tu jednu milost,“ zvolal Duchoslav.

Správce potěšena jsouc takovým obratem jeho rozčilené mysli, horlivě ho v něm potvrzovala a líčila mu skoro ohnivě výtečnost jeho syna, přistupujíc občas k oknu, zdali by navracejícího se nespátřila. Prála si, aby paní Duchoslavová možná-li nikdy již se nevrátila, a hle, spatřila právě ji, v průvodu hraběte, důvěrně o jeho loket opřenu.

Vyslání poslové patrně byli je minuli.

Dobrá správce uměla se tak málo přetvařovat, že podezřivý Duchoslav ihned na ní cosi pozoroval. Vyskočiv přistoupil k oknu, čemuž správce ještě, ačkoli marně, zabrániti se pokusila, a viděl svou choť. Šla kolem lesíka, do něhož i Linina komůrka vyhlídku měla, a nevědouc o Duchoslavově přítomnosti, netušíc, že by z těchto oken obyčejně pustých někdo ji viděti mohl, žertovala a koketovala se svým průvodcím.

Tu zaslechla silný hlas: „Prosím, pospěš si, očekávám tě již příliš dlouho!“ a ohlédnouc se, odkud to, viděla i ona chotě svého.

Jakoby nic a přemáhajíc mistrně ustrnutí své, kynula mu rukou. Hrabě rovněž nenuceně pozdravoval.

Tím musila Duchoslavovi, ku shovívavosti sice nakloněnému, přece znova krev překypěti. Přivítal paní i hraběte tak podivně, že tento se záminkou, že nebude rušiti první chvíle shledání, do svých pokojů odešel.

Paní správcové bylo již dříve ulehčeno. Navrátila se do své domácnosti celá šťastna, že jí do té bouře citů pranic není. Blahořečila si, že má dcery tak řádně vychované, že není obavy, aby kdy čehos podobného jako paní Duchoslavová se dopustily. Vstoupila všecka uhřáta a dojmuta do jizby, kdežto u okna šijíc seděla tichá Emilka. Vypadala tak jemně, skromně, její tvář ne právě krásná ani duchaplná, měla výraz tak přívětivý, že matce srdce se rozehrálo, a když se k ní posadila, po rusých vlasech ji hladíc, cítila velký ten rozdíl atmosféry té a oné rodiny.

Divila se, kde Lina tak dlouho mešká, přece však posud se neznepokojovala. Tak spolehlivá dívka jako Lina zajisté neučinila by nic nerozvážného. Jí, matce, byl ostatně Mařinský něco již napověděl pod pečeti tajemství o svém možném povýšení. Bylo tedy na snadě domnívati se, že přišel věc sdělití a Lina slyšíc Duchoslava přicházeti a výtržnosti se bojíc odešla se svým ženichem, nyní dozajista již brzo manželem.

Správceová rozmlouvala o této příjemné věci utěšeně s Emilkou, mezi tím co se stmívalo a Lina onen zoufalý výkřik uslyšela.

Byltě to hlas paní Duchoslavové, jejížto počáteční lehkomyšlnost a drzost vášni manželské hádky ustoupila. Duchoslav neznal pak již také mezi a padla slova z obou stran nerozvážná, výčitky nešetrné, vyhrůžky hrozné.

Duchoslav zanechav choť vešel k synovi, jehož navráťivšího se hned po matce k sobě posud nebyl připustil. Padl mu vášnivě a plačky kolem krku řka: „O Viktorine, ty jediný člověče, kterého miluji, ty jediný, od něhož mohu blaho své požadovat, ty, kterýs mne posud nikdy nezarmoutil, o potěš mne i nyní.“

Viktorin netázal se co se děje. Ubohý mladík byl od útlého dětství zvyklý nesvornosti svých rodičů. Co dítě malinké plakával usedavě při výstupech podobných, později byl naučil se mlčet a pohlížet při tom, jakoby praničeho nepozoroval. Choval se nevědomky důstojně. Co ale uvnitř trpěl, dosvědčovalo jeho slabé zdraví, jeho zádumčivost, a záhy utíkával se z tohoto světa zloby a vášně u věčný mír zákonů přírodních a myšlének bádavých.

I nyní snažil se odvrátiti otcovu mysl od toho, co ji trápilo.

K tomu byl však jediný prostředek a to byla otcova naděje, že Viktorin otcem se dá uvést a zasvětiti v tajnosti a umělosti obchodní.

Také když otec raduje se z jeho zdraví o milém předmětu začal, nechal jej Viktorin při tom. Byl by

nový výbuch bolu a hněvu v otcí probudil, kdyby se mu byl přiznal, kterak v něm zraje samostatnost myšlének, touha po povolání vědeckém. Viktorin nebál se otce svého, ale miloval ho a měl dávno v sobě rozhodnuto, že mu vynahradí i lásku jeho ženy. Zapřel sám sobě v tomto okamžiku svoje nadání a vzdělání. Odsoudil to vše co pouhou libůstkou, kterou bude vždycky vedle obchodního povolání pěstovati, a slíbil otcí rukou dáním, že vstoupí již řádně do obchodu. Sotva vyřknul, již cítil co, hrozného učinil, již valily se naň výčitky jeho tužeb, a nazpět nemohl. Což měl a mohl otcí říci? —

Noc již ležela na zemi jako černá tíseň na srdci. Světla v zámku uhasínala.

Lina byla ztrávila večer mezi rodinou svojí s uhlazeným co aksamit vlasem, s upraveným oblekem, s tvářema trochu bledýma, s očima vyhaslýma, avšak s celou neohrožeností své povahy, a nikomu nepověděla kde byla. Nechala je při jich domněnce, jen že nechtěla říci, co s Mařinským umluvila a jakou zprávu byl přinesl. Oni byli zvyklí jejímu způsobu, nechali ji a nestarali se o ni. To ona chtěla.

Odešla k odpočinku se svou sestrou. Emilka zase měla co vzdychat, tajně plakat, ale Lina netázala se jí na její tajemství, zdálo se jí malicherné. Sama nevzdychala, neplakala, ležela na svém loži nepohnutě a trpěla svůj bol.

Paní Duchoslavová měla s Julinkou vášnivou rozmluvu, plnou stesku, nerozumné důvěry a bezcitnosti.

a Julince ani nenapadlo považovat se za propuštěnu, jak pánovi byla vyhrožovala.

Viktorin stál u okna pohroužen v dumání, a po čem této noci toužil, bylo srdce mateřské, v němž by útulku, důvěry a podpory našel.

Ta matka myslila však na všelicos, jen ne na syna, a city ubohé Liny, jež k tomuto zalétaly, nebudily zas u něho nejmenší ozvěny.

Ostatní pohroužili se ve spánek. Virginka spočívala nedaleko matky jako audílek s úsměvem blaženým, na purpurových rtíkách.

S temné noci dštilo zrnko spánku, zdání klidu na oči člověčenstva s sebou samým zápasícího.

V.

Bylo jitro zamlžené, říjnové, jímžto žádný skvostný pablesk slunečního světla cestu si nerazil. V jednotvárném, střízlivém osvětlení tohoto smutného dne díval se Libějický zámek lhostejně listím, vždy více řidnoucím, na tytéž cestovní vozy, v nichžto bylo nové państwo vjezd svůj slavilo.

Tentokráte nebylo slavnosti ani radostného vítání a malá Virginka neměla bílých šatiček ani věnce na hlavě. Byl to spíše jako únos a zděšené tváře odjíždějících to dosvědčovaly.

První sestoupil k vozům pan Duchoslav se synem a Holým. Správce dole čekající přistoupil k nim.

Netrpělivě a pánovitě ohlížel se Duchoslav do síně. Věděl, že jeho manželka přijít musí.

Na místě ní vyběhlo dítě ven do vlhké studené zahrady. Byla to Virginka ve spodničce, plačíc k neukonejšení. Uvrhla se v náruč svého laskavého učitele, objala jej útlýma raménkoma zpola obnáženými a její pláč a nárek byl dojmavý. Nebyl to pláč jiných dětí, ale takový výraz hlubokého citu, nezkroceného bolu, jakému nelze odolat.

Viktorin objal ji pevně pozdvihuje ji k sobě jako při prvním setkání.

Styď se za své slze, které by nebyl si troufal otcí odůvodniti, zakrýval je v kadeřích Virginčiných. Nechal ji plakat a plakal tajně s ní. Jako ona laskavého přítele a velkomyslného buditele ducha jejího, tak oplakával on tu blaženost samoty, již opouštěl, tu svobodu myšlének a zaměstnání, ty pošetilé naděje v budoucnost dle jeho přání. To vše mu představovala nyní Virginka, jejížto dětský zjev jej byl vábil, k nížto byl cítil jakoby povinnosti otcovské.

Správcevo domlouvání nemohlo ty dva od sebe odtrhnout, Duchoslav nevšímal si jich.

Přišla paní správceová s Emilkou a obě zaplakaly nad dítětem, zvlášť Emilka nemohla ani promluvit.

Kde byla přísná Lina, aby sestřínku ke slušnosti napomenula?

Matinka snažila se vyvinouti pozvolna s jemnou domluvou zoufalé dítě z náručí jinochova, ale nic platno. Znova vrhla se Virgina k němu.

Pak bylo vidět paní Duchoslavovou se schodů stoupající s Julií a komornou.

Tu Duchoslav rychle se rozloučil, skočil do vozu táhna syna za sebou a Virginu odnesl otec násilně do zámku.

Emilka klonila se pánům odjíždějícím, držíc ruce pod zástěrkou jakoby proti chladnu, zatím je měla bolně sepnuté. Čekala, že také rozloučí se s milostivou paní, jež tenkrát do druhého vozu byla odkázána. Ale divno, proč neseďá Holý k pánům? Pojede s dámami, s Julií? ...

Emilka sepnula ruce skoro do krve pod zástěrkou. Její tvář byla bledostí ještě méně hezká než kdy jindy.

Julie naopak zapomínajíc na žal tohoto okamžiku, zářila jako slunce, jež dnes svítit nechtělo, když první kočár bez Holého odjížděl a tento k dámám se blížil. Tentýž obličej Juliin prodloužil se však jako soumrak v podzimku do nekonečna, když Holý dámám se uklo-niv, milostivé paní oznámil, že na zámku zůstane, pak pozorně dvířka u vozu zavřel a šťastnou cestu přál.

Druhý kočár odhrčel, Holý obrátil se k zámku. U vchodu nestál již nikdo kromě Emilky. Umačkané ruce její byly se spustily a zdvihaly se jaksi nepo-slušně Holému vstříc, ruměnec vykouzlil postrádanou krásu na jejím líci, po němž zapomenutá slza kanula.

Holý k ní přistoupil s úsměvem zvláštního významu. Lehounce dotkl se jí ruky dívaje se jako po nějakém prstenu. Nenašel ničeho, pak vzal druhou ruku a na té byl prstýnek bez velké ceny s granátovou kytičkou. Podíval se jí tázavě do očí přetékejících. Vzal prsté-nek zlehounka a smeknul jí ho s prstu. Ona neodpo-

rovala, jen tvář svou skryla v druhou ruku, a když zas ji pozdvihla, měla na ruce prstýnek jiný, ale Holý byl odešel.

Nahoře ve vížce dívala se z okna Lina za vozy ujíždějícími a bylo jí, jakoby musila skočiti dolů za nimi, neb doběhnouti tam k rybníkům a na dně jejich skončit zápas svůj. Cosi ji táhlo ven z těch mezí cnosti a pevnosti, v nichžto tak hrdě až posud byla stála. Bylo jí, jakoby ujíždějící kočáry proud života jejího za sebou vlekly, týrajíce jej v prachu a po kamení, jakoby stromy pod zámek na ni se sápany a zámek nad ní zřítiti se měl. A přece mohla ta pevná, tvrdá žena říci, tisknouc si ruce k prsoum: „Bohudíky, on ujíždí, jaké to štěstí pro mne.“ Mohla to říci, ale musila při tom plakati, nenáviděti celý život a zlořečiti cnosti své.

V jiném okně téhož patra objevila se hlava hra-běte Vrbny.

„S pánem bohem!“ volal se smíchem, „žij blaze, moje srdce! Ah jak snesu rozloučení s tebou! A to nejhezčí je, že bys tomu věřila, kdybys to slyšela.“ Smál se dále, položil se v županu na pohovku a znova usnul šeptaje: „Zaplať pán bůh, že mne starý své choti sprostil,“ při tom nestaral se pranic kam zítra hlavu položí.

Bylo v zámku ticho, jež přerušoval neukojitelný pláč Virginčin.

Pak přišel čilý ruch do všeho, neboť správcová dávala ihned všude ve všech koutech uklízet, čistiti

*

a leštiti, jakoby mínila zlé duchy zahánět. Mezitím byla Lina dávno sešla se své vyhlídky, družíc se nyní k matce svou pomocí.

I pokoj Viktorinův vyklízel se; ale do tohoto nevešla Lina. Šla kolem otevřených dveří s hlavou odvrácenou a trpěla bez hlesnutí ten divý bol, který se jí zmocnil. Chránila se pak již, aby nepřišla ani do té chodby, kudy jej vídala choditi zamyšleného, srdci jejimu předrahého.

Holý vyhledav správce projevil mu, že mu udělil pan Duchoslav na zámku svobodný byt, aby se tam usadil co lékař tohoto okolí, an Viktorin již vychovatele nepotřebuje. Pak zmínil se o Emilce, že ji dlouho tajně miluje a za manželku žádá, dodávaje k tomuto svědomitou zprávu o svých důchodech.

Emilka a matka byly zavolány a vše ku spokojenosti v pořádek uvedeno.

Správcová byla radostí a překvapením všecka opojena.

Holý byl sobě získal za krátkého pobytu v Libějicích pověst tak výtečnou, že mohli býti správcevic hrdi na tohoto zetě; dále podrželi zcela na blízku šťastnou dceru a konečně spadla matce nejtrpčí starost se srdce, neboť obávala se vždycky, že její nehezka Emilka sotva kdy srdce mužova si vydobude. Divila se jen, že nikdo, ale pranicdo ničeho nepozoroval.

Vysvětlovala si nyní sice uplakané oči Emilčiny, které vždy bývaly sváděny na bolení hlavy, ale Holý přece nikdy Emilky si nevšímával.

On se jen smával, když se mu to namítalo, všímával prý si dobře a věděl prý, věrnější duše že nenalezne.

„A nyní, stará, prosím tě, nech toho smejčení a prášení,“ pravil správce s tváří zcela vyjasněnou, jakou málokdy ukázal. „Máme dnes slavný den, Holý s námi obědvá, jak samo se rozumí, a musí se raději zřetel ke kuchyni obrátit. — Ty ale, Virginko, přestaň již plakat; hle, doktor Holý vynahradí ti pana Viktorina, bude tvým švagrem. Pojď, podej mu ruku. Kde ale máme Linu, snad posud o ničem neví?“

„Běžím pro ni,“ dí Emilka a šla ji hledat do hořejšího patra, kde byla zaměstnána.

Emilce klepalo srdce úzkostí před starší sestrou a matka při pomýšlení na ni také zbledla. Oběma nebylo tajno, že Linu od včera něco souží. Zajisté že s Mařinským opět se nepohodla. Což byla-li roztržka mezi nima, kterak snese to krásná vynikající Lina, že snad Emilka dokonce před ní se vdá?

V jednom z panských pokojů seděla Lina nečinně u okna, hledíc do bezbarevné krajiny.

Emilka padla jí s pláčem okolo krku zvěstujíc ji velkou událost svého života.

Lina pocítila ovšem bídu svého postavení ostřeji před nezkaleným štěstím sestřiným, ale srdce její láskou rozehřáté bylo lepším než kdy před tím. Plakala na srdci sestřině hořké slze bolu, a ty jí konečně ulevily.

Pak dala zastaviti všecky práce, zamkla pokoje i chodby, sešla dolů k rodině podávajíc Holému ruku.

I jeho pohled upamatoval ji na Viktorina, avšak již elegicky. Již byla se propracovala neobyčejnou energií skrze několik proměn citu, již zdálo se jí, že Viktorin jest dávno pryč, že bude moci považovati v brzce všecko za pouhý sen. www.libtool.com.cn

Matčin úzkostlivý pohled na ni, když do jizby vstoupila, neušel jí, porozuměla dobře myšlénkám a obavám matčiným, a vryly se jí co osten do pyšného srdce.

Nikdo, nikdo neměl nic vědět, ani tušit, tato žádost rozněcovala její vášeň více než láska a lásky bol.

Jakže? před svou rodinou, jež ji poctívala neobyčejnou důvěrou, měla by státi zahanbena pro nerozumný cit, pro bezuzdnou vášeň? A ta plačící malá Virgina, až by vyrostla, měla by snad někdy se dověděti o porážce své přísné sesterské vychovatelky? A celé okolí mělo o tom klepati, proč s Mařinským se rozešla? Měla snad po Mařinském vyslyšet jiného nápadníka, jako když se svléká a obléká rukavice? Mařinský ze msty mohl však něco rozhlásit.

Obezřetnost mladé dívky vše to a více uvážila. Srdce nevzalo se v potaz, to bylo odbyto, jeho krvácející rána žhavým železem vypálena.

Proto zvolala hlasitě po nenucené rozmluvě se všemi k Holému: „Což Mařinský, tuší on již něco o této lásce?“

Že pranic, jistil Holý.

Lina obrátila se k matce jakoby tázavě.

Matka byla překonána, Lina viděla, že nic více netuší. „Mařinský měl by s námi obědvati,“ řekla matka

a již chystala se vyslati posla. „Zkážeš mu něco?“ tázala se matka se zbytkem své obavy.

„Což bych mu mohla zkázat?“ podivila se Lina s nádherným svým úsměvem jako vždy jindy. Všickni smáli se její nenapravitelné zdrženlivosti a posel byl kvapně odeslán.

Každá jiná dívka byla by pochybovala, přijde-li uražený ženich, jemuž ke všemu strašné podezření tanulo na mysli. Ale obezřetná Lina byla v některých věcech směle odvážlivá, bez rozmyšlení spolehajíc na své štěstí.

Kdož by to byl ale o ní myslil? Snížila se a šla vstříc tomu, jehož beze vší pochyby potkati mínila. Bylo již k polednímu; dle výpočtu svého musila potkati Mařinského okamžitě se vypravivšího, jak jinak ani nemyslíla, nedaleko zámku.

Vyšla ze vrat do sinavé přírody. Drobný déšť spouštěl se, bylo šero a mlhavo. Kdežto večerní šero k jakémusi poklidu a milému dumání zve, pobuňuje polední šero mysl jako předčasné vrásky v tváři mladíkově.

S úsměvem na kvetoucí tváři loučila se Lina se svou rodinou, vítězoslavně vystoupila do samoty přírodní, přemohlať sama sebe. Kdož mohl ji vinit ze zrady? S hrdým svědomím mohla se postavití vůči svému ženichu. Bystrým krokem přeměřila zahradu, kdežto déšť těžké mokré listí se stromů splakoval, tak že těla svěží ta ozdoba blaženého leta bídne na vlhké půdě. Lehkým krokem šla dál a dále podle vísky k ryb-

níkům, kolem nichž obrovské olše se chvěly pouštějíce list za listem jako temné slzy do vody.

Vlevo ploužila se cesta ku Praze. Lina mimovolně se zastavila. Musila dívati se tou cestou, po níž byla viděla ráno kočáry ujížděti, a náhle rozprostřel se smutek v jejím srdci. Kladl se na ni jako temný plášť násilně ji kryjící. Ona jakoby se bránila tomu smutečnému ruchu, jakoby je odhazovala, tím více však zapletala se v těžké řasnaté jeho záhyby.

Pružnost zmizela jí z údů. Těžce a namáhavě šla ku předu v tom smutku, v tom neodolatelném smutku o krásný cit své mladosti.

Bránila se věru statečně a poctivě těm hořkým slzám o věčně zmařené štěstí lásky; co na plat — kanuly jako ty kapky s kalného nebe.

Šla polní stezkou, kudy Mařinský musil přijíti, pak přišla k místu, kde z té stezky jiná stezička šikmo přes pole k silnici pražské vedla. Zastavila se zas. Něco jí šeptalo: „Jdi tudy ku Praze, k němu.“ Zasmála se hlasitě hlubokým, neženským hlasem tomu svému nápadu.

Učinila pak mnohem rychleji několik kroků za cílem své vůle, pryč od cíle žádostí. A byla u samých rybníků.

Což pojilo se pověstí lidu tamějšího k této vodě, což byl živel ten člověka věčně lákající a nebezpečím oplývající již životů pohltil, buď při veselém koupání mládeže, buď při máchání prádla, vážení vody neb odvažlivém přecházení po ledě! Kdož spočítal ty příběhy smutné, ty oběti zeleného vodníka, jež z vlastní vůle

neb neštěstím v jeho kluzké síti se chytily? Kdo měřil a vážil všecky toho pohnutky a náhody? Měřivá a váživá je ten ubohý, jehož noha v té síti již již vážne, jehož nešťastná hlava v závratu k hlubinám těm se kloní; ba věří a ví jen ten, sám kdo zkusil.

Bylo poledne, tu pryj je také duchův čas. Divá polednice vybíhá z lesů mezi lidská obydlí, ošemetné jezinky číhají na polední odpočinek pastušků, zlí šotkové pokřikují posměšně z dutých stromů.

Lině zastavilo se jasné uvažování jejího zdravého rozumu. Nikdy netušené sny a tužby vstoupaly jí v srdci, podivné obrazy z mládí, bajky, jež někdy byla slyšala, oblétały ji jako duchův rej.

Nechtěla mysliti a nemyslíla na Viktorina, ale zdálo se jí, že vidí vodníka mezi sítím s obličejem a dlouhými vlasy Viktorinovými, že slyší kohosi volat její jméno: Lino, Lino! To však zas nebyl ani jeho hlas. Bůh ví kdo to volal.

Ačkoli věřila otcí, jenž prohlašoval všecky bajky za smyšleniny, přec nebyla přesvědčena o tom.

Až posud byla pozapomněla na povídačky z dětských dob a v prosaické pravidelnosti spořádaného žití rodinného nebylo příležitosti rozpomínati se na tu říši fantasmie, v níž dětský duch druhdy se kolébával. V tomto okamžení jakoby se byla uzavřená vrátka rozskočila a dávné ty báje řítily se z nich. Lina se bála, nohy jí vázly, nemohla ku předu ani nazpět. Před lidmi neohrožená, ochabovala před výstřely vlastní obraznosti dávajíc mámiti se, jakoby zlá moc to byla, bůh ví odkud.

Opřela se o vlhký černý kmen nejbližší olše a zamhouřila oči. Avšak nikoliv, tak příliš slabá nebyla. Vzchopila se zmužile, chtěla vyšinouti se nad své dětinství a patřiti domnělému vodníkovi v tvář.

Byla to vskutku jen mladá vrba s listím začernalým z vody a rákosí vyrůstající.

Vítězně opět se rozhlédlo zmítané to děvče. Neviděla nic víc okem pověry; ale tím pustěji, tišeji jevilo se jí vše, tím prázdněji a bez naděje a v novém a v jiném zoufalství přitiskla tvář ke studenému, vlhkému kmenu.

Tu ozvaly se kroky radostně urychlené. Byl to Viktorin? Ó kdož by mohl na něho tak čekat?

Byl to však zajisté Mařinský a Lina tiskla se pevněji ku kmenu.

„Moje drahá Lino, je-li možné, že jste mi přišla také jednou naproti?“ zvolal tento a všecky vzdory a výčitky, jimiž se byl po cestě proti ní zbrojil, umklly před nenadálou milostí touto.

Ona se naň nepodívala, a když on blíže se naklonil, aby jí viděl do tváře odvrácené, byl tím více dojat patrným pohnutím jejím, jež sobě příznivě vykládal.

Mínil, že ji může chlácholit, a řekl: „Vždyť vše je zapomenuto, co bylo mezi náma; jsem přesvědčen, že's nezavdala nejmenší příčiny ku vtíravosti Viktorinově: jen si nemysli, že tě snad chce zase týrat.“

Ona mu odšoupla ruku, kterou se jí dotýkal.

„Pojďme,“ řekla neodpovídajíc jeho vysvětlivkám.

A Mařinský dříve vzdorovitý, pak odpouštějící, byl tak ovládán její chladností, že jal se nyní prositi ji za odpuštění. Vinil se z prehlosti a mohl prý si myslit, že jeho Lina vždy tak zdrženlivá . . .

„Nechme toho již,“ velela ona odpouštějíc mu velkomyslně. „Jen pojďme odsud, bojím se zde.“

Dala poprvé jakživa vzítí si ruku pod jeho paždí, jen aby mohla opustit hrozné to místo se zamhouřenýma očima.

„Vy se zde bojíte a přece jste na mne čekala?“ tázal se rozkochaný Mařinský.

„Zdálo se mi, že vidím vodníka,“ odvece Lina zachvívajíc se.

„To se vám jen zdálo,“ chlácholil ji ženich šťastný, že ji, tu silnou, v ochraně má. Ale hlas jeho zněl trochu násilně, a moudrý právník, úředník, honorace svého městečka, ohlédl se trochu nedůvěřivě na zamlžené olše, mezi nimiž zádumčivě a bez lesku jako nevidomé oko voda prokmitala.

Jen se nesmějte mému Mařinskému, vždyť se to vše událo nikoli dnes, ani včera, ale v dobách vašich babiček, vy mladinké dívčinky, jež ve Vodníka již nevěříte.

Šli spolu rychlým krokem, Mařinský rozmlouvaje, Lina mlčky.

Šli okolo stezičky k silnici vedoucí. „Nevím, proč tatínek tuto stezku zaorat nedal,“ odpověděla ona, když on jí právě povídal, že jest povýšen, že má hezounký byt a to že jí byl přišel včera povědět.

„Co je nám do té stezičky, Lininko, po té nebudeme spolu chodívat. Nic nás neláká do dálky. Štěstí a blaženost očekává nás v domově, který ti u sebe nabízím,“ on na to.

Ona však táhla, jej rychle, rychle okolo té pražské cesty.

„Bojíš se ještě?“ tázal se.

Pak viděli zámek. Ten rozhlížel se dnes přece trochu zvědavě po všelijakých těch cestách, kudy člověka osud, vášně a zápasy jeho vedou.

VI.

Obě sestry zasnoubily se tohoto dne a bylo v zámku útulno a veselo.

Ženichové byli spokojeni, rodiče také, vše rovnalo se hezky, jak to má být a jak by to mělo chodit, kdyby nebylo vrtohlavosti lidské a všelijakých zápletek osudu.

Obě dívky pustily se pak jako o závod do šití. Byly o výbavě již dlouho pracovaly, ale to vše nedostačovalo a matka jejich, záříc blažeností, neznala ani mezi štědrosti. Co den přinášela ze své výtečné záso-
bárny náruč plátna a látek. Ještě to, ještě jiné přistřihovalo a šilo se. Nikdo nevěděl, kde mu hlava stojí. Ženichové, přišli-li pohovořit si s nevěstami, nalezali tyto vždy nad míru zaměstnané, a nezbývalo jim leč hovořiti mezi sebou anebo hodit si nějakou tu bulku s nastávajícím tehánem. Líbilo se jim to ale, netrou-

fali si reptat, přáli si štěstí k takým výborným hospodyním.

Holý znal sobě ostatně vydobýti nějakou tu chvilku rozmluvy s Emilkou a záleželo jen na něm, nebylo-li to častěji.

Ode dne ke dni seznával zřejměji, jak dobře si nevěstu volil. Byltě dokonalý souhlas mezi nima. On byl hotov starati se o ni a o domácnost, ona pak jevila vřelou vůli, schopnost a ochotu pečovat o něj, vésti jeho domácnost, zařizovati ji, a když si ti dva o tom povídali, štěbetali jako ptáci, hnízdečko sobě stavící. Holý býval nyní mnoho mimo dům, provozoval praxi, co byl ženichem, horlivostí vskutku dvojnásobnou. Pověst jeho vzmáhala se, měl šťastnou ruku v léčení.

To těšilo jeho nastávající ženušku, neostýchala se odměňovati ho za jeho horlivost vřelými polibky a připragovala se neméně horlivě na povolání svoje. Toť bývalo nějakého kuchaření a chystání, měl-li on sdíleti stůl s rodinou, a nebyl-li doma, hned byla v jeho příbytku v druhém patře a všecko mu tam spořádala. On nebyl z těch učenců, jimž nikdo nesmí na knihu sáhnout. Ocenil příčinnivost Emilčinu a odměňoval se jí podobným způsobem, jako ona jemu.

Dokonalejší vzájemnosti nebylo možno si pomyslit. Jakživa nebyla by správcová hádala, že Emilka takého štěstí dojde.

Mařinský někdy záviděl nastávajícímu švagru. Jemu nedostalo se odměny žádné nikdy a za nic a nepripouštěno, aby on směl zač odměňovati se. Chraň bůh,

aby byla Lina ukazovala jakousi zádušnivost, zamyšlenost, aby byla nejmenší podezření na sebe uvalila, jakoby na někoho jiného než na Mařinského myslela, ano naopak byla nyní mnohem smířlivější než dříve, chodila pokaždé Mařinskému kousek cesty naproti, když si toho tak vysoce cenil, dala se mu vésti, také ho doprovodila, on však byl by si přál více.

Vyslovil-li to, vysmála se mu Lina smíchem tak zvučným, byla při tom tak krásná, půvabná, tak zvláštní, že Mařinský přísahal, ať prý je Lina jaká je, jinou že by nechtěl a nemohl mít tak rád jako ji.

Nedosáhl, nevyžebal, nevyvzdoroval si u ní ničeho, a to jej tím více poutalo.

Praničeho nebylo na Lině znát, jenom že byla nyní bázlivá, což jindy nebývalo.

Do svého pokojíčka, jež se sestrou obývala, nebyla by za celý svět sama vkročila, a jestliže sestra usnula v noci dřív než ona, volávala na ni. Zášustnutí, zaklepání na dveře se lekla, při silné ráně dala se i do pláče.

Okolo rybníků měl Mařinský záповěď chodit. Musil choditi zacházkou, činil to však rád, přišla-li mu jen vstříc; na pražskou silnici nikdy se neohlédla, tím méně šla tam v tu stranu.

Jednou potěšila Mařinského velmi. Doprovázela jej zahradou, a když rozloučivši se s ním u vchodu měla se vrátiti, řekla, odvracejíc se od zámku, ku kterému byla zaměřila: „O, kým bych už nemusila do toho zámku nazpět.“

Mařinský věda, jak je od rodičů milována, nemohl přičítati tento výkřik ničemu jinému než netrpělivosti, aby byla již u něho. Tenkrátě přemohl respekt, který k ní choval, a objav ji bouřlivě ukradl si sladké políbení.

Od té doby nechtěla s ním vyjít ani přes práh. Ubohý vítěz byl tedy při svém vítězství zas nazpět posínut. Co si měl s ní počít, s tou drahou Linou, doufal, že se to později všecko podá.

Trochu lepších časů dočkala se Virginka zasnoubením svých sester.

Když ji viděla Lina první dni svého učitele tak zoufale oplakávati, vyhýbala se jí úzkostlivě. Netroufala si ani potěšovati, ani kárati ji. Bála se skutečně, aby nebyla dítětem vtržena do proudu žalu. Nechala jí potom raději svobodu, aby znova na svoje nářky nepřipadla a šťastná nešťastná Virginka dělala si nějaký čas co chtěla. Četla, zpívala. deklamovala a uprosivši pana učitele jala učit se hře na piano i na housle zároveň. Nadělala hudby v tom tichém zámku, až se ozývaly jeho nejtajnější ozvěny.

„Pojď také trochu šít,“ napomínávala ji starší sestra, ale Virginka byla tomu nyní zas odvykla a uklouzla jako rybička.

Již zdálo se, že zapomněla na své hoře. Byla opět pohyblivá, veselá, jasná, byl jí plný dům.

Lina někdy střelila po ní zrakem, v němž eos podivného zahořelo. „Vidiš, tak brzo zapomnělas.“ zašeptala trpce. „Pravé jsi dítě. všecko ti jest hříčkou.“

Měla pravdu, všecko bylo Virgině hříčkou, a Lina ani o tom nevěděla, jakou opravdovou hříčkou byl Virgince Viktorin. Mělat dětské divadélko a toho divadla on byl prvním hrdinou. Byl krásným růžolícím rytířem se zlatým krunýřem a s červenobílým chocholem, mělat zvláštní škatulku na tohoto papírového rytíře. Když byla právě tato škatulka s rytířem jednou založena, byl poplach po zámku, pláč a nařikání, až se našla. Emilka byla rytíře mezi jiné panáčky hodila a škatulky na niti použila. Virginka vyplakala si škatulku nazpět a zulíbala nalezeného rytíře horoucně.

Tenkráté nezdržela se Lina přece a vypeskovala ji za takové hrozné dětinství tak velkého děvčete. Co byla by řekla, kdyby byla věděla, koho to dětinství ještě obsahuje?

Virginka vypravovala pak kočce celou událost, že rytíř Viktorin ze svého hradu byl vypuzen, že byl uvržen do ciziny mezi zlé lidi, tam že bloudil, trpěl, tam si stýskal, až jej dobrá víla Virginia, hledajíc ho zatím úpěnlivě, našla, do hradu uvedla, odkud on nyní na skvělou válečnou výpravu se hotovuje. Vítězně vrátí se domů, zachrání vlast a bude prohlášen za krále. To čte ta víla v budoucnosti a proto může to kočička také napřed vědět.

„Ale Virginko, což nikdy se nenaučíš pracovat? celý den budeš kočku chovat, s kočkou si šeptat?“ zvolala Lina netrpělivě. Což byla by teprv řekla, kdyby byla bajku o rytíři slyšela? Vzala tedy prudce důvěrnici z náručí Virginina. Tato však sápla se podivně

na svou nepřítelkyni a utekla prskajíc. Matka a Emilka, ano i Virginia smály se zvířeti, jen Lina skoro omdlevala leknutím. Nechtěla kočky již ani dotknouti se, prechala před ní zdaleka. Styděla se to říci, ale zdálo se jí, že vězí zlý rarach v té kočce. Skoro více než na Viktorina, mnohem více než na Mařinského, myslívala na stvůry své i národní fantasie. Potmě mihávaly se jí stíny a postavy; bylo-li ticho, slýchala hlasy, její pobouřená obraznost vyprávěla se dál a dále v říši přeludů, a vůle a rozum po přemáhání citů prudkých a bolestných nestačily silou k udržení potřebné duševní rovnováhy. Proti srdci svému byla tak statečně bojovala, obraznosti podlehala. A když pořád obraz Viktorinův ze srdce vyrvat nemohla, uvěřila, že jest okouzlena.

Věděla, že děvčata ze vsi proti takovýmto kouzlům prostředků užívají, a uvěřila i těmto. Nastala jí otázka, má-li prostředků těchto se domoci, toužila po nich dnem i nocí. Věděla dobře o stařence, která takové věci zařikává a v nich radívá. Bydlila dost o samotě vzdálena vsí, Lina chodívala kolem ní, šla-li Mařinskému vstříc. Avšak posud nikdo neměl tušení o jejím tajemství. Měla ho poprvé v pověrečném strachu cizí osobě světit?

Bylo tomu již několik dní, co s touto otázkou zápasila, a nebyla to maličkost udržovat se pořád stejně, pracovat, otáčet se, nedat pořád praničeho znát. Jaké to dobrodiní, kdyby se byla mohla toho všeho rázem sprostít, jako vytrhneme-li zub, který nás bolestí mučí,

kdyby byla zase mohla býti toutéž statečnou, obdivu hodnou Linou, jako před tím, než Viktorina poznala.

Každý den chystala se tedy k stařence, vycházela dříve, aby šla Mařinskému v ústrety, ale pokaždé ji zadržela pýcha a úzkost, aby se nevyzradila. Pak bývala vždy ráda, že sobě odolala, že posud nikdo ničeho neví. Hrdě pozdvíhovala čela před okolojdoucími a představovala si ten pocit, kdyby domnívati se musila, že stařenka přece dále povídala. Ten byl opět hrozný, měla za jeho cenu utrpení první zaměnit? Přišla s Mařinským domů. Bylo jí dobře. Umínala si právě, že k stařence nepůjde, že to nějak přece sama předělá, a byla klidná, jako dávno nebyla.

Venku byl jasný mráz, v jízbě bylo milo a teplo a jaksi slavnostně uklízeno. Bylo znát, že jsou dvě šťastné nevěsty v domě. Vše zářilo čistotou a blahostným očekáváním.

„Snad už nějak zapomínám,“ pomyslila si Lina, neboť bylo jí, jakoby teplá ruka na srdce se kladla, a byl to cit nevýslovný, býti prosta stále užirajícího nepokoje. Podívala se upřímně otei do očí, přitulila se k mamince a sám Mařinský zdál se jí trochu nesitelným.

Usadili se kolem stolu, hovořili, Lina byla krom-obyčejně veselá i hovorná. Dnes dovolila Mařinskému přec jednou také o oddavkách mluvit.

Holý a Emilka měli všecko vyjednáno, jak co bude, a Lina posud dělala pokaždé, jakoby poprvé o takové věci mluvit slyšela.

Jen tomu byla již svolila, že mají býti ve svatební den její sestry zároveň i její oddavky.

Dnes ale byla celá jiná, sama nevěděla proč. O všem se radila, každá maličkost se ustanovila, začali sestavovat seznam hostů.

Tu pravil Holý: „Doufám, že mi Viktorin té velké radosti neodepře býti mým družbou. Přijede asi rád, píše mi v každém psaní, jak touží po Libějickém zámku.“

Teplá ruka zapomenutí pustila Linino srdce nemilosrdně a studený dráp starého bolu objal to ubohé.

A ona musila setrvat, jaká dříve byla. Vidělaf dobře žárlivý pohled Mařinského, musila tedy vypadatí jakoby nic.

Tenkráté nebyla by ale mohla vydržeti, kdyby si nebyla pomyslila: „Půjdu k staré Roze ještě dnes, ona zařídí mé okouzlení, a zítra již budu slyšeti jeho jméno jako každé jiné.“

Nikdo neodporoval návrhu Holého, ani Mařinský netroufal si čeho namítati; pozoroval jen ostře Linu, která mu vracela hrdé, uražené pohledy tak dlouho, až zas byl pokorným a poslušným. Zůstala hovorná, živá, ale jevila se z vysoka a hrdě. Cokoliv Mařinský řekl, všemu odsekla. Obával se již, že ho ani nedoprovodí, tím méně an soumrak nastával. Ona nedala se ale ani jako obyčejně prosit a již měla čepeček s kožešinou na hlavě.

„Myslíl jsem již, že na mne se hněváš,“ pravil pak po cestě k ní tiskna jí s potěšením ruku k sobě.

*

Ona mu ji vyškubla. „Dnes se s tebou raději nepovedu,“ řekla místo odpovědi.

„Nemyslíl jsem nic zlého a také jsem pranic neřekl,“ obviňoval se ten dobrý člověk.

„Jdi jen dnes okolo rybníků,“ ona vyhýbavě na to; „je tamtudy mnohem blíže, posud je trochu vidět, bude však později velmi tma, měsíc nesvítí. To víš, že večer nejdu s tebou dále než na konec zahrady. Tedy dobrou noc.“

„Splácíš mi starostlivostí, a já jsem si už zase něco do hlavy bral,“ pravil Mařinský dále, chtěje se každým způsobem nějak sladce s ní smířit.

„Není divu, milý Mařinský, vždyť jsi měl příčinu. Nemysli přece, že já беру na lehkou váhu, co se stalo a co jsi viděl. Je mi zajisté nepříjemněji než tobě, že ten mladý člověk sem přijede. Doufám ale, že to bude naposled, co se s ním sejdem. Nikdy již nepřijdeme do Libějic, kdyby on zde byl.“

Mařinský naslouchal jejím slovům jako nebeské hudbě. Tak srdečný přízvuk od ní jakživ neslyšel. „Ó, ty mne máš přece ráda, stav se jak chceš,“ zvolal v zanícení objav ji.

Ona jej však odstrčila největší silou. „Již dobrou noc; vidím, že ti nesmím dobrého oka ukázat, abys toho nezneužil.“

Mařinský tedy šel ohlížeje se několikrát. „A přece mne má ráda,“ šeptal si, „proč pak by za mnou se dívala, dokud jen může? — Ještě se dívá, ještě, ještě?“ Mařinský usmíval se spokojeně. Byl již u rybníků

a ještě viděl její postavu. „To je něco neobyčejného, měl bych chuf vrátit se k ní,“ pomyslnil si, než měl zmizeti jejímu zraku za olšemi. Skryl se tedy za strom na chvílku, pak vyhlédl, a když Linu již neviděl, pádl k zámku nazpět.

Zatím byla ona sestoupila v úvoz, který vedl dlouhou cestou a sice k chaloupce staré Rozy.

Již nebála se ničeho, co jí obraznost vykouzlívala, nebála se ani, aby pověst o jejím tajemství mezi lidmi nepřišla; bála se ještě méně Mařinského, jemuž holdala se přiznat zpřímá k tomu co nyní zamýšlela.

V úvoze bylo skoro tma, v dálce svítil sních vysílaje k zamračeným nebesům stříbrošedou zář, jako když čistá vůle člověka naproti železnému osudu svou vlastní sílu, slabou u porovnání k němu a přec neoblomnou pozdvihuje.

K té záři zalétal blouznivý zrak osamělé poutnice. Rozeznávala chaloupku Rozinu, z níž právě vyskočilo rudé světélko rozžhaté svíce jako bludička. Také bloudilo to světélko sem a tam od okénka k okénku. Než tam Lina došla, připustila ještě jednou námitku rozumu, připustila možnost, že by čáry staré ženy snad nepomohly. Co potom počít ve zvětšené té bídě prozrazeného tajemství a nevytčeného bolu?

Šla zdlouhavěji, přece však ku předu. Rozpomínala se na námitky otcovy a jiných svobodomyšlných osob proti pověrám. Probrala v duchu ten úryvek vzdělání, který jí škola a něco málo čtení poskytlo. Na proti tomu lnula ke starým obrazům báječným, a v je-

jím duchu bylo, jako blýská-li se na časy: hned čírá, tajuplná tma, hned žárné, krátké světlo.

Tu přišla postupem v tom rozpominání na některé úryvky myšlének, jež byla slyšela od Viktorina. Bylť vysvětloval Virgině záhady a zázraky náboženství i pověr přirozeným způsobem. Casto býval unášen tak, že jal se líčiti účel životní tomu neobyčejnému dítěti. Snad to nebylo vždy pedagogické, vždycky však budíval v dítěti jeho umělecké pudy k zápalu. V Lině byla vzbudila osobnost jeho, když takto se jevil, nešťastnou vášeň a v přítomném okamženi dozníval jí teprv v duchu rozumný smysl jeho slov, která k ní byla tenkrát co zápalné jiskry dolétala. Tak někdy zaujati jsouce dojmem jiným zvíme teprv za hodnou chvíli, že jsme slyšeli hodiny bítí a že jsme bezděky počítali jednotlivá uhození. Tu troufala si naň zas jednou zpomenouti, připustila jeho obraz před sebe. Stála v duchu před ním, a hle, nemohla k staré Roze dojíti.

Nešťastná tato mysl nejvyššího vzdělání hodná a schopná byla zmitána od jedné příšery ke druhé. Sotva vymkla se pověrám, již vyhrožovala jí láska, jež pro ni též byla příšerou.

Malá dávka vzdělání vybavila její mysl jen částečně z pout nevědomosti a tato vzletná mysl zpola uvolněna tahala v utrpení pouta za sebou. Co ji bylo již někdy zabořeno, vstoupilo nyní zralé do jejího vědomí; byl to stesk po tom vzdělání, kterého se byla odřekla ve svém přesvědčení o ženském povolání; stesk po vývoji těch schopností, jež i v ní jako ve Virgině byly se ozývaly.

Vystoupila z úvozu na šírou, sněhem svítící se pláň. Před ní opodál chaloupka Rozina se svým světélkem jakoby ji volala. Mohutné postavy stromů ve tmě se zdály jakoby kráčely a obstupovaly jakési noční vidění.

www.libtool.com.cn

S bolem lásky cítila ubohá svou nedospělost duševní naproti mladíku v letech jí rovnému. Představovala si, jak málo by si jí vážil, kdyby měl tušení o kroku tom, který zamýšlela učiniti. Přála si, aby mu byla rovna i ve vědomostech, a by možno bylo, ó s jakou radostí byla by za okamžik v duši uložila všechny ty poklady, jež musejí se sbíratí prací neunavnou pomalu, po mnohá leta.

Stála jako k zemi přikována, jako zkamenělá.

Mařinský přiblíživ se k zámku spatřil ji v úvoze. Byl opět svržen se svých nebes. S hrůzou tázal se sebě, kam asi zaměřuje. Nebyltě jiné, než žárlivé domněnky schopen. Plížil se za ní; zastavil se, když ona se zastavila. Co měl si ale pomyslití, když tak nepohnutě stála? Očekávala někoho? Mohl tedy čekati též.

Trvalo to dlouho. Odnikud nepřicházel nikdo, ona neohlížela se. Mařinský obešel ji viděl, kterak do prázdna hledí. Šel k ní, promluvil. Ona nic. Probudila se ze svého snění, ale posud jí nebylo do ničeho nic.

Mařinský začal být o ní starostliv. Objal ji a ona to trpěla. Tázal se jí, chce-li jít domů, ona kývla hlavou. Vedl ji nazpět obejmoutou, tázal se jí prv šetrně, pak doléhavě, kam mínila jíti, ale nedostalo se mu odpovědi, a když se blížili zámku, zpozoroval že pláče.

Jí byly tenkrát slze tak neobyčejné jako muži. Mařinského pohnuly až do útroh, a jelikož vždycky se kolísal mezi žárlivou nedůvěrou a velkou samolibostí, domníval se i nyní, že Linino přeútlé svědomí od něho bylo raněno, že ona se rmoutí pro něho a kdo ví v jakém rozčilení do polí vyběhla.

Lina chtěla zahradou jít sama domů. Dala to posuňkem na jevo. Rozešli se, Mařinský teskliv a pln lásky, ona tiše, již opět beze slzí.

VII.

Byl májový den, v Libějickém zámku zároveň svatební.

Viktorin přijel pozdě u večer, tak že mohl být uvítán jen od správce a Holého. Avšak časně ráno již otevřel okno, aby vpustil lesního vzduchu do komnaty.

Došel si pro Holého, aby dle úmluvy včerejší spolu vyšli. Viktorin toužil po volném vzduchu přírody a Holý nechtěl ani ve svatební den zanedbat pacientů svých. Ti byli všickni ranními ptáky, mohl brzo své návštěvy odbyti.

Byla to radost vykračovati si mezi mladým obilím již metajícím, vzduchem nasyceným rozkošnou vůní a jarní svěžestí.

Obešli nemocné v několika vískách okolních a vrátili se trochu zdlouhavěji, než byli vyšli.

Holý ohlížel se na svého soudruha s blažeností a nevěděl co jej více těší ve svatební jeho den, zdaž

spojení se s milovanou dívkou neb shledání se s tímto jinochem. Byltě za tuto zimu dospěl, celý se změnil a vše, co Viktorin o sobě vypravoval, budilo nejvroucnější sympathii doktorovu.

Účastnil se, jak otec žádal v obchodě, avšak ten dobrý otec mnoho mu neukládal. Tím více zbývalo Viktorinovi času k jeho zamilovaným pracím. Obchod byl mu patrně věci vedlejší, již pouze k vůli otci trochu někdy navštívil; pak konal matce k vůli zas nejnutnější návštěvy v kruzích společenských. Stěžoval si příteli, že vyváznouti z těchto společenských povinností bývá mu skorem krušnější, než uprázdniti se obchodu otcova. Posud blouznila matka o stavu vojenském pro Viktorina, tím více co se vzdímal jeho vzrůst a mladistvě mužná krása jeho. O hraběti Vrbnovi neučinila se zmínka v rozmluvách těchto přátelských; přece však mohl Holý pozorovati tu tíž rodinných svárů na bedrách svého někdejšího vychovance. Viktorin sice neprozrazoval toho leč dětskou radostí, dojmavým nadšením z pobytu svého v Libějicích, ale výraz ten byl Holému zřetelným písmem.

Viktorin podával příteli svému zprávu o spisovatelích, jež byl všecky přečetl či spíše pohltil, o nových odvětvích vědy, v něž se pohroužel. Tato zpráva oplývala prostoduchou radostností. Jeho svěží duch byl posud neunaven v tékání po široším, neobmezeném obzoru poznání, jeho vědecktivost posud nebyla předrážděna neukojitelností, novota tolikera nedávno poznaného podobala se květům a pukům obnovující se

přírody jarní kolem nich. Holý tiskl lásky hodného mladíka přes tu chvíli k srdci.

Pak řekl Viktorin: „Posud jen divím se, jak špatným přítelem jsem k tobě byl a horším ještě pozorovatelem, že jsem přání jeho netušil o tvé lásce k Emilii. Ba, abych se ti přiznal zevrubně, věz, že nemohu se ani rozpomenouti, jak vypadá a která ze správcovic slečen to vlastně jest?“

Holý odpověděl srdečným smíchem. „Vidím, že nebudu musít býti žárlivým k tobě,“ řekl; „moje Emilka je méně krásná své starší sestry, snad méně důvtipná. Pozoroval jsem ji však bedlivě, a její tichá přičinlivost, její mírnost a přítulnost, hlavně pak její tlumená náklonnost ke mně, které jsem nemohl nevšímati si, učinily mne žádostivým přivinouti ji k sobě a získati si ji co společníci a pomocníci na dráze života. A jak jsem ji nyní blíže seznal, vidím, že nemám pražádné příčiny své volby litovati.“

Viktorin s podivením, ba skoro s úžasem otvíral svoje velké naivní oči na Holého při tomto vypravování. „Nechci tě urazit, můj drahý Holý, ale myslil jsem si to jinak, když se dva zamilují.“

Opět se zasmál Holý srdečně. „Blázinku, jak a kdy bys ty mne mohl urazit! Jen řekni všechno přede mnou, cokoliv si myslíš. Též já v tvých letech jinak jsem si to představoval, avšak nyní stojím na realní půdě a musil jsem volit a hledat, co ke mně a do mých poměrů se hodí. Netajím ti, když jsem viděl poprvé správcovic děvčata, že jsem trochu zahořel pro krásnou Linu.

Je to dívka neobyčejná, rázná, trochu příkrá, ale zajímavá. Neblížil jsem se jí, dověděl se, že jest již zadána, ale krom toho: co byla by mně v manželství platna její zajímavost? Nepohodlná to věc. Jak přišel bych k tomu, abych lůžkyliv.csendomů umdlen a rozmárán praxi, znova musil se pouštět do auskultace rozmárů své krásné ženušky aneb přemýšleti o záhadách jejího ducha? Jdi, jdi! O tom všem nebude u Emilky ani vidu ani slychu. Snadno pochopitelná a průzračná nebude mít nikdy na starosti nic než moje blaho a pohodlí.“

„Tvoje pohodlí ovšem; ale co se týče blaha, dovol, abych to směl pojmuti jinak. Blaho vězí jinde a vězí hloub než v domácím neporušeném odpočinku neb lenošení. A má-li žena o toto blaho se starati, musí umět také hloub nahlédnouti než do kávové koněvky.“

„Ty jsi rozkošný chlapec, milý Viktorine! Hleďme toho mého žáka, jak sermonisuje učiteli o lásce! Ale jen se neostýchej; jdi, styď se, zase chceš se omlouvat.“

„Je to ode mne neslušné, že mluvím k tobě takto ve svatební tvůj den.“

„Ah ba! svatební nesevatební! Je to přec jen boží den, a majíce právě pokdy můžeme vyměnit své myšlenky. Ty ale, hochu, ani nevíš, jak rád tě slyším rozprávět a kázat. Jdiž, nahnals mi dosti strachu svou chudokrevností, zevnější netečností, nemluvností, u tebe se mi špatně povedla diagnosa, a to mne nade všecko těší. Buď tedy jenom zdrav a mluv si co chceš.“

*

„Říkáš, že můžeme vyměnit své myšlenky. Budeš je moci vyměňovat s Emilkou jako se mnou?“

„To je zas otázka do živého!“ smál se Holý v nejlepším rozmaru pokračuje. „Však my máme s Emilkou svůj vybraný program, o čem rozprávět, a do toho ti, s dovolením, nic není. Či žádáš od mé nevěsty, aby se lopotila s tvým Lockem a Leibnitzem a abychom večer spolu o filosofii rozmlouvali, když ve dne té medicíny mám po krk?“

„Jakživ bych ženě cos podobného nevnucoval; chtěl bych ale, aby poznala mne, moje snahy a tužby, aby věděla a pochopila, co všechno chci, co provéstí musím. Při tom musila by i ona něco chtít, po něčem se snažit, neb i já chci pochopit a rozluštit ji.“

„Nemám proti tomu pranic, jenom nevím, nebudu-li na tuto ženu, o níž mluvíš, žárliv. Tys mi dnes řekl, že nemáš lepšího přítele nade mne, a bylo by mi líto, kdyby mne žena o tebe připravila.“

„A já nemám být žárliv na Emilku?“

„Právě jsem ti chtěl říci, že mám tebe na duševní výměnu, a kde nedostačí muži žena, tam že přítel žádosti ducha doplní.“

„Myslíš si to tak, Holý?“ řekl Viktorin a oba kráčeli mlčky dále po zelených nivách, zlatem a stříbrem jarního kvítí protkaných.

Emilka viděla je z okna a zpola ozdobena, zpola po domácíku oděna vyběhla ven oběma vstříc.

Viktorin jí vroucně blahopřál. Byl pohnut rozmluvou, měl takový soucit s touto dívkou, že by byl

chtěl jí vdechnout část své duše, aby jí doplnil ten lásky svět, na němž jí měl, jak soudil totiž Viktorin, jen pouhý soumrak svítat.

„Dnes stanete se chotí mého nejlepšího, ba jediného přítele,“ řekl jí. „A dřív než kněz dávám já vám ho celého, neděleného. Bera jej ze srdce svého kladu vám ho na srdce vaše.“

Emilie klesnouc v náruč svého ženicha zaplakala při těch slovech. Též Holý rozuměje jich smyslu skrytému skoro zaplakal.

Byl čas, aby se všickni připravili.

Emilka letěla s uplakanýma očima odtud oblékat se a dělat se krásnou, což jí v plném tom štěstí opravdu se dařilo.

„Dvě nevěsty najednou vyvádát, toť věru příliš. Už bych to podruhé zkusit nechtěla,“ vzdychla si správcová všecka uhřáta, nemohouc posud pro přípravy z kuchyně a špižírny se dostat.

„Však vám zbývá, vzácná paní, už jen jediná nevěsta, naše malá Virginka,“ usmála se stará kuchařka.

Ale správcová neměla si v pravdě co stěžovat, neboť Lina věru nedala si dnes co nevěsta sloužit. Posud ani nepomyšlela na oblékání, jakkoliv ji k tomu Emilka volala.

Neunavně a mlčky chodila od práce k práci, napravujíc co matka v roztržitosti a rozčilení zmátla. A také poznamenala táže stará kuchařka, že pro tuto příčinu spíše paní správcová nežli slečinka nevěstě se podobá.

Ještě potřebovali nějakou zeleninu z kuchyňské zahrady, a Lina je upokojila, že dojde pro ni. Vzala košíček a nůž a odešla. Tam mezi záhonky posadila se na lavičku pod kvetoucí hrušku. Zamhouřila oči a myslila si, že ani není na světě. Myslí na tu Linu, jež mohla býti šťastna jako sestra její, kterou ženich její mnohem horoucněji miloval, jejížto postavení poskytovalo skvělou vyhlídku, a ta zde seděla a netěšila se na pranic. Považovala nyní již ten celý sen o Viktorinovi za dětinství. Troufala si setkat se s ním již bez dojmů, ale tak jak život před ní ležel, byl jí úzký a malicherný, a zdálo se jí, že nestojí věru za ty tuhé boje, které v něm musila již podstoupiti. Kdežto Viktorin v tomtéž čase byl žití svoje rozšířil, narážela se ona v těsném kruhu železných povinností, jimžto se kořila. Posud vykonávala všechny práce uměle a dokonale, jenom že nyní se tázala při mnohé, proč to dělá? Stojí-li to vše za ten účel? A nemajíc toho štěstí, aby jako Viktorin se svými otázkami do plného proudu dávného zkušenosti a postupujícího vzdělání se vnořila, pachtíla a unavovala ducha svého sama otázkami odvčnými věčně tázajícího se dítěte toho, jež člověčenstvem zoveme. Tázala se nyní: Proč tento sňatek bez lásky z její strany? Avšak kdyby se byla s Mařinským rozešla a byla-li by svobodna, byla by nastala otázka nová: Proč dále žítí? Jeť osudná to věc, počne-li člověk hledat v životě účely a je-li svědomím upomínán, aby upotřebil své síly z ducha vlastního šlehající. Tisícerym lidem stačí co účel vlastní

osobnost, užívání, pohodlí a malý ten kruh zaměstnání, jímžto jako rafije na ciferníku denně procházejí. Ti jsou spokojeni a ukazují druhým cestu; ti druzí prohlašují však takové žití za vězení, a osvobodí-li se z něho, ukazují pak sami cestu novou, volnou. Předešli zas na této cestě mněji se týranými, a vše to dohromady tvoří věčný zápas.

Lina cítila dobře, kdyby Mařinského se odřekla, že by již nikomu jinému se nezahladala. Protože on byl tedy jediný, který jí vykázal působistě ať již jakékoliv, musila stát se jeho ženou. Věděla, žeby doma konečně i rodiče co neprovdaná dívka omrzela. Co tedy měla voliti? Chtěla rodičům radost způsobit. měli ji vidět u cíle vychování, jež jí dali.

Tak těžce rozumujíc zapomínala, že je nevěstou, žeť to pro ni jarní den. Pozdvihla hlavu, když před ní se zastavil Mařinský od hlavy až k patě co ženich oblečen. Povzdychla si. Zdálo se jí, jakoby přicházel odvést ji ku popravě. Ohlédla se kolem sebe. Ty přívětivé záhonky od ní pěstované, ten strom kvítím zářící, její domácí šatičky, ten prostý koš, domácí zaměstnání: vše bylo jí najednou tak milé, tak trudno zdálo se jí všecko to opustit, a tu napadlo jí, žeby byla mohla přece Mařinského se odřici a do služby někam se dát. To jí dříve nikdy nebylo napadlo. Bývalať příliš dobře chována u těch dobrých rodičů, ale služba, jak nyní soudila, byla by přece jenom její neodvislosti vyhověla. Že jí to dříve nenapadlo! Tiskla koš, jako symbol práce, k srdci, a jak tu stála, zdála se sama sobě

mnohem více na svém místě než s Mařinským před oltářem.

Podívala se Mařinskému do očí řkouc: „Řekni upřímně, Mařinský, nechceš-li si mne vzíti, můžeme se ještě rozejít. Posud nás nikdo nemůže nutit, abychom setrvali jeden při druhém.“

„Ale, drahá Lino, co zas do tebe se dalo? Kněz už v kostele čeká, hostů je plná jizba a na poslední chvíli měli bychom takové divadlo provozovat?“

Neřekla nic víc. Nařezala svědomitě zeleniny, co bylo třeba, nandala ji do koše a odcházejíc před Mařinským ze zahrady dí: „Nestarej se, budu oblečena hned.“

Cítila trpče, že neměl jiného důvodu, aby ji přesvědčil, než ten. Ale co naplat? U ní zvítězil. Slušnost, mrav, domácí cnost a práce: nebylo-li to jejím zákonníkem? A jestliže snad bloudila neb sobě a jiným křivdila v přísném tom vykonávání zákonů svých, kdož neuznal by při tom té ženy velikost a sílu?

Vkročila naposled k sestře do společné komůrky, ale žádné rozmyšlení nezastavovalo již její jednání. S udivením podívala se na uplakané oči sestřiny, jež dnes z pohnutí do pohnutí přecházela a při tom všem jako růže kvetla v růžových hedbávných šatech s krásným věncem ve vlasech.

Za dívkami přišla matka a líbala jednu po druhé. Nyní teprv litovala a uznávala Lininu dnešní pracovitost, chválila ji nad míru a chtěla jí pomáhati při oblékání. Ale Lina jen se několikrát otočila a již tu

stála v šatech šedých, s věncem skromným v krásných, rychle upletených vlasech.

Vyšla ven s matkou a sestrou. Otec, matka, hosté, Mařinský a Viktovin, vše splývalo jí vůkol jako v mlze. Viděla jasně jenom Virginku tak čarokrásnou, že nelze bylo očí od ní odvrátit. Viktorin byl zvolil si ji k sobě za družičku, ale ona byla nyní již mnohem skromnější a méně k němu důvěrnou.

Lina zastavila se před dítětem dívajíc se chvíli na ně. „Ty to chceš a dosáhneš snad po čem toužíš. Povede tě to snad na nescestí, ale netroufám si tě déle zdržovat. Či vím, že jsem já na pravé cestě?“

Tak promluvila v duchu k sestřince rovnajíc jí nějakou kadeř na čele, a tu se jí vkradla přece slza pod řasu.

„Aby lidé neřekli, že co nevěsta ani nezaplakala,“ mínili někteří hosté, jež tu slzu viděli a uplakané oči a zkroušenost u ní byli pohřešovali.

Pak odjeli v nekrytých kočářích kolem kvetoucích sadů a mladozelených lesů přes bublající potůček do kostela. Byl to starožitný kostelík, kolem starý hřbitov plný dávných náhrobků s rytířskými postavami, s kalichy upomínajícími na velké doby, velké boje, řítící se proražení velkých myšlének. Ty staré zdi a římsy vyprávěly, klenba hlaholila dávné zvuky, sličná Maria panna usmívala se na své božské dítě tímže úsměvem, který jí vykouzlilo vroucí srdce umělcovo již dávno, ach dávno. Svatebníci nanесли vůně z květin do starého kostelíčka, na hřbitově květl šerák. Po jas-

ném nebi pluly bílé mraky jako labutě. Myšlénky utichly, srdce chtěla mluvit, chtěla žít, a srdce k srdci pojilo se, ať již chtělo nechtělo.

Veselky pestrý dav vyhrnul se z kostelíčka, slunečko do toho svítilo, dávné hroby se zelenaly, starému kostelíčku zavřeli vrata a dumné ticho v něm se rozhostilo jako prvé.

Venku se vzpínali koně, lidé se smáli, skřivánek nahoře zaplesal, a nebylo vidu ani slychu o smutku a bolu, o pochybnostech a obtížích.

VIII.

Po vyvdání obou odrostlých dcerušek správceovic nezbyvalo nejmenší obavy, že by mohlo srdce Viktorino v Libějickém zámku dobyto býti, a rodiče jeho nemohli ničeho namítati proti jeho přání, že pobude vždy přes léto na Libějickém panství, při čemžto mínil často domů dojížděti. Julinka neměla pranic proti tomu, neb již byla Holého oželela. Mělať zas jinou partii za lubem. Její paní byla s Viktorinovým plánem také srozuměna, nebyla-li jen ona nucena také vydati se na tu samotu. Bydlela v letě nejraději ve svém letohrádku zcela blízko u Prahy a pan Duchošlav, an již to panství koupil, byl spokojen, že syn o ně se stará.

Viktorin také se staral a ohlížel se po hospodářství po správcovu boku. Převzal pak mnohý dohled a některé práce sám; nepřestal navštěvovati nemoc-

ných s Holým. Při této práci a při těch návštěvách účastnilo se valně jeho šlechetné srdce. Jeho knihovna odstěhovala se část po části za ním ven a vlastní jádro jeho bytosti a činnosti zakotvilo se tam v tom domově od něho zvoleném.

Virginka již měla zase svého učitele horlivějšího než kdy jindy; Emilka, nyní paní Holá, nalezala zastance svých práv naproti malým rozmarům a tyraním svého chotě. Nebyla však právě vděčna svému zastanci, nesouhlasila s ním dokonce, dávala svému choti vždycky za pravdu, i když Viktorin tvrdil, že jí křivdí, a vždycky končily se takovéto soudy všeobecným smíchem. Viktorin pak přísahával, že do ničeho již se nepoplete.

Rodiče byli by bývali na vrcholi štěstí, jen kdyby byli též paní Mařinskou častěji vidali, ale tato přicházela se svým manželem jen málokdy domů a to na kratičké návštěvy. Také nezdála se všem již tak pružnou a bujarou, jakou doma bývala, kdežto paní Holá rozkvétala jako kvítko na slunci. Rodiče obávali se, aby Mařinský nyní nesplácel ženušce všecky ty tyranenské kousky, jakými jej byla nevěsta mučovala. Znali jej také co žárlivého, a musili domnívati se, že mu žárlivosti v manželství as přibýlo. Viktorin slýchaje tyto stezky na Mařinského rozhorlil se vždy a zastával se Liny úplně. Následek toho byl, že odložil svou netečnost k ní, s intereselem ji pozoroval a z nejlepšího srdce zdvořile se míval k ní, kdykoliv domů přijela. Že tímto věc pokazil ještě více, ani si nepomyslil ve své prostoduchosti.

Jemu plynulo to léto co krásný nezkalený sen. Milován od každého v celém okolí seznal jen dobrou vůli a dobré lidi kolem sebe. Vyš a výše vznášel se jeho duch, bez namáhání, probíral se vědomostmi, s radostnou pilí pokračoval co den v úlohách svých všestranných a skvěle dařilo se mu „dělati ze sebe člověka“.

Když léto zmizelo, byl do Prahy povolán. Obehod vyžadoval více jeho přítomnosti než v letě. Při tom všem odprazdňoval se i v zimě, aby do drahých Libějic se utekl. Tak měl vždy nějakou milou naději a odměnu, musil-li se podrobiti pracem stavu svého, které jej málo vábily, méně než venku hospodářství. Že však již otcí se zaslíbil, neviklal na tom rozhodnutí. Posud nepoznal ostnu ctižádosti, ani nemohl pojmut přesvědčení, že silou svojí bý snad někdy mohl prospěti pokrokům vědy. Skromně odsuzoval se mezi pouhé učně a krásně myslil si život svůj jako praktické provedení ideálů v obmezeném soukromí.

Zatím byla se Julince i její nejnovější zamýšlená partie zhatila, a když Viktorin z delšího pobytu letního domů se vrátil opět sesílen a tím příznivěji změněn, spočítala, že jí není ještě ani tolik let, jak se byla domnívala, že rozdíl stáří v lásce vždy se nešetřívá, a když už byla na té cestě, skombinovala toho víc a více, až z toho vypadlo něco, co mi snad ani neuvěříš, čtenářko milá. Věř, nevěř, ale Viktorin přišel na program její tužeb a plánů. Bylo to tak, že ona žít nemohla, aby na někoho osidel svých nestražila.

Ale co počít, aby pozornost jeho k sobě obrátila? Nebylať proň věru nikterak novým zjevem, znal ji co matčinu statečnou pobočnici a při jeho jemné nevšímavosti nemohla nikterak vypátrat city, jaké byl až posud pro ni chovával. www.libtool.com.cn

Vstávala nyní o něco dříve než obyčejně, aby zkoušela všeliké frisury, jimiž by mohla učiniti dojem na srdce neb aspoň na pozornost mladíkovu. Dlouho nechtělo se jí dařit. Konečně přece uhodila na dobrou pomoc v podobě velmi vysokého hřebene do vlasů zastrčeného, na němž vlála co válečné vyzvání červená kokarda, z čehožto pak k čelu splývala zpousta nevlastních kadeří.

Viktorin u oběda sedě naproti ní mimovolně utkvěl zrakem na tomto sestrojení vlasů a zavadil takto poprvé o revír líbezná lovkyně. Díval se dlouho na tu kokardu, jež se mu v cestu stavěla, pak na ty vrchy a vložky vlasů. Julinka očekávala trpělivě, až se smekne ten přilákaný zrak níže na nyjící a vábíci její obličej. Dočkala-li se této chvíle a dočkavši se, kterak dále operovala, zamlčují prameny této historie. Zjištěno toliko, že skromná tato dívčinka velmi se zaměstnávala něžnou koketerií k vydobytí Viktorina, a poznamenáno musí to býti, ješto z příčiny této vyplynula pro našeho hrdinu řada domácích nepříjemností.

Julinka totiž podněcovala nyní svůj nástroj, paní Duchoslavovou, aby syna svého nutila ve společnostech se objevovati, čemuž tento až posud více méně se byl bránil, neboť takto měla i Julinka více příležitostí blí-

žiti se oběti své. Seznával takto více osob dílem v obchodě dílem ve společnostech, a postavení i stáří jeho nutilo jej, aby odložil dětsky skromnou nevšímavost svoji. To přicházelo pozvolna, avšak neuprositelně, skoro nepozorovaně, ale osudně. Slovem, mladý idealista musíval opouštět svět svých idealů, aby skutečnost poznal, a učeň vědy filosofické byl životem vyzván, aby již prakticky své theorie osvědčoval.

Jeho dosavadní známosti v rodinném a správcovíc kruhu nemohly mu býti ani dost málo měřítkem u vlnobití různých povah, společenského přetvařování, vlídného usilování a opačného mínění. Což platno o tom čísti, moudrosti a poctivosti proti všemu se zbrojiti: skutečnost přeplaví všecko věčně novým překvapením a věčně nepřijemnými klamy. Ještě však těm klamům nevěřil, a uvěřil-li, omlouval je, překvapování jej neunavovalo, ale celek neměl proň půvabu a on stával se netrpělivým, býval-li tak mnoho odvrácen od toho, co jej vábilo kouzlem přirozeného nadání. Hejno kolegů a vnucených přátel obklopovalo jej ve dne v noci.

Často uzavírával se ve svém pokoji neotvíraje nikomu ať klepal kdo klepal. Tím klamával i domácí, kteří pak mysli, že v skutku doma ho není. Vznikl pak následkem toho jednou poplach v domě a starostlivý otec poslal po celé Praze domněle zmizelého syna hledat, při čemžto Julinka, sdílejič až příliš rodinnou starost, div své srdce nevyzradila.

Konečně objevil se Viktorin, ale tajemství jeho samoty bylo již vyraženo. Příští pokusy skrývání a vzda-

lování se byly tím obtížnější. Uprehnout do Liběje nebylo vždy možno.

Takto potlačována a neuznávána planula láska mladíkova k vědám tím ohnivěji. Nahlédl v této době, že se klamal domnívaje se, jako by mohl svou vědychtivost pouze v hodinách jiného zaměstnání prázdných pěstovati. Byla to láska tak vroucí, jako všeliká láska, a žádala tak urputně za ukojení, jak láska vůbec žádává. Překážkami stala se vášní, jak rovněž přirozeno, a opanovala žití Viktorinovo novou mocí. Jako láska milencova k milence si žádá spojení doživotného, tak toužil Viktorin po sňatku s vědou. Konečně uzrálo v něm rozhodnutí, že by bylo jedinou blažeností a spásou jeho, kdyby mohl vyzouti se ze všech jiných povinností a státi se žákem na vysokých školách. S touto žádostí v srdci chodil dnem i nocí. Umínil si předstoupiti s ní před otce. Již dříve byl s Holým někdy v tomto smyslu rozmlouval, a tento namítával mu, že nenalezne uspokojení ve studiích veřejných, an v mnohém již daleko napřed pracoval a jeho učební plán nikdy dle systemů školních se nebyl řídil. Holý mu pak podával obrazec universitních studií, a Viktorin uznává, že nalezá se na cestě zvláštní, byl tenkrát potvrzen v náhledu, že setrvá v soukromí svých studií. Nyní uvažuje věc jinak, přál si jaksí té sankce veřejnosti, aby nabyl též veřejného oprávnění v rodině a mezi spoluobčany, bez něhožto mu nebylo lze do pravého proudu se dostat. Hledal příhodné chvíle, aby otcí své přání sdělil. To nebylo však snadné, ježto otec

vše jiné raději by mu byl dopřál než právě žádosti podobné.

Chýlil se masopust s maškarami a veselím ke konci. Zdálo se, že se ho nikdo nabažít nemůže. V masopustní neděli slavil se maškarní ples na ledě, prodloužil se do večera, pokračoval při pochodních a skončil se v divadelní místnosti redutou. Kolem střeleckého ostrova na velkém kluzišti rejdivy veselé maskary. Na ozdobných saních vozily se dámy, jimž maskary se dvořily.

V červeném aksamítovém kožiše vozila se paní Duchoslavová mezi prvními, jež vyznamenání docházely. Pestré maskary, Turci, Řekové, vousatí Rusové, Arabové a jiní tlačili se kolem saní hádajíce se, kdo má voziti bohatou dámu, jejížto pohostinský dům byl otevřen i se svými zábavami těmto hostům. Ona samý smích, při čemžto se houpalo dlouhé bílé péro na jejím klobouku. Poznávala snadno jednoho známého po druhém, při čemžto jí chytřejší Julinka vedle ní sedící napovídala. Přiklouzala se nová maskara, štihlý arlekýn, a tento zvítězil drzostí a obratností nade všemi. Vítězně vozil nyní on sám paní Duchoslavovou zvědavou a nade všecko šťastnou. Ani ona, ani Julinka neuhodly, kdo to. Arlekýn nemluvil, avšak tím galantnějším byl ve všem co si počínal, ať se staral o občerstvení dam z bohaté kredence, jež na ledě byla připravena, či v zahalování v kožené přikrývky, když u večer chladu přibývalo, či o vlastnoruční řízení saní.

Pan Duchoslav dává se voziti na jiných saních chtěl dříve domů se odebrati, nyní byl i on poután do-

těravým arlekýnem k zimnímu tomu divadlu, při čemž mezi zuby šeptal proklínání. Zdálo se, on že uhodl bystřeji než dámy, kdo se skrývá za arlekýnem. Několikráte pohnul sebou s úmyslem, že se vrhne k saním své ženy, aby dotíravce odehnal, vždy ale zase záhy se zpamatoval. Dávno nedával nikomu na jevo svou oprávněnou žárlivost. Jak směšno! v těchto letech se synem téměř dospělým! A co hůře, věděl, že vše jest marné při této ženě povrchní a beze srdce.

Pochodně rozsvěcovaly se a metaly rudé obrazy na lesknoucí se led. Postavy nabývaly báječně příšerného pohledu. Temné postavy obrovských stromů na ostrovech zdály vypínati se vážně ku chladnému nebi nad tím světem pídimužiků. Náhle zastavil se zimniční ruch a nepobízen sestavil se dav lidstva do kruhu kolem zjevu nového.

V slušném a bohatém oděvu Řekyně přiklouzala se postava ženská na světě nejpůsobivější s tváří škraboškou ovšem zahalenou, což vábilo tím větší zvědavost krom podivu, jež působilo její umění kluzářské, ženštinám tehdáž zcela neobvyklé. Nožinky jako srnčí popisovaly kruhy a elipsy, tilko ohýbalo se pružně a ze škrabošky vynikající proužek tváře a okrouhlá bradička zardívaly se purpurem při pohybech těchto aneb snad i pro pozornost všeobecnou. Bylo to nějakého hádání, kdo to? nějakého obdivování, blížení se, nebo brzo ustoupilo strnutí všeobecné zvýšenému ruchu.

Arlekýn zdál se býti v strašných nesnázích a v nepokoji. Byl nyní poután k saním paní Duchoslavové,

o něžto žádná z maškar již se nestarala a jichžto najatého sluhu byl poslal pryč s hojnou odměnou.

Paní Duchoslavová nepozorujíc nepokoj svého průvodčího bavila se s ním dále, nemálo hrda, že jej poutá navzdor zjevu krásky, kolem nížto všickni ostatní muži se hrnuli, ani jejího manžela nevyjímaje, který také zvědavosti neodolal, blíže se obratné kluzarce.

Tato znala uniknouti každému sblížení se smělou zatačkou, a celý rej hrnul se za ní, když uháněla proti Vltavě kolem Žofína nahoru, odkud zasmušilý Vyšehrad s hradbami svými v mlze se jevil.

Pochodně sledovaly všeobecný ten běh, za pochodněmi hrnuli se mimovolně i ti, kterým právě se nechtělo za krásnou ženštinou, a místo kolem ostrova střeleckého zůstalo prázdné a temné. Zbyla tam postava mužská bez maškarního kroje v černé jen domino zahalená. Shodila škrabošku na led. Byl to Viktorin. Zvolna zakroužil k ostrovu temně z ledu vystupujícímu. Hleděl za průvodem, kterak od něho se vzdaluje. Noční temno, ticho, ledová spousta kolem něho. Tu teprv srdce mu roztálo. Byl přišel nedávno zpola přinucen a hned po něm přišla půvabná ženština; od něho však neutržila daně pozornosti, a Julinka viděla se zadostučiněním, jak lhostejně kolem ní obíhá, neb poznala jej dobře po každém hnutí jeho. Přece však, an minil se navrátit, zpozoroval nesnáz. Nemohl ku břehu se dostat po tmě bez nebezpečí, neb pamatoval se, že tam byl viděl prosekané otvory. Nebylo lze najíti pravé dráhy a spustiti se za průvodem bylo již pozdě. On

sám jediný v noci. na zamrzlé řece podobal se bludnému stínu. Bylo to postavení, v jakém se ocítiváme někdy ve snu. Cosi nás obmezuje, úzí nám srdce a naše činy nás z něho neosvobozují. Neodhodlaně jezdil kolem ostrova dívaje se do tmy. Nebylo posud mostu, po němžto z ostrova by se byl mohl domů vrátit. Střelnice i hostinec byly v zimě zavřeny, ostrov zajisté pustý.

„Nyní máš svou samotu, po nížto toužíš,“ pravil Viktorin k sobě; „samoten neumíš si pomoci z nesnáze. A přece dám všecko pohodlí, bezpečí a podporu za samostatný směr,“ odpověděl sobě sám. Vyskočil na ostrov sněhem vysoko pokrytý a hledal na něm vyšlapanou stezku. Již se mu nechtělo ani nazpět do té maškarní masopustní noci, kde by ho vtáhli znova do víru svého.

Nedbaje, že se brodí ve sněhu vysoko napadlém, chtěl jaksi dosvědčiti sobě sám, že se nachází v živlu svém, že je mu dobře a volno zde pod těmi starými stromy.

Na tom místě ponejprv pocítil jakýsi bol, jakéhož dříve nebyl znal. Byl nespokojen. Již ho neukonejšila naděje na pobyt v Libějicích, již ho neuspokojovalo nové a nové poznávání a vnikání do oborů vědy, již ho nepovzbuzovaly věčně lákající záhady přírody a člověčenstva k činnosti neunavné. Pochybnost a vzdory obemkly jej krou ledovou. Pochyboval nyní o všem jako jeho století, pochyboval i o svém vlastním „jsem“, pochyboval o dobru a pokroku lidstva. A že byl dobrý

*

sám, že pokrokem celku byl jeho vlastní pracující duch, div nezbláznil se při prvním ostrém pocitu toho bolu, jenž rozerval tak mnohé srdce vznešené.

Týž bol byl zachvátil celé pokolení a jevil se v podobách nejružnějších. Při něm zamrzla půda se semenem svobody v ní pučícím. Či zamrznuvši obemkla símě tím mohutněji, aby sesílilo ke vzrůstu a výkvětu budoucímu tím bujnějším a krásnějším? Ještě nelze odpovědět. Neodpovídajíce doufáme, neb již jsme byli svědky vzkříšení národa i lidu, zkusili jsme hnutí svobody a koupáme se v proudech dějin nelenících.

Náš hrdina zíral v dobu něhnutou, v dobu absolutismu, v dobu lidu neuvědomělého. Taká doba vrací na hladkém povrchu jen jednoduchý sobecký obraz tvůj. Však doba pohnutá a pracující odráží ti obraz minulosti veškeré v podobném pohnutí a v téže důsledné práci dějinné. Jen v době takové naučíš se opravdově dějepisu, v době Viktorinově hloubáš se jen ve vlastním trapném a trpném myšlení.

A tak se vhloubal v ty myšlenky bez konce a útěchy, že nevěděl, kterak hloub a hloub do sněhu zapadá. Učinil však jeden krok, jímžto v prohlubinu šlápnul, aniž mohl druhým krokem vyváznout. Byl náhle po pás ve sněhu a musil zas přestat býti lhostejným.

Ohlédnuv se viděl Viktorin jen tmou a šerý sních. Pohyboval se prudce ku předu chtě osvoboditi se z nebezpečí ztuhnutí a snad i zmrznutí.

Všecken duševní bol, všecka pochybnost a omrze-
lost umkla. On chtěl žít. totiž on musel chtít, protože
mu to kázala bujná příroda v jeho žilách mladistvě prou-
díci. Tu slyšel volání a vší silou zahouknul v odpověď.

Mezi kmeny v zavlitém záře zasahující až k němu.
Za chvíli objevil se muž se svítilnou.

Viktorin zaplesal tak vroucně, spatřiv pomoc, jako
prvé zasténal při bolu svém.

Za chvíli byl ze sněhu vytažen, pak sledoval vůdce
v šlépějích, až spolu se dostali na led, z něhožto sníh
byl zameten.

Podíval se nyní na mlčenlivého soudruha při svitu
lampy, a co se mu prvé jen bylo zdálo, stvrdilo se mu.
Byl to dobrý známý, bývalý pacient Holého, jehož byl
s ním v letě navštěvoval, když v Libějicích stonal.

„Jste vy to, Pavle?“ tázal se ho a tento udiven
dí: „Jakže, vy, mladý pane?“

Bylo třeba vysvětliti věc. Pavel Jarý to učinil ně-
kolika slovy, jež dostačovaly Viktorinovi, načež opatrně
svítky si na cestu ku břehu se dostali.

Pavel byl přišel s mnohými diváky k Vltavě, a jako
každého, tak též jeho, ba i více, lákala podoba klu-
zařčina. Nemohl odtrhnouti pohledů od štíhlého toho
těla, od těch lehounkých pohybů, značících neodvislost,
sílu a duchapřítomnost, u ženštiny neobyčejnou. Pavel
přisahal, že by tu ženštinu zbožňoval, i kdyby se ob-
jevila s tváří škaredou. Mněl poznávati jakousi zvláštní
povahu, velké lásky hodnou, ba spíše nevěděl sám co
vše mní, jat jsa půvabem jejím tak, že by byl všecko

za ni nasadil. Ubohý! Co však mohl nasaditi? Nemohl za ní ani na zkluzký led, jehožto plochu ona tak královsky opanovala. Vybíraly se lístky u vchodu na led dobře střeženého. Byla to společnost uzavřená, jež se tam proháněla. A mezitím co Viktorin pohrdlivě, díval se Pavel žádostivě za přehajícími. Zbyl sám jediný z davu diváků a vzdychaje touhou za vábným zjevem povšímnul si postavy Viktorinovy kolem ostrova obcházející. Soudě, že snad nemůže ten jediný pro jakoukoliv příčinu druhé sledovati, tušil, že by mu bylo pomoci potřebí. Ohlížel se, chtěl ještě jiné ku pomoci vyzvati, ale ani žárlivých strážců vstupenek nebylo již nikde. Přemluvil ponocného, jenž jediný na břehu náhle opuštěném se zahostil, aby mu svítilny zapůjčil, a vykonal svůj čin.

Průvod příklouzal se k Výtoni, kde vozy čekaly, tak že bylo nyní patrné, která zajímavá ženština ve srozumění s výborem plesu celou společnost sem přilákala. Jeli domů se převléct anebo přímo do plesu v divadle.

Paní Duchoslavová byla pod kožichem v plné toaletě, poručila tedy kočímu, aby jel hned do divadla. Zvala arlekýna milostně, aby použil jejího kočáru, avšak tento nevděčně zmizel, hledaje neznámou, aniž se mu podařilo ji nalézti. Doufal pak, že ji najde v plesu opět, ale doufal marně. Buď byla k nepoznání převlečena, buď tam dokonce nebyla. Arlekýn byl by si troufal poznati ji ve všelikém přestrojení. I on byl poznán paní Duchoslavovou a Julinkou, ačkoli byl nyní za

poutníka převlečen. Poznaly totiž, že je to bývalý arlekýn, a když pak již vůbec nedbal, aby zůstal nepoznán, a cizinky nenalezaje již setrval po boku paní Duchoslavové, byl od ní poznán podruhé s výkřikem radostným jako hrabě Vrbna.

IX.

Po náhlém únosu paní Duchoslavové z Libějic hrabě Vrbna, vyspav se pohodlně, nenahlížel, proč by nemohl ještě nějaký čas třeba nezvaný pobýti na zámku, někdy svým vlastním. Oblekl se nedbale a šel se ohlédnout. Když ale viděl to dvojí zasnoubení, výjevy rodinné radosti, cítil se zbytečným a pravil sám k sobě, že přece není ještě tak nedůležitým člověkem, aby musil býti někde pátým kolem u vozu. Odejel tedy, k čemuž správce chtěl nechtěl musel mu koně zapůjčiti. My pak, totiž ty čtenářko a já, měly jsme v kapitole dotčené tak mnoho práce jiné, že si to již odpustíme, jestliže jsme spolu naň zapomněly. Nyní ho tu zase máme. Kde zatím byl, co robil, uhlídáme dále. Kde se vzal — tu se vzal.

Paní Duchoslavová příštího dne předstírajíc bolení hlavy choti svému ani se neukázala. Tento zamračen snídal s Viktorinem a Julinkou; věděl již také, že včerejším arlekýnem byl Vrbna. Julinka ráda by se byla tvářila vznešeně k panu Duchoslavovi a byla by mu dala ihned svou obyčejnou výpověď (jížto on si nikdy nepovšimnul), kdyby ji byl zas chtěl činiti zodpovědnu

za skutky paniny; ale přítomnost Viktorinova zas naopak jí ukládala největší něžnosti a líbezného upejpavosti. Vězíe mezi tímto dvojím prarozdílným naladěním jevila Julinka v tváření a chování tolik komiky, že jí byla věru škoda pro ty dva nevšímavé mužské, jižto pro ni neměli ani pohledu.

Viktorinovo napnutí dosáhlo včerejškem nejvyššího stupně. Chtělo se mu promluvit s otcem. Nezkoumal již jeho rozmar, byl v takovém stavu, že neměl smyslu leč pro sebe. Čekal jen, až by Julie se vzdálila. Tato ale čekala, až starý pán se vzdálí. Viktorin sedával ráno dosti dlouho v jídelně za stolem otvíraje a čítaje obchodní dopisy. Julie chtěla mermomocí promluvit s ním a slyšeti z jeho úst, že se mu kluzačka včerejší ani dost málo nelíbila, že nemiluje také smělosti ženské, naopak tichá domácí cnost, jako na příklad Juliina, že jej vábí věčným kouzlem ženskosti. Vymyslíla si to tak krásně, jak on to řekne, že se jen trásla, aby to uslyšela opravdu. Tak čekali dva, a ještě starý pán na nic nečekal, zdvihnul se a měl se nejdříve k odchodu. Viktorin povstal také řka: „Kam jdeš, otče, smím tě doprovodit?“

„Jen jdi do pisárny, čekají tam na tebe,“ byla odpověď a Viktorin zas byl odbyt. Chtěl jíti.

Julinka ale již vyjela se svou otázkou, jakže se líbila Viktorinovi včerejší hrdinka na ledu? Určitě a netrpělivě zavrtěl hlavou.

Julinka plesala vítězně. Neslyšela sice, co byla doufala, ale ach, kdož je tak šťastným, aby dosáhl kdy

svých ideálů? Ještě nepouštěla odcházejícího, chtěla vědět, byl-li potom v divadle na plesu a jak byl přestrojen, že ona ho nepoznala, ona, jenž ho vždy a všude poznává.

O Viktorine, ~~v mrákorové srdce~~, neslyšels přízvuk v těchto slovech?

Pan Duchoslav prudce se vrátil. „Myslil jsem, žeš v pisárně?“ oslovil syna přísně, jak jindy nečiníval.

Julinka uchopila se příležitosti a zarděla se k slzám, pak prechala mladistvě z pokoje, aby nebylo pochybnosti o tom, co na oko skrývá.

„Viktorine,“ promluvil otec, pozoruje s údivem toto počínání, „snad nejsi zamilován do této?“

Ale Viktorin ani neodpověděl na tuto otázku a chopiv se otcovy ruky řekl: „Otče, něco důležitějšího mám na srdci. Nemohu být obchodníkem. Musím studovat.“

Otec zbledl. „Všecky rány najednou,“ řekl, nechtěje synovi ruky podat a klesaje v křeslo.

„Jaké to rány, probůh?“ tázal se Viktorin.

„Nemluv, nemluv na mne!“ vece otec, a Viktorin viděl, kterak tvář jeho sestarla.

„Řekni přece, milý otče, vždyť nejsem snad nehoden tvé lásky pro náklonnost tuto ku vědám?“

„Ne, dělej jak chceš, opouštějte mne všickni. Tvoje matka mne považuje za blázna, který je k tomu zde, aby jí skvělé žití, bohatství a rozkoše zaopatřoval. Včerejší arlekýn byl Vrbna. A ty... ty.....“

„Prosím tě, otče, zadrž, posud nezasluhuji žádné výčitky.“

Otec štkaje vrhl se mu kolem krku. „Nikdo tedy nepůjde se mnou životem? Nižádné odměny za svou vytrvalost nenalezám? Mohl jsem zapomenout v náručí jiné ženy nevěru tvé matky, a víš proč jsem toho ne- učinil? Proto, že jsem tebe v šanc dáti nechtěl. Cítil jsem, že bych pak náležel té druhé osobě, že bych nebyl již otcem, jakým tobě jsem, a ty, jenž ani matky nemáš, byl bys na dobro osiřel. Jen tobě, jen tobě k vůli jsem zde, pracuju a snáším manželské jho.“

„Již dost, již dost!“ prosil Viktorin s očima pl- nýma slzí. Pak bylo ticho a otec za chvíli odešel, aniž věc se rozhodla.

Až posud nebyl Viktorin slyšel o matce mluvit, jak otec jeho dnes byl učinil. Co dítě toužil po matčině objetí, až ji omrzíval. Nemívalať nikdy času s dítě- tem se zdržovati. Co větší hoch blížoval se jí co svě- tici a býval šťasten, pouštívala-li jej do svých vonných pokojů, slyšívál-li ji hrát a zpívat, mohl-li se dívat na její krásnou tvář. Ona bývala tenkrát vlídná k němu, trpívala ho kolem sebe, procházívala se s ním. Když ale Julie do domu přišla, byl znova a navždy konec lásce mezi matkou a synem. Julie byla tehdáž mladinké, dosti hezké děvče, ale již tehdá jevila se takovou, jak jsme ji poznali nyní. Dítě jí všude překáželo, již tehdáž tlumočila a podporovala matčinu netrpělivost k hoší- kovi. Láska mezi nimi útle pučící zanikla navždy, a nyní chtěla tatáž Julie nahraditi srdci synovu, co

mu byla urvala tehdáž; nyní nabízela mu zřetelnou, ješitnou a lživou lásku svoji za lásku matčinu. Viktorin na Julii při tom ovšem ani nevzpomněl, ale ta matka, ta drahá matka zasadila mu ránu hroznou. Nevěděl již ani sám, co jej nejvíce bolí, k čemu má utéci se, co doufati a kde najíti myšlénku, jižto by započal znova myslet a přemítat, přemítaje žít a jednat, nikoli již trpět jen a utrpením otupovat. —

Vybláznily se ostatky masopustní v lesku a šprýmování tehdejší prázdné doby, která jako všecka prázdnota zevnějškem nahražovati mínila, co uvnitř scházelo.

Nejedny oči hleděly zádumčivě neb rozhořčeně do tohoto víru vidouce mělké jeho dno a opovrhující jím. Moda ale všechny podobné výlučnosti a vzpoury obratně přikrývá směšností, a kdo nechce směšným býti, musí vléci se za křepčícím davem.

Duchoslav před světem úzkostně skrýval nevrlost svou a nechtěl v pohostinství a nádheře ani o pídžinstati za svou chotí. Byl každou žilou obchodníkem a již co takový dbal o zevnější okázalost své domácnosti na záruku obecnstvu. V dobách politicky umrtvělých veškerý ruch a hnutí hmotné národů soustřeďuje se v obchodě. Zboží a jmění koluje od jedněch ke druhým, až z toho přirozeným během zas vyprýští duch a pokrok duševní. Obchodník, jenž přeje si štědrost kupců, jest na vzájem štědrým odběratelem výrobků jiných, a žena jeho, jako Duchoslavová, která nežije ani citem ani duchem, žije pak v domněnce, že jest proto zde, aby vše to zboží jí se zužitkovalo a spo-

třebovalo. Proto musí hodně bavit, ukazovati se, svůj dům jiným otvírati, a vykonavši povinnost tuto nemá již povinnosti jiné.

Duchoslavová již před Vrbnou byla vystřídala několik zbožňevatelů, nemnic jináče než že tito náleželi k celému přepychu jejího žití. Že rmoutila tím muže, sváděla na vrub jeho povahy, poněkud k mrzutosti nakloněné, a právě jako o milence, tak mívala s ním mrzutosti o některé jiné záležitosti, na příklad o společnosti, o několik panských, o komornou, a největší rámus byl, když si jednou vzala do hlavy, že musí míti lokaje, aby za kočárem stával a do kostela modlitby za ní nosil. K tomu tvrdohlavý pan Duchoslav ale nikterak nesvolil, raději trpěl vše ostatní. Měl svoje pojmy o tom, co obchodníku přísluší, a od těch neupustil. Když ale byl kdysi na cestách, vyvedla jeho paní přece choutku svoji. Oblekla nejmladšího učenníka zpola za páže zpola za lokaje, a ubohý vykonal svůj nedělní úřad po vůli panině. Sledovala pak ovšem jedna z četných mrzutostí v celku zcela neplatných.

Sám odíval se a žil pan Duchoslav s jakousi Napoleonskou prostotou. Miloval vždy stejný, šedý oděv, spával málo, pracoval mnoho a řídil dům přesně a řádně. Při všem tom pořádku a určitosti vyrůstal mu živel přepychu nad hlavu. Tak dělo se nikoli jemu jedinému, byla již doba taková. Napoleon I. byl již sice dohrál úlohu svoji, avšak nedohrálo ji množství lidu, a bývá zajímavé sledovat systémy vladařů, podmanitelů, buřičů i reformátorů na mikroskopickém jevišti rodinném.

Jakkoliv bez interusu a vlastního potěšení tvářil se tedy Duchoslav v dohře masopustní zároveň s ostatním světem vesele, a byl by se hněval na Viktorina, kdyby byl tento úplně se toho veselí stranil. Mezi otcem a synem vařila se otázka jejich, aniž se jí oba slovem tknuli. Cítili však při tom, jak rádi se mají, a oči jejich setkávaly se vřelými pohledy přes posavadní nedorozumění.

Nastávajícím postem, když se uzavřely taneční síně, v divadle Pražském umění slavilo svůj příchod. Tehdáž na německém divadle Pražském soustředily se síly umělecké v Německu nejvzácnější. Byly to síly původně české, však o to nevedlo se žádného sporu. Divadlo české pracovalo o svých dětských začátcích v podruží. Nepočítalo se posud k umění, dílem nevšímáno, dílem v posměch uvedeno, dílem zas horoucně zbožňováno, zkoušelo kroky do neznámé, netušené budoucnosti.

Ohlašoval se na divadle německém repertoire ryze umělecký a z davu maškarního vylouplo se obecnstvo kritické a umění milovné.

Demoiselle Křepinská byla ohlášena na pohostinské hry. Bylať jmína Polkou, a sympathie k jejímu národu, jenž byl tehdáž celé Evropy miláčkem, zabezpečovaly jí dobré uvítání. Objevila se jako panna Orleanská pod věštím dubem, a sotva postoupila ku předu zteplá a půvabná, byla ihned od celého divadla poznána co kluzáčka na ledu. Významná tvář a krásné oko dovršilo tohoto večera všeobecné nadšení pro její osobu.

Hrála duchaplně co pravá umělkyně. Působ, oheň a pravdivost jejího přízvuku obejmuty byly mírou krásy, slova linula se jí z prsou s hudební lahodou a harmonií. Obraz od ní podaný okouzloval dokonalostí ideální. Všichni cítili, takovou věstkyni že by zbožňovali i starý věk i nové pokolení, klasikové i naivní diváci.

Kritické obecenstvo ani nedýchalo, aby mu neušlo nejjemnějšího odstínu promyšlené hry. Na jevišti bylo po korunovaci, Johanna přehla z chrámu, otcem jest nařknuta, má před králem i lidem zodpovídati se ze zločinu božského nadání svého. Sama nebesa burácí, a Johanna stížena vědomím lásky k smrtelníkovi neodpovídá. Nechává všecku vinu a hanu na sobě. Všichni ji opouštějí, děsné prázdno kolem ní... Křepinská uchvátíla němou hrou. Nebylo srdce v prostoru tom nepohnutého. Bylo ticho.

Tu zavzněl výkřik, zcela vhodný v tomto naladění, tak zoufale soucitně a zároveň krásně, až myslilo se zpočátku, že snad náleží k představení: „Johanno. o Johanno, vždyť jsi dobrá jako anděl!“

Ihned ale upozorováno, že pochází od dítěte s hořejší jakés lože. Bylať slova česká!

Obecenstvo dilem volalo, aby bylo ticho, dilem je epizoda bavila. Starý pán, jenž s dítětem byl v divadle, chtěl patrně s ním odejít, ale opět byla všecka pozornost k umělkyni obrácena, když tato divajíc se na malou rušitelku její hry, ruce k ní pozdvihla, jakoby byla slyšela hlas andělský, pak ale za všeobecného bouřného potlesku dále hrála.

Viktorin, v divadle též přítomný, byl poznal Virginčin hlas, a dívaje se nahoru poznal její kadeřavou andělskou hlavičku.

Na domluvu otcovu byla nyní zcela ticha, avšak když opona se shrnula, nemohla přestat plakati.

Viktorin přišel ke svým přátelům do lože a z divadla jich doprovázejе musil Virgině domlouvati pro její přílišné rozčilení.

Správce odjel hned druhého dne zas domů, přísahaje, že Virginu jakživ již do divadla nevezme; ale Virginka neviděla, neslyšela posud, co k ní se mluvilo. Uměla pouhým doslechem celé úryvky divadla toho nazpaměť. A citátem divadelním odpovídala na vše, cokoliv se jí řeklo.

„To dítě se nám zblázní,“ říkali správce a správcová, když to přestat nechtělo; „jen aby to Mařinská neslyšela. Nesmíme jí to raději ani říci. Poslyš, Virginko, Virginko,“ volali pak na tuto, „jenom Lina ať tě neslyší; však ona dnes sem přijde.“

Ale Virginka měla svou Johannu pořád na paměti. Slíbila sice všecko, ale jakmile přišla Lina a chvíli pobyla, již zapomněla Virginka na její přítomnost a dala se do své deklamace.

Všichni dívali se s úzkostí na Linu, co asi řekne.

„Ty's byla s tatínkem v Praze v divadle?“ tázala se Lina s pronikavým pohledem.

Virginka odpověděla novou nadšenou deklamací.

Lina vzpomněla si na Prahu, na divadlo, na své někdejší sny zmužile potlačené, na někdejší své žití,

a neřekla ani slova. Vytáhla z vyšívaného „rydykylu“, jak tehdaž říkali, sněhobílou práci a jala se plésti s obvyklou obratností.

Virginka pokračovala tedy bez přetržky. Otec a matka mysli, že mlčení Linino znamená velkou nespokojenost, a řekli si, že z ní nic řádného nebude, bude-li mít divadlo v hlavě, to že jsou samé darebnosti, aby konečně již si vzala příklad ze starších sester svých.

Ale Lina nic, pořád nic, nepřizvukovala ani slůvkem. Šla pak matce nějaké šití přistříhnout, odešla na komoru prohlédnout nějaké zásoby, mluvila rozšafně a důkladně o samých rozumných věcech. Mařinský přišel později pro ni a jevil blaženou tvář.

Jakživ prý si nepomyslil, pravil na odchodu, že bude mít ženu ve všem tak povolnou, tak mírnou a starostlivou. „Byl jsem do ní tak zamilován, že bych si ji byl vzal, i kdybych byl zpřímá věděl, že to díblík, snášel bych ji, jaká by byla, ale ona naopak.“

Mařinský i rodiče měli slze v očích při té pochvale, Lina usmívala se chladně. Podívala se ještě jednou ostře na Virginku, pak sedla na saně, by s Mařinským domů jela.

Kolem nich poletoval sníh jako chmýří, s veselým cinkotem letěly saně ku předu, na západě zlatilo se nebe, jako když o vánocích dětem zlaté prasátko se ukazuje. Též Lině ukazovala se zlatá zář jak o vánocích dětem, a ona tázala se, proč jí nikdy nevzejde to slunce, jenž svítá duchům jiným? Proč jsou ještě jiné

obory účinkování lákající k sobě, aniž jich dosíci lze. Proč musí ženština vykročíci z domácnosti všecku cenu ztratit?

Pracovala s láskou v domácnosti, snažila se i Mařinského milovat, ale velký přebytek síly zbýval jí ještě a žádal ven do života v určité vtělení, v důstojném působení dle celé povahy té ženy.

Ty její otázky zalétaly do prázdna jak ty vločky sněhu dlouho nedopadající. Za našich dnů jsou tytéž otázky na pořádku a dopadají již na půdu skutečnosti. Kdo ale slyšel tehdaž jaktěživ o čemsi podobném? a přece bouřilo to nadrami a jevílo se pak v úkazech, na jichžto původ takový nikdo by nebyl hádal.

Nejeli do Vlnotína, jich domova, přímo. Mařinský měl jinde ještě pořízenou. Zastavili se, zdrželi se trochu, a když pak domů jeli, byla čirá tma. Sníh nepoletoval více, měsíc byl vyšel. Lině zdál se svět ponořen v tesklivém sousvětří a bílá sněhová pokrývka zdala se jí prikrývati jen samé, samé hroby. Počítalať k zesnulým bytostem i pochované jejich tužby, snahy, před časem s nich opadanou sílu, pohřbené jim na očích radosti a naděje. Zakryla si oči a plačie dojela domů.

„Co je ti zase, milá ženo?“ domlouval jí Mařinský, jenž chlubě se rodičům štěstím svým častou zádušnost ženinu byl zamlčel. Ona vrtěla neodpovídajíc hlavou. I tomu byl zvyklý, doléhával dlouho, než někdy tu neb onu příčinu uslyšel co původ ženina smutku. Tenkrát to byla Virginka, která ty slze prý vyvolala.

„Proč ale nesvědčila jsi rodičům, když ji kárali?“ tázal se Mařinský rozhoršiv se ihned na příčinu Lininy nespokojenosti. „Hle, jindy neplakávala jsi, jednávalas rázně, proč nyní ne, vždyť mne máš na pomoc a víš, že ti ve všem svědčím.“

Místo odpovědi odešla Lina za domácí prací. Pod jejíma rukama vykvétal pořádek jako z jara kvítí na lukách. Vše bylo vyleštěno, vystrojeno kolem kol v hezounkém příbytku. V kamnech praskal oheň, na stole zářila lampa, ale venku svítil ten chladný vyzývavý měsíc. Lina vyrvala se prudce z objetí mužova, aby záslonu stáhla. Ale měsíc lil svou záři skrze řídkou látku na koberec, růžemi Lininou rukou vyšitý.

X.

V dlouhé, zakroucené a pusté ulici malostranské, kde mezi vysokými téměř hradebními zděmi šel tam nádherný palác průčelím do ulice se kaboní, kdežto po straně ve svých zahradách radostný úsměv skrývá, zakmitla se časně za šerého rána ženská postava. Bylo to příští jitro po zdařilém vystoupení slečny Křepinské a ženština, již vidíme k jednomu paláci blížiti se, byla ona. Obešla palác nesměle, pak vystoupila na žulový patník a dosahující takto k okrouhlému oknu vrátného jemně zafukala. Za chvíli otevřely se vrata a ona vklouzla do vnitř, hledajíc vrátného příbytek. Polo otevřenými dveřmi bylo slyšeti ohlušující zpěv kanárčí a ve dveřích stál stařec.

On mlčel očekávaje otázky elegantní dámy. Tato byla chvíli nerozhodnutá, pak obejmula starce kolem krku. „Jsem vaše Baruška, dědečku,“ šeptala umělkyně prostomile bez nejmenšího přízvuku divadelního a v zdravé češtině. Vtáhla vrátného pak do jeho světničky. On měl již oheň v kamnech, ale svíčky nedopřál si v prostoru klenutém posud zatemnělém.

„Tedy ty jsi Baruška,“ pravil a zdál se této méně pohnutým, než ona byla očekávala, sama jsouc skoro bez sebe.

Pak šel ke kamnům a šťáral dlouho v ohni, načež ona se dívala slzavýma očima, nevědouc jak starouškovi přišla, hněvá-li se na ni anebo má-li přece trochu radosti.

„Nu, a odkud pak přicházíš?“ tázal se za chvíli strkaje ruce do kapes svého županu.

„Z Petrohradu, dědečku.“

„Tak? to je daleko, zkusila jsi po cestě mnoho zimy, vid'?" Nu, zde je teplo, myslím, anebo chceš abych přiložil?“

„O, nechci nic, než abys mne měl posavad trochu rád!“ zvolala ona letíc k němu, aby ho znova objímala.

On si to dal líbit, jak dlouho sama chtěla, pak řekl tak suše, jako pořád mluvil: „Těší mne, že jsi starého dědka našla.“

„A jak teprv těší mne, že ubohou, zapuzenou Barušku neodstrkuješ,“ štkala ona líbajíc mu svadlé ruce.

„Zapuzenou? E, to si zas něco myslíš. Kdopak že tě zapudil?“

*

„Což o tom již nevíš? Vždyť rodiče nechtí o mně slyšet? Aneb zapomněl jsi také, že jsem u divadla?“

„Všecko vím,“ odsekl prudce stařec, nic dále nedoloživ.

„Něco ale rodiče nevědí a obávám se, že ani nebudou chtít věřit. Jsem oddána s tím, s nímžto jsem uprchla.“

Dědoušek šel k velkému černě natřenému psacímu stolu a hledaje tam chvíli nasadil si brejle, skrze něžto vyhaslým svým okem pozorně na ni se podíval.

„Proč by nevěřili?“ prál, „jsi tedy paní hraběnkou.“

„Nejsem jí však před světem a nechci býti, hraju na zdejší divadle, hrála jsem včera pannu Orleánskou.“

„A k čemu to všecko?“ divil se stařec chladně, potřásaje zvolna hlavou. Pak obcházel po světničce, po tom svém malém, uzavřeném, dávno hotovém světě a divil se pro sebe dále: „K čemu to všecko?“ kdežto on sám tak malounko potřeboval, aby předl tu života nitku ve svém tichém zákoutí.

Při tom sehnal vše potřebné a za chvíli bylo po vůni znát, že miní vnučku kávou občerstvit. Kanárci přizvukovali si hlasitě při tom a Barušce začínalo být volno. „K čemu to všecko?“ tázala se také a bylo jí, jakoby se byla octla po nebezpečné pouti dobrodružstvími, úzkostí a zoufalých zápasů v tiché poustevně, kam nic více příšerného sledovati ji nemůže.

„Vidiš,“ pravil dědoušek, „co mi moje stará na věčnost odešla, musím sám do všeho.“ Jeho hlas se

chvěl a v ruce mu řinčel květovaný šálek, když ho před Barušku na stůl stavěl.

„Ta drahá babička, ó dobře je jí tam. Však u tebe jí bylo také dobře, byli jste šťastni; nemohla jsem raději já?“ www.libtool.com.cn

Dědoušek hledal ji opět zrakem skrze svoje velké okuláry.

„No, no, ne tak zhurta,“ řekl zas již bez pohnutí, „však se toho také dočkáš.“

Ona nemohla mluvit. Za chvíli tázal se dědoušek: „Nu, a co nyní hodláš?“

„Nejraději zůstala bych, dědečku, u tebe!“

„Proč pak ne, byla bys ráda viděna.“

„Ale on!“

„Ah, tak! On! Je to člověk bohaprázdný. Nehněvej se, že tak mluvím o tvém muži. Nechceš-li u něho být, nebuď. To divadlo ale prý je také bohaprázdná věc. Já nevím, nebyl jsem tam nikdy, nerozumím té němčině, mluvím jen tak něco, co musím jakožto vrátný. Nu, buď bohu poručeno, ty tam hraješ, dáváš na sebe se dívat, kdo si to zaplatí. To není nic hezkého, nemohu ti to právě chválit; lépe byla bys učinila, kdybys byla u matky zůstala, a také je vidět, žeš nešťastna. Neplač ale, vždyť si to zas nějak urovnáš s tvým svědomím. Každý má něco ve svém živobytí, co by rád vymazal, co ho mrzí a co by rád později napravil. Ty si to také napraviš. Tak, pij ještě jeden šálek, dávám ti ho od srdce.“

„Musím jít dědečku, aby mne tu nenašel, víš už kdo. Přijdu zas. Bůh ti to zaplať. Jako ty, nepotěšil mne nikdo na celé zemi. Buď mi zdráv, s Bohem, s Bohem!“

Ve světničce bylo se latím rozednilo. Baruška rozhlížela se po ní láskyplným pohledem, než si zahalila tvář, přitulila se ještě k dědečkovým prsoum, pak spěchala z domu a skočivši do nejbližšího vozu, skryla se v koutku jeho s přáním, aby ji nikdo, nikdo více nenašel.

Manžel Baruščin nebyl nikdo jiný, než starý známý náš, hrabě Vrbna a palác, kde byl dědoušek její vrátným, byl jeho domovem.

Ona byla dceruškou jeho bývalého lesního, když mu posud Libějice náležely. Baruška bývala již co dítě mnoho v Praze u dědečka a babičky, nebožka matka hraběnka Vrbnova přispívala na vychování děvčátka, jehož matka bývala druhdy ve službě její. Vlohy Baruščiny vyvínovaly se a stará hraběnka podporovala děvče v úmyslu věnovati se divadlu. Pak zemřela hraběnka a Baruščini rodiče horlili proti tomuto směru.

Když Vrbna z Libějického zámku odjížděl, zastavil se u lesního a našel Barušku samotnu doma. Zastavil se jen tak, poněvadž nevěděl vlastně co počít. Když ale našel Barušku v zoufalství, ješto mermomocí na divadle vystoupiti chtěla, čemu rodiče rozhodně bránili, nabídl jí, aby k němu do vozu sedla, že ji jednoduše do Prahy dopraví a její vůli vyplnití pomůže. Barušce vidoucí syna své zesnulé dobroditelky bylo, jakoby

viděla ji samu, po nížto beztoho tesknila. Zdálo se jí, ujede-li s ním, jakoby ujížděla s jeho matkou. Rychle měla nejpotřebnější věci pohromadě a než se kdo nadál jela s Vrbnou ku Praze. Otec přišel pak z lesa, matka ze dvora a oba hledali nadarmo svou dcerušku.

Tato přijedši do Prahy neměla posud vyhráno. Vystoupila a propadla, jak jinak býti nemohlo při její nezkušenosti, s kterou nepřipravena do věci té se vrhala. Byla u vrátných ubytována, když ale rodiče za ní poslali, aby ihned domů se vrátila, nezbývalo jí ničeho, leč znova před nimi se ukrýti. Za celý svět nebyla by se navrátila s nepořízenou a hanbou zmařeného vystoupení obtížena. Cítila své nadání, věděla určitě, že dále zajisté se vyznačí ve svém umění, měla k tomuto celý zřetel obrácený a když ji Vrbna slíbil, že ji skryje, přijmula ten návrh. Zmizela rodičům, dědovi i babičce, tehdaž ještě živé. Vrbna jí najmul pokojíček, kde ona bez vyrušení studovala.

Zatím vrhal se Vrbna do dluhů, při čemžto pěstoval svou tajnou a dosti výnosnou známost s paní Duchoslavovou. Dluhy však vzrůstaly při tom všem, až mu hrozilo vězení.

Vrazil s touto zprávou jednoho dne k Barušce, a nezkušené děvče věřilo mu, že ona jediná se svými skromnými potřebami jej v nesnáze ty uvedla. On že musí prchnout, a ona? Jak mohla zůstat v Praze bez jeho podpory? Jak mohla k rodině se navrátit s tou žhoucí žádostí, aby nyní, připravena, vystoupila? Uprehla s ním podruhé. V malém městečku německém vystou-

pila poprvé za nadšení obecenstva. Nebylo pro ni více pochyby, že jest Mus vyvolenkyní. Tam dala se s Vrbnou oddati. Klidně a posvátně předstoupila před oltář. Již měla nabídnutí skvělá od rozličných divadel, těšila se, že manželi vynahradí starost a péči o ni. Cestujíc od divadla k divadlu slavila triumfy, vlekouc však řetěz otroctví za sebou.

V krátkém čase byla i s manželem tak zadlužena, že jí v zoufalství samo nadání opouštět počínalo. Vrbna chtěl aspoň poněkud po panskou žít, jak říkával. Jak měly jí stačit její odměřené důchody? Byl to život samý boj a nedůstojné třenice, byla to hlubina neštěstí v těchto poměrech nepřemožitelného.

Baruška nebyla cítila nikdy lásky ku svému společníkovi, tím krutěji bylo jí snášet následky tohoto spojení, do něhožto ji byly vehnaly osudné poměry a nezkrotitelný pud umělecký. Konečně nahlédla dle všeho, že ji byl obelhal vyličiv jí, že příčinou jeho zadlužení v Praze by byla ona bývala. Pevně a důsledně stála nyní na rozvedení poskytujíc při tomto kroku všechny výhody manželi, jemu však zdálo se ještě výhodnější nesvolit v rozvedení.

Tu přehla ubohá žena do Petrohradu, kde byla slávou zahrnuta. Vrbna ji sledoval. Přijela nazpět do Prahy volána co cizinka, co umělecký zjev první velikosti, a nikdo v Praze nepamatoval se na první nešťastné vystoupení její, které byla ostatně pod cizím jménem podnikla. Doufalaf, že Vrbna do Prahy za ní nebude moci přijíti pro někdejší úprk věřitelům. Již

doufala, že bude jeho prosta navždy, on že zůstane v cizině a ona že se dá v Praze engažovati za každou cenu.

Zemřela však v téže době Vrbnovi teta, jejížto palác on v držení měl, a která za živa naň se byla hněvala. Šel nastoupit dědictví, znova uhostit se ve svém paláci, nevěděl ničeho o příjezdu své choti sem. I on mínil dát jí pokoje. Byl rád, že není vázán její osobou, a doufal znova světa užívat. Tu spatřil ji na ledě, kde ji lákalo v umění kluzářském, z Petrohradu přinešeném, se cvičit. Vítala radostně Prahu toho večera, vracela se vítězná do vlasti, jež ji byla zapudila, kochala se napřed v prvním vystoupení, mínila, že pokušitel její daleko od ní mešká. I ona jej ale poznala později a proto do plesu více nepřišla.

Jak sladké byla si myslila to první vystoupení v Praze, jak jí bylo strpčeno! Avšak nikoliv, pravá útěcha umění zůstává vždycky nezkalena buď co buď. V ní zapomněla Baruška svůj vlastní osud a vzrůstajíc v osudu jiné hrdinky co vzor krásy a lidskosti volala v duchu: „nad umění že není,“ a tímto heslem co hvězdnou zbraní opásána zdála se vzdorovati všemu nízkému a bídnému, jež kolem ní se plazilo.

Sestoupila s jeviště, vešla v pokoj svůj v hostinci. Vše bylo eizé kolem ní ve vlasti, vše chladné po tom vřelém potlesku v divadle. A když přišla nazpět od dědečka, kam byla ráno po probdělé noci spěchala, měla zase sílu k práci. Pustila se horoucně do studování příštího úkolu. Jen kdyby byla mohla v té práci

setrvat a ztratit se na dobro, jako usne-li člověk bez probuzení. Při vši horlivosti musela však procitnouti a zvědět o tom, co jest. A tu zas cítila to hrozné chladno, které nikde jako v domově ji nebylo mrazilo. Musila pak položit knihu a kladouc si ruku na horkou hlavu tázati se, proč se jí tak stýská a zda snad přece manžela nepohřešuje, zda jej snad nevědomky nemiluje? Neustále míhala se jí na mysli ta křivolaká ulice, do nížto přese zdě zapletené koruny starých stromů se skláněly, nad nížto v tiché velebnosti Pražský hrad se vznášel. Viděla ten dům tak tiše uzavřený a v něm dědouška ano i chotě svého. Ach, jaké spočinutí milé musela by mysl tam v těch zdích nalézt. A přece dělila ji od nich nepřátelská moc. To probleskovalo umělkyni v mysli, když nořiti ji chtěla v říši díla uměleckého.

S povzdechem odvracela se stokrát od lákavého obrazu a když takto v trudné práci její perný den se skláněl k západu, sklesla jí hlava na podušku a ona máčejíc ji slzami: „O dědoušku, kým jsem aspoň u tebe!“ tiše zasténala.

XI.

Vždy více osvědčovala se Praha co střed německého umění, co útulek jemného vkusu, co zápasíště nejskvělejších výkonů uměleckých. Jeviště chovalo sbor umělců na slovo vzatých a kruhy společenské, hrdy jsouce na slavnou pověst svou uměleckou, zároveň od-

kládaly předsudek proti stavu umělců, přicházely těmto v ústřety, zvaly je mezi sebe, honosily se jich návštěvami a nabývaly na vzájem vzletu a vzdělání. Společnosti bývaly oživovány deklamací a zpěvem, pružným a živým duchem umělců, půvabem umělkyně. Vymyšleny zábavy, o nichžto druhdy nikdo tušení nemíval, hry a výlety, a vše bylo protkáno lesklými drahokamy vtipu a duchaplných poznámek. Ba každý honil se nyní za duchaplností. Mnozí společníci strádali si po celé týdny anekdoty a citaty, aby měli společnosti co podat. Ještě nebylo se stalo modou, aby lidé byli nudnými a unavenými.

Paní Duchoslavová s Julinkou o závod zasvěcovaly se nové modě duchaplnosti, při čemž bylo první výminkou zváti do společnosti řečené kruhy umělecké. Těchto hlavní ozdobou byla slečna Křepinská.

Hrabě Vrbna zařídil si pomocí svého dědictví znova svůj dům, znova měl, volný přístup do kruhů jemu sourodých, avšak proto nezanedbával známosti, které mu bývaly vítanými v době jeho úpadku. Ani on neopomíjel přijímati pozvání do společností u Duchoslavů. Jeho služebnictvo bylo v minulé době na dobro rozpuštěno krom starého vrátného Hvozdy, Baruščina to děda, jenž měl svoje místo od nebožky Vrbnovy tety co výměnek v tomto domě pojištěno.

Nyní bylo i služebnictvo obnoveno a Vrbna byl by rád dal vrátnému výpověď za nějakou náhradu. Rozmýšlel si to ještě, nepozoroval na starci, že by snad věděl o sňatku s jeho vnučkou, a když tuto spatřil na

ledě, zcela neočekávaně, když slyšel, že vystupuje pod svým vlastním jménem, a viděl, že před ním přehá, neobával se více, že by ona nyní, co k jmění zas přišel, o svoje práva se hlásila. Vrbna byl měl za to, že jest od své tety vyděděn, neboť ona jej za živa v této domněnce udržovala. Nepočítal tedy dokonce na nějakou šlechtickou budoucnost, nezbyvalo mu tehdaž opravdu leč hledati své štěstí mezi střední třídou. Žena jeho opustivši ho starala se dále o jeho podporu, ovšem jen tolik, jak svými prostředky stačila, a to mu bylo tak málo, že se octnul v největší nouzi a nesnázi. Klnul tehdaž necitelné choti, jak on ji nazýval, a neodpouštěl jí ovšem nyní v přepychu její provinění. Kdežto se byl vzpíral v cizině rozvodu s ní, toužil nyní sám po tomto kroku, aby byl všech závazků zbaven.

Jak mnohem šlechetnější jeho choti zdála se mu paní Duchoslavová, jejížto velikomyslnosti byl měl tolik děkovati a která ani na to nevzpomínala, zahrnujíc jej i nyní, kde toho více nepotřeboval, důmyslnými dary. Její dům nyní co skutečný, nově takřka utvořený hrabě zanedbati byl by si pokládal za nevděčnost. A není Vrbna jediným, jenž měří cenu ochoty a laskavosti takým měřítkem nerozumného sobectví.

S uspokojením procházela se paní Duchoslavová po pokojích a síních uchystaných k přijetí poslední líčeného druhu společnosti v této saisoně, neb velkonoce byly již za dveřmi.

Byla to posud krásná paní. Ani starost, ani namáhání, ani hluboké vášně nebyly se dotkly všetečným

písátkem jejího něžného obličejce. Těch několik něžných vrásek skoro neviditelných přišlo jenom na vrub pokročilých let a nepřekážely mnoho při růžové a bělavé barvitosti její, jež posud líčidla nepotřebovala. Jediným soužením jejím bývaly mrzutosti domácí, ale když se při takových rozpomněla na svou krásu a že dlužno tuto si zachovati, ihned přestávala plakat, umývala se pak růžovou vodou a prohlížela si rychle ku svému potěšení svoje krajky a pentle. Takovýto recept jest pro zachování krásy k' odporučením, totiž komu by šel k duhu. Každý není ale uspůsobilý k jeho vyvedení a pro jistý jeho účinek.

Tolik v parenthesis. Paní Duchoslavová tedy krásná, s krásou zvýšenou pomocí skvostně skvělého obleku, s vědomím vděčných pozorností a dvornosti hraběte mladistvého a nyní bohatého, nemohla sama sobě vynadiviti se a nenašla sama pro sebe chvály konce. Těšila se na nastávající večer jako mladé děvče, jež poprvé do světa by vykročilo, neboť tento večer musil se vydařiti co nejskvěleji. Měl soustřediti všecky skvělé, vynikající zjevy společenské, které byly až posud jen střídavě zdobily scházející se kruhy. Tak na příklad nikdy se nebyli sešli všickni umělci a hrabě Vrbna, malé to slunce na obloze těchto salonů, nikdy aspoň u Duchoslavů nebyl se zaskvěl vedle jiného slunce, jímž byla slečna Křepinská.

Tato bývala vůbec všude vzácným hostem, dávajíc prositi se dlouho, než někam přišla. Objevila-li se, oživila pak vše kolem sebe. Co schovanka nebožky hra-

běnký Vrbnovy osvědčovala se spůsoby a chováním dokonale vytríbenými. Na jejím hrdém čele pak nebývalo znát nejmenší stopy jejího neštěstí. Bavila jiné rozprávkou, což jaksi náleželo k jejímu umění, a nečekala až ona bude bavena.

Již plnily se komnaty leskem obleků, září obličejů přívětivých a šelestem příjemné výměny slov. Idea lidstva zlehounka za hostmi se ukrádala. Ve shromážděních, spolecích, tábořích, na řečništích a v listech veřejných chápete se jí nyní zpříma, a kdo jste s to, pokoušíte se přímo v tvář se jí podívat, abyste, možná-li, četli ve vznešeně záhadných tazích jejích.

Tenkráté nedbal nikdo takovéhoho úkolu. Společnost křepčila neuvědoměle za průvodem své doby a umělec odíval se hávem symboliky, aby v zakuklení tom nutnosti vnitřní zadost učinil. A přece bylo tenkráté jako nyní všechno zde za tuto ideu a jejím podnětem. Co tenkráté neviděli, vidíme nyní, že totiž všechno tihlo k převratům budoucnosti, ať si to bylo pro či proti věci.

Slečna Křepinská nechala na sebe čekat. Již byli všickni zde i hrabě Vrbna úklonami a ctí obklopen, proti čemuž pan Duchoslav ničeho nezmohl svou chladnou úklonou. Viktorin sledoval otce smutným pohledem, s matkou ani se nesetkav v těch pohodlných prostorech, kde bylo místa dost pro nejrozdílnější lidi.

Posud nebyl Viktorin s otcem ničeho rozhodl, a přece neustoupil od svého přání, dát zapsati se do příštího semestru, který měl započítí zajímavě důležitými přednáškami nově přibylého profesora filosofie.

Společnosti, jaká nyní byla, nevyhýbal se více. Byl miláčkem umělců i vzdělanců, jako lidu Libějckého, neboť jak tamto rozuměl a pomáhal potřebám hmotným, rozuměl i pomáhal zde nesnázím druhu jiného. Jevíval se ve společnostech na oko trochu chladně, nesdílíval totiž to jakési opojení zábavy a zdvořilosti, a zdálo se, že nemá nervů pro šum pochlebných frází. Objevil-li se však přece, tu bylo každému, kdo s něčím vystoupiti chtěl, neb kdo odpověď na myšlenku svou hledal, teplo kolem sdece. Viktorin blížil se příležitostně Křepinské, aspoň neopomíjel příležitosti, by s ní promluvil. Tente večer měl po boku nového hosta, trochu neobratného, velmi nesmělého, mladého a krásného. Viktorin i mladý host pohnuli se radostně, když vešla dlouho očekávaná slečna Křepinská.

„Tak dlouho jste meškala!“ slyšela od domácí paní a ze všech stran.

Omluvila se lehce, její oči vnořily se mezi hosty a když je sklopila, nevěděla posud, ana tak dlouho příchodem váhala, neměla-li na dobro doma zůstat. Vždyť to věděla tenkrát s jistotou, s kým se setká. Vyhýbala se mu tak dlouho. Proč neodolala tenkrát? A on, jenž i jí se byl vyhýbal, což ona snadně se dověděla aniž kdo o tom zdání měl, proč tenkrát přičknul, že přijde, když uslyšel, že ona přislíbila, jak bylo náhodou jen k vůli pochlebenství praveno.

Před čtvrt hodinou seděla ještě doma, zápasíc s nerozhodnutím, má-li se odvážiti na toto setkání čili nic. Konečně rychle se zdvihla. Ještě byl čas, buď nyní

aneb nebude více možná do společnosti vstoupit. Bez rozmýšlení ustrojila se, nevědouc posud, rozhodla-li se aneb ne. Spěchala jen jaksi ze zvyku, poněvadž za několik minut mohlo být pozdě. Pak jela k Duchoslavovům bez vůle v okamžiku takovém, kde patrně osud s námi si tropí co chce.

Viktorin se svým novým přítelem po boku blížil se Křepinské. To bylo ulehčení pro ni. Pustili se oba ihned do rozmluvy, průvodčí Viktorinův stál nepovšimnut opodál. Viktorin byl zapomněl představit ho Křepinské a on pošinul se dále od nich, kde zůstal jako přimrazen.

Dnes mluvil Viktorin o Libějicích, jak rád tam mešká, jak miluje tu mírnou krajinu, ten prostý, pevný lid, jehožto zvučný jazyk na srdce mu sahává, tak že bývá šťasten, může-li mluvit jím také, zmínil se o písničkách, jež tam zpívávají a které se mu zdají povšimnutí umělcův hodnými.

Křepinské zaleskla se slza v oku. „Jsem odtamtud, tamť domov můj,“ řekla zamyslíce se.

Viktorin to věděl, ale že to tak řekla, naklonilo jí ho. Jemu byl to sdělil onen zmíněný mladý host. Ten byl ji poznal, kdežto krom toho nikdo o jejím původu nevěděl. Posud byla považována za Polku, proti čemuž ona obyčejně ničeho nenamítala.

„Jste-li odtamtud,“ odpověděl, nedávaje nižádného překvapení na jevo, „těšilo by vás snad krajana seznati.“ Uchopil pak nic netušícího, zádušného přítele za ruku a předvedl jí Pavla Jarého.

Než dořekl jeho jméno, již jej držela za ruce. „Chodili jsme spolu do školy,“ pravila smějíc se a plačíc najednou. „Což ty mne ještě pamatuješ?“ tázala se ho přízvukem, jakým as k němu co ke klučinovi mluvívala. www.libtool.com.cn

On nevěděl mnoho říci. Viktorin musel mluvití za něj. Křepinská zapomněla na všecko živé myslí jaká byla, a zábava mezi těmi třemi rozprádala se rozmilá a půvabná.

Mezi tím hrálo se na piano, na housle, zpívalo se a došlo na Křepinskou, aby deklamovala. Když opustila místo, kde se byla s oběma mladými lidmi pobavila, bylo jí jako děcku, ježto z kruhu dětského jest povoláno mezi velkou společnost, aby zkoušku nějakou odbývalo. Přece však přednášela s uchvacující pravdivostí a krásou.

Julinka ale, jež byla před tím již žárlivě znamenala pokroky důvěrnosti mezi Křepinskou a Viktorinem, neustala podněcovati paní Duchoslavovou, tak že tato sama pobídla Vrbnu, aby on slečnu Křepinskou na místo dovedl, až by deklamací skončila. Počítalo se při tom na obyčejné úmyslné vzdalování se Viktorinovo Vrbny.

Vrbna to učinil. Jakmile Křepinská s úklonou skončila, stál on za ní nabízeje jí svoje rámě. Ona zbledla. bylať skoro zapomněla na jeho přítomnost. Chtěla u svého místa vymknouti se mu, on však ji nepustil řka: „Snad mi dovolíte, abych s vámi chvíli se procházel?“

Šli, ale mlčky. Co se jí stalo? Byla přála si taký okamžik, či byla se ho štitila? Milovala či nenáviděla svého chotě? Obrátila k němu tvář, podívala se naň.

O bože! Jaký účinek má pohlednutí v tahy tak povědomé, ~~z nichž jí jindy se čítala~~ každá žádost a myšlénka. Ona nevěděla, jak mohla vydržeti tak dlouhé rozloučení, jak mohla býti tak krutá a jej opustiti, když on sám od ní odtrhnouti se nechtěl. Šmahem zapomněla Baruška na všechno soužení, jež s ním byla snášela, a pravila k sobě, že bylo povinností její při něm vytrvat, ať by to bylo dopadlo jakkoliv.

„Smím se tázat, jak nyní se vám vede?“ řekl.

Ona sklopila hlavu neodpovídajíc v rostoucím pohnutí při zvuku jeho slov rovněž povědomém, ba povědomějším, ješto zvuky ještě hloub do srdce padají, než sama podoba nám drahých osob.

„Mohu si myslit,“ pravil on dále, „že bezpochyby výborně, když vám nikdo více do vašich záležitostí nemluví, vaše účty vám nekazí, svou přítomností vám nepřekáží.“

„Ne, ne,“ odvece ona upřímně a nerozvážně, jak jinak nedovedla mluvit ani jednat. „Nahlédla jsem za celý ten čas a cítila jsem to trpce, že nemám ještě blaho, mám-li pořádek a bezstarostnost.“

Vrbnův pěkný obličej stal se ohyzdným při domněnce, že jeho žena takto mluví pro jeho napravené poměry a ze žádosti, aby nyní hraběcího jmena a jmění užít mohla. Ona byla tak nelíčená, že ani si nevzpomněla, jako by mohl připadnout na cosi podobného.

On ale byl spokojen a vítězil nad ní. Kochal se v tomto vědomí, rozmlouvaje s ní o jiných věcech. Ona cítila to pokoření, že ani neodpověděl na její srdečné vyznání; ale odpouštěla mu i to. Ptal se jí, kde a jak jest ubytována, jak jest spokojena s ředitelstvem a se soubory divadelními. Mluvil s ní ze stanoviska praktického o jejím repertoiru a ona odpovídajíc octla se v duchu ve starých časech, když důvěrně s ním se radila, když za dobrých dnů spolu mnohý radostný okamžik zažili, tož ovšem tenkrát, byl-li on úplně ve svých požadavcích přepychu uspokojen. Ona ale již neviděla vrub obrazu; byla-li dříve odpouštěla a zapomínala, odpustila a zapoměla nyní zúplna.

Oddala se té rozmluvě celou duší a když on s raffinovanou ukrutností toho se nabažil, s úklonou jako od cizí dámy odešel, tu bylo jí, jako zemřel-li kdos milovaný a truchlící oň přítel s osobou jemu velmi podobnou za drahý čas se sejde. Jestli to on a přece není. Rozum od něho se odvrací a srdce po něm pláče. Jest to přelud bývalého blaha rovněž hořký, jak bylo blaho slastné, a přece kanou slze vděčnosti za živou tuto upomínku.

Když Vrbna od ní odešel, nemohla to prázdno svého žití ani pochopiti. S hrůzou pomýšlela na návrat domů, do prázdného příbytku, předvíдалa noc bezsenou a příští den, kde bude práce neschopna. Věděla, že nic ji nebude zajímati ani těšiti, že jí bude rvát srdce tisícírá uvědomělá i bezděčná touha. Nebyla by nyní dříve odešla ze společnosti té, jak byla zamý-

*

šlela přicházejíc. Zde přece něčím byla, cítila se dr-
ženu svazky jakýmisi k lidstvu vůbec. Doma musila
klesati v jakési smutné nic a její umění, jež mělo po-
dati jí náhradu za vše ostatní, jen přispívalo k rozvl-
nění citů osamělé ženštiny.

Vrbna, jakoby byl odbyl pouhou povinnost zdvo-
řilosti u herečky, přidržoval se opět domácí paní, dvo-
řil se střídavě jiným dámám a neměl již pro ni po-
hledu. Musila s jinými rozmlouvat a když to činila,
nořila bolestný zrak tázavě ve tvář těch lidí. Ti vra-
celi jí pouze lhostejnost. Křepinská připadala si ko-
nečně směšná naproti všem ostatním, z nichž nikdo
jako ona rovnováhy nepozbýval. Bylo jí, jako by byla
vyštvána mezi druhé, aby za almužnu soucitu mezi nimi
žeberala. A oni zas přistupovali k ní s předsudkem, že
ona, ta proslavená umělkyně, ta samostatná žena, jen
na to číhá, aby jim svou nadvládu cítit dala. Byli pak
tím chladnějšími a odměřenějšími.

Jaké však štěstí! Tu blížili se jí zase Viktorin
a nesmělý její krajan. Přivítala je nejskvělejším úsmě-
vem svým. Neostýchala se nic, zdali překročí úzkost-
livé meze společenské formy, a na všecko chtěje zapo-
menouti stala se s nimi dítětem. Byla okouzlující, oplý-
vala veselostí, šprýmovnými nápady, znala i Pavla
do rozprávky vtrhnouti, účastnili se pak i jiní té zá-
bavy nenucené, rozkošné, všem nezapomenutelné a ku
konci, když nastávala již chvíle rozchodu, nabídla se
sama, že také zazpívá. Již seděla u piana s úsměvem
na rtech, se slzami z pod víček se deroucími, krásná,

působná a při tom prostomilá. Zazpívala českou národním píseň, takovou, již s Pavlem co děti v lese a na lukách si byli zpívali.

Co to? Jaké to zvuky, každému z dětství povědomé, později utlumené, násilně zapomenuté? Nyní jímaly srdce a mysle z tlumočících úst umělkyně, a neslýchaný tleskot otrásal mírnými salony, takovým výbuchům nezvyklými. S rostoucím pohnutím opakovala Baruška, a Pavel, společenských obyčejů neznalý, nemoha zdržeti se při citech, jiniž mu nádraž se nerozskočila, vpadl do zpěvu, jeho příklad na místě poplachu, který by byl tím býval jindy učiněn, tenkrát elektrisoval. Starý, mladý, komu kde zbylo ve hlubinách srdce stínečku toho skvostného citu, jenž ke vlasti nás váže, zazpíval si s sebou. Druh druhu tisknul ruku, jakoby náhle vše procitlo a jeden druhého nyní teprv poznával. Tak myslíme si procitnutí někdy Blanického rytířstva po dlouhém tuhém zimním spánku.

Byli ovšem lidé, jenž se tázali: „Co znamená to všecko? Myslili jsme, že zpívá polsky, a ona česky? Jaká to sprostota. A co ti druzí, že zpívají s sebou?“

Ale ti byli přehlášeni, ačkoli Julinka mezi nimi silný vedla hlas. Paní Duchoslavová byla udivením ustrnulá. Žádala Vrbnu, aby jí vysvětlil, co se to děje? A tento řekl: „Slečna Křepinská slyšela bezpochyby o „vlastencích“. To je v Čechách nová sekta jakási, ti mluví, píší a zpívají česky.“

Paní Duchoslavová ustrnula ještě více, její manžel zpíval však zvučným basem s sebou a Viktorin

takřka opojen novým přemáhajícím citem, políbil Křepinské po skončeném zpěvu ruku.

„A nyní dobrou noc,“ zvolala ona po česku svým krásným hlasem a všickni též po česku: „Dobrou noc!“

A bylo znova hluku radostného pro jediné to slůvko, jež vytáhli ze zapomenutí s jásotem a pohnutím. Všickni doprovodili Křepinskou ke kočáru. Tak vřelého uznání nedobýlo jí nikdy ani její umění na svém vrcholi, jako prosté projevení toho citu ve všech dlouho tlumeného a konečně prorážejícího skrze staleté vrstvy ledového neštěstí.

XII.

Paní Duchoslavová chystala se v plné slávě do kostela. Červený aksamitový kožich byl odhozen a těžký hedvábný černý oděv uznán za vhodný, aby se v něm objevovala o velkonočním týhodnu v zbožné najednou společnosti. Zkoušela právě nový klobouk s vlajíciemi závoji, když k ní vešel její manžel.

„Myslil jsem, že aspoň tento týden návštěvy se nekonají?“ pravil sedaje v křeslo blízko okna.

„A přece přicházíš ty na návštěvu ke mně,“ odpovíděla ona usmívajíc se tomuto vtipu.

Pan Duchoslav nechtěje mu ale rozumět a vida modlitby na stolku připravené řekl: „A právě! Jako by bylo možno bez návštěv se obejít. Vždyť patří tento týden výhradně pánu bohu a jemu konáte najednou

své návštěvy až k omrzení, kdežto jej pak zase po celý rok zanedbáte.“

Tomuto vtípkování zas ona nerozuměla. „Doufám,“ řekla vážně a s jakousi hrůzou, „že i ty půjdeš do kostela; máš bohu zač děkovat a sluší prosit jej, by toho více nadělil.“ www.libtool.com.cn

Pan Duchoslav hlasitě se zasmál. „Z tvých ust zní toto napomenutí rozkošně,“ řekl opovržlivě.

Ona byla v nesnázích, věděla již nač Duchoslav naráží, viděla, že chce začít zas jednu z četných mrzutostí, a byla by jí ráda ušla. Podívavši se na hodiny řekla vlídně: „Nechtěl bys se mnou jet? Julinka může zůstat doma.“

„Překážel bych ti bezpochyby.“

„Naopak, zdržuješ mne spíše teď. Nerada bych zmeškala.“ Duchoslav podíval se na ni nevýslovně trpce. Věděl, že již ji nepředělá. Byl by chtěl s ní poraditi, umluviti se; jako obyčejně byl tento pokus marný.

„Jen si jeď s Julií,“ řekl na oko lhostejně a vstáváje k odchodu chtěl odnésti všecku nespokojenost manželskou zase s sebou odsud, jak často již byl učinil.

Tu přišla Julinka do dveří taktéž k odchodu připravena, všecka rozlícena se slzami v očích: „Není pochyby, milostivá paní,“ volala nevidouc hned pana Duchoslava. „Pan Viktorin navštěvuje Křepinskou. Právě nyní vešel k ní do domu, viděla jsem to na své oči. Byl několikráte již dříve tam, ale dokud jsem to sama neviděla, nevěřila jsem tomu. On, takový zacho-

valý mladý muž z takového domu a vězí v síti té dobrodružné osoby. Ale já jsem to vždycky říkala: takoví komedianti že nepatří do slušné společnosti. A nikdy to nebyvalo, až teď, že bývají zváni do nejlepších domů.“

„Ano,“ ozval se Duchoslav pádým hlasem, „bylo by to dobrodiní, kdyby se mohl každý dům vyčistit od všelikého plazu v něm zahnížděného.“

Paní Duchoslavová hlasitě zavzdychla dívaje se na manžela a skoro zároveň na hodiny, jakoby řici chtěla: „Jenom už, probůh, jdi.“

Julinka podívala se naň plaše, vědouc dobře co myslí a nechtíc toho dát znáti.

„Řekněte mi ale, mamsel Julinko,“ pokračoval on ironicky dále, „jaký interest máte vy špehovati mého syna? Pochybuji, že by vám to jeho matka nařizovala. Tať má jiné věci na starosti.“

„Ráčíte se mýlit,“ ona na to uražena, „já a špehovat! Vždyť by se to ani neslušelo na mladé děvče. Ale co vidím a slyším náhodou, to přece musím na výstrahu sdělit, jsem-li vašeho domu přítelkyní?“

„To je velmi chvalitebné. Proč pak jste ale mé paní ničeho neřekla o jistém mladém děvčeti, jež mermocí se zardívá, očima stříhá a bůh ví jak se lichotí k témuž Viktorinovi, o nějž tak se staráte?“

Paní Duchoslavová, nejsouc ani dost málo pronikava, tím však zvědavější, zapomněla náhle na svůj pospěch a chtěla stůj co stůj vědět o kom pán mluví. Tento však ustáliv se náhle na jakémsi rozhodnutí,

jež ukončilo jeho nejistotu, která ho byla vehnala k jeho ženě, ač mohl napřed vědět, že s ní právě nepořídí, řekl: „Julinka ti to řekne po cestě, jen spěchejte už; abyste nezmeškaly.“

Poslechly a Julinka měla se co bránit doléhavé zvědavosti panině. Tvrdila z počátku, že neví koho pán myslí, konečně zvítězila její samolibost nad všelikou rozvahou a ona plačky se vyznala, že pán as míní ji, poněvadž jednou prý ji zastihl samotnou s mladým pánem, a ona, bůh ví, mladého pána za něco posvátného, za bratra jakéhos vyššího druhu považuje

Paní Duchoslavová neříkala ničeho. Byly u kostela. Davy mlčících, jakoby v tichou pobožnost pohroužených dám plnily prostor, paní Duchoslavová i její společnice sklopily hlavy intrikami naplněné a byly se ve lživá prsa.

Pan Duchoslav dal rozkaz, aby byl Viktorin k němu poslán, jakmile by přišel domů. Tento přicházel až k večeru. Šel velmi zdlouha po ulicích. Byl vlažný den. V ulicích kolem navlhých kamenů studených posud budov proháněli se teplí větéřkové nesouce vůni zahradní bůh ví odkud až. Nad střechami pokrytými zbytky načernalého sněhu skláněly se červánky jako růžolící geniové jara.

Viktorin vešel k otei do zatemnělé komnaty, do nížto se vkrádal poslední lesk tohoto večera. K Viktorinovi byl otec samá vlídnost, o satyře a mrzutosti ani muk. Mluvili, povídali si a ze všeho vyšlo otcovo nabídnutí, aby Viktorin jako jiní mladí obchodníci po

světě se ohlédnul. Ustanovili den odecestování. Venku nad černou radnicí, na nižto z okna bylo viděti, zaplanuly různolící červánky do temnoruda a Viktorin jakoby již plachty roztahoval. Již viděl se plouti do světa do vábné dálky, do nových krajů. Zapomněl na všechny vrtochy a žádosti, oželel ten kurs studií, prvé zamýšlený, před obrazem cestovního plánu, ježž otec před ním rozvinul. Otec však méně se bál synova setrvání při úmyslu oddat se studiím, nežli zprávy, již byl uslyšel o návštěvách u Křepinské. Též on již o nich věděl a chtěl vzíti matku na pomoc, jak věci zabránit. Vida však dle Julinčina rozhorlení druhou léčku nastroženou, rozmyslil se najednou.

Dni před odjezdem jen jen letěly a každý přinášel trochu tepla a jarních nadějí více do skřehlého tvorstva. Viktorinovo badání bylo v nové dráhy vehnáno. Již pouhým pomyslem na cestování bylo vše úzkostlivé a jaksi zamezené z jeho ducha sejmuto. Nepochyboval, že tou výměnou za školu, po níž byl dychtil, jen získat může, a nebera si času, aby nyní ještě se probíral životními systémy, aby chtěl do toho a ne jiného systému život svůj vřadit, stal se náhle pouhým zas člověkem, dost lehké mysli, nadějí všeobecných a proto nejskvělejších, radostné činnosti, ješto každý okamžik cestovací proměny mu sliboval.

Odejel. — Otec hleděl za ním starostlivě: „Abych dítě zachránil, by se nespálilo doma, posílám ho do ciziny, kde může utonouti v jiném nebezpečí,“ zašeptal.

Bylo krásné jitro. Duchoslav miloval dlouhé procházky. Zahnul za bránu a líbilo se mu samotnému venku obcházet, probírat své obchodní plány, ustálit se ve svých úmyslech. Přicházela též domácnost na řadu. S tou byl dávno hotov, jako lékař, jenž s chorobou nemocného více zápasiti nehodlá. Zakabonil jen čelo, myslil-li na svou ženu, sem tam umínil si nějaký přílišný přepych neodvolatelně zakázat, více nedalo se dělat. Tato žena a domácnost byly právě přepychem jeho obchodu. Mohl si jej dovolit, jen že nikoho neoblažil, ani mu neprospěl. Toť ale vlastností přepychu. Duchoslav soudil, že tím podporuje průmysl a dodává svému obchodu lesku, a nerozebíral otázku, aby si byl vědom, soudí-li tak z plna přesvědčení anebo proto jen, že nevěděl jak do toho, aby věci změnil. Ten drahý syn byl ale radostí jeho jedinou, a rmoutilo jej, že sotva kdy bude tělem i duší obchodníkem jako otec. Tu zase nenahlédl, že by způsobil sám sobě radost z jediného syna tím větší, kdyby jej volně pustil vlastní drahou, odříkaje se předpojatého přání svého. Uspokojoval se raději Viktorinovou, láskou vynucenou, poslušností. Tak příliš povoloval rodinný ten vladař tam, kde se mu chystala zkáza, a utiskoval, kde mu vykvétala láska a útěcha.

Julinka onemocněla hořem po odjezdu Viktorinově. Před tím byla zkoušela veškeré prostředky svého umění, aby se mu přiblížila a cosi k vyznání lásky podobného do ust nezkušenému jinochu položila. Bylo to marné. Viktorin řekl jí, že zůstane mnoho let mimo vlast.

Tu musila opět sčítat a odčítat, a tenkrát byla při svých počtech malomyslnější. Jakkoliv byla teprv nedávno v jiné době za posud mladistvou se prohlásila, uznávala se nyní zas již v letech pokročilou a mínila mítí nejvyšší čas, dostati se pod čepec. Kdež pak mohla nyní teprv doufat a čekat na návrat Viktorinův a na možný obrat jeho mysli! Nyní bylo třeba hnáti co možná brzo a bezpečně rozhodným útokem na jinou vyhlídnutou kořist.

Takové zas byly kombinace této vladařky. Neměla čím vládnout leda vlastním osudem, malým to územím. Stála však rozhodně na stanovisku výbojném a vydobytelském, a žádná porážka nebyla s to hrdinskou její mysl zraditi. Zrcadlo bylo jejím rádcem a prvním ministrem, ono podávalo jí zprávu o síle vojska, jímžto válečné výpravy se podnikaly. Ubohé nevinné sklo! Odráželo tak dopodrobna a pravdivě její vnady, že nemělo nejmenší viny, když ona jiné ceny jim přikládala než celý mužský svět.

Když byla v počítání, vypočítala také, o mnoho-li let jest mladší své velitelky. Bylo to mnoho skvostných roků. Tu kombinovala najednou tak: Kořili se krásný, bohatý hrabě Vrbna dámě tolika a tolika let, proč neuznal by příjemnosti osoby o tolik roků mladší? Výsledek toho počtu byl příliš jasný, aby si z něho krásná počtářka nevybrala co si vybrat chtěla. Když na tuto myšlénku přišla, nemohla dlouho pochopit, co by zde mohlo překážeti. Rozmyšlejíc se dále jala se věřit, že všecko Vrbnovo úsilí vlastně snad k její osobě čelí, že

snad ubohý dlouho tajně právě po ní vzdychá. a ona, ukrutnice, že srdcem pořád jinam toužila. Tak dlouho si to rozkládala, až minila býti zcela opravdu na stopě důkazům nešťastné lásky Vrbnovy k ní. Vypadalo to již jako šílenost, ~~v mojí milé čtenářko~~, není-li pravda? Ale Julinka nebyla šílená, uměla skrýti své nápady, musila-li. Kdyby byla dovedla vyvrátiti si je rozumnými důvody, byla by bývala zcela přičetná. Takto nacházela se na jakémisi rozcestí mezi rozumem a blouzněním. Prála to ale Křepinské, že i jí se pokazilo, co Julince dařit se nechtělo, a netušila, že jest opět i u Vrbný její sokyní.

Křepinská mezi tím byla psala rodičům svým, pokoušejíc se o smíření s nimi. Tito nebyli tak shovívavi jako dědoušek. Neodpověděli na její list a vzkázali po cizém člověku, aby k nim se nehlásila. Nevěřili jejímu sňatku a považovali její celé žití za pochybené, zhano-bené, dobrodružné.

Křepinská vítávala u sebe malý kruh nejdůvěr-nějších známých a těmito byla z celé duše oddána. Svůj bol a hrozný osud musila skrývat před světem, na všecko byla samojediná. Bývalať vděčna za každé osvědčení nejmenšího přátelství a tiskla-li komu upřímně ruku, nevěděl tento, s jakým zoufalým citem té ruky se chápala právě jako tonoucí předmětu mimo plujícího, jenž ale vyklouzna lhostejně pluje dál.

Mezi hostmi těmito býval Viktorin i jeho přítel Jarý, s nímž od události na ostrově mnoho zacházel. Křepinská nazývala oba nejinak než svými krajany.

Když Viktorin Prahu opustil, zbyl jí mlčelivější, nesmělejší krajan jeden.

Časně ráno Křepinská, věděla-li jistotu, že hrabě posud spí, navštěvovala svého děda. On býval k ní chladnější než při prvním shledání. Věděla nyní, jak její rodiče smýšlejí, ale přece rád ji vítal. Ona zase snášela od něho všechno, nechávala se jím vypeskovati a dočkávala se obyčejně, že aspoň při odchodu jí projevil trochu lásky. Pak přehávala z paláce s hořkými slzami, aby Vrbna ji nezahlédl a snad se nedomníval, že se mu blížit chce nyní, v bohatství jeho. Na rohu ulice ohlédávala se na palác, na tiché, krásné to místo, kolem něhož nyní stromy pučely a nad nímž modré nebe kol ostrých obrysů pražského hradu se klenulo.

Bol a touha po rodinném životě hořely v srdci oslavené umělkyně, a ona jako vyhnankyně vracela se do své samoty. Pak vystoupila na jevišti královnou jsouc nad srdci nadě všemi. Roztoužila, rozplakávala svou hrou srdce všeliká, povznášela každou mysl. Bez zářlivosti nechávaly ženštiny unášeti se ušlechtilým jejím zjevem, a muži volali bez ostýchání, žeť to vzor dokonalé ženy, jaké více snad není. Ona však ověncena a vychválena vracela se domů a to nenasytné srdce nemělo toho všeho také ještě dosti. Zas táhlo ji k dědouškovi, mučilo ji obrazem Vrbnovým, ač pýcha proti tomu se vzpírala, a pokoje neměla ta tklivá mysl, jež se byla zasněvila službě umění.

Ustrnula, když jí byla jednou dopoledne návštěva hraběte Vrbny ohlášena. Nejraději byla by mu letěla

v náruč, doufajíc v novou s ním a lepší budoucnost. Pozdravili se však cize. Hrabě, že má k ní prosbu zvláštního druhu. Nebylo to nic menšího, leč aby nyní právně s ním dala se rozvésti. Nemohl sice co katolík na jiný sňatek pomyslet, měl ale jiné závazky zcela tajné, a krásná ústa i svůdné oči žádaly na něm toho kroku. Dříve prý se neuvěří upřímnosti jeho lásky; neboť obětuje-li se vše bez naděje na manželské spojení, musí přec aspoň jedna bezpečnost být, aby ustoupiti se nemuselo právním manželčiným. Jak se ty krásné oči byly dověděly o tajném sňatku jeho, sám posud nevěděl. Rád ale svolil v přání toto, neb posud považoval celé jednání Křepinské k němu za černý nevděk a mrzkou zisťnost. Rozvedení toto vyžadovalo cestu do Němec, do města, kde byl ondy sňatek uzavřen. Tak sřítla se poslední slabá naděje Křepinské, již byla chovala v možné smíření se s Vrbnou. Nedala ničím znáti ani překvapení ani lítost. Namítala jen, že nedostane dovolenou v tak krátkém čase, jakého Vrbna vyžadoval. Projevila však takou ochotu, tak opravdově slíbila, že se přičiní, aby jeho vůle byla vyplněna, že se co nejzdvořileji rozešli.

Ještě seděla zdrcena u okna opírajíc hlavu o římsu, když vešel Jarý. Ona byla zapomněla rozkázat, aby nikdo nebyl vpuštěn. Jarý našel otevřené dvěře, znal Křepinské upřímnost, všech okolků prostou. Tu stál před ní, když uslzenou tvář k němu pozdvihla. Jarý nevěděl, že má v takovémto případě činit jakoby nic, chvíli rozprávět a co nejrychleji opět se poroučet. On

nevěděl co jiného činit, než co mu srdce vnuklo, a proto klesnuv na kolena před ní plakal s ní nevěda proč. Ona byla tak bez sebe, že také nepřipadly jí předpisy společenských pravidel. Neřekla mu co jí je, ale neostýchala se ukázat mu svůj celý bol. Neodmítla jeho soucit, nechala těšiti se, jak on nezkušený, mladý, právě těšit dovedl. Děkovala mu vášnivě, on div svou lásku tenkrát již neprozradil. Pak nevěděla co činit leč prosit ho, by odešel, a když jej to patrně zarmoutilo, dovolit mu, by přišel jindy zas.

XIII.

List Jarého Viktorinovi.

„Za dva dlouhé měsíce nepřítomnosti snažíš se mně odměniti se obšírným listem, drahý příteli. O, jak ti závidím tvůj duševní poklid. Zapomínaje na sebe, na překážky své vůli kladené učíš se radostně kráčet světem a postupuješ neohroženě na života dráze pochybné budoucnosti vstříc. Vidím, že dojmy na cestách smazaly ti chmury a stíny, s nimižto zápasícího našel jsem tě na zamrzlé Vltavě v masopustní oné noci, která mi odkryla poprvé poklad mého žití. O, rei, Viktorine, nejsem-li bohův vyvolencem, když mi dali najíti takové lásky skvost? Dle pouhých pohybů té krásné ženy hádal jsem na jejího ducha. Jak teprv bylo mi, když jsem ji spatřil a v ní poznal družku z dětských let? Jak podivným zdá se mi to řízením, že pomocí tvou jsem se jí mohl blížiti. Jsem blažen

a přec nešťasten, avšak nechtěl bych dát příčinu těch protiv ani za veškeré statky. Ty, jenž jsi nikdy lásky nepoznal, nemůžeš pochopiti užírající její nepokoj. Často jsi mně blahorečil pro svobodu, již požívám. Porovnávali jsme v dlouhých milých rozmluvách svoje osudy. A pravda je, že jsem mohl od dětství již sledovati pouze hlasu svého nadání. Moji rodiče, prostí rolníci, neváhali obětovati všecko na moje vzdělání, a ku podivu jest, s jakým zápalem sledují moje studie, jak jsou hrdí na mé vědění, jaký obraz vznešenosti jim tane při vzdělaném člověku na mysli. Z počátku přáli si mít ze mne kněze, když jsem jim však vložil důvody, proč raději jiný obor volím, ihned mne pochopili. Jsou trpělivi, ač se prodlužují moje studie; ó, jak velice zasluhují, abych nezklamal naděje, jež ve mne kladou. Vždyť jsi je seznal, milý Viktorine, když jsi pomáhal mne léčit a opatrovat v mé nemoci. Při vši dobrotě těchto rodičů obávám se trochu, co asi řeknou, až uslyší, že opravdu míním Křepinskou pojmout za ženu, jakmile se domohu nějakého výhodného postavení. Pověst její jest v našem okolí podkopána, její postavení u divadla není však posud známo. Kdožby z našinců také šel navštívit německé divadlo? Měl jsem ty milé hosty zde o svatojanské pouti a putoval jsem s maminkou k sv. Janu na Hradčany, kam podívat se chtěla přes to, že jsme všickni evangelíci a matka z nás nejhorlivější. Pak jsme byli v českém divadle odpoledne ve 4 hodiny. Tlačili jsme se hůře než kolem sv. Jana. O, co bych byl za to dal, kdyby

se byla objevila moje Křepinská na divadle tom, kdyby byla promluvila k srdcím českým. Říkám jí „moje Křepinská“ a ty si pomysliš, že opravdu již tomu tak. Než mýlil bysi se. S ní netroufám si mluvit zřejmě o své lásce. Ani, běda mně, nevím posud, jsem-li na vzájem milován. Ona trpí mne kolem sebe, smím ji navštěvovat a někdy pozornost svou jí projevit. V tom záleží mé celé štěstí. Mým neštěstím je, vídám-li ji často smutnou, nepokojnou, prosívá-li mne, abych se vzdálil. Tu přestávám někdy doufat, a nevíš, Viktorine, jakým jsem potom chudým, chudičkým žebrákem. Sblíží-li však nás opět náhoda neb její vůle, či má zoufalá smělost, čerpávám znova naděje nejskvělejší v jejím srdečném pohledu. Pak nezněnil bych los svůj s nikým na světě a nevěda posud nic více než před tím, uspokojím se přece bez odmluvy a nežádám si o stupeň blaha více. Vidím tvůj přísný obličej, jímžto se tážeš, zdali tím netrpí moje povolání? O, neptej, neptej se! Nač bych před tebou čeho skrýval, když toužím zpovídati se ti? Řekneš as trpce: „Hle, jak špatně užíváš své svobody.“ O, příteli, již ani slova, však nepřeju ti zkoušky podobné, přeju ti naopak z vroucího srdce, abys nabyl v plné míře žádané svobody. Kdož jiný nad tebe byl by svobody hodnější! Odpověz brzo, třeba kázáním, svému Pavlu Jarému.“

List Křepinské hraběti Vrbnovi.

„Tebe, můj choti, jsem se zadala v blažené domněnce, že ti osladím žití; jenž jsi přetrhnouti ne-

chtěl svazek mezi námi, když jsem unavena svízelemi od tebe prchala; za něhožto pracovat nikdy mne ne-unavovalo, ani když jsem od tebe se vzdalovala: tebe vzývám nyní k ochraně mé. Moje srdce touží po lásce, po domácím štěstí. Zavržena jsouc ode všech, potřebuju nadlidské síly, abych se ubránila lásce člověka, který mně hodlá všecko nahražovati, co vy ostatní mi upíráte. Dle pojmů našich nemohu spojití se s ním, ani kdybych byla s tebou rozvedena. Uvrhla bych hanu na sebe i na něho. Zachraň mne. Trpím již dosti pro nerozvážné činy svoje, mám uvalit jich ještě více na svou pověst? Nechme svoje manželství tajným, nežádám nejmenší výhody z tvého postavení. Jenom mne neopouštěj dokona....“

Dopsavši uvrhla Křepinská list do ohně. Plamen jej volně sežíral, jiskry hrály si na schovávanou ve zbytku tmavého popele.

„Nikam nepříjdeš s upřímností mezi lidmi. Jaký to nápad takto psáti. Což neznáš Vrbnu? Pošetilá, pošetilá, pošetilá! Nehledej pomoci již nikde jinde.“

List i svíce dohořely a Křepinská seděla potmě ve smutné neodhodlanosti. Neměla síly srdci svému odolat, a kdyby se byla na to vzmužila, neměla víry té všeobecné, že jest to také povinností její, a přece, kdyby se vymanila z těchto společenských pojmů, cítila napřed již tu nespokojenost, kterou by utrápila sebe i drahého mladíka. Mělať napřed útrpnost s tím jeho srdcem bezúhonným, které on jí vstříci přinášel, a nenáviděla osud svůj, že téměř propastí záhubnou

*

nadějnému žití jeho hrozí. Cítila, že především jest povinností její, milovati jeho víc než svoje i jeho okamžité blaho. Jak mu to ale dokázat, jak žití dále v přísném lásky odřikání se?

Samo umění vykouzlovalo jí lásky blahou zář. Výjevy lásky, jež čarovně představovala před unešeným obecenstvem, hrnuly se v průvodu kouzelném k ní, upomínající ji, aby hledala to nebe tušené ve sladké skutečnosti.

Štěstí, že byla se dala zapřítí, kdyby Jarý přišel. Nemohla toho nařízení odvolat, aby nevyvolala zlomyslný úsměv služebné Přece přála si nyní, aby přišel nedbaje daného rozkazu, ani jejích námitek. Venku však bylo ticho, nikdo nepřicházel.

Slyš, přece cosi se ozývá. Kroky, hlasy! Přijde, nepřijde? Ba všechno, všechno umlklo a pouze přání vřelého srdce lomcovalo v ňadrech jejích. Kýž je to on, kýž přijde sem! — Panská vstoupila. „Nějaký pán si přeje s vámi mluvit.“

Nějaký pán? Byl by to Jarý přec? V jakémsi snad zakuklení, či navedl děvče, aby takto řeklo? Co srdce chtělo, obraznost vynalézala a rozum s tím byl spokojen.

„Ať vejde,“ dí ona hlasem stísněným. A vešel vskutku cizí pán. Představil se co režisér českého divadla. Bylo povoleno mimořádné slavnostní jakés představení. Chtěli se odvážit na Shakespearovu truchlohru. Hledali hrdinku a někdo jim pověděl, že zpívává Křepinská, výtečná ta tlumočnice Shakespearova, české

písně. Jak kdyby české posluchačstvo jednou také opravdivou umělkyni jazykem svým vznešenost tlumočítí slyšelo? Bez rozmyšlení přiřknula a jak ráda, jak srdečně. Režisér její vlídností okouzlený odešel. Zás byla sama, ale všechno bylo změněno. Po komnatě jakby se byly rozzvučely písně národní, a tyto svěží zvuky v její obraznosti podobaly se rozkošné lesní vůni jarní. Otevřela okna nočnímu svěžímu vzduchu a bylo jí, jakoby z horkého pásma v mírné ponebí libým větérkem provanuté se byla octla.

A dole pod oknem hrály si děti štěbetající mezi sebou po česku. Naslouchala jim klaníc se z okna co umělkyně, aby uchvátila přízvuk ten dávno zanedbaný.

A bylo jí najednou tak dobře, milo, teplo v srdci bez nepokoje a stesku a cítila se při těch zvucích v žití rodinném protože národním. Nestarala se o hádky učenců, je-li jazyk český k vývoji oprávněný či není. Milovala jeť od jakživa, nevěděla to vždycky, ale nyní jí to oblažovalo. Děti umlkly, šly dávno spat, utichla Praha, ale ona skláněla se z okna ven do vzduchu jarního a zpívala si ztichounka jen to jedno slovo: „Ty drahá vlasti má.“

XIV.

List Viktorinův Jarému.

„V Paříži. — Vše upřímně a věrně slíbil jsem ti vypsati. Pochybují, že tomu dostojím. Není snad pod sluncem umělce, jenž by v líčení svém nepřešel sterých

odstínů k předmětu náležejících, a není filosofa, kterému by bylo dáno, aby vypátral celou souvislost pohnutek našich dojmů. Při každém i největším díle zbývá z pousta látky, z níž byl čerpal a kterou zpracovával. Věčně nevyčerpatelný je zdroj skutečnosti a je-li pravda, že nelze čeho říci ani mysliti, aby to dříve již nebylo bývalo myšleno a řečeno, jest pravdou ještě větší, že zbývá při tom všem neustále hlubina událostí přírodních, o nížto zavaďujeme neustále, aniž jsme dna se dopídili, ani umělými pomůckami, neřku-li vlastní bytosti vnořením. Nelekej se tohoto rozjímání. Už jsem s ním hotov v tomto listě, vím že bych s ním dále nedošel, než jak jsem pověděl. Jakožto přítel příteli mám právo začít u toho co mne nejvíce zajímá. Není to žádná Křepinská, která tebe půvabem do sítí zapředla. Muži jsou to, sami mužové. Abych však s vědomím tě nepodváděl (nevědomky činím to asi beztoho), povím ti, že jsem za prvního mého zde pobytu jakousi zvědavost pocítil poznat přec to kouzlo lásky, které ty tak svůdně líčíš. Jen tak na čas, tak mimochodem přál jsem si, kdybych se mohl zamilovat. Příležitostí věru mi nescházelo. Společnost, do které jsem z počátku se dostal obchodním spojením, podávala mi je v každé vrstvě obyvatelstva. Byl jsem připuštěn do salonů pařížské elegance a uváděli mne do skvělých místností, kde má bujný, pouhý přepych sídlo své. Avšak nevím, je-li to vinou mou, neb věci samé, mně zdají se býti ženy jedna jako druhá. To nebylo mně doma ani tak nápadné jako zde, kde zvláštní přízvuk zdejší franštiny

vždy stejně u každého znějící náramnou jednotvárnost pro mne v osobách jeví. U mužů nepozoruji toho, neb každý mluvívá o něčem jiném, každý pohybuje se ve svém kruhu myšlének a činů. Těm dává výraz a zajímavá mne tím. Ženštiny však zpívají všecky jednou notou s variacemi pro mne nepatrnými a mívám chvíle, kde jsem tak tupý, že nechápu, kterak se stalo pouhé opojení smyslův pod jmenem lásky takou osou básnického hovorání a dějinných událostí. Připouštím ti vše, co zajisté mi rozhorleně řekneš na obranu Křepinské. Ano, ona je žena duchaplnější jiných, ale věř mi, že jsem zde seznal tučet umělkyň na vlas jako ona krásných, přívětivých, milostných, a tato jednotvárnost mrzí mne, je mi nesnesitelnou. Proč neznám na tučty takových přátel jako jsi ty, můj Pavle? Ba vidím to již, vidím, že jsem tobě nyní tím, čím mně byl ještě před rokem můj přítel Holý. Však vypravoval jsem ti o něm a v jakém prosaickém, nudném manželství si libuje. Rozdíl mezi ním a mnou jest, že ačkoli máme oba malé ponětí o ženském pohlaví, já tím nejsem spokojen jako on. Jako on vnáším já nejlepší cit svůj v přátelství, avšak nepojmu věru ženu, abych s ní celý osud sdílel, nebude-li mně moci víc než jiné ženy, víc než přítel podati. Láska prý je slepá. Patrně, že mne si za terč posud nezvolila, neb nejsem dokonce slepý. Dívám se střízlivě těm kráskám do očí. A kdyby mi některá i všecko dala, ptám se: „A co dál?“ Jsem skoro rád, že jsem ti v tomto ohledu celou zповěď složil, nevrátím se víc k tomu předmětu. Vrou zde jiné

myšlénky. Seznal jsem lidi velkého nadšení, viděl jsem činy, slyším o plánech, rozebírám s sebou otázky, při nichžto stane poutník s vědomím, že dosáhl ohniska svého století. Jak jest mi, Pavle? Jsem vymrštěn ze světa theorii na půdu jejich činů. Zde jedná se o svržení všeho lživého a nepravého ve společenstvu a o uvedení v život nás blouznivých filosofův ideálů. Jean-Jacquův duch zde nevymřel. Neštěstí velké revoluce, autokracie Napoleonova byly slabounkými hrázi ducha svobody. O Pavle, přísahám k jejímu praporu, já rakouský poddaný. Připadám si zde často jako bezejmenný. Jsem-li tázán na svou národnost, musím odvětit, že jsem Rakušan, a pokaždé si připadám jako při lži zastižen. Říkám to slabým hlasem, ne jako Francouz nebo Polák. Ztrácím pak při tom názvu celé sebevědomí. Ale nyní, co to píšu, Pavle, mění se tento cit; přemítaje o věci myslím na naše domácí dějiny. Jest to tragické, náležeti k národu hynoucímu. Pavle, poslyš a pamatuj si, že člověka povznáší cit národní, byť vycházel třeba z národa již zemřelého. Jaká to myšlénka vytasiti za svobodu meč a zemřít za ni smrtí hrdinskou co poslední snad Čech! Jednou myslil jsem přece, že miluju, a to bylo tenkrát, když Křepinská nám českou píseň zazpívala. Věděl jsem však, že náleží té dívce srdce tvé, a schoval jsem si do srdce svého jen tu písničku. Zatoužím-li domů, po čem mohu zatoužit? Zdaž po rodinném žití, či po mém postavení, které skoro nenávídím? Zatoužil bych vroucně po otci, kdyby nebyl při vši příkladné otcovské lásce tyranem.

Jak věci se mají, nemohu přát si navrátit se domů do starého jařma, a vítám každý list z domova, který o něco mou svobodu prodlužuje. Ale věř mi, smutno je netoužit domů, neb cizina přec domova nikdy nenahradí. Zpomenu si na tu písničku, mohu toužit, a nalezaje tento cit, věř mi, cítím se teprv člověkem, pak toužím po tobě, trochu snad po Křepinské, a mnoho po Libějicích, kam všickni tři náležíme.“

Křepinská hrála po česku a nikdy nedostalo se jí té slávy, toho nadšení, těch vřelých důků jak od toho obecenstva. Umělci připadá ten souhrn diváctva mimo-
volně co jakýsi obrovský tvor, který se k představení připravuje ozbrojen svou vrchmocí nad ubohou tou by-
tostí naproti němu jemňounkou, jakoby k němu z jiných krajů se snesla.

Jest to jako David naproti Goliáši. Začne-li ten umělec hrát, započiná zápas s obrovskými choutkami. Zbrání jeho subtilnou jest jeho umění. Pozor, můj útlý Davide, ať raníš obra do živého! I mívá umělec o tomto obru vždy zvláštní ponět, a cestuje-li mnoho, může podávati národopisnou charakteristiku, trefnější než mnohá kniha. Jaká vroucnost národního zápalu tehdáž se vyvíjela pozvolninka ze zárodku mladého žití národního, jevívalo se v divadelním obecenstvu. Tam dlelo projevení se toho žití v náručí Musy. Za našich dob již odrostlo té sličné chůvě procházející školy jiné.

Pavel byl u Křepinské po tomto představení. Mezi tím časem vyhýbala se mu a zase jej vlídně přijímala.

Jeho láska vystoupila však na stupeň takový, že se projevila zřejmými slovy. A když jí všecko pověděl, tu mínil býti, bláhový, již u cíle. Již natahoval ruce po její vábné postavě. Křepinská štkajíc ani před ním neprchala, ani se k němu neklonila. On doléhal a ona dala si ze dvojího tajemství vyrvati dříve ono, že jej miluje, pak vetřela mu druhé, po němž se neptal, jehož se hrozil, nevěda ještě co obsahuje. Řekla mu, že jest provdána.

Jarý to slyšel a divil se sobě, že se více nezhroutil té zprávy, že ji vyslýchá jaksi tupě, že nenalézá slov, tím méně myšlének, aby cos projevil v tomto případě. Natáhnul znova ruce k ní, přitiskl ji k srdci a plakal s ní.

Což byla ubohé platna ta jeho láska? Cítila v ní kruté neštěstí a tato chvíle měla více trpkosti než slasti pro Křepinskou. Jarý spíše vytrhnul se z omamujícího vplyvu zevnějších poměrů. Přitiskl ji k srdci zas a zas. Pak bylo mu, jakoby z okamžité tuposti po lásce, jak ji prvé cítil, láska jiná vypučela. Též on sám zdál se býti jiným mužem než prvé a k jiným činům připraven.

„Přišel jsem,“ pravil, „abych vám svou lásku vyjevil, vyjeviv ji, svou ruku vám nabídl, jakmile dobudu postavení přiměřeného. Moje láska je tatáž a nemůžete-li mé ruky přijmouti, nezbývá mně nic jiného, leč tázat se vás, co rozkazujete, co chcete abych pro vás činil či nečinil. Chci chránit vás, jak jest povinností každého muže milujícího.“

„Mne chránit nemůžete, jsem zcela nešťastna, opuštěna, bez naděje.“

Který milenec snesl by slova takého zármutku, aby je nechlácholil novým projevením lásky? Není na světě přece jiného léku nad lásku a každý k ní se utíká, ať věří v ni či nevěří. A pocítíš-li vřelou soustrast, již jsi zde s lékem lásky, přátelství, důvěry, abys sobě a trpícímu ulevil. Že účinek stokrát se míjí a jednou snad teprv kouzlem svým se osvědčí, odstrašuje mnohé mezi námi navždy, a jiní zase, nezdarem ne-unavní, sledují své přesvědčení, jež v lásce k lidstvu zakotvili.

Jarý neměl slov útěchy, tím více důkazů své soustrasti a lásky. Když odešel, nebylo ničeho umluveno ani ustáleno mezi milujícími. Jak jinak byl představoval si Jarý výsledek této návštěvy, do nížto se byl hnul s ohněm a s jistotou své vřelé vůle. Hodlal jíti do boje s příbuzenstvem pro předsudek proti stavu umělkyně a její pověsti, na místě toho byl mu uchystán boj, na nějžto nebyl počítal, boj se základními zákony společenstva, s manželstvím. Nevěděl posud, kde a kdo jest ten manžel, jenž mu v cestu vstoupil v té blažené době první lásky při samém cíli jejím.

Křepinská zůstala o samotě. Čemu se byla bránila a co si byla přece přála stalo se. On ji miloval, řekl jí to, nedával se překážkami zastrašovati. Ale žádná čistá nezkalená radost, žádná opojná slast jí z toho nebyla vzešla. Přece dodávala si svobody jednání, pomyslíla si, že Vrbna ji opouští, že s ním co nevidět

*

se rozejde, pak že nikdo jí nebude moci věrolomnost vytýkati, uváděla si příklady podobné lásky, ale to nebylo patrně vše, co ji znepokojovalo.

„Ubohý Jarý, ani ne zcela hotový se studiemi, dítě rolnické beze jmění, tentě asi dlouho se načeká, než bude moci ženě podati toho postavení, jež velkomyslně jí nabízel, zatím co Vrbna . . . Můj Bože, kam zabíhají mé myšlenky, počítám takto?“ zvolala s opovržením. Vymanila se s úzkostí z této kombinace a přeskočila v protivu její. Představila si svůj domov, z něhož byla prohla, neklamala se, jaké pověsti se jí tam dostává, pomyslíla si na švarného, krásného toho jinocha, jenž všeho se odvažoval pro lásku k ní, a připadala si jako svůdkyně jeho. Tento obraz, její úkol takto pojmutý zhnusil se jí. Dovolávala se vlastního svědomí, že tomu není tak, a snažila se i z tohoto chodu myšlének vymaniti se. Viděla patrně, že jí na světě nezbyvá jiného podílu leč neštěstí její. Avšak ne, proti tomu protestovala její mladá, umělecká krev a přirozený ten pud k blaženosti za každou cenu, kterýž jest základem všeho chtění.

„Proč účtovat, proč přemítat, nač rozmýšleti se? Okamžik velí lásku a utonu-li v ní, bude to právě jen jistá část neštěstí mého, část to s blažeností aspoň smíšená.“

Tak zvolala, tak chtěla a všechno v její mysli dalo si poručit, námítky všechny umlkly, jen blaženost nechtěla se dostavit. Ona ji volala, otevřela jí dvěře dokořán; prázdno, prázdno zůstalo. Křepinská, znalkyně

ta citů lidských, vládkyně pravdivého jich výrazu, nepoznala při tom všem, že si lásku k Pavlu vylhává, že klame sebe a jeho, a pro ten klam že chce postavit se společenským poměrům na úkor. Rozervána vrhla sebou na lože a bolestně vzpomínala na poklid onoho večera, když režisérovi přislíbila, že bude česky hrát; co na útěchu pamatovala na úspěch svůj před nadšeným českým obecnstvem, pak vyprávěla si obrazy z uměleckého počínání; myslila na příští úkoly. Vášně a nepokoj ustupovaly, hlava neutěšeně zarytá v polůšku nadlehčovala se, napnuté svaly spouštěly se a tělo rozložilo se klidně. Obraznost sledovala svoje umělecké vidiny. Mezi ně všoupávaly se, jako jednotlivé kusy divadelní dekorace, některé začátky snů. Slova, jež umělkyně v duchu si odříkávala, splítala se se slovy jinými bůh ví odkud příšlými. Duch její podivil se „co to?“ s úsměškem polobdícím, a tu byl konec vědomí. Nepokojná ta mysl ležela spoutána sladce v zapomenutí všeho, do čeho tyranické, svévolné srdce ji vhánělo.

XV.

V tureckém županě, kouře z turecké dýmky, byl Vrbna v křesle natažen. Bylo horko, v Praze pusto, nudno, a on přemýšlel, kam by se obrátil, kterého z pozvání na venek má použiti, aby si zabezpečil co možná dobrou zábavu. Mohl ji dávno mít a dni svoje v příjemném chládku nějakého parku mezi vznešenou spo-

lečností prokouřit, prohovořit a snad i proinrikovat. Ale ty krásné oči a krásná ústa byly jej zdržovaly. S těmi nebylo nyní nic více. Pomysliv na ně zabafnul silněji, odfouknul kouř a vrhnul hlavou vzdorovitě hodně nazpátek přes lenoch svého sídla. Byla to ukončená affaire. Co kdo provinil? Co se v cestu postavilo? Kdož by to rozsoudil!

Krásné oči zaplakaly, krásná ústa zlořečila, ale Vrbnovi nebylo to nic nového. Byl filosofem, jak pravil. I těm krásným očím nebylo to tak nové, co se stalo, ale což, žena nevyšine se tak snadno na stanoviště filosofické. Nechme již toho. Snad najdou krásná ústa zas úsměch svůj, jakože krásné oči zajisté již našly svůj sršící lesk.

„Chválím si Duchoslavovou,“ pomysll si hrabě. „S tou není žárlivosti, jakživa nežádala přísah věčné lásky, nic ji neurazí, vždy těší se z mé přítomnosti, zanedbám-li ji trochu, jakoby nic. A jaké něžné dary umí dávat. Věru v těch darech záleží její duchaplnost. Nechápu nespokojenou tvář jejího muže, neb myslím, že nelze pohodlnější choti si pomyslit. A což mamsel Julinka!“

Dal se pro sebe do smíchu, musil nahlas se smát. Nikdy jej nic tak nebylo bavilo jako ta Julinka. Dvořila se mu rozhodně, ba skoro zoufale, a on podporoval ji v jejích domněnkách čtverácky, tajně, ale tak obratně, že jemu ničeho z toho vzejítí nemohlo. Krom toho napadalo mu ještě ledacos ze žití jeho, to však již leží mimo obraz náš. Jeť povídka právě co obraz

a nemůže tudíž probíratí předměty kolem do kola. Seřadí si osobnosti na pestré ploše své a ve skupení tom je předvádí, líčíc je toliko vzhledem vztahu mezi sebou. Vrbna se tedy nenudil, byl spokojen, měl bohatě vyplněný čas. Jenom právě nyní, co byla affaira s krásnýma očima ukončena, měl jaksi místo uprázdňeno. A to dalo trochu starosti, kterak je obsadit. Když takto sám sebou se bavil očekáváje nějaké ranní návštěvy mužské, než nastane polední hodina k návštěvám u dam, uslyšel v předpokoji hlasy, pak podivně rychlý krok, nikoliv mužský, a za chvíli objevila se ve dveřích postava ženská, černě oděna a zahalena, za nížto mohl viděti polorozpačitý a zcela rozpustilý úsměv sloužícího.

Hrabě byl dvorně vstal, nejprvé příjemně jsa překvapen malým dobrodružstvím; když pak poznal chof svou, ana si odhalila tvář, byl podruhé překvapen, snad nepříjemně, ale nevěděl to jistě. Nebyl dlouho již na ni mysli, nebyla mu svou přítomností v Praze nepohodlná, byla chvalitebně diskretní, a s tím byl spokojen. Usadil ji velmi dvorně, ptal se, může-li jí občerstvením dát posloužit. Křepinská zavrtěla hlavou, zuby nechtěly jí od sebe, by slůvka vypustily. Slze přišly napřed.

„Probůh, snad mi nechystáte scenu, slečno!“ zvolal on.

To oslovení ozbrojilo ji hněvem a ona mohla říci, ač hlasem vášní chvějícím se: „Nepřicházíte ke mně, ač jsem vám třikrát psala, musím tedy přijíti sama, nechci-li svou a vaši záležitost papíru svěřiti.“

„To je velmi delikátní od vás. Proč nemohla byste mne také navštívit? Že já jsem k vám nepřišel, mělo své příčiny v tom, že již nespěchá s naším rozvedením.“

„Jsem k němu však připravena, vzala jsem dovolenou, na blízku cíle přijmula jsem pohostinské hry. Dvacátého července odjedu z Prahy, za dva dni budu na místě, oznamuji vám to, abyste se dostavil i vy.“

Vrbna sedě naproti ní opřel si hlavu rukou a zadíval se jí do tváře. Zdála se mu krásnější než druhdy. „Proč najednou takové spěchy, má drahá?“

Ona vstala. „Prosím, ještě chvílinku,“ zdržoval ji. Zazvoniv, objednal občerstvení. Bylo okamžitě poslouženo, mezi čímžto ona netrpělivě se měla k odchodu. Ale Vrbna uměl dělat příjemného, ne a ne, a že ji nepustí. Toče se kolem ní řekl jí do ucha: „Má ženuško.“ Jí bylo jako poleje-li ji varem.

„O, proč nenalezl dříve toho tonu, toho slova?“ pomyslila si.

Pavel ji navštěvoval s rostoucí láskou; již nemohl prý žít, neviděl-li ji jednoho dne. On nalehal na rozvod s Vrbnou, děláje plány, že změnou náboženství někdy se bude moci spojit navždy s Křepinskou. Ona byla tou láskou pohnuta, za ni povděčna, hotova vše obětovat, přisuzovala vnitřní svůj zármutek zevnějším okolnostem. Zlořečila si, že způsobilo jí slovo „má ženuško“ takové pohnutí, bylať to nevěra k Pavlovi. S Vrbnou musila konečně doučtovat.

„Tedy sejdem se, pane hrabě?“ řekla nutíc se k přísnému vzezení. Tímto však prosvítalo na výrazné tváři její tolik citu zápasícího, že by byl býval kdokoli, nejen manžel její okouzlen.

„O, zajisté sejdem se,“ odpověděl sladce, „kdy a kde chcete, avšak k rozvodu posud ne. Můžeme ještě o tom promluvit. Rozvážíme to spolu. Dejme té myšlénce uzrát.“

Ona si zoufala. Byla tragicky krásná, závoje sešouply se jí zpola se sličné hlavy, oči zdvihaly se k nebi, jež oknem viděla za hradem se usmívat. Tento obraz měl pro ni cosi nevýslovně svůdného.

„Vy jste vrtkavý, pane hrabě, po celý život mučíte mne svou nedůsledností. Byla jsem se odřekla myšlénky na rozvod, hned když jsem do Petrohradu přehla, doufala jsem tenkrátě opět v možné sblížení se s vámi. Vy jste mne ale tvrdě v Praze odstrčil bez nových důvodů. Nyní stojí vše jinak, návrat není možný více.“

„A proč pak ne? Splatil jsem vám jen, co jste vy mně učinila. Nyní jsme vyrovnáni, nežádám si toho více co dříve, a byl-li návrat před tím možný, pro jakou příčinu bylo by teď tomu jinak?“

Ona mlčela. Nechtěla Pavla prozradit. Vrbna nebýval nikdy žárlivým k ní, ani mu nenapadlo, že by mohl kdosi nad ním zvítězit. Nyní, kdyby mu pravdu pověděla? Ubohá, pošetilá ta žena zachvívala se bázni a přece tajnou rozkoší a opět hrůzou nad nedůsledností srdce svého.

„Tedy?“ tázal se Vrbna s úsměvem natahuje ruku k její hlavě. Ona myslíc, že to má být lichocení, uskočila.

„Jak jste se stala plachou!“ smál se Vrbna chytla stříbrnou jehlu, jež jí s vlasů se smekala. Podal jí jehlu řka: „Vezměte, prosím, abychom si lá — — — přátelství nerozpíchali.“

Jí kanuly znova slze s očí, odšoupla mu ruku až jehla spadla, na niž ona šlápla. Jemu byla ta situace víc a více zábavnou i zajímavou.

„Hledal jsem kým místo vyplnit,“ pravil sám k sobě, „proč bych to neučinil tou krásnou ženou, k tomu jest to žena má, jaká to originálnost státi se znova jejím milencem.“ Zdvihl sešlapanou jehlu, políbil ji galantně, pak zavínuv ji do růžového papíru vyhodil ji oknem do zahrady.

„Tak, nyní je vše uklizeno mezi námi,“ pravil opět s úsměvem.

Ona již zase byla klidna, aspoň na oko. „Pane hrabě, vyzývám vás naposled, abyste přijel na místo rozvodu, není mi věru do žertu.“

„Mám čest opakovati vám naposled, že se dostavím kam si přejete. O rozvodu povíme si třeba až tam.“

Křepinská znala dobře ten houževnatý jeho odpor. Věděla, že nepomohou ani prosby ani vyhrůžky. Co mělo z Pavla a z ní být, kdyby za ní přijel do Němec v tomto rozmaru, s touto vůlí? Podívala se mlčky naň a zůstala uprostřed pokoje státi. Rozvážila vše. Nyní,

nyní sklánělo se k ní štěstí manželské, co byla k lásce se utekla. Patrně, kroky žití jejího byly neštěstím znepokojeny. Pavlu se zpronevěřit zdálo se jí tímže hříchem, jako zpronevěřit se druhdy Vrbnovi, dokud tohoto mínila milovat. Ale v té kruté chvíli přišlo na ni kruté vědomí, že ani Pavla nemiluje. Byla krásná, smutně krásná jak tu stála.

„Rozmyslete si to. Nepojedu nikam, nechcete-li mi přislíbit, že se rozvedeme. Stojím však na svém. Pište mi, jak se rozhodnete,“ řekla.

„Dobře,“ odpověděl s hlubokou úklonou, veda ji z pokojů až na schody.

Ona ubohá sešla, vrávorala kolem dveří dědečkových. Tam zpívali kanárci, stařec stál zády k ní obrácen, nechtěla dnes k němu. Poslala mu vášnivé políbení, otevřela si sama. Odjela domů neohlédajíc se. „Kdož mi rozluští hádanku mého života?“ tázala se.

Pavel k ní přišel. „Kterak jste, živote můj, pořídila?“ tázal se.

Řekla mu, jak Vrbna se choval, jenom že mu ho posud nejmenovala. Jemu byla ona pořád dražší. Byl to pravý poklad jeho. Byl tak šťasten, mohl-li jen na ni hledět, k ní promluvit, slyšel-li ji zašustnout jemu na blízku. Blížily se prázdniny volající ho domů. Toužil, aby mohl doma říci, že se zasnoubil, že miluje, a že jest opět milován. Nalehal na rozvod ten. Zapřísahal ji, by mu jmenovala manžela toho, on že s ním sám vše vyjedná, ale dal si konečně dokázati, jak nebezpečná věc pro lásku jejich by to byla.

„Kolem plno překážek, na nebi lásky chmury, na dráze ku předu málo nadějí, kdož ale zoufal by si, vydobyl-li si takého srdce? zasvitla-li mu láska vůbec?“ pravil k sobě i ku své milence blouznivý mladík a miloval i blouznil šťastně dále.

Křepinská zkoušela zvrátit smlouvy s ředitelstvem pražským i v cizině, kde měla pohostinsku hrát. V Praze bylo by se to dalo urovnat, ale v Němečích nepovolili, cesta k pohostinským hrám byla nevyhnutelná.

„Pomyslím-li si, můj drahý Pavle, že půjdete k rodičům, kam vás sledovati nemohu, jest mi v skutku snadněji rovněž Prahu opustit pro tyto pohostinské hry, než zde bez vás setrvati,“ pravila k němu, když věci takto se měly.

Byla tak smutna nyní pořád, že Pavlovi nad ní srdce krvácelo. Domníval se, že je to vina poměrů, což bylo ovšem zcela víře podobno; nyní musil mysliti, že ji zarmucuje napřed loučení se s ním. Ale ona věděla již předobře příčinu pravou a truchlila nad tím, že jeho nadšenou lásku klame. Vyhýbala se vši důvěrnosti, a on si to cenil co zdrženlivost při nejistotě, kterak osud rozhodne.

Pavel vytasil se najednou s plánem, že rodičů navštíví a v Praze zůstane, pod výminkou, že učiní Křepinská ještě jeden pokus, aby smlouvu v cizině zrušila. Nepřipustila toho žádným způsobem, pravila, že chce raději jeho navždy se odříci než rodičům jež odeizit.

Jeho to slovo zarazilo. Bylo to možné, aby jeden druhého se odřekli, leží to v moci milujících? tázal se prostoduchý mladík. Ale když ji viděl při tom tak trpící a truchlivou, neváhal potlačit všecku pochybnost a nadchnout se její vlečnou obětivostí. O, jak ji to bolelo, jak špatná připadala sobě, že ho tak klamala. Cítila k němu víc a více přátelství v míře, jak jí domněnka lásky mizela. Stavěla jej vysoko a necenila jej ani v prvních dobách oddanosti tak opravdově jako nyní. Byla konečně ráda, že přijde z těch okolností pryč. Poručila, aby po jejím odjezdu v příbytku nebylo stopy, jakoby byla vzdálena. Navštěvujícím mělo být řečeno, že je trochu churava. Na divadelní ceduli byla taktéž co churavá oznámena. To bylo k vůli Vrbnovi, aby její stopy nenašel. Pavla prosila, aby jí co možná loučení ulehčil, a on měl za svou povinnost potlačovati mužně svoje pohnutí. Loučili se tedy krátce, ale Křepinská vypukla přece u vášnivý pláč, při čemž jej prosila pro všecko, jen aby se již vzdálil.

On zůstal dlouho pod jejím oknem, nikdy nebyl tak uchvácen její osobou, odešel konečně domů vyčítaje si, že necítí bolu loučení dosti živě pro nevýslovnou slast, kterou mu láskou poskytla. Jemu ale nezdálo se jakoby mohl být s ní kdy rozloučen. Což značila dálka několika mil, když upomínky a myšlenky všecky drahou tu vzdálenou ve svém středu chovají. Byl tak zabrán, že zapomněl na psaní Viktorinovo, jež byl otevřený, avšak posud nečtený do kapsy strčil, obdržev ho při odchodu svém ku Křepinské a nechtěje se v této

chvíli jím omeškati. To psaní bylo v rukou Křepinské. Bylo mu vypadlo a ona zdvihajíc je po jeho odchodu od ní viděla svoje jméno. Nečtla psaní, ale neposlušný zrak byl větu jednu přelétnul: „Milý příteli,“ mezi jiným tam stálo a bylo právě navrch složeno, „dej pozor, není-li Křepinská pouhou koketou. Nepovím ti ani více ani méně. Klamu-li se, tím lépe, odprosím ji za to; neklamu-li se, neškodí, budeš-li dříve varován.“

Nečtla dále, strčila list do obálky, kterou sama zapečetila nařizujíc, aby Pavlovi psaní odevzdáno bylo. Nařídívši opakovala ještě jednou tutéž věc. Dala znát, jak mnoho jí záleží, aby list byl Pavlovi odevzdán.

„Ať je varován,“ pomyslila si v podivném rozčilení při hlubokém zármutku, který ji nyní ani více neopouštěl. „Ano, ať je varován, Viktorin má pravdu, jsem pouhá koketa. Nejen že nezasluhuji Pavla, jsem horší samého Vrbny. Jsem jediné pravdiva na prknech. pochopuju jediné umění, život jest mi živlem cizím a nepřátelským.“

Zamyslíla se do svého pohostinského repertoiru, aby jen trochu zdřímnout mohla. Ráno as ve tři hodiny odjela a poslední slovo její v Praze bylo opětne nařízení, aby psaní Viktorinovo Pavlovi odevzdáno bylo. Pak vtiskla se do koutku vozu a byla jaksi utištěna. Prehala před Vrbnou i před Pavlem, posílala tomuto vlastní svou obžalobu a cítila, že to bylo pro tu chvíli vše, co mohla učiniti, aby se smířila sama s sebou. Nemáť dobrý člověk většího pokladu, než může-li v sebe věřit. Jakž mohl by jinak věřit v dobro vůbec, jak

v upřímnost svých přátel? Tak byla toužila Křepinská po lásce a po rodinné půdě a když lásky si vydobyla, když jí kynula naděje k rodinnému spojení, bylo vše tak zmotané, že musila vítat, ujíždějíc tomu všemu, svobodu. Tížilo ji ~~to v celijarnd. a opřece~~ churavěla touhou po lásce a rodinných svazcích. Čím dále ujížděla, tím více zabírala se ve své umění. Byla s ním nyní sama, aniž ji samota tížila. Po namáhavém poštovním cestování ubytovala se v hostinci jako obyčejně. Tenkrátě však netísnil ji jako jindy stesk samoty a ciziny. Pojímal tenkrátě stoicky své žití a své poměry. Znála si pravidla, dle nichžto byla by měla vždy řídit se. Četla v Rousseau-u napomenutí: „Umět čekati.“ Viděla, jak mnoho to slovo zahrnuje. Toto čekání značí nepadatí těžkopádně přírodnímu vývoji do harmonického tvoření. Rousseau to praví v Emilu ohledem vychování, avšak celé žití jest vychováním kým a čímkoli. A celé umění života záleží v poznání opravdivosti a vhodných okamžiků, kdy komu z nás připadá ozvat se neb jednat. Chyby dějou se promeškáním, opozdováním neb přenáhlováním. A návod k tomu umění? Tent ještě jednodušší tohoto výkladu. Nelhat sobě a nejednat na základě těch klamů. Při vnitřní pravdivosti shoduje se pak všechno všudy s netušenou snadností krásně a uspokojivě.

Tak myslila si věci zapředená jsouc právě v síti nepravdivých poměrů. Ale přes to mohla také povznést se na krásné blahodějně chvíle nade všechno a hrála tenkrátě mistrně, vřele a, což málokdy ji oblažilo, uspo-

kojovala samu sebe. Seznamovala se s lidmi, byla zvána do kruhu umění milovného. Přicházela klidně mezi ty lidi, nehledala již úzkostlivě postrádaných sympathií. Snášela prostě a pevně osudu tíž, hledíc v ní poznávat sebe bez mazlení a plačtivé samolibosti.

Pavel dopsav jí lál krutě Viktorinovi, tázaje se přímo, nahlídla-li na svršek složeného listu. Že nemohla nenahlídnouti, odpověděla napomínajíc jej, aby nikoliv přítele pro péči jeho oň méně si nevážil.

„Přisahám ti, že jsem nebyla uražena,“ psala dále, „a dávám ti slovo Viktorinovo sama také na uvážení. I já o něm se rozmýšlím a shledám-li, že Viktorin se neklamal, odstoupím od tebe.“

Pavel poslal tento list její za přítelem Viktorinem. Pro vítězoslávu nad velkomyslností její skoro přehlédl snadnost, jakou vyslovovala rozejítí se s ním již podruhé. Bylať mu dražší a vzácnější ode dne ke dni. Viktorin tušil frási v těchto slovech, dokázala mu jen, že Křepinská, je-li koketou, není koketou obyčejnou. Nepsal to příteli, aby ho více nepopudil. Zdálo se mu nemožno nyní jej přesvědčit, aby se měl na pozoru.

Křepinská dověděvši se, že bude Viktorin její list čísti, tušila, že takto bude soudit.

„Ano, jsem koketou,“ pravila k sobě, „chci s Pavlem rozejítí se, nevím jak do toho, a dělám se, jako bych mu obětovala vlastní blaho. Musila bych mu pravdu psáti, ona by jej ranila, ale vyléčila, opovrhoval by mnou a mně by to patřilo. K tomu však nemám síly a musím tedy snášet vlastní opovržení.“

Tyto otázky tvořily nyní na místě nyjících tužeb Křepinské thema té vnitřní práce duševní, která proudí v naší bytosti jako v žilách krev, tím bohatěji, čím duch je probudilejší; tím bouřlivěji, čím nedbaleji od-
bývat ji chceme. Snad si necháváme od jiných tak rádi lichotit, protože se vidáme uvnitř tak nesrovnanými, tak málo podobnými svému zjevu zevnitřnímu. Tento milujeme, on jest idealem naším, a při vši samolibosti jsme pokoreni, že ho nedosahujeme.

XVI.

Jarý vracel se do Libějic jen z úcty a lásky k rodičům, aby s nimi prázdniny strávil. Jinak považoval tuto cestu za oběť pro vzdálenost od Křepinské, za čas ztracený, protože bude, jak mysli, v nepřiměřeném okolí strávený. Nechať se usmívaly lesy jeho rodiště sebe vábněji v tomto úrodném roce, nechať jej vítaly sady s nepřehlednou hojností rozkošného ovoce, nechať louky se zelenaly v lesku drahokamy zahanbujícím: on neohlížel se na tu svěžest a krásu věčně okouzlující. Jendom zámek byl mu zajímavým k vůli Viktorinovi a při tom zas cítil jakousi trpkost k vůli námitkám tohoto proti Křepinské. Mysli na ni v bdění a snění jak sluší na zamilovaného člověka. Avšak tyranická móda, anebo v jiných okolnostech tyranický duch času až na lásku se vztahuje.

Bývala-li v předešlém století doba pastýřů, idylického laškování, platilo-li heslo „láska a nizounká cha-

trč“; byla doba, jižto líčiti má naše povídka, dobou Wertherů, dobou lásky neodměnné, nepochopené a končící v smrti neb šílenosti. Jest povinností mou hledati vplyv účinkující ve smýšlení a činech osob, o kterých rozprávím. Kdežto Viktorin se pohyboval na poli vědeckém, nasákl Jarý více než on poesii a socialními otázkami svého věku. Přicházel do víru vše-evropského městského společenstva z lůna přírody, z lůna lidu tehdaž neznatého a nepochopeného. Přinášel si co věno vřelé, neselhané city, schopnosti nepotlačené, ale posud nezadané ve službu nížádného přesvědčení. Jeho rodina byla evangelická, zachovávala tradice někdejšího pronásledování českých bratří. Sám otec pamatoval, kterak co dítě býval přítomen při tajných službách božích, ješto za Marie Teresie k náboženství tomu zjevně nikdo se nesměl hlásiti. Teprv za Josefa II. směli přihlásiti se tajní evangelíci zjevně ke své víře.

Důstojnost v utrpení, němý odpor proti potlačování vrchnostenskému, pilné čtení ve starých zděděných knihách zachovávalo tajně ohnisko jádra plného síly. To jádro tulilo se hluboko do skryše půdy národní. Pavel, jediný potomek té rodiny, užíval účinků těchto hlubokých co přízně a svobody, které se mu k vývoji jeho dostávalo. Ale jeho překypující, mladistvé, pošetilé srdce vrhlo se přede vším jiným v proud lásky a romantiky. Soužilo se, jásalo a zapomínalo na všechno, na minulost a utrpení otcův, na přítomnost k pilnosti a horlivosti upomínající. Dokonce pak již nepomýšlelo

na jakoukoliv budoucnost. Byl hejčkán a milován, když přišel domů. Matka vyčerpávala svou spižírnu a kuchyň jemu ke cti a radosti. Otec vyslýchá vše, cokoliv vypravoval, s tichým úsměvem, na němž rozeznati možno nebylo, co vlastně tomu a jinému říká. Patrně, že ledacos schvaloval, jiné za pošetilé uznával, cosi docela zavrhoval, všecko ale uvažoval s láskou otcovskou čekaje shovívavě, rozumně a se zkušením vzácným, až jak vše to uzraje a co z toho bude.

Byla deštivá neděle. Tu zavítal k nim správce, obyčejný jejich host. Též on byl evangelíkem, kdežto rodina byla katolická. On nerušil ženě a dcerám jejich víry, ale jeho zvykem starým bývalo k Jarému docházeti a staré ty otázky rozebíratí. Rozprávky tyto mívaly za předmět základy společenstva, rozdíl stavů, nespravedlnost lidí mezi sebou, pak některé upomínky na staré poměry a časy.

Na Libějickém panství nebyval lid utiskován co do roboty. Každý pamatoval s pohnutím na nebožku hraběnku. Z mládí již ovdovělá, žila v Libějicích tiše a skromně právě jako mezi svými. Neměla skvostných potřeb a nebylo jí třeba táhnouti ohromných důchodů ze svého majetku. Vše bylo patriarchálně zařízeno, správce nebyl nucen k útiskům, a rok co rok plynul v Libějicích bez mrzutostí, bez soudů a podobného neštěstí. Kdyby byl býval mladý hrabě, nastoupiv dědictví po matce, tak praktickým, jako byl lehkomyšlným, byl by zavedl podobnou správu jako na jiných panstvích. Byl by si uměl zaopatřiti důchody, jakých jeho

*

vydání a tajné dluhy, matce nevyznané. vyžadovaly. On ale, vychován jsa v ústavě šlechtickém, kam jej poručník byl odevzdal, nevsákl ani matčiných ušlechtilých zásad, ani nepřehlédł stavu hospodářství svého. Myslil si svou pokladnu jednoduše nevyčerpatelnou a když věci se obrátily tak osudně, sváděl vinu na matčinu neprozřetelnou dobrotu, která nechtěla neb nedovedla zužitkovat svého vlastnictví.

Tomuto náhledu mladého hraběte přizvukovalo všecko šlechtictvo, a mnozí byli ve své tvrdosti a bezohlednosti k poddaným tou událostí potvrzeni; ano mnohá dáma, které chtělo srdce již soucitu se oddati, odvrátila od bídy poddaných lhostejně oči pomníe na osud Vrbnův.

Libějice byly nyní od otce Duchoslava Viktorinovi připsány a celé panství bylo si zvyklo jeho za vlastníka, za vlídného ochránce považovati. Ulevovalo se lidu ještě více a hospodářství vykvétalo pod správčovou rukou. Jarý byl jeho hospodářským rádcem. Zkušení, jímžto se vykazoval, nebylo jen doživotní. Dědilo se od mnoha pokolení. Výsledky jeho zaznamenávaly se na prázdných listech kalendářů, bývalo pak v účtě chováno a příležitostně na radu bráno.

Co českých kněh vycházelo, zaopatřoval si Jarý, a správce měl ve výklenku za tajnými dveřmi sbírku zapovězených kněh německých, větším dílem nábožensky filosofických. Z těchto podával Jarému zprávu. Oba mužové tajívali se se svými rozmluvami před dětmi neb čeládkou, nevědělo se, kde by mohla číhat zrada

neprozřetelností přilákána. Tohoto roku teprv neostýchali se mluvíti před Pavlem ano otazovati se ho na mnohé věci, jimžto on se byl učil a které oni čerpali pravně a samostatně z vlastních závěrků. Mladý student umlkal však skromně před velebností těchto samouků. Měl dosti zmužilosti a nepředpojatosti, že poznal, jak školské a dětinské jest to, co sobě na školách vydobyl, naproti tomuto prostému mudretví samorostlému.

Za té deštivé neděle, kde strávil několik závažných hodin s těmito starci, zdál se mu svět jeho dosavadní podvrácený. Bylo mu, jako by mu byl někdo v těsné komůrce průchod světlu a vzduchu prorazil. Nyní mohl teprv rozhlížeti se a dýchat. Vyšel k večeru ven, aby správce doprovodil. Venku bylo po dešti vše tak občerstvené, tiché a uspokojené. Když pak se vracel domů sám, pamatoval zas na svou milenou, jižto zdálo se mu že byl nevěren po toto odpůldne. Vykouznil si její postavu v stromořadí, jímž kráčet, snil a snil, ale pozvolna zapomněl snít, mlhavě slastné barvy blouznivé lásky roztoupily se a v ohnivé pravdivosti předstoupil před něho život duševní se svými zápasy a cosi k němu mluvilo jakoby z hlubin dějinných. Zcela jinak, než jak se jim učil ve škole, kmitali se kolem něho stínové předkův. Bylo mu, jakoby je mohl nyní namakati, a poprvé jakživ cítil se sám také členem událostí dějinných. Pamatoval se nyní na slůvko tam a jinde prohozené, které neslo význam probouzejícího se žití, české divadlo, novočeské spisy, písně

české, Křepinské hlasem zpívané, její srdečné „dobrou noc“, v německé společnosti jakoby pochodní rozžžaté. Oh! Zde ona byla zas ta milá, milá duše. Přišla mu na mysl na jiné cestě než rozkochanou upomínkou.

První dny pobytu v Libějicích byly se mu zdály nesnesitelnými bez Křepinské a bez obvyklé společnosti pražské. Po nich však nastávaly jiné dny, kde vše kolem něho oživovalo. Oetnul se mezi knihami správcovými, probíral se v knihách, jež doma nalezal, a kniha přírody mluvila k němu z ust lidu. Chodil nyní od pole k poli, od chýže k chýži po písničkách, jež mínil podat Křepinské na místě kytice uvité.

Zatím křižovaly se k němu listy Viktorinovy a její. Žil s těmito listy život plný zápasů. Znepokojen a nešťasten bloudil po krajině, až zase dostal jinou zprávu, z níž nové blaho vssál. Mezi to vplétaly se mu dlouhé rozmluvy buď s otcem samým, neb také se správcem. Seznámil se i s Holým, který zas jiné zcela moderní obraty rozmluvám dával. Správce a Jarý považovali výroky Holého za jakési evangelium, majíce vzdělání u velké uctivosti, domnívající se, že oni sami nikterak ho nedostihnou. Tyto rozmluvy právě těchto mužů tvořily ale Pavlovi školu plnu nových učení. Bylť to živlové tak sestoupení, že v nich se mohl jeho duch školním oficiálním během a nyjící láskou unavený zpatmatovat. Oetnul se slovem na půdě své, na půdě to vlastenecké, jak se nořila z povodně záhuby uprostřed vzdělaných šťastnějších národů posud tatáž rozjímavá, hloubavá, hledající rovnost a spravedlnost, při tom

však připravena vznést se na perutích genia k širšímu obzoru pokroku nové doby. Byl správcem vyzván a Holým uveden do správcovic rodinného kruhu.

Vstupujem s ním do známé nám jizby v vížce v rohu. Šicí stolky od oken byly zmizely, odstěhovavše se za svými pilnými velitelkami, a nejmladší dceruška měla ještě času dost na vlastní šicí stolek. Obešla se bez něho při matčině velkém starém dubovém o kroucených nohách. Však ona měla pořád hlavičku svoji a šla si jinudy, než kudy mladé dívčinky všecky kráčely. Někdy to s hudbou jaksi vázlo, starý učitel pokrokům jejím nedostačoval, prostředků jiných ona se nedopídila. Tu nechávala všeho na čas, četla kde co našla, ba dostala se tatínkovi až na knihy zapovězené. Došlo-li jí to všecko, připadla na kreslení. Osvědčovala i v tomto umění nadání neobyčejné. Beze všeho návodu kreslila a malovala, zařídívši se k tomu ve vížce.

Pavel nebyl Virginku dávno viděl, povšimnul si jí hned při svém vkročení a rodičům bylo vhod, otáčel-li se hovor kolem jejich miláčka. Tenkrát zavítala k rodičům také paní Mařinská i Holých dostavili se.

Virginčino nadání pamatovalo Pavla na Křepinskou; trvalo mu dlouho již, co o ní ani mluvíti si netroufal, a lákalo jej nyní neodolatelně, aby vehnal mysli přítomných k'upomínce na ni. Doma u rodičů chránil se tak učiniti, obával se příliš nějakého výroku nepřívznivého, jež by byl vyslechnouti nemohl, a při němžto by byl vyzradil co vyzraditi posud nemohl a nesměl.

Tázal se tedy, jak dlouho tomu, co stará hraběnka zemřela, litoval toho úmrtí podotkna, že by byla ona zajisté Virginky si povšimla a její vlohy podporovala.

„Toho nás chránil bůh,“ pravila správcová. „Což neslyšel jste nikdy o Barušce Křepinských, kterou ona vychovávala?“

„Jakž by nebyl slyšel,“ káral správce svou choť, „vždyť je v Praze herečkou.“

„Snad ale neví, že je odsud, vždyť ona prý se vydává za Polku.“

„Já na ni nikdy nezapomenu,“ zvolala Virginka, „kdybych ji mohla jen jednou zase vidět, kdybych mohla její ruku, neb její šaty políbit.“

„Styď se!“ zvolala paní Mařinská zardívajíc se.

„Však také já nezapomenu, jaký poplach jsi mně způsobila v divadle,“ smál se hřmotně správce a vypravoval obšírně a s humorem celou anekdotu.

Pavel políbil ale Virgince sám ručinku nedbaje ani, jak mu bude pohnutí to vyloženo.

„Stará paní hraběnka,“ jala se pak vypravovat správcová, „byla paní výtečná, ale to divadlo, myslím, to bylo její jedinou slabostí. Bývala-li v Praze, žila tiše a skrytě, ale v divadle musila být každý den a syn její, nevím, jestli tím zkázu nevzal. Nedosti na tom, i zde na zámku hrávalo se, dávaly se koncerty, a kde slyšela nějaký hlas, kde kdo trochu uměl odříkávat, už ho podporovala k vůli divadlu, jakoby tam svou spásu našel. Dej jí pán Bůh nebe, té dobré paní, ale na nás nevyzrála. Moje dcera, Mařinská, také by ne-

byla dělala nikomu ve světě ani na divadle hanbu, hraběnka byla do ní celá zamilována. Nutila nás, domlouvala, brala si dítě k sobě, ale šťastně jsme tomu ušli.“

Mařinská hořela v tváři, na jejím čele byl stažen mrak: „Ujde-li tomu jen také Virginia,“ řekla ostře.

„Kdož by nás mohl k čemu donutit?“ odvece jemně matka.

Mařinský stal se hlučně veselým: „To bych tu drahou ženušku neměl!“ smál se obejmuv ji přede všemi, „a ona nebyla by paní Mařinskou. Nu, řekni, co je lepší, být mou ženuškou neb hráti divadlo, jako ta Křepinská, nad nížto matka její oči si vypláče.“

Mařinská trpěla jeho objetí jako kus mramoru, a on byl celý šťastný, nebránila-li se. Mařinský hlasitě se smál a mluvil, nebylo třeba mu odpovídati, on si odpovídal sám.

„Proč ale nechtějí rodiče s Křepinskou smířiti se?“ tázal se Pavel s tlukoucím srdcem, a než kdo odpověděl, slyšel jako hukot mořských vln, tak proudila mu k hlavě krev.

„S její ehotí k umění smířili by se s ní bez pochyby,“ řekl správce, „je to však zvláštní věc, že brávají mravy ženy za své, vykročí-li z mezí své obyčejné dráhy.“

„Její rodiče nemohou odpustit a zapomenout, že se dala našemu mladému hraběti unést, že před nimi se skryla, aby ji v Praze nenašly. Jest prý sice pravda, že se dala později s ním oddat, avšak rozvedla se

s ním hned zase. Nyní žijou oba v Praze jakoby se neznali, a ona nechci říci, jaký život prý vede.“

Mařinská mezi tím prudce vstavši, vyvedla Virginku, bránící se tomu, ven, aby závadná jakási slova neslyšela. www.libtool.com.cn

Pavlovi byly tyto zprávy novinkami, hrozného obsahu. Nebyl s to pronést slova.

„Však tohle všechno pan Jarý asi ví,“ křičel Mařinský, doprovázeje svá slova obvyklým smíchem. „Vždyť to zpívá každý vrabec na střeše. Ale nejnovější zprávu mám já. Křepinská hraje pohostinsku v B* a její manžel neb milenec, slovem mladý pan hrabě jel tam za ní. Ona jej také již v Praze tajně navštěvovala a před ním zas tajně navštěvovala svého dědečka, vrátného. Kdo ví, co v tom všechno vězí. Vypravoval to lokaj pana hraběte.“

„Jen jak se dostat odsud?“ to byla myšlénka, jež převládala ve směsici bouřlivých citů Pavlových. „Jak odsud vyvážnu, pak je vše snadné, pak vím. ó vím, co činit mám.“

Ubohý nevěděl ničeho. Zatím navrátila se z vedlejšího pokoje Mařinská, řkouc svému manželu: „Mohl bys si uspořít klepy rozšiřovat. Ať je to pravda či ne, neštěstí je již dosti veliké, každý nese svoje a ví co ho tlačí.“

Otec, jenž miloval takové výroky, podal Mařinské s uspokojením ruku, a mezitím vyprostila se Virginka ze svého zajetí volajíc, že nepřipouští nic zlého na Křepinskou.

„Což ty, diblíku, také cos podobného vyvedeš,“ smál se Mařinský netuše, jak uráží náhledy rodinné.

Bylo by to neutěšeně dopadlo, kdyby to nebyl Holý napravil a jeho veselá ženuška s tlustým kloučkem na ruce mu nebyla pomáhala. Zapomnělo se na Křepinskou. Nalévala se paní správcovic výborná káva, žerty a povídání střídalo se a Pavel mohl konečně odejít, když se byl k několika jednozvučným větám přemohl.

Neohlížeje se ani v pravo ani v levo, kráčel dlouhými kroky domů. Cesta zdála se mu dlouhá. Viděl otce zdaleka, stodolu obcházejícího. Ke stodole vedlo ovocné stromořadí. On k otci zaměřil a jak se ubíral po cestě té, zeleně obrostlé, v jejížto aksamítovou, pružnou půdu čerstvé koleje těžkých povozů byly jen lehce vtisknuty, cítil, kterak se mu okamžik ten se svým vnitřním významem nevyhladitelně v paměť ryje.

Otec vida jej zastavil se s úsměvem svým mnohovýznamným. Byla to postava hubená a kostnatá, vzpřímená a jaksi nesklonná, obličej s nevyrušitelnou klidností. Pavel, ačkoli rychle se mu blížil, mínil věčně nedocházeti ho. Otec pořád se usmíval, ale přece ptal se: „Co je ti?“

„Musím do Prahy a možná že i dále, chcete mi, otče, nějaké peníze na cestu dát a při tom se neptat nač a proč?“

Otec ještě se usmíval: „Proč ne, učinil bych to vždy jindy, teď ne. Snad to učiním zítra, dnes za jisté ne.“

„Prosím vás o to.“

„Nemusíš prosit, učiním bez prošení, co můžeš neb musí být. Počkej ale přes noc.“

„To není možná, musím jít dnes.“

„To si jen myslíš, protože jsi netrpělivý, rozlož si to chvíli, netáži se na nic, ale vím vzdor tomu, že máš času dost.“

Pavel ohlédl se plaše na otcovu tvář pořád klidněji zářící, a tento rozuměje tomu pohledu, řekl s úsměvem vytknutějším: „Neboj se, nevím pranic; znáš mne, že nejsem zvědavý. Nevěda ničeho, soudím však přece lépe než ty, který svou záležitost znáš, že se chceš v něčem přenáhltit, a k tomu, synu, nepomohu ti penězi a žádným prostředkem. Vidím ti na očích, že mi utečeš třeba bez peněz, že poběhneš pěšky; rozvaž si to, Pavle, kam pak doběhneš? Počkej až ráno, pak uvidíme.“

„Jak můžete se domnívat, že bych utekl!“ vyjel si Pavel prudce; „ani mi to nenapadlo. Když mi to ale napovídáte, učiním to, prodám po cestě šatstvo a knihy a poběhnu za ní!“

„Aha,“ pomyslí si otec, „prozradil jsi se,“ ale úsměv jeho nad tím zůstal jen uvnitř.

Pavel nepoznal, že se podřekl.

„Víš tedy co,“ pravil otec po nějakém pomlčení, kde Pavel na stodolu se díval s pocitem, jakoby ji pažím rozdrtití chtěl co dětskou hříčku. „Víš co, jeď si, ale pojedu s tebou, chceš?“

„To nemůže být, počkám raději přes noc. Ráno

mne ale nic neudrží.“ Obrátiv se zády k otci, spěchal stromořadím nazpět.

Starý pokyvoval hlavou, úsměv mu zmizel, ta bystrá hlava jakoby sestárla. Chtěl pokračovat ve své přehlídce, ale nebyl už nic platen mezi svými stromy. Trochu více neb méně, trochu zralejšího a nezralejšího ovoce, sotva že to viděl. Za chvíli ploužil se za synem, hledal ho doma, ptal se ve všech koutech po něm.

Pavel byl v komoře přehazuje své věci, snad aby je skládal, zatím je uváděl v podivný nepořádek. Vyhazoval prádlo, házel knihy na to, přetrhl bůh ví zda náhodou či schvalně pásku, již byl balíček listů svázan, a listy litaly v tom neladu po komoře jako za bouře listů se stromů.

Otec stál mezi tím, nezdvihl žádný ten list, ale jeden ležel od něho nedaleko na židli a stálo tam co podpis: Tvá Křepinská. „Tak,“ myslil si starý a vyšel ven, od syna snad nepozorován. „Panímámě neřekneme nic,“ myslil si dále, sestupuje dolů, „ona by vyváděla, a to jindy snad by neškodilo, zde je to ale nějak povážlivé.“ Postavil se mezi vrata dívaje se na náves, kde vyrostl, žil a sestárnul. Zvonili svatvečer, přes tu chvíli pozdravil ho kolemjdoucí, a vracející se dobytek přizvukoval basem cinkavému zvonku.

„Že ta mládež nikdy nezmoudří,“ rozumoval Jarý, „a kdyby starý s mladým srdce rozdělil, rozumu dát mu nemůže. Každý musí otrkat se sám. Vzal si tu herečku do hlavy. Nu, aspoň ho až posud nezkazila. Jen jak to bude s ní dál, vždyť snad je provdána.

Bezpochyby je žárliv, že tak vyvádí. Snad abych ho pustil, ať se přesvědčí, ať se vyléčí; ona jej bude balmutit, proto bude lépe, nevychladne-li jeho zlost.“ Neměl pokoje, odešel zas nahoru, díval se do komory.

Pavel ~~seděl za stolem, svíčka~~ hořela vedle něho, bylo cítit, že cosi spálil, chtěl pálit dále a zastavil se. Posud doufal, pochyboval, tázal se, nemá-li počkat, až vše se vysvětlí.

„Pavle,“ řekl otec vejda k němu, „pospěš si, dám ti koně, dojeď si do D*, ráno dostaneš poštu, v šest hodin jsi v Praze. Jdi, dítě, odbyď si tam svou věc. Jen mi pověz, kdy se vrátíš; řekni kdy chceš, ale pak dodrž čas a slib mi svatosvatě, že zde budeš a že přijdeš zdráv.“

Pavel pozdvihl hlavu, slze mu skanuly s očí, nemohl mluvit. Otec vzal židli a posadil se k němu. Pavel položil si hlavu na jeho rámě a dobře se tam leželo té horké hlavě, jižto by nebyla bývala té noci žádná poduška měkká dost.

„To tedy slíbíš mně,“ povídal otec dál, „a sobě slib, že se balamutit nedáš, rozumíš, Pavlíku, že vezmeš rozum na pomoc, slyšíš, chlapče?“

Jemu bylo, jakoby ho někdo ze sna volal. Zadíval se na otce. Co a mnoho-li věděl? Či uměl hádat a věštit, jak o něm staré babičky tvrdily? Jisto je, že znal na celý týden, ano na celé léto předpovídat povětrí; nikdy posud se nezmýlil. Znal také v srdci hádat? Pavel upamatoval se, že někdy děvčatům v žertu hádával, kdy a za koho která se provdává. Pavel vzal

jej za ruku, již k srdci přitiskl, a chtěl se mu zpovídat; ale starý, buď že toto neuhodl, neb uhodnuv; že tomu z nějakého svého důvodu předejít chtěl, vstal bystře pobízeje ho, aby se chystal k odchodu. Šel říct oráči, aby zapřahal, vytáhl sám senní řebřinový vozík, pak odešel zase k synovi a vadě se s ním, kterak všecko rozhází, pomáhal mu trochu věci pořádat. Neudělal, dobrotisko, tomu pořádku mnoho. Pavel i on složili jakž takž trochu věcí, na nichž asi pro cestu nejméně záleželo. Pak šel panímámě něco nalhat, ještě večereli, pak sedl Pavel při měsíčku na senní vozík. Otec šel kousek s sebou pěšky, měsíček mu svítil na stříbrnou hlavu. Najednou strčil ruku, kterou se byl posud vozu držel, do vozu.

„Tedy, Pavle, slib,“ řekl, „vrátím se domů.“

Pavel slíbil a ruku políbil. Tatík vracel se, oráč švihl bičikem, koníci jen letěli s lehkým vozíkem. Pak přesedl na poštovní vůz a jel ku Praze.

Měsíci ani se nechtělo zajít. Jako stříbrné pruhy táhly se ozářené polnosti kolem ujíždějícího. Zpomínal na Göthova Werthera. Sledoval kroky nešťastně milujícího, sloučil se s ním při zoufalém činu. Myslil s uspokojením na jeho samovolnou smrt. Zachvíval se upomínkou na půvabnou tu ženu, mínil ji v náručí míti, pak znova se zachvěl jinou hroznou rozkoší pomyslením, že by jí vrazil nůž v měkká zrádná prsa. Jako ty pole, měsícem osvětlené, tak tábla se za ním přišerně ozářená vašeň lásky a pomsty. Jízda trvala dlouho a mezi tím, jako zableskne-li, zašléhala jakási

upomínka na otce, na jeho ducha, na nové ty obory, do nichžto nyní se byl zabíral. Tyto blesky jej osvětlovaly protrhující dusné parno jeho vášní. Pak viděl na místě rozkošné ženy v lásce neb teplé krvi své tonoucí kvetoucí nívy v chladném, rosném jitru a jakoby sám po nich se rozbíhal, cítil lásku k veškerenstvu, mohutný pud zasáhnout v události dějinné, vlít ducha a vůli svou na dráhu žití, odkud by působila do věčnosti nesmrtelného pojmu zdokonalování.

Byl na místě. Zlaté jitro libalo růžovými ústy krásnou Prahu. Pavel spěchal ku příbytku Křepinské. Že prý právě přijela, řekla mu polekaná panská.

On vypadal jako vrah již po činu. Tak vrazil k milence své.

XVII.

Křepinská byla přijela do Prahy s milým citem domácím. Ráda octla se zas ve svém domově v Praze, který jí nyní již méně opuštěný připadal. Pokoje byly příjemně provětrány, vůni z květín naplněny, ona byla s úspěchem svým v cizině spokojena, pomýšlela dále na působení v Pražském divadle, byla si vědoma velikých pokroků a byla jaksi sama na sebe zvědava, jak co provede. Ukládala se na pohovku, aby po cestě si odpočinula. K jejímu poklidu přispívalo více než ostatní příčiny hrdé uspokojení, kterak s Vrbnou se rozešla.

On, odhodiv všecky jiné plány a dovědév se přes opatrnost Křepinské, kde ona mešká, nalezal největší

půvab sledovati ji do ciziny. Nejen že nechtěl o rozvodu ani slyšet, liboval si v novém s ní laškování. Zpočátku nabízel jí, že by mohli žítí jako prvé, každý volně ve svých poměrech, při čemžto by se scházivali v přátelství. Předstíral, že jí to navrhuje, aby vyhověl její svobodě, jejímu uměleckému povolání, jemužto by nemohla co hraběnka se oddávati, a ví prý, že toto jest jí milejší než všechny rodinné svazky.

Tyto návrhy přednášival jí v B*, kde ona pohostinsku hrála, den co den. Ona bývala často pohnuta při některém výrazu jeho, jež za význam náklonnosti považovala. Nad tyto dojmy vítězně povznášela se však víc a více pravdivost jejího srdce, a cítila velikomyslně, zruší-li poměr svůj s Pavlem, že nesmí nikdy již náležeti ani svému choti, jinak by sebou musela opovrhovati.

Vrbna nepořídív tedy rozmyslil se jinak. „Proč bych jí nenabídl uznat ji v Praze za svou ženu?“ rozumoval. „Mnohý jiný šlechtic tak přede mnou učinil a byl jen tím zajímavějším.“

Učinil jak myslil a ona byla náhle sblížena s tím štěstím, jež byla oplakávala; jen po něm sáhnout a bylo její navždy. Pak musilo nastat smíření se s rodinou, pak mohla hejčkat starého dědečka v jiném oddílu té ušlechtilé budovy, toho poetického paláce, v němžto naléztí tichý chránící domov tak toužebně si byla představovala. Byla to dlouhá, svůdná, lákavá rozmluva v B*, v nížto Vrbnovi přes to všecko určitě odňala veškeré pomyšlení na takový návrh.

On odjel před ní rovnou cestou na panství někte-
rého přítele, pro něhož, aby jej navštívil, se rozhodl,
poněvadž ve velkém jeho revíru značné vyrazení hon-
bou v pokročilém již počasí mohl očekávat. Přiznával
se sobě sám, že je zamilovanější do své ženy než kdy
jindy, a pravil si, že ji nechává zatím její vrtochy pla-
tit. Snad že prý jindy zkrotne, a nezkrotne-li, nuže,
snad on pak o to ani nebude stát.

Když ona se přesvědčila, že Vrbna skutečně bez
ní odjel, zastavila se jaksi v duchu nad svým dílem.
Zbourala si neodvolatelně všecko blaho, o němž vě-
děla, že ho věčně pohřešovat bude. Ale mohla tenkrát
říci: „Naším osudem jsou činy naše.“

Viděla, že Vrbny ani dost málo nemiluje, že by
se jí chtělo jen pomocí jeho postavení žádoucího. Při-
kázala si obmeziti se v žádostech, uspokojiti se jednou
věcí, chtít ji dokonale, nehonit se za lživými příznaky
svých idealů, ale uskutečňovat je trpělivou a laskavou
činností. V tomto okamžiku svého návratu domů my-
slila s tímže uspokojením na Pavla. Pozvolna minila
vášeň jeho vyléčit, odvrátit ho od myšlenky dát s ní
se oddat, nevstupovat mu nikde do cesty, povzbuzovat
ho, aby si hleděl jiných myšlének a jiné společnosti
než lásky a společnosti její. Měla takový dobrý oka-
mžik, že i to snadným se jí zdálo, an k ní Pavel,
nedávaje se komornou zdržovati, vrazil.

Jako kdyby osudnou čarou kdosi, přejeda nezasvě-
ceným štětcem umělý obraz, jeho souladnou krásu zru-
šil, tak pokrylo nenadálé zjevení se rozčileného mla-

díka utěšený ten úryvek životního plánu nešťastné umělkyně. Vstala s udivením a bez radosti. On to viděl v zoufalství.

„Mohl jsem si myslit, že mne nemiluješ,“ řekl zatínaje zuby. Byl bledý, jeho oděv byl zaprášený, vlasy v nepořádku a v očích svítila jiskra osudu, jindy neviditelného.

„Co pak jsem ti učinila, Pavle?“ tázala se, a ona jindy ohnivá, přenáhlená, pak zase vášnivě pykající, měla v tom okamžiku nebeské vzezření nevinnosti.

Již ho to také přemohlo: „Odpusť mi, Baruško moje,“ pravil, „povím ti všechno, víš že se ospravedlníš?“ Chtěl vzít ji za ruku, snad přivínout ji k sobě, ale ona se byla mezi tím ohradila jinou vůlí. Cosi ji také zastráovalo v jeho vzezření, bylo jí to i odporné, odepřela mu to sblížení. Přece pobídla ho vlídně k posezení, tázala se, čeho by si přál a není-li trpící.

Posadil se tedy zavrtěv hlavou, mrtvy byly jeho naděje, na chvíli uhasla ta jiskra v jeho oku a tahy jeho mladistvé přeběhl stín umírání.

Nemluvil ničeho. Křepinská tázala se a doléhala. On byl by nejraději chtěl takto jí na očích zkameněti co upomínka na krutý bol, ježž mu činila.

Když ona tomu nedala, pravil s pláčem, ježž nemohl potlačit: „Jako já, tak nebude vás milovat nikdo více.“

Teď byla ona ale nevděčna. Ty slze nepohnuly jí, bylyť jí nechutny, příliš málo odpovídaly jejímu ideálu o mužnosti. Sotva doučtovala s pošetilostí srdce

*

svého, již vězela v protivě ženské tvrdosti a necitelnosti, kteroužto srdce, k nečinnosti odsouzené, rádo se mstívá. Odvrátila se od něho bez slovíčka útěchy.

„Nikdy,“ pokračoval Pavel, „nezavdal jsem vám příčiny k hněvu neb k žárlivosti. Co vás znám, bylo mou jedinou touhou, učiniti vás šťastnou.“

Tomu ona se zlomyslně usmála. On, a být předmětem její žárlivosti, on, a učiniti ji šťastnu! Jaká to domnívavost! Neřekla mu ovšem tuto šerednou odpověď, kterou její nitro vedlo, avšak přízvuk, jímžto opakovala: „Ale řekněte mi, probůh, co já jsem vám učinila?“ dosti prozrazoval.

„Tedy pověz svatou pravdu!“ zařval, vyskočiv jakoby jej byla slova její vymrštila, „byl Vrbna za tebou v B*? Navštívilaš ho v Praze?“

Ona stála před ním, již jako jeho oběť. Sáhl rukou k prsoum, kde měl schovaný ostrý pitevní nožik Holého, jemu ke studiím zapůjčený. Aj, kdo mu ho tam strčil a jak jen věděl, že tam je? Cítil ho v ruce, byl zkusil, jak záhubně jest ostrý, a bylo mu, jakoby viděl v duchu její bílá nádra, ač je měla hustým tmavým šatem přikrytá, jakoby jen do nich záhubnou ocel vnořiti měl.

„Ano, byla jsem u něho a on za mnou venku, jest to můj manžel, o němž přece víte, jednalo se o rozvedení.“

„Jste rozvedeni? Mluv! Na tom nyní záleží!“

Ona neodpovídala více, odešla k oknu, kde se opřela. Obešla ji hrůza před ním, ale chtěla býti statečna.

V něm zařvala vášeň: „Odpověz,“ křičel chraptivě, „odpověz, neb nevíš co se může stát.“

Ona chtěla z okna neb ze dveří volat o pomoc, avšak ztrnouc nemohla. Podívala se naň s výrazem tělesného strachu a jeho zuřivost jen rostla. Přece nestalo se nic, ač žádná náhoda ani duchapřítomnost Křepinské na pomoc jí nepřišla; ale ty blesky občerstvující ho po cestě neustaly, ta krásná snaha ducha pracujícího, ducha vyrůstajícího z dávných minulosti základů prosvítala vášně mrakem, a člověk ten potácel se nazpět z pokrajů zločinu.

Zapíal si kabát a zapínaje se, kladl svou zbraň jakoby pod nedotknutelnou pečeť. Opět se mlčky posadil. Byl hotov nyní vrhnout se jí k nohám. „Odpusť, polekal jsem tě,“ řekl šeptem, „miluju tě, myslím, nade všecko, nepřežil bych tě ani okamžikem.“

Tu se jí zdálo, že nastal vhodný okamžik, jehož se spustit nesmí, nechce-li navázat nové nesnáze tohoto poměru, jehož chtěla býti prosta. Chvěla se nyní na celém těle a vypuknuvši v pláč skoro omdlévala. Než by byla však připustila, aby jí přispěl ku pomoci, přemohla se zas a řekla: „Nezůstanu vám žádné odpovědi dlužna. Nejsem rozvedena, můj manžel nesvolí k tomu nikdy, miluje mne prý zas. Já však, ač bych nyní mohla, nejsem, jak vidíte, u něho . . .“

„Tomu bezpochyby jen já překážím!“ znova vyjel nešťastný milovník.

„Ty ubohý,“ vedl si svoje zas vnitřní její nesusoucitný hlas, „jen kdybych mohla jeho milovat, oh,

s jakým blahem vrhla bych se mu k nohoun, žádajíc ho za odpuštění, že jsem ho kdy mohla opustit!“

Tak ovšem nepromluvila, řekla jen chladně: „Prosím o ztrpení, jsem ihned se svou zprávou u konce. Vy tomu nepřekážíte, je to mou svobodnou vůlí, nemiluju Vrbny“

On vstal a byl by již býval smířen jí u nohou, kdyby ona nebyla také vstala, řkouc: „Nemiluji vůbec žádného muže, a výstup tento s vámi mohl by mne z lásky navždy vyléčit.“

„O, Baruško, co jsem to učinil!“ zasténal on, „tak nemůžeš mne propustit, jen slabou nadějí mi nech, že mně někdy, někdy, až učiním pokání, odpustíš.“

„Nesnižujte se k prosbám, snížil jste se již prvé dost, když jste div na mne nesáhl. Myslím, abychom konec tomu učinili.“

Nezbývalo nic jiného. Její přízvuk, pohled, způsob, vše bylo cizé, zlé, nesmířlivé.

Pavel odešel. Sotva byl na ulici, vzpomněl si, že otec žádal od něho slavný slib, aby se navrátil a sice v čas a zdráv. Zbýval mu jeden čin zoufalosti lásky. Byla to rozkoš myslit si svou vlastní mrtvolu a Křepinské vědomí: „Tu smrt jsem způsobila já.“

Hledal osamělé ulice, kde se dalo sladce o tom sníti, skoro jako o lásce samé. Přece však byl v určitý čas zase doma. Otec přišel mu daleko vstříc.

„To jsem rád, že jsi zde,“ pravil vřele. Netázal se dále nic a šel s ním mlčky domů, aniž to mlčení jeho neb syna tížilo.

Nemá každý takového slibu co důvod žítí dál, když život omrzel; každý nemá návratu tak snadného, přijetí tak upřímného, jako tento šťastný zločinec.

Křepinská nečinila si výčitek za své jednání, již umkl v ní sice šeredný ten vnitřní hlas, který účinkoval na Pavla co ledové neštěstí v jejím přízvuku a pohledu; byla zas lepší a spravedlivá k němu. Neodpustila si nikdy, že byla druhdy s ním pohrávala. Byla při tom všem spokojena, že konečně jedná pravdivě, avšak nejhorší pověst nemohla tak tvrdě odsuzovat ji, jak ona sama sebe.

A ty, jenž lásku člověku, neb všemu lidstvu chceš věnovat, nevěř jeho zlým slovům, ani skutkům, nevěř ani vnitřnímu zlému hlasu jeho. Odpusť mu i to, nechce-li abys ho miloval; vždyť on ubohý nikdy není s to svou lidskou cenu v souvislosti dáti na jevo.

XVIII.

Po čtyrech letech pobytu v cizině navrátil se Viktorin do domova. Byl sjezdil celou Evropu, zdržoval se ve všech čelných hlavních městech, nebyl obchodních zájmů nikde zanedbal, proskoumav a probrav velkou schopností a pílí celou školu učenosti svého století, po níž byl bažil. Ani cestování, ani tato učenost nebyla jej dovedla k utěšeným cílům. Byl došel tam, kde mudrc mní býti u začátku, kde ví, že ničeho neví. Mladistvé naděje byly ty tam, žízeň vědychtivosti nebyla ukonejšena, nepobádala jej více horoucím pudem,

byla proměněna v zoufalou, chorobnou nespokojenost. Opovrhuje žitím, opovrhoval nyní dokona a více svým stavem, ba stavem a zaměstnáním každým. Viděl, kterak každé hnutí svobody všude v Evropě snadno a rychle jest potlačeno, nedoufal ve vzkřísení žádného národa, tím méně svého. Vše zdálo se mu na zpátečním pochodu. Procestovav zpustošené Řecko, považoval od doby úpadku božského národa helenského vše ostatní co řetěz bídý národní, marných pokusů k novému blahu.

A otec těšil se naň jako dítě, plakal, spatřiv ho konečně zas. Byl schvalně ho nechal v cizině, jak dlouho Viktorin sám chtěl, aby mu všechny dřívější vrtochy z hlavy se vykourily, aby stal se světákem, člověkem vzdělaně praktickým. Matka plakala také při shledání, ale slzy její byly roztržité, platily z části synu, z části v nich doznívala jedna z četných domácích mrzutostí.

I Julinka plakala, ba ona nejvíce. Posud byla u paní Duchoslavové, posud nebyla provdána ani zadána.

Vrbna přicházel, odcházel, měl brzo tam, brzo jinde poměr; brzo chodil k paní Duchoslavové, pak zas nechodil. Jednou tropil si šašky ze společnosti, podruhé jakoby ji neviděl, ona dávno se ho odřekla. Byla štěstí svoje zkoušela při všech komtoristech páně Duchoslavových. Darmo povídat, bylo s ní pořád totéž.

Bylo všude totéž i Viktorinovu umdlenému, beznadějnému zraku jevilo se to tak v každém ohledu. Vpravoval se s mužnou resignací v poměry, pracoval

v obchodu k radosti otcově se znalostí věcí. Nedával znát svého smutku, byl stejným na oko a nelopotil se také proječováním nějaké necítěné radosti. Slyšel o Křepinské, jejížto sláva a výtečnost vzrůstala, vídal ji docházeje do divadla na jevišti. Slyšel, že hrává i česky, a s žárlivostí i s úsměškem pravilo se, že prý ještě krásněji a mohutněji si počíná, ano že prý i samu sebe překonává, hrajíc česky. Činí prý bezpochyby takto z ješitnosti pro blouznivé to nadšení českého obecnstva, pro šílené jeho udílení pochvaly. Viktorin ptal se po Pavlovi, nikdo však o něm nevěděl, ani je-li v Praze, tím méně kde bydlí.

Pavel nebyl mu psal jak naposled před osudným rozejtím se s Křepinskou. Viktorin nevěděl ani o tomto kroku. Byl vůbec v mnohém nazpět. Zdálo se mu při návratu, že nic se nezměnilo, a zatím . . . nejvíce byl ovšem změněn, ubohý, on sám.

Uplynul nějaký čas. Otec sám ho pobízel, aby se podíval do Libějic. Nikdo z rodiny tam po tu dobu nebyl. Na správce a Holého bylo ovšem spolehnutí a Duchoslav navrhnul synovi tento výlet, spíše aby jej povyrazil. Shlížel se v něm co v zrcadle a zoufal si, vida jeho netečnost a nepřirozenou vážnost. Viktorin, že pojedě.

Ajhle, zámek Libějický! Pořád ten samý. Zdvihal se posud jaksi netečně nad krajinou málo romantickou. Vycvičené oko cestovatelovo odvrátilo se chladně od pohledu toho, ale upomínka na štěstí mladosti, jež zde byl našel bezúhonné, na blouznění, naděje, na

statečně dobrou mysl, vyrvala z klína kraje toho kouzlo, jemuž jinde rovno nebylo.

Seskočiv s vozu šel raději pěšky, aby se vzpamatoval v milém tom vlastním domově. Protože kočár dříve než on do zámku dojel, roznesla se zpráva o jeho návštěvě a všechno hrnulo se mu vstříc, staré, mladé. Celý hlouček lidí pohyboval se jemu vstříc. An příjezd jeho nebyl před tím oznámen, nebylo zbývalo času na vítězné brány a jiné slavnostní přípravy. Za to ozývala se skutečná radost v těch zářících obličejích, v těch výkřicích, jež bylo zdaleka zaslychat.

Přede všemi spěchal Holý naproti Viktorinovi a za ním jeho nejstarší synek chytaje se tatínkovy ruky. Hned za ním objevila se paní Holá s druhým synáčkem a za nimi nesli někde třetího. Přišel správce i s paní správcovou, objevil se Mařinský, omlouvající svou choť, že v zámku zůstala, že se ale také těší návratu mladého pána.

Nejzadněji za všemi plížilo se děvče vysoce urostlé, hubené však, bledé a nepatrné. Drželo v ruce kytici na rychlo uvitou, bezpochyby co uvítací dar. Když ale došlo k tomu, aby byla kytice odevzdána, schovávalo ji za sebou.

Viktorin nestačil líbat se s těmi dobrými přátely, potřásati dámám ruce, diviti se dětem. Hledal mezi nimi Virginku. Kde as meškala, ona, na jejížto minulé loučení vždy s pohnutím pamatoval? Tázal se na ni, matka k ní ukázala. Byla to ta velká dívčinka s kyticí. Ale Viktorinovo potěšení bylo zkaleno. Toť

nemohlo, nemohlo být to skvělé, krásné, zázračné děcko. Byla to postava trochu nemotorná, nezvyklá chodit v delších šatech, na něž si šlapala. Její krásné kadeře byly nyní hladce sčesány v pevné vrkoče beze vši krásochuti. Oči byly zapadlé, tváře bez okrouhlosti, její rozmilá čipernost byla ta tam. Ani uklonit se, tím méně promluvit dovedla. Bývala od sester mnoho plísňena a proto nevěděla již ani jak stát a chodit, přidržovaly ji k pracem jejího pohlaví a proto nastavovala jitra a noci ke čtení, kreslení, k hudbě. Nikdo ji více nevyučoval, myslila, že ničemu víc se nenaučí, a přece nemohla přestat s učením. Jako na boha jakéhos myslívala na Viktorina, obávala se, že ho nikdy již nespátří, a on zde byl nenadále, ptal se na ni, patrně, že na ni nezapomněl. Jak byl krásný, dokonalý, lásky hodný, ano objevil se jí ještě nad obraz, který o něm v paměti zachovávala.

Jemu bylo, jakoby musil říci s výčitkou: „Probůh, co jste udělali z mé malé Virginky? Toť není ona žádným způsobem.“ Váhavě podával jí ruku, úsměv nechtěl se mu dařit. Ona na místě ruky vložila mu nesměle a neobratně kytici do ruky, pak skryla se rychle za matku.

Ve středu těch milých Libějických blížil se Viktorin zámku. Čekal také starý Jarý naň na konci stromoradi, jež vedlo k jeho stodole.

„Co dělá Pavel?“ tázal se Viktorin dychtivě. Že je v Praze, zdrav a velmi zaměstnán. Je-li v jakémsi úřadě? tázal se dále. To že není, odpověděl jeho otec

s úsměvem uspokojeným a významným. Viktorin nemohl jasně dovědět se, jaké má zaměstnání. Vida jen spokojenost starcovu, vzdychl si, pak vyžádal si dychtivě zprávu o Pavlovu příbytku. Jarý podotknul, že synovi vzkáže, aby domů přijel. Může prý to býti každé chvíle, an jest pánem svým. Z vesnice přišlo mnoho známých také v ústrety a Viktorin vítaje se se všemi vtáhl jakýmsi vítězným průvodem do zámku. Do zahrady přišla mu paní Mařinská vstříc s malou, bleďoučkou, churavou holčičkou na ruce. Viktorin dověděl se, že to dítě tvoří matčinu radost i žel, že Lina neustále se chvěje o vrtkavé jeho zdraví. Při tom je dítě tak jí uvyklé, že je nesmí ani na chvíli opustit. Byla opanována tím malým tvorem, nesměla ve společnosti zůstat ani meškati kde chtěla, nemohla souvisle s nikým promluvit. Sledovalať jen rozmary malé Marinky, jakoby vlastní vůle již neměla.

Po přání Viktorinově usadili se všickni v zahradě, kde trávili dlouho do noci. Mařinských odjeli, paní Holá odebrala se s dětmi také do domu, bylo tišeji a tišeji v zahradě. Líbezný chládek nastával, hvězdy vynořovaly se z dálky v temno se hroužící, slavík klotkal. Společnost zamlčovala se, aby naslouchala zvukům těm. Pak začínali zase o něčem, zase rozhovořili se. V kruhu jejich neseděla Virginka. Byla dříve posluhovala při stole a jen chvíli poseděla. Obcházela kolem kol, tu zastavila se u stromu, zas posadila se do trávy, pohrávala si květinou, netroufala si slovíčka hlesnout. Počínala si zcela jako dítě ještě, jista jsouc,

že milého hosta zrak zajisté ji nesleduje. Ba na cos podobného ani si nevzpomněla. Jí šlo hlavně o to, by neztratila ani jednoho slůvka jeho. Cokoliv pravil, zdálo se jí daleko převyšovat kterékoliv jiné výroky ať ústní či písemné, a do smrti věděla nazpaměť větu za větou z jeho vypravování.

On zlehka naznačil dráhu svých cest, sem tam zastavil se popisem některé znamenitosti, líčil některé poměry, vypravoval o malých dobrodružstvích. Tak jako zde dosud nebyl vypravoval, cítil se zde pochopena, zapomínal na příčiny své nespokojenosti. Ty Libějice měly zázračně blahý naň účinek. Ba dovedl se zas rozehřát a divil se sám, kde nabral zas toho nadšení, jímž líčil svět; vždyť ani při pohledu samém těch věcí tak nebyl cítil jako nyní pod hvězdnatým nebem Libějickým. Líčil ohromnost moře. Na malé loďce odraziv od břehu světil se sám kdysi s veslařem jediným vlnám mořským. Odpluli daleko od břehu, až jej z očí ztratili, až byli sami ve spoustě vodstva pod rozklenutým nebem, obklopeni hukotem vln. Nebylo slyšet jiného hlasu, ani nebylo cos jiného vidět. Velkost širila se kolem nich a pomysl tento nořil se v hlubině vodní a ve výši vzduchu. Neobmezenost, nekonečnost dívala se ze všech stran, otázka člověčenstva a jeho klopoty jakoby se byly rozplynuly v tom velebném prázdnu.

Vypravovatel se zamyslel, správce a Holý jej pozorovali, paní správcová lehounce dřímala, aniž toho bylo znát. Viktorin zpomínal na beznadějný ten oka-

mžik, ježž byl líčil a jehož pravý význam posluchačům se ostýchal odhalovati. Zpomněl si, jak marné, pošetilé, zbytečné vše lidské počínání a pachtění se mu tehdaž připadalo, jak sám sobě a své touze po vědách byl přestal rozuměti. Podíval se nyní ku hvězdám, které se třpytily nad zatemnělým stromovím a připadal si zde na tomto místě jaksi chráněným před podobným steskem. Proč? zas nevěděl a již zas nad tím chtěl hloubat, až by byl vydral se svým duchem pochybujícím z blahého pocitu, tu zalesklo se něco blíže než ty hvězdy vzdálené a přece jako ony zářilo. Byly to Virgininy oči naň dychtivě, nadšeně a s úzkostlivým očekáváním upnuté. Zpola rozuměly mu, zpola mu věřily na pouhé slovo jeho, dílem pátraly v jeho tváři po smyslu jeho slov a dílem zračilo se v nich dětské, prostomilé udivení. A když se na ni ohlédnul, zapomněla jich odvrátit, tak byla zabrána v ty nové úžasné obrazy a myšlenky. Viktorin poznal ji nyní teprv. Ano, byly to tytéž dětské sladké oči, které na druhdy svého učitele se byly upíraly plny dychtivosti, vyrazující schopnosti dítěte.

Paní správceová mlčením probuzena vstala ohlédajíc se po Virgině a pobízejíc ji, aby ji do domu sledovala, pánové že bezpochyby ještě pohromadě zůstanou. Virginka dávajíc dobrou noc měla se k odchodu.

„Posud jsem vás neslyšel promluvit, Virginko,“ řekl Viktorin, „což pamatujete se tak málo na svého někdejšího učitele? Či odříkáte se mne, nebudete se již se mnou učit?“

Virginčina tvář byla při těch slovech co jediná hvězda, z níž nevýslovná krása se trpytí.

„Ona již zanechala učení,“ odpovídala za ni matka.

„Že ano?“ tázal se jí Viktorin.

„Musela jsem,“ odpověděla, „nesluší se to prý již v mých letech. Učím se však přece, ba učila jsem se teď.“

Nebylo vzdoru v jejím hlase, ale jakási veselost a lehkost, která přijímá nejhroší podmínky života bez bázně, bojujíc s nimi jista jsouc svého vítězství.

„Dokud zde budu, nabízím se vám zas co učitel, hned zítra začneme,“ řekl Viktorin.

Ona si vyskočila, zatleskala rukama, všecka se zapálila ve tváři a dala se odvésti matkou.

„Čemu pak tě ale bude učit?“ tázala se jí tato odcházejíc s ní.

„Všemu,“ odvece vesele děvčátko.

Přišedši do světnice objímala matku, skákala a tančila kolem kulatého stolu. Velké hvězdy dívaly se zvědavě na její počínání otevřenými okny. Matka nerozžžala, uložila se tiše. Trochu jí to vrtalo hlavou, kterak to učení dopadne, a přece přála dítěti od srdce té velké radosti. Více než jiného bála se Mařinské, co ta tomu řekne.

Blouznivé dítě vrhlo se také na lůžko, hodilo ruce na zad; plné, velké štěstí naplňovalo mu mladé srdce.

Pánové besedovali ještě v zahradě a bylo to právě pod oknem ložnice, již Virginka posud s rodiči sdílela. Slyšela každé slovo, nespala, dokud dole mluvili. Všecko

ji zajímalo. Mír a blaho vznášely se nad ní v té hvězd-
naté noci. Pánové odešli, ticho nastalo a v tom tichu
krácel spánek v nejspanilejší podobě. Děvčátko usnulo
zdravě a hluboce.

Probudila se, ale tak časně, že posud ticho to
noční ni jediný hlásek nebyl přerušil. Měla nač těšiti
se. Zlaté jakés znamení zdálo se jí že vznáší se nad
důležitým tímto dnem. Vykradla se po prstech ven do
zahrady, nad níž hvězdy byly uhasly před bělostným
jitrem, před mladinkým sluncem, jehožto ranní paprsky
ptaectvo budily, mezi noční stíny se kradly a leskem
svěžím vši tíží v tvorstvu i v srdci lidském nadlehčo-
valy. Myslívala si, že nikdy více tohoto štěstí se ne-
dočká a přece se dočkala. Měla zase svého učitele.

Chodíc po zahradě dívala se zvědavě od stromu
ke stromu, od keře na keř a na každou květinu, zdalí
posud jako včera o těch dobách vypadá. A nevypadala,
vše bylo změněno a tisícikráte krásnější. Vždyť včera
ráno ještě nikdo v Libějicích nevěděl, že přijde Viktorin.
Kruček po kručku vystupovalo zlaté slunce po své
nebeské dráze a Virginka dočkala se, opravdu dočkala,
že přišel Viktorin, že se tázal: „Chcete se učit?“
Dočkala se, že seděli proti sobě a ona že otevřela
celou duši jako kvítka kališek svůj, aby vssála co jí
pravil.

XIX.

Jak ji pilně vyučoval! Jak ji cvičil, jak opravdově se rozmyšlel, kterak a co jí přednáseti! Proč ale a k čemu, nevěřil-li v blaho vědění, neuznával-li žádného významu a účele ve všem tom? Byl by mohl ovšem odpověděti, že proto, poněvadž ji to blaží, že ona si toho přeje; ale to nebyla by bývala dostatečná omluva, neb nemohl nepozorovati povážlivé obličejové rodičů, zakaboněné čelo Mařinské, Holého narážky, že ženština toho všeho nepotřebuje, že jí to vadí, musel vídati uplakané oči Virginčiny od slzí, jimižto beze vší pochyby svoje lekce si musila vykupovati.

Viktorin ale jakoby nic. Odolal tomu všemu a nad prvéjší mrzutost jeho ducha vystupovalo poznenáhla přesvědčení jiné.

„Věda, umění, povznešení se,“ pravil k sobě, „jsou samy sobě účelem, jsou blahem nejvyšším a sledujíce tento cíl, nemůžeme nikdy zblouditi.“

Tuto pravdu byl ztratil z očí, ve společnosti vědy-
chtivého děvčete zas jí nabyt a bylo mu, jakoby ji dvojnásobně nalezal. Tak učil se od své žáčky, aniž toho tušila. Blaho a poklid navrátily se mu v srdce a zdálo se mu, že nemůže nic lepšího na světě činit, než býti Virgině učitelem. Podivil se jejím samostatným pokrokům, zasmával se jejím naivním omylům, dal zpívati jí, žasl nad tím hlasem a obíral se její osobou víc a více.

Jak jemu do srdce, tak vrátil se poklid a soulad v její celou bytost a ona vůčihledě se měnila. Oči i pleť nabývaly lesku, chůze a pohyby půvabu, vlasy nalezly si jiný volný útvar, Virginia vykvétala. Byl to ale výkvět nebezpečný, otec a matka s úzkostí na ni se dívali. Mařinská říkala, že začíná býti koketní; ale ona nedávala se nikým mýliti. Pohledla-li Viktorinovi do očí, nalezla-li v nich souhlas, byla hotova i se svým svědomím.

Někdy pomyslel si Viktorin přece, na jakou dráhu tu dívku dostane? Což jiné bylo jí otevřené, leda divadlo, pro umělecké její nadání? Tomu však stavěla se celá rodina na odpor a ona, ačkoli co dítě o divadle byla blouznila, nedoléhala na to více. Byla pro zevnější svůj zjev zcela bez ctižádosti a při tom bezstarostná jako slavík v zámecké zahradě. Nestarala se pranic, pro koho kdy bude zpívat. Žila svým písním, svým krásným snům, byla okouzlena novými knihami, kterými Viktorin ji obdařoval a s nimižto ji seznamoval. Někdy žádal její učitel od ní až příliš velké úlohy, namáhávala se skutečně, aby mu je vypracovala kdy a jak je žádal. Utrhovala spánku, ale přece už nebývala bledá, posilnění docházelo jí odjinud než od pouhého spočinutí. Ačkoli zevšad hrozilo učiteli i žačce nebezpečenství, že bude horlivá jich práce přerušena, přece nevypukla bouře ze žádné strany. Bezúhonnost a něžnost obou mladých lidí zdržovala ji. Zůstalo jen při povážlivých a zakaboněných obličejích. Otec a matka ostýchali se i jeden druhému své obavy vyslovit, tak

etili tu dětskou nevinu. Mařinská bála se zvuku vlastního hlasu, kdyby vyslovila co jí na mysli tanulo, a Holý měl vše jen za pouhé dětinství. Paní Holá dokonce neřikala ani nemyslíla ničeho, hlavu majíc celý den plnou svými třemi hlasitými kloučky.

Jednoho dne přišel Pavel do Libějic, jak otec jeho byl přislíbil.

„Slyšel jsem, že na mne posud zpomínáš,“ zvolal Pavel objímaje Viktorina, „jakmile pokynuls, byl jsem již za tebou.“

„Jak můžeš myslit, že já jsem zapomněl. spíš nesu jakousi vinu já, že jsem tě urazil k vůli . . .“

„K vůli Křepinské,“ dokončil odhodlaně Pavel, „přestal jsem ti psát. Nemohl jsem, věř mi, nemohl, a když jsem zase toužil po novém sblížení se s tebou, nevěděl jsem již kde tě hledat, a kdybych i to se byl dověděl, neměl jsem přece odvahy. Byl bych musel začít tam, kde jsme přestali, a to bylo a zůstane bolným dotknutím. Je to, milý Viktorine, stará píseň, tisíckrát přezpívána, přetřepána. I já jsem ji přezpíval i dozpíval, až mi selhal hlas. Jsem posud zde, jak vidíš, a mám naě jiného myslit, nezačnu zajisté více o tom.“

Viktorinovi zdály se všechny tyto narážky dosti nejasné. „Měl jsem tedy pravdu, když jsem tě varoval?“ tázal se.

„Nevím to posud, ba přísahám že ne. Je mi útěchou, že mohu Křepinskou ctít. Posud ji miluju,

o Viktorine, celou duší! Ona se mi vyhýbá zdaleka již. V něčem se přece setkáváme a sice v citu vlasteneckém. V něm jsme bratrem a sestrou, v něm slyšíme jeden druhého a mluvíme k sobě, aniž jsme sobě na blízku.“ www.libtool.com.cn

„Ano, slyšel jsem,“ dí Viktorin, „že Křepinská je vroucí Češkou.“

„A já?“ odvece Pavel, dívaje se se zápalem na přítele, „já žiju jedině službě křísící se vlasti své. Stojím v řadách pracovníků, stojím pevně na svém místě, hájím je a takto cítím aspoň, že jsem muž a že nemám práva prokvíleti neb utratiti život za nešťastnou lásku k ženě, byť to byla i ona, moje Křepinská.“

„Ty věříš, Pavle, že z té věci něco bude, myslíš, že to nejsou pouhé literární sny?“

„Pracuju a žiju za tu myšlenku. Pojďte všickni pod ten prapor a nemusíte pouze věřit, můžete s přesvědčením jíti do boje.“

Vřele tiskl Viktorin přítelovu ruku. Chodili sem a tam držíce se pod pažďí od zámku k Jarých statku a zas nazpět, doprovázejíce jeden druhého, aniž který posledním průvodčím chtěl býti.

Viktorinovi vyjasňovalo se po přítelově boku dále, jak již se mu bylo jasnilo při úkolu vyučovacím Virginy. Pavel slíbil rád, že zůstane déle v Libějicích. Neučil-li se Viktorin s Virginkou, přicházel dolů k Jarým rozmlouvat o záležitostech mladého, nového žití českého. Starý Jarý připlétal k tomu otázku náboženskou a Viktorin se divíval filosofickému vzletu starého

Husity. Co nebyl mohl nalézt po celém vzdělaném světě uprostřed pomůcek vědy a sbírek uměleckých, mezi národy se žitím samostatným, to čekalo naň ve stínu zapomenuté, umlčené vlasti. Našel zas impuls k žití, našel kouzelné slovo, které oživuje mrtvý kapitál vědění, které zúrodňuje símě ducha lidského, aby se vtělilo ve zjev živoucí, činný, do budoucnosti pracující.

Plný nových myšlének, úmyslů a smělých nadějí chodil po svých milých Libějicích. S láskou ohlížel se po chýžkách, zastavoval se, zavítával, opravoval i radil.

Jeho idealistické rady nemohlo se vždy upotřebit, jeho opravy nemávaly vždy rozumného smyslu; ale dobrý trpělivý lid bývá velkomyslnějším ku svým vzdělavatelům než oni k němu. Pojme-li lásku a důvěru k takému učiteli svému, neodejme mu ji hned při prvním důkazu omylnosti tohoto. Usmívá se jaksi otcovsky omylu tomu kterému a přijímá v jiné chvíli s touže ochotou naopak dětsky zase darů ducha jeho.

Viktorin vracel se od Jarých jednoho večera pozdě k zámku. Jda zahradou spatřil pod stromem ženskou postavu. Neváhal poznat Virginu. Blíže se jí rozeznal její tahy, bylo posud jasno dosti. Promluvili k sobě a šli pak spolu zahradou. To děvče ale jakoby to nebylo. Kouzelná krása zářila jí z jemné tváře a lila se kolem lehce krácející postavy.

Viktorin, až posud láskou nepřemožený, cítil se jakby zajmut mladou dívčinou. Bylo v tom cosi mystického. On nemohl skoro promluvit a ona, jindy skromná,

vždy na jeho slovo čekající, nabývala smělosti a jako vlády nad ním. Kdykoliv ohlédla se naň, vždy zdálo se, jakoby zářící úsměv její dál a dále vítězil v rozsáhlých netknutých pustinách jeho srdce. Zdála se mu jakoby čarovně oděna, podobala se víle hvězdami zdobené; kolem krásné její hlavy jakby se vznášel hvězdný diadem, jenž ji zároveň povznášel k sestrám, hvězdám nebeským. Bůh ví kdo ukazoval jim cestu, oni sobě sami zajisté ne, neboť bloudili daleko od zámku po návrší, jež tvořilo zámeckou zahradu. Přecházeli v rozmluvě z pravdy do žertů a z žertů hluboce myšlených, tak že jim při nich slze oči rosily, zas do věcí vážných, ano suchopárných, jimž konečně se rozesmáli. A pořád věděla jen ona dále, pořád oplývala ona dobrou myslí, pořád byla ona o půl kroku před ním napřed na úzkých stezkách pružně a lehce, až nemilosrdná sama zahrnula k zámku, až se s ním rozloučila, dadouc dobrou noc, až zmizela ve stínu chodby.

A on měl vidění, zda ve snu aneb v polosnuění, nevěděl. Viděl ženu krásnou, dospělou, milující a klesal jí s láskou v náruč. Pak loudily se myšlenky dál a jinam v budoucnost lepší a zdárnější. Viděl svou vlast již vynořenu z chaotických zápasů, viděl ji dospělou a ověněnou krásou umění, viděl ji mohutnou a šlechtetnou, vysílající vzdělání a svobodu co paprsky v jiné, temnější kraje.

Byla to fata morgana duševní, již rádi tušením zoveme, a v níž se zrcadlivá to, co přijít musí souvislostí vůle a činů s přírodní nutností.

Když ráno střízlivě zas se rozhlížel, nezelel svého včerejšího opojení. Vše bylo ovšem, jak bylo. Národ stál u perných, pochybných začátků samostatnosti a když Viktorin s Virginkou se sešel, viděl zas jenom osmáhlou dívčinku, dítě, horlivou začku svoji. A přec bylo to krásné a blažené v těchto chvílích, bylo to plno jarní naděje a on sám, vymaněn z unylosti všeevropské, byl jadrným, silným Čechem. Tenkrát nebyl nějak shovívavým ke svéžačce. Nic nebylo mu vhod, jak co pojímala a kterak pracovala. Nebyl mrzutým nebo netrpělivým, naopak jeho horlivost zdála se o mnoho zvětšena, avšak byl přísným a činil skoro neslychané požadavky. Virginka div nerozplakala se jeho nemilosrdným opakováním, jeho neukrotitelnou nespokojeností.

Holý se smál, náhodou jsa přítomen, také rodiče smáli se, jsouce Holým upozorněni, co se děje. Tak pokračovalo se den co den a přišlo opravdu až k slzím se strany Virgininy. To vypravovali ostatní s triumfem Mařinské, znajíce její přísné náhledy. Se smíchem nazývali Viktorina nenapravitelným pedantem a mínili viděti, že se ho Virgina počíná báti, že se mu vyhýbá a že trpí jeho přísnost vskutku jen pro ukojení své chuti k učení a pro nic, pranic jiného.

Tu odbila hodina loučení. Viktorin musil opět do Prahy a přes to, že obavy všeobecné dokonce se neuskutečňovaly, oddychli si rodiče, že tak se stane. Přáli mu hlasitě, a v tichosti tím více, aby našel co nejdříve choť sobě přiměřenou, přáli mu toho nejlepšího, co vymyslet si dovedli. Neb kdož toho více nad něho za-

sluhoval? Při tom však nebylo jim divu, když svoji Virgině také přáli cos lepšího nad zmařené štěstí mladosti, nad smutné pokusy ženské jakési buď neslýchané, buď zlořečené samostatnosti, nad nešťastnou lásku k bohatému pánu jejího otce.

Hle, jak šťastně byly obě starší dcery provdány, jakou byly chloubou celé krajiny, vyhlášeny jsouce za vzory dobrých hospodyň, výtečných manželek a matek. Rodiče přáli si a modlili se za totéž štěstí pro Virginu, miláčka stáří jejich. A co si to přáli a co se modlili, bylo již všecko marné.

Virginia myslila, že musí umřít, odejde-li od nich Viktorin. Vzalaf si krom všeho do hlavy, že s ní jest nespokojen, že ji nemá již jako jindy rád. Věděla prý, aspoň to sama sobě namlouvala, že ji nemůže nikdy milovat tak . . . ano tak, jak ona jeho, ale že ztratí tu náklonnost, které co malinká již dívčinka užívala. To bylo příliš, příliš kruté. Skrývala se v parku, aby se vyplakala, a očekávala jako smrtící ránu den a hodinu jeho odjezdu.

Neuprosně přiblížila se ta krutá, hrozná chvíle. Vše tvorstvo zdálo se jí napřed již umrtveno a jasné slunce připadalo jí co soudný meč nad přírodou napražený.

Viktorin loučil se, kuň čekal před domem. Kolem něho hrnulo se množství lidí, děkujících mu a lásku mu projevujících. Virginia byla poslední mezi nimi.

Jak byl přijel, tak odjížděl, Virginia nebyla mu ničím. Již při poslední hodině, kterou jí dával, byla

neustále slze polykala a on nebyl tenkrátě netrpěliv. Nemohla-li pro slze promluvit, nechával ji chvíli, až to zase šlo. Mluvil k ní jemně, soucitně, pak ale zkrátil hodinu. Měl mnoho chůzí po kraji, loučil se dlouho u Jarých, kladl Holému a správci mnoho na srdce, co slušelo vykonat k úlevě a ku zdaru obyvatelstva milených Libějic. Kde pak tu bylo času pro Virginu? Snad byl zapomněl na onen sen v zahradě, kde se mu zjevila v záři krásy a lásky, snad nechtěl podlehati slabosti neb přenáhlenosti jakési. Byl Virgině tedy bratrem upřímným, však příkrým skoro a zcela neshovívavým. Když se všemi se rozloučil, mohl snadno na ni zapomenout, bylať skryta za jinými, chtěla jen úklonou se rozloučit co možná nepozorovaně. Však on ji hledal, a jako při svém příjezdu tak při odjezdu hledal a nenalezal, nepoznával ji.

„Virginko, pan Viktorin tě hledá,“ dí matka, na ni jsouc tázána.

Ale vždyť tu stála tak blízko, hned za matkou, převyšujíc ji o půl hlavy, a zas viděl Viktorin zjev svého sna v uslzené tváři, s bolem tichým, málo jen zapřeným, v úsměvu bolestné radosti, když na ni se tázal. Loučil se s ní přede všemi a s těžkým srdcem si to připomínal. Tisknul jí ruku a tím tisknutím musela ona všecko poznati co říci chtěl a musil. Předobře poznala, jen že se přiznat sama sobě netroufala.

„Pilně se uče, Virginko,“ řekl.

„Ano,“ byla celá odpověď, a rozmluva i loučení bylo ukončeno. Již seděl na koni a zmizel rychle všem.

Mařinská byla také přítomna a zpomněla si mimovolně na minulé jedno loučení, když z okna věže ujíždějícího sledovala. Měla-li Mařinská již zcela vyhráno? Zajisté ano, co se týče vášně lásky. Mělať nad ní vyhráno již ona ještě bojovala; nebojovala, nevyhýbala se více, Mařinský nebyl nikdy již žárliv.

Jen že nade vším přece nemívá vyhráno nikdo snad jakživ. Jen smířitelka Morana spořádává jediným políbením účty veškeré. Mařinská minila nésti boží trest churavěním svého dítěte. Čím více to děcko celou lásku jejího srdce k sobě táhlo, tím krutěji trpěla strachem o jeho slabé žití. Měla ho jako vždycky na ruce, vracejíc se s druhými k zámku, když byli za Viktorinem se šli podívat pokud zrak dosahoval. Virginka kráčela vedle ní s hlavou sklopenou, se srdcem pohnutým. Mařinskou nikdo neoklamal, byla přesvědčena, že Virgina nyní již a odjakživa Viktorina miluje. Nelitovala jí a nežárlila s ní, ale porovnávajíc ji k sobě soudila, že její cit nikdy tak mohutně jako její se neozve, a bezděky proto Virginou opovrhovala. Porovnávala její tiché zamyšlení s bouří tehdejší ve vlastních nádrech, která div v náruč smrti ji nevehnala. Zapomínala, jak u ní beznadějnost, a víc než tato krutý vlastní mravní zákon lásku její pronásledoval, jak tuto lásku v zoufalých útocích usmrcoval.

Což naproti tomu Virginka? Posud nemusila se ani znáti k ničemu, směla být dítětem, nemusila s ničím a s nikým zápasit. Potěšena, uspokojena jediným slovem jeho oddávala se smutku samoty po něm na-

stalé. Tiše, tichounce zavíjela se v sebe jako poupě po západu slunce. V skrytém, čarovném snění vyprávěla žití svého srdéčka.

www.libtoXX.com.cn

Duchoslavův obchodní dům ovládal co rok tím více Prahu a Čechy. Byl jako branou, jížto se zaváželo a vyváželo z ciziny a do ciziny. Blahobytu tehdejší doby bylo slouženo důmyslně a obratně tímto obchodem a menší závody vykvétaly pomocí jeho. Přehlížel-li činnost tuto na všechny strany spořádaně řízenou, cítil se starý Duchoslav uspokojen a šťasten. Byl přesvědčen, čím více vnikne Viktorin do této manipulace, čím dále pochopí důmyslnou moc obchodní vlády, že zajisté pro ni konečně zahoří a na budově této s radostí jako otec dále pracovati bude. Duchoslav nebyl by snesl myšlenky, že po jeho smrti celé to zařízení, ta činnost v jeho domě soustředěná na kusy se rozpadne, což by bylo muselo se státi, kdyby obchod ten na jednu osobu se nezdědil. Kromě Viktorinovi nebyl by však nikomu toho dědictví dopřál. Viktorin musel tedy kráčet v jeho šlepějích.

Těše se na brzký jeho návrat z Libějic a osvěžen jeho přítomností s láskou vytouženou vrhal se Duchoslav v nové plány k rozšíření obchodu. Vyslal nové agenty do všech hlavních měst, aby nejen s nimi obchod vedl, ale obchod ovládal jako v domově. Synova osobnost všude známá a oblíbená pomáhala valně těmto

pokusům. Agenti nalezali důvěru největší a menší obchodníci a průmyslníci hrnuli se co vasalové k obchodnímu vládci. Haldy dopisů ze všech stran věštily Duchoslavovi úspěch jeho počínání. Do Prahy hrnulo se bohatství na zboží i penězích, a jeho dům přijímal co královský hrad jakýsi ohromnou z toho bohatství daň.

Již bylo panství Libějické pouhou maličkostí tomuto obchodnímu knížeti a ponechával je skutečně co pouhou hříčku milovanému synu. Zakoupil v Praze celé ulice bídých chatrčí, dáváje na místě nich stavěti úhledné domy; v Praze tenkrát, krom paláců a některých starých měšťanských domů, zjev věru řídký. Činil to jaksi pro zábavu, aniž hleděl na užitek, a podával příbytky v těchto domech za zcela levný peníz. Jeho vlastní pošmurný dům uvnitř rozsáhlý, pohodlný, ač trochu temný a chladný, byl mu však jaksi svatyní a nedával ničeho v něm měniti přes prosby a vzdory paniny, ačkoli vším přepychem jinak vnitřek tento zdobil. Sám trval při své jednoduchosti. Teprv na manželčiny domluvy dával si řídit oděv, načež starý na vždy odložil, a jiný pak zase krom jediného zjednaného nenosil. Dbal málo o vybraná skvostná jídla, která na jeho stůl přicházela, všecky radovánky a zábavy doma a mimo dům považoval za dětinství. Měl jakousi úctu k umění, ačkoli se v něm patrně ani neznal ani nekochal. Sbíral knihy, obrazy, sochy velkomyšlně avšak lhostejně, ale těšilo jej nevýslovně, rozuměl-li a těšil-li se jim Viktorin. Tu ptával se ho několikrát po sobě: „Líbí se ti ten obraz, češ to

dílo?“ a t. d. a neunavil se vyslýchat chválu neb kritiku té věci, při tom sotva na věc tu se ohledna. Co jej těšilo a jeho pravé žití tvořilo, to byla jeho činnost, jeho obchod sám sebou a nikoliv pro své výhody. Přece, anebo právě pro tu slepou vášeň neuznával jiné náklonnosti a jiné vášně synovy. Ctil jeho vzdělání, jeho zvláštnosti všecky a hejčkal každé jeho zalíbení, jenom hlavní směr jeho zatarasoval mu láskou, lstí a byl by to snad i násilím učinil, jen že na to posud- nedošlo.

Nedovolil-li čeho měniti v domě rodném, ať již zastaralém, vynahražoval toto zdánlivé skrblictví úpravou rozkošné villy u břehů Vltavy od Prahy nedaleko, tak že takový letní příbytek paní Duchoslavově chuti vyhovoval. Tam nechával svou manželku hospodařit, jak sama chtěla, a někdy jen ukázal se mezi četnými hostmi, neustále na ville se hromadících. Snášel již zcela chladnokrevně přítomnost Vrbnovu. Po lásce k jeho choti, která dávno se mu byla vykourila, zbývající žárlivost vykourila se mu konečně již také docela, a byl by se musil věru do zlosti nutiti, kdyby se byl chtěl stavěti tomuto galantnímu poměru naproti. Možná že přispívala k této chladnosti valně jedna věc a sice vzrůstající jeho peněžitá moc, před níž nadarmo se vzpínala tradiční pýcha chudnoucího šlechtice, neboť tajemstvím již nebylo, že dědictví po Vrbnově tetě také již nějak v koncích se nalezá.

Vrbna poznáváje to a nabyv konečně trochu zkušenosti v tomto ohledu, zařídil se tedy v čas způsobem

takovým, že byl stálým hostem u jiných. Vystřídal takto všechny známé v kruzích šlechtických a nebylo divu, že nejraději a nejdéle přijímal pohostinství na Duchoslavově vile od vlídné domácí paní. Ten zbytek jmění minil tak rozdělit, aby stačil na jeho ostatní potřeby několik let. Se smíchem vypravovával při víně v dobré jsa míře, na kolik as let mu peníze ještě stačí, a déle že nesmí pak již býti živ, leda by si protáhnul lhůtu pomocí nějakých důmyslných dluhů. Až by konečně jeho úvěr již nestačil, byl by svrchovaný čas zmizeti s úklonou a s dobrým rozmarem s jeviště bláznovského toho divadla pozemského. Tyto vtipy docházely velkého obdivu a kavalířská duchaplnost a neohroženost byla základem jeho pověsti, nad jejímižto malými skandály nikdo do opravdy se nehoršil. Sám Duchoslav dal se mu nejednou do smíchu, když takto vykládal, a Vrbna musil snášeti od bohatého obchodníka ton nedbalého příznivce. Tento ton byl by jej vztekem naplnil ještě před nedávnem, ale jako Duchoslavova láska a žárlivost k ženě, tak obrousila se a mizela Vrbnova výsost a nedotknutelnost šlechtická ve příbězích a starostech všedního žití. Postrkovaliť jim víc a více. V domech šlechtických požadováno od něho, aby se staral o zábavu jiných. Mladé dámy mívaly jej za blázna a staré mu udělovaly malé služby, při nichžto, ačkoli byly lehké a ne nehodné jeho stavu, přece jakési otroctví cítil. Což divu, prchával-li z těch domů zas a zas k paní Duchoslavové, která k němu nikdy se nezapírávala. Na vzájem seznamoval ji v ně-

kterých domech menší šlechty, v nichžto Duchoslavová s rozkoší zdomácněla, kteréžto rodiny k sobě opět zvala. Pomocí těchto známostí bývalo jí někdy dopřáno sblížit se s některou hvězdou první velikosti co do šlechty, a navštívil-li Prahu dvůr, mohla státi již zcela na blízku paprskům tohoto slunce.

Jako její manžel ve svém světě obchodním, tak vystupovala tedy též ona po stupních socialního řebříku a chlubívala se tímto Duchoslavovi. Tento nebyl tak chladným k této věci, jak na oko se zdálo. Vítával šlechtické osobnosti ve svém domě s jakousi menší dávkou autority než Vrbnu; nedával se zváti na vzájem, trpíval jen jaksi shovívavě, že žena jeho pozvání taková přijímá; přece však usmíval se tomu spokojeně, ač tajně jen, a cítil opět trochu více shovívavosti k nezbytnému Vrbnovi.

Dál a dále drala se tedy paní Duchoslavová do té výšky, a jako Duchoslav svou moc do ciziny šířil, tak chtěla ona ji povznést krokem velkým a skvělým. Uminila si oženíti Viktorina každým způsobem s nějakou šlechticnou. Julinka byla záhy v důvěře hovorné paní své a neráčila ničeho proti tomuto plánu míti. Naopak; jí imponovala sláva šlechtická více, než samo katolické nebe plno svatých a světic. Ačkoli posud, ano znova po Viktorinovi vzdychala, přece jej mínila velkomyslně popřáti vznešené jakés bytosti, a protože musila při všem vždy nejpředněji zájem svůj vlastní uvážiti, představovala si napřed již, kterak se bude sloniti v nové té slávě Duchoslavovic rodiny, jak sama

tím postoupí a konečně snad přece vysvoboditele toho najde, který ji zachrání z těch strastí a pochybností jejího svobodného stavu.

Dále byl do tohoto plánu též Vrbna zasvěcen. On propůjčil se k tomu, při čemžto radil, aby se stal Viktorin přec konečně vojákem. Na to nebylo prý již pomýšlení. Tu dával Vrbna na srozuměnou, že jest to přece jen krutá věc, má-li sestoupiti dítě světla ve tmy měšťanského stavu, má-li baronka a snad dokonce hraběnka státi se obchodnicí. Zkroušeně to uznala paní Duchoslavová a skromně namítala velké jmění Viktorino. Ale Vrbna div si nevýsknul radostí. Božský to nápad! Měl příbuznou v ústavě šlechtičen zaopatřenou. Byla také beze jmění, rodu však starého. Jaká to výhoda pro něho, kdyby pak co příbuzný té bohaté kupecké rodiny lhůtu žití svého až do přirozené smrti prodloužiti mohl, užívaje vším právem její doživotné podpory.

Hraběnka Kamilla byla co nevidět u Duchoslavů uvedena, kdežto před tím bratranec její o ni dlouhá leta ani nedbal. Těžká to ale věc. Byla to dáma ne zcela mladá, co možná nepříjemná a pýchy nesnesitelné. Co říci Viktorinovi, jak přesvědčiti jej a také otce jeho, aby tuto dívku co dceru do domu uvedli? Což nebylo mladších, hezčích šlechtičen dosti? Nemusily býti ze šlechty tak staré, mohly býti ještě chudší. Paní Duchoslavová jmenovala Vrbnovi některé jiné, tázajíc se, co by myslil o sňatku Viktorina s některou.

„Vy opovrhujete mou sestřenicí?“ zvolal Vrbna velkolepě tragicky, vyslechnuv Duchoslavovou den po návštěvě Kamillině.

Paní Duchoslavová se zachvěla a Julinka poslouchajíc ve vedlejším pokoji zachvěla se dvojnásobně tím přízvukem výsosti a vznešeného hněvu Vrbny.

„Jak můžete tak soudit, drahý hrabě,“ omlouvala se Duchoslavová, „vždyť jsem vám pravila, že považuju hraběnku Kamillu za vzor vznešenosti a elegance, jenom zdá se mi, že její leta . . . můj bože, Viktorin je tak mladý . . .“

Vrbna hryzl se úmyslně do koketních rusých knír a vypadal ironicky, aby dal své přítelkyni na jevo, jak beztaktně, ano sprostě se vyjádřila.

Ona znala předobře tento úsměv, jímžto si ji dresiroval, a pokaždé zkrotla před ním, stanouc se velmi pokornou; pak nedovedla již říci s nedbalou elegancí „milý hrabě“; „pane hrabě“ oslovila ho, ale měla skoro na jazyku říci „Milosti“.

„Kdyby šlo o můj vkus,“ řekla, „bylo by vše ujednáno, ale jde o Viktorina a nevím, jak jemu . . .“

Zarazila se. Už viděla, že jí bude vykládáno za sprostotu co řekne. Nastalo trapné pomlčení, až Vrbna řekl: „Což znáte vkus svého syna, milostpaní?“

Ona neznala, bylat při své jednoduchosti snadno k chycení.

Tu Julinka vedle zakašlala hlasitě a ostře.

Paní Duchoslavová pochopila, proč se ozývá. Julinka byla své paní tak dlouho namlouvala, že ona, Julinka,

před odjezdem Viktorinovým byla předmětem jeho nezkratitelné vášně, pro jakoužto příčinu Viktorin tak dlouho z domova od otce vzdálen byl, až tomu trochu uvěřila.

Nyní tážána, mínila tedy v Julince viděti vzor tohoto vkusu. Mlčela však a Vrbna pokračoval: „Což víte tak jistě, že by se Viktorinovi líbila ta, kterou vy byste mu vybrala? Neznáte jeho vážný směr? Myslíte opravdu, že by jej lákaly růžové tváře, rusé kadeře více, než duchaplná rozmluva, šlechtný zjev a neobyčejné vzdělání mé sestřenice?“

„Ah!“ oddychla si paní Duchoslavová, jížto bývalo často s obalem předstíráno, že jest opak toho, co nyní Vrbna vyličoval.

„Máte snad pravdu,“ dí ona přesvědčena a ve svém zdravém rozumu překonána, což se jí snadno přiházivalo.

„Tedy?“ pravil vítězně a posud velmi s vysoka pan hrabě.

„Já ji přijímám,“ řekla ona, „ale co se týče Viktorina, musíme to jemu ponechat.“

„Krásně, krásně,“ smál se hrabě, „to bychom viděli všelijakých sňatků, kdyby se vždycky dětem ponechávaly. Čím byla by šlechta, kam podělo by se jmění? Což nevíte, že musí sňatek stále pevniti a udržovati naši společenskou budovu? Oh! že neměl jsem matky odhodlanějšího smýšlení, která by mne byla oženila dle rozumu, jehož jsem tehdaž neměl! Ona byla idealistka, a z toho pochází celé moje neštěstí!“

Tomu všemu, co takto Vrbna pronášel, rozuměla Duchoslavová v ten smysl, že jsou to vážné důvody pro zamýšlený sňatek s touto dívkou a se žádnou jinou. Podrobovala se takto zcela jeho vůli, nepřemýšlela dále a umínila si, že všechno za tuto věc nasadí. Kynula na srozuměnou Julince, objevivši se v otevřených dveřích, a vzájemný horlivý souhlas této tím více ji potvrdil. Julinka zas, krom slávy šlechtické, přála z jakéhosi principu nevěstě co možná nehezke a nepříjemné.

Vrbnovi však neukázala Duchoslavová svůj dokonaly převrat. Byla uražena ve své samolibosti, považovala se pořád za krásnou a mladistvou a chtěla být vyhlášena za duchaplnou vládkyni jemného mravu. Dala nyní Vrbnovi na vzájem svou citlivost na jevo. Vzdálila se pod nějakou záminkou z pokoje, ale Vrbna ji sledoval. Sledoval ji takto do zahrady, kde zase hrál příjemného. Trochu se hádali, ona mu vyčítala jeho nešetrnost, on smál se jí tajně až k popukání, zjevně ji smířoval, pochleboval a když jí řekl, že by mohly všechny šlechtičny k ní do školy chodit, co do elegance a vytríbeného chování, teprva se smířila. Dovolila, vlastně musila prosit Vrbnu, aby zprostředkoval opětne sblížení se mezi svou sestřenicí a paní Duchoslavovou, a určeno, že se seze společnost, jakmile Viktorin z Libějic se navrátí, k uvítání jeho, což až doposud jak patří slaveno nebylo. Tohoto plesu účelem mělo být seznámení se Viktorina s Kamillou, dále pak mělo k tomuto sňatku pracováno a usilováno být.

XXI.

Výsledku těchto všelikých plánů a příprav šťastně Viktorin se dočkal. Našel komptoiry zvětšené, práce obchodní četnější, skvělé pak a znásobněné důchody vyzývající k novým, tím četnějším a odvážnějším podnikům. Otec mluvil nyní o Americe, jak by odtamtud kořistiti se dalo, a připravoval Viktorina na cestu tam, věda dobře, že cestováním hlavně k obchodu jej přilákává a poutá.

Posud nebyl Duchoslav zasvěcen ve svatební plány Viktorinovy matky a sám na takové ani nepomýšlel. Otec a syn přišli na villu k paní Duchoslavové. Hned jim byl oznámen uvítací ples. Oba majíce hlavu plnu jiných myšlének musili se na požádání její poddati jejímu zařízení.

Na ples přišla hraběnka Kamilla, Viktorin byl k ní přistrčen, odsouzen s ní zahájit tanec. Nebylo mu dlouho tajno, co matka zamýšlí, nebyla dosti obratná, aby skrytým jakýmsi způsobem k úmyslu svému jej nastrojila. Přirozená nechť k této dívce zmocnila se ovšem Viktorinova srdce.

Mezi tím začínala též Kamilla tušit, oč jejímu strýci se jedná. Nebyla od toho, nabyti ku svému starošlechtickému jménu jmění toho jmena důstojného a k tomu mladého, zajímavého muže, avšak mínila draze zaprodat těmto obchodníkům šlechtický svůj erb. Možná-li jevila k Viktorinovi větší ještě nechť než on k ní. Stěžovala si nahlas, že nikdy v také společnosti

ještě nebyla a tonu jinému že není zvyklá. Tato rozmazlená nevrlost ve formě vysokorodé unylosti účinkovala velmi na paní Duchoslavovou. Nevěděla již co by snéstí a upravití poručila, aby vznešený host mohl trochu zapomenouti na neobvyklé okolí.

Kamilla neměla však pořád místa ani vzduchu dosti, jídla a nápoje pořád jí nebyly dosti etherické, neustále blížil se jí někdo až příliš, což ji dusilo, a podobá všech přítomných měla cosi tak urážlivého pro její zrak, že musila svoje malé nepronikavé oči pořáde přimhuřovat. Mluvila trpícím tonem, kráčela jako osoba nanejvýš unavená a krom prvního tance žádným způsobem již zatančiti nesvolila, pýřic se pýchou a hněvem, ostatní-li pánové o tanec jí žádali. Přes to však přece mluvila v této neskonalé tísní blahosklonně a jaksi shovívavě s paní Duchoslavovou. A když tato nanejvýš zaražena se zajíkávala bázní, aby se neprořekla proti dobrému tonu, dobrotivě jí pomáhala dále s jakýmsi poučným přízvukem.

Zkoušela totéž chování s Viktorinem a tento jindy chladnokrevný a klidný cítil se divně popuzena. Nevěděl proč se mu pěni krev jakýmsi vztekem, kdykoliv pohlednul na tuto podlouhlou, ospale hrdou tvář, a nadarmo sám sebe přesvědčoval, že mu do té ženštiny nic není ani jakživo nebude. Záviděl tenkrát skoro otcí umění společenského, jakým tento dovedl odrážet zpanštilé útoky této dámy.

Pana Duchoslava zdálo se baviti, jednati na příkoř vší ujednané eleganci. Hrál si tenkrát schvalně

na prostosrdečného měšťana a patrně ironisoval Kamillino počínání. Přisedl si k ní blízko, poklepával jí zlehka mezi rozmluvou na rameno, což jí div křeče prý nepůsobilo, tázal se jí na nebožtíka pantatínka i panímaminku, podával jí i tabatěrku, nechce-li si šňupnout, nutil ji strašlivě do jídla, vyčítal jí, že se upejpá, a konečně stavě se vínem trochu rozveseleným vtáhl ji mermomocí mezi tančící.

Ona kolísala se mezi touhou zjevně se prohlásit za uraženu a dát se s povykem Vrbnou odvésti a mezi úmyslem jiné pomsty. Konečně rozhodla se pro poslední. Rozveselila se náhle, jakoby se to bylo podařilo vtipům pana Duchoslava, a nyní jala se ona nabírat jeho a vtipkovat, vše způsobem takovým, jakoby jej považovala za člověka zcela nemotorného, zcela tupého. Dovedla udržet se při tom v také výsosti a volit žerty takové, z nichžto nic jí nemohlo navráćeno býti.

Tu zpěnila se krev starému kupci jako prvé jeho synovi, již chtěl šlechtichně ukázat dvěře, ale ne, i on chtěl jí dokázat, že na ni dozrál. Náhle se změnil a odhalil svou pravou osobnost, vtip odměnil vtipem, byl nemilosrdným jak ona hrdá a v zábavném boji zápasili oba, kdo s kterého bude. Síla obou bojujících ukázala se stejnou. jen že byla Kamillina houževnatější. Konečně opustil starý Duchoslav s hlubokou ironickou poklonou bojiště, nejsa sice poražen, ale protože jej pátka omrzela. Přisedaje ke hře, přál si, kdyby raději nebyl začal s tou nesnesitelnou hraběnkou. Káboně se mumlal mezi zuby, žeť to pravá hrůza, odkud

ta jeho žena svoje hosty vytahuje. Vrbna šeptal Duchoslavové, že všechno jde dobře, an otec Viktorinův patrně slečně Kamille se dvoří, upozornil ji, jak duchaplně prý Kamilla hovoří, neboť celá ta šrůtka byla se odbývala ovšem pod rouškou dokonale společenské vlídnosti. Jenom Viktorin zas byl sentimentálním, jako obyčejně prý, tak jej posuzoval aspoň Vrbna.

Pravda, že nešťastný mladík nudě se toho večera kromobyčejně, své zamýšlené nevěstě pranie se neblížil. Vrbna, paní Duchoslavová a Julinka nastrojovali však příležitosti dost, že musel s ní promluvit zas a zas chtě nechtě. Odjíždějíc v průvodu Vrbnově z tohoto plesu stěžovala si hraběnka na nesnesitelnou sprostotu této rodiny, na nejapnost Viktorinovu, vyslovuje přání, aby více tam nebyla lákána.

Vrbna nesnesl však tohoto útoku a jak ji hájil před Duchoslavovými, tak hájil tyto před ní. Zjevil jí nešetrně svatební plán s Viktorinem, a její odpor, její výkřiky, jaké by to bylo pro ni neštěstí, jaký to škandál, nenalezly u něho ani trochu víry. Odevzdav ji v ústavě, kde žila nemajíc rodičů ani bližších příbuzných, kromě rozmilého Vrbny, rozloučil se s ní chladně, řka: „Nechceš-li přijmouti mé péče, nebudu ti ji déle vnucovat.“

Tu stala se ona vlídnější a dařouc mu s Bohem, žádala jej za brzkou návštěvu. On ji nechal schvalně čekat kolik dní, pak přišel. Zas ji ale mučil nezmiňuje se o Duchoslavových, až ona sama tázati se musela. Pak prohodil zcela chladně pozvání paní Ducho-

slavové na ten a ten den. Kamilla na to, že nemůže přijít, že jí má složit paní Duchoslavová úklonu v jejím příbytku, dříve že nelze přijít.

„Že ne?“ odvece Vrbna. „Dobře tedy.“ S tím odešel. Věděl dobře, v jakém nepokoji ji zanechá.

Přede dnem k návštěvě určeným předjela však se vším pompem paní Duchoslavová k ústavu šlechticů a přišla složit žádanou úklonu. Pozvání bylo obnoveno a Kamilla dostavila se. Duchoslavová volila den, kdy také Viktorin matku svou navštívil.

Od té doby neuplynula jediná návštěva Viktorinova na matčině vile, aby tam nebyl našel Kamilly. Pak býval zdržován, k opětnému přijetí zván a nepřišel-li, vybrala se matka za ním do Prahy, prosíc jej, aby přece zas ven přišel. Nadarmo ji prosil, aby jej Kamillou ušetřila, ona naopak dokazovala mu neunavně výhody takového sňatku a výtečnost Kamilly. Dále dokládala se svou ctí, že Kamilla zemře hořem. nesvede-li se tento sňatek, ona prý jej mluje a jemu k vůli dlouho zápasila s předsudkem šlechtickým, až konečně se odhodlala jemu ho obětovati. Kamille zas namlouval Vrbna lásku Viktorinovu, jeho nesmělost blížiti se jí, vysoko nad ním stojící, a s úsilím provozovala se tato hra. Všickni tři, Vrbna, paní Duchoslavová a Julinka měli při tom tolik co dělat, co umlouvat se, osidel nastražovat, že téměř každý na sebe a na zájmy svoje vlastní zapomínali.

Jenom Julinka neopominula dopracovávat se více a více do důvěry své paní a nabývat nových nadějí

u Vrbnovu lásku častějším stykem s ním. V obchodě nevěděl Viktorin někdy kde mu hlava stojí, víc a více práce a starostí hrnulo se naň. Jeho celý čas byl jakoby v nepřátelském zajetí a přece byl přišel pobýtem na Libějicích www.jazyklib.cz/avzavrkum.cz a obnovená vášnivá chuť ku vědám jej pronikala. Chtělo se mu nyní vnořit se znova do studií, skoumat znova dějiny, probírat výroky mudrcův, tož ohledem k vlastnímu národnímu žití. Cítil nyní teprv své oprávnění k těmto pracím, ano povinnost, přispěti vědeckými doklady k silici se bytosti své vlasti. Nemohl déle odsuzovat se v soukromí se snahou svojí, bylť jí dlužen národu k obživě. Kde posud tak málo lidí té povinnosti vědomo si bylo, nesměl scházeti ni jediný v šiku tom osamělém, aby nebylo cítit bolestně té mezery, aby právě tato mezera snad nevyplněná vše pracně zbudované zas v začáteční pochybnost neuváděla. Tato národní tendence sesílila jeho vědecké snahy mocí neodbytnou, dodala jim určitosti, osvěžila jejich obraz, v mysl se ryjící, planoucími barvami přírody.

Stál Pavlovi po boku, scházel se s muži za Čechy pracujícími, přispíval hmotně na bojiště tehdejší literární i umělecké, ale jaká to nová bolest, nemohl-li lepší svou pomoc duševní též poskytnout. Všecken mír v Libějicích nabytý odstěhoval se mu z mysli zas. Obíral se studiemi v každé prázdne chvíli, ale tím zvětšil se jen zmatek a nelad jeho nitra. Nedostačoval nikde, pokračoval slabě, cítil se potlačena a hrozné neštěstí opět co děsivý duch před ním stálo, upomínajíc jej

na požadavky jeho doby, na ražení cesty jeho národu do nové, velké fase dějin.

Konečně zpozoroval starý Duchoslav, co strojí jeho choť a Vrbna. S nenávisí ke Kamille zakazoval vši silou tento zamýšlený sňatek. Následoval pláč a velká mrzutost. Duchoslavová přijížděla co den za synem a mužem do Prahy, nepokoj a svár rodinný se vzmaňhal stávaje se nesnesitelným. S radostí odplul Viktorin po návrhu otcovu do Ameriky.

Paní Duchoslavová vyhrožovala manželu svému rozvodem, on odvětil jen smíchem. Ještě ráda zůstala marnivá ta žena ve svých pohodlných poměrech.

Vrbna vyhrožoval Viktorinovi soubojem, zděsil paní Duchoslavovou i Julinku ohlášením, že za Viktorinem pojedje třebaš až do Ameriky, až se mu tento zodpovídá se zbraní v ruce za poskvrněnou rodinnou čest. On, plebej, mohl děkovati na kolenou za čest, které by se mu bylo dostalo manželkou z rodu starého a vznešeného. Duchoslavová byla by mohla dobře se smát těmto vyhrůžkám, jako její manžel jejím, ona však plakala, prosila, omlouvala se. Ať by se byla smála, ať plakala, Vrbna byl konečně také rád, mohl-li se zas udobřit a požívat dále Duchoslavovic pohostinství.

Kamilla neplakala, nevyhrožovala na licho, ani se nesmála. Musila snášet úsměšky svých soudružek, šlechticů v ústavě, kterým nebyl zamýšlený sňatek Kamillin tajný, při čemžto jí ho ovšem více méně záviděly. Kamilla dokázala, že dovede vládnout svým šlechtictvím nejen v nezpůsobech společenských, ale

i v nehodách, či v neštěstí, jak ona tento případ nazývala. Žádná mezi soudružkami ji neponížila. Zůstala mezi nimi na výsosti. Neomlouvala co se stalo, svědčila, ptala-li se jí některá, je-li to pravda, že Viktorin do Ameriky odplul, nezapírala, že otec jeho ji odmítl, ale usmívala se při tom jakoby říci chtěla: „Tím hůř, škoda není moje.“ Pokrčila ramenoma, což znamenalo: „Neviděli svoje štěstí, nepochopili, jaká čest se jim proukázala.“ Za čas přišla paní Duchoslavovou navštívit, činíc jakoby nic a těšíc se nad vlastním vítězstvím naproti rozpakům někdejší nastávající tehyně. Její poměry nedovolily jí nižádný přepych v šatstvu. Bylať hůře oděna než sama Julinka, ale způsob, jak odhrnula závoj, jak si uhladila rukavice, byl mistrný a vynahražoval aksamit i dykytu, ba skoro krásu samu, aspoň v očích velké části lidí. Jsoutě to maličkosti a přece vyznačují pradávnu tu pověru o výsosti jedněch nad druhými.

Když vítězná Kamilla paní Duchoslavovou opustila, hořela tato touhou, aby mohla způsobem podobným nad někým jiným, nikoli však nad nedostižnou Kamillou, na vzájem se povznést.

XXII.

Uplynuly doby, co putovávaly zástupy na povědomé návrší Hradčanské s oběťmi, věnci a zpěvy, aby nadšený lid na výši osluněné ku Svanťovitu se povznesl. Bývaloť to za doby jarní, kde všude květu hoj-

*

nost, kde srdce zaplesá, aniž přestati může v jáсотu nad touto krásou kolem kol, v zimě krutě postrádanou, z jara v nejkrásnějším zjevu, bujně a rozkošně nahraženou. Kam obrátit cit radosti, vděčnosti, leč k bohům věkožizným, jak rozuměti roztouženosti, rozkochané a unešené myslí, leč co touze po vznešených bozích, jimžto podobati se chce člověk, které si staví na mysl co vzory krásy, síly a moudrosti, za nimižto spěje zdokonalovací pud lidské povahy. Na místě Svantovitově usídlil se bůh křesťanský na místech posvátných a v jáсотu podobném spěchával lid na výšinu nad Vltavou. Srdce toho náleželo tenkrátě ještě bohům starým, jiného mysl kotvila již v přesvědčení učení Ježišova a různíce se takto cítila přece srdce všecka pradávnou neodbytnou touhu po povznešení. V jarním ale, nejkrásnějším čase s přírodou zároveň ve zvyku prastarém vylétala způsobem rozdvojeným hymna jediná věčné krásy, věčné touze po dobru. A když pak rozum hloubal a cit spravedlnosti přísně soudit počal, zůstalo přece při tom zas a věřící i kacíři hledali svého boha a svoje ideály, oslavující nadále ideál přírody, dobu květů.

V té krásné, pučící, kvetoucí a dílem zrající již době odpravili lidu českému učitele nejdražšího Jana Husi. K jáсотu jarnímu, k povznešení nad všedním chodem života mísily se nyní slze a stesk; nadšení proměnilo se v přísahy nezlomné, že učení velké sledováno bude. V bojích a neustupnosti, ve vzteku a pohnutí slavívala se tatáž slavnost v den mistra Husi. Avšak nastojte! Ta síla nadšení povznášela lid český vysoko nad jiný

rozproudila jej v pokrok smýšlení, v jasnost poznání daleko napřed než nejblížejšími okolními. Oni nemohli za ním v téže míře, ale jeho vzletu orliho a křítaně svobodě svého nadání. Násilně musili je rozpoutat, nezastavili ho sice, ale pozvolna zastavovali a zdržovali jej přece. Orel byl stažen, spoután, v hlubiny uvržen. Což je stálo času a namáhání zastavování to. Spěchajíce za ním, nebyli by více síly spotřebovali. Pokračovali sami právě cestou tou, kterou on jim byl naznačil, pokračovali, letěli až jej přelétli. Na místě drahého řečníka Husa postavili symbol mlčení v jazyku Jana Nepomuckého sníženému orlu na prastaré posvátné místo.

V pradávném nadšení s věnci a zpěvy poletovala mysl lidu vzhůru, ač uhnětena, plesala příchodem jara a vzpomínaje temně na ohnivé slze někdejší za Jana Husi roněné, ronil je lid ten dále, jako pláčeme-li ve snu pořád ještě, i když nám již byl tento sen odejmul jasně vědomí krutého bolu.

Daleko, daleko pokročili ti, jež druhdy orel ducha českého byl předstihnul. Tu začal teprv hýbati se ve svých vazbách a křídloma zkoušet, zdali možno i ve vazbách vzlétnout třeba dosti nizounko. Lid ale nevěda a ničeho netuše chodil se modlit k němému jazyku sv. Jana Nepomuckého. Přece ho ovanulo zatřepání orla perutí a nadšení zalétalo dále od obvyklého cíle poutníkův. Přicházela síla poutníkův ku svatojanské slavnosti do Prahy. Praha bývala přeplněna,

ubozí šťastní nadšenci spávali po ulicích, po průjezdech, na stupních kostelů. Spávali, spávali¹ spavše se šli hledat Janův hrob. Byli² janských sošek.

žžatých lamp, kole³ se spoutaného orla, rodiny evangelických⁴ ků⁵, otvíraly svoje nitro, i oni vysílali svoje poutníčky do Prahy. Kritickým okem prohlíželi si tito vyslanci zázračný prý jazyk sv. Jana, s politováním a úsměškem dívali se kolem sebe na věřící krajany, ale cosi přec je vábilo k místům těmto v tentýž čas.

Opět jako druhdy pohanství se začátkem křesťanské nauky mísilo se v těchto dobách katolictví se zárodkem ideálů znovuzrození národního. V těsném prostoru vypůjčeného divadla opakoval se často vídaný děj zakládání nové víry a nové naděje v zlepšení věcí a v povznešení celých pokolení. I tyto začátky jako mnohé jiné byly tupeny, pronásledovány a utiskovány. Čím více tak se dělo, tím výše vzpínala se vůle zakladatelův, tím vrouceněji přistupovali novozasvěcenci. Se zápalem a nadšením, s úctou a láskou vstupovali tito do chrámu svého.

V době, kam právě zaběhla nit vypravování toho, byla Křepinská zcela již zdomácněla v divadle českém. Její pověst dříve pohoršlivá nabývala ve službě této jiného významu. Každý věděl, jak nezištně, obětivě, vždy ochotně jedná, jak věc sama jí na srdci leží. Hrávala, kdykoliv bylo zapotřebí, neopovrhla žádným sebe bídnejším kusem, přijmula i vedlejší úlohu a po každé povznesla celé představení pouhým zjevem svým

a zvučně krásným proslovováním materštiny. V rovné míře byla ctěna, zbožňována a v českých kruzích slula kněžkou českého umění, kdežto v německých s lichou galanterií sice do očí umělkyní, za zády přece pohrdlivě herečkou ji nazývali.

O sv. Jan ~~bývalo jako obyčejně~~ poslední divadelní představení, an po celé leto umění české víc nepromluvílo. Pavlem Jarým poučené a takměř pozdvížené Libějice vyslaly velkou část obyvatelstva do Prahy a s hrдостí nazývali tito Křepinskou svou krajankou. Viděli ji, slyšeli ty krásné zvuky jazyka mileného z jejích úst a všickni cítili s pohnutím nekonečným, kterak ten jazyk žije, nad hlavy jejich se vznáší co plamenné znamení ducha nadšení, jak druhdy dělo se ve shromáždění apoštolů; cítili, že symbol zachráněného jazyka Nepomuckého hlubokou věštbu zcela bezděčnou skrývá.

Sám starý Hvozda, Křepinské dědeček, byl přilákán do divadla, kam nikdy nebyl vkročil. I na něm pracoval účinnivý ten čas, na oko jen mrtvý a nehnutý.

Starý muž věděl nyní teprv, blízko u hrobu, že jeho odpor proti němčině, jemuž nebožka hraběnka byla ráda hověla, který mladého hraběte ku vztekům popuzoval, cosi býval jiného, než tupost české hlavy a neobratnost českého jazyka. Chtěl tu „svou holku“ vidět, jak jí ta čeština sluší, když prý jí rozplakává celé divadlo.

Při výjevu jednom, kde byla ku konci vyvolána, vzkřikl starý tak neostýchavě a hlasitě její jméno, že

ona rozeznala mezi všemi jeho milovaný hlas. Vyřítila se z kulisy ven, nahnula se k diváctvu. Tam ho viděla, starouška drahého, s tou hlavou stříbrnou, s kulatými brejlemi, jak tluče vší silou holí do země.

Opona se shrnula po dlouhém jejím děkování, ale Křepinská přiběhla do garderoby tak šťastna, tak pohnuta, tak šílena skoro radostí, že nelze vypsát tento okamžik lidského blaha, které někdy člověku zasvitne takovou silou a palčivostí až nesnesitelnou.

Křepinská vrhla sebou na kolena a nikdo nemohl utišit vášnivě štkání její.

„Zítřka, ne, ještě dnes k dědouškovi poletím, ať mne Vrbna spatří desetkrát,“ pomyslí si. Sházela divadelní šat se sebe, zahálila se v plášť svůj, sestoupila z temného zákulisí, z úzkých divadelních schodů. Neohlížela se po nikom a chtěla skočit do vozu. Tu zaslechla zas ten okouzující hlas: „To věřím, to věřím,“ s přízvukem polodětinským ale tak srdečným, tak přemilým!

Byl to dědoušek, jenž tam stál u vozu co čestná stráž s úsměvem rozkošným kolem zapadlých rtů. Chtěla mu vášnivě kolem krku padnout, on tomu zabránil:

„To by bylo hezké,“ povídal, „jenom jeď hezky domů a odpočiň si, však jsi se namáhala *dost*!“

O bože! Jak vyslovil to slůvko *dost*. Bylo v něm tisíckrát víc pochvaly pro ni, než v nejhlasnějším „výborně a výtečně“ mladých jejích ctitelů. V tom dědečkově „dost“ bylo všecko, bylo její uspokojení a od-

měna za dlouhé, dlouhé trápení a smutný neukojitelný stesk.

Poslechla jako malé dítě, odjela domů, však jsouc sotva doma, slyší venku šramot, hlasy. Služebné, zdá se, nechťi někoho, pouštět dále, že prý pozdě již a slečna po divadle návštěv nepřijímá; ale tento návštěvovatel není právě krotký a velmi nahlas vymáhá si práva vstoupení. Křepinská letí ven a hle, nemýlila se, on je to, starý dědoušek sám. Poprvé co byla v Praze ji navštívil.

„Musím ti říci,“ pravil sedaje a drže hřmotnou hůl mezi nohama, „že jsi se velmi dobře držela, velmi dobře.“ Starý potřásl hlavou probíhaje v myšlénkách výjevy kusu. „A také ti mohu říci,“ dodal za chvíli po dobrém uvážení, „že to není pranic zlého, co děláš. Je to krásné, každý je potěšen, kdo to vidí, nevím, proč lidé rozšiřují, že by to bylo něco zlého.“

Křepinská ležela před starcem na kolenou tulíc hlavu k jeho prsoum.

„Ale, ale,“ bránil se tento, „kdyby tě tak někdo viděl; ty tvoje fišeny tam venku, které mne sem nechtěly pustit, ztratily by respekt před tebou. Víš co, navštiv teď rodiče, já, já jim to vzkážu, že přijedeš. Beztoho nebude se letos už česky hrát.“

„Myslíš, dědoušku, mohu se odvážit?“ tázala se Křepinská držíc pořád jeho ruku.

„Ano,“ odvece zkrátka staroušek a na důraz klepnul holí o zem.

„Hned zítra zadám u ředitele za dovolenou.“

„Za dovolenou? Odkud?“ tázal se děd, „od německého divadla? Eh co, těm lidem se postav, nedělej s nimi mnoho okolků. Však ani já se svým hrabětem mnoho okolků nedělám.“

Ona se smála, slíbila dědečkovi co jen chtěl a za několik dní byla na cestě domů.

Samým květem bylo vše pokryto. Zavítala do lesa, kde dětství svoje šťastné proslula. Ty zelené větve nad ní, ten ptačí zpěv, ta kvítka, po nichž dětská její ruka druhdy sahávala, vše přijímalo ji zase ve svou dávnou krásu. Zde bloudívala později nešťastna, hledající vchod ku dráze, kam ji pudilo, by zvěstovala ze zdroje krásy z nitra jejího proudícího. Za jakou cenu, po jakýchto zápasích došla konečně k cíli!

Ano, byla u cíle všeho, čeho si byla přála dosáhnout. Tam viděla již tu povědomou myslivnu, kde rodiče toužebně prý na ni čekali. Slyšeliť v celém okolí jen s úctou co o světici o ní mluvit. Věci obracely se zcela v jinou stranu, než z jaké druhdy na ni patřivali. Ona je mínila překvapit, přicházela o několik hodin dříve, než se mohli nadíti, šla sama lesní pěšinou, odpočívajíc, vítajíc se s lesem, dávným přítelem.

Užívala zdlouha pokoj v srdci svém. Vrbna jak by pro ni nebyl na světě, o Pavlovi slýchala, jak blaze, pilně účinkuje na poli spisovatelském, jak on její sledovala ona jeho činnost a při tom bylo dosti. Každý byl zasnouben úkolu svému. Ocenila nyní, kolika bojům a neshodám, jakému neštěstí z obou stran se byla

vyhnula, nepřestujíc dále uměle vylhanou vášeň lásky, vyléčivši jeho pojednou ze všech bolestných klamů.

Již byla za ní první doba kvetoucí mladosti a s bolestí cítila, že posud pravé lásky nepoznala. Nevěděla, má-li v ni posud doufat, či má-li na věky odříkat se blaha toho ode všech lidí nejživěji žádaného. Ona, jež dovedla líčit tento cit ve všech odstínech vášně a něžnosti, v jeho šílenosti a výsosti, ona jej neměla poznat? Nebyloť to v její moci, to jediné věděla, a tato žena druhdy nařknutá, která za chyby svého života posud pykala, stála nyní neodvratně při zásadě jediné, že nedá lživým hlasem lásky nikdy více klamati se. Neboť pravé lásky oběti neklesají nikdy v lidské důstojnosti, sama zlá pověst nedoveče jim ublížit a všecko neštěstí je povznáší; ale ta pravá láska, v níž duch s duchem se setká, která co zářící štít před útoky špatnosti a zloby lidstvo celé střeží, ta která i pokrok národův vítězně za ruku vede, ta neroste jen ledakdes kamkoli pohledneš. Nalezneš ji někdy vysoko na strmé skále, jindy hluboko ve sluji skryté, zašlapáváš ji někdy nohou na cestách; ale nebývá to ona, natáhneš-li kamkoli po ní ruku. Musíš umět naleznout ji jako čtyřlístek; nenalezneš-li, musíš ji ctíti neviditelnou, nešpinit, nezneuznávat ji v modle jakékoli. Nemusíš proto, nepoznav ji, věřiti v ni slepě, ale přesvědčiti se o ní tam, kde není lži, kde v skutku milovati můžeš, byť to nebyl milenec nebo milenka.

Křepinská tak činila. Neoželela její ztráty, ale že dále nebloudila hledajíc a klamajíc dále své a jiné srdce, zůstalo na vždy útěchou její nejlepší.

XXIII.

Před svým odjezdem na dálné opětne cesty byl Viktorin ustanovil v přípise k Holému, aby prázdné síně a komnaty zámku Libějického nezahálely. Poněchával Holému bližší zařízení, jak si je vyžádá nejbližší jakási příležitost. Bylť zařídil sám půjčovnu knéh svých lidu přístupných a myslil na nějaké výstavy učebních předmětů, na přednášky, které Pavel snad by zastal, na zábavy ušlechtilého druhu.

Když bylo známo v okolí, že Křepinská smířivši se s rodiči ve svém domově mešká, zdálo se Holému, že nastala takováto příležitost, na jakou Viktorin byl počítal.

Nevěda ještě sám co a jak zaříditi, zavítal do myslivny ke Křepinské, aby s ní se poradil, kterak provést Viktorinovo nařízení. Myslil, že by se dala provesti malá akademie nejhlavnějším spolupůsobením jejím, jen že bylo zle kde sehnat jiné síly k spolupůsobování.

Křepinská slíbila s ochotou tím větší, že se nadála, kterak i rodiče ji uvidí a uslyší v jejím umění, navrhla, že zastane sama celý program, kdyby jinak býti nemohlo, přednáškou jednotlivých výjevů z kusů některých. S vděčností přijat program takový, který pořadatel všecy starosti odejmul. Přístup byl volný všem z celého okolí dle vůle vzdáleného Viktorina. Holý byl přítelem tak dokonalým, že by si nebyl troufal jednat

v nejmenším proti přání naň vznešenému, i kdyby s ním nebyl souhlasil. Není pochybnosti, že považoval to celé za výstřední kousek propůjčuje se mu však z přátelství. Jeho ženuška zas neměla vůle a myšlenky mimo vůli a myšlenku jeho.

Tím větší pobouření přinesla paní Mařinská do rodiny, zaslechši o co se jedná. Ba zdálo se jí, kterák ani to jí není vhod, že rodiče Křepinské s neposlušnou dcerou se smířili, vždyť jim vůbec nic neučinila po vůli. Ještě kdyby byla divadla zanechala a kajicně jim k nohoun klesla; ale právě nyní bývalo slyšet o jejich nejskvělejších výsledcích divadelních. Jaká to ale nade všecko nestydatost chtít hrát ve svém rodišti na Libějickém zámku!

Nadarmo namítal správce, že Holý jedná dle nařízení pána Libějického. Mařinská naproti tomu pravit, že se mohlo cokoliv jiného zařídit, a dovedla matku dostat na svou stranu tak, že se pronesla s Mařinskou zároveň, kterák představení to zajisté nenavštíví, aniž Virginu tam připustí.

Správce i Holý byli by skoro již se zlobili, avšak Holý měl zvláštní pojem o ženské logice a tvrdohlavosti, byl přesvědčen, že žádnými důvody nezvítězí nad ní a považoval za nedůstojno pustiti se do plané hádky. Nechal tedy ženštiny při jejích a správce činil dle jeho příkladu. Bývalť vůbec zvyklý nejstarší dceři jakési právo nadvlády přiřknouti, cítil zcela nevědomky, že této ženě jakési náhrady za cosi promeškaného jest potřebí, a mlčel k jejímu horlení.

Nadarmo zkoušela Virgina aspoň jeho obměkčiti a vymoci sobě přístupu, aby spatřila umění Křepinské. Otec souhlasil se svou ženou i dcerou, že se nalezá Virgina u velkém nebezpečí vyšinouti se z pravé dráhy ženskosti. www.libtool.com.cn

Krásná síň v zámku byla vyleštěna, vkusně ozdobena, jak Viktorin byl žádal, a pohostinsky přístupna a otevřena. Virginka bloudila jako nešťastná vyhnankyně v prostorách zámku. Za několik hodin odbude se v těchto místech něco krásného a vznešeného, všickni to uvidí; jen ona, jež by ne pouze viděla, ale učila se, aby podobně se povznesla, byla vyloučena krutou vůlí jiných. Její šaty byly od rána již zamčeny a klíč chovala Mařinská v kapse, strachem, aby děvče na poslední chvíli svou vůlí neprovedlo. V domácích, nejhorších šatíčkách byla ubohá svědkem příprav slavnostních.

Mařinská provádějíc přísný ten dozor nad mladší sestrou samu sebe trýznila, neb byla svědkem rovněž jako Virgina nepokojným slavnostních příprav. Byla by ráda doma zůstala a pouze k vůli Virgině byla již od rána v Libějicích. Začátek byl určen na šest hodin večer, ve čtyry hodiny zastavil se již vůz před zámkem. Starý lesní, jeho žena a Křepinská vystoupili zaměřivše přímo k správcovům.

Správcová a Mařinská ztrnuly. Od úprku Křepinské nebyli rodiče její praníkoho navštívili studem a lítostí, žiliť jako poustevníci. Jich zjevení na prahu správcovic působilo co zjevení duchů. Byli tak patrně sestárlí,

tak sklíčení a shrbení, ačkoli nyní spokojeně se usmívali v domněnce, že zároveň s nimi všickni v okolí se smířili. Štíhlá postava Křepinské vznášela se za nimi, předčila je a ona blíže se hostitelům omlouvala se, že dříve nebyla povinné návštěvy vykonala, že nyní přichází dříve, by chybu svou napravila a celou rodinu zvláště ještě ve jmenu svém ku představení pozvala, ačkoli není pochybnosti, že vlastně všickni zde jsou hostmi vzdáleného pana Viktorina Duchoslava.

Správcová okouzlena jsouc výmluvností krásné umělkyně, její vlídností a dokonalou zdvořilostí, ihned byla převrácena řkouc, že sice jíti nezamýšlela, avšak jsouc pozvána tímto způsobem zajisté přijíti neopomine. Při tom již jí padlo na srdce, který ze svých čepců vezme a které šaty dosti se hodí k této příležitosti.

Mařinská, aby se vyhnula nemilému setkání, byla odešla do vížky, kde mínila tak dlouho skryta zůstat, až by zas návštěva se klidila. Slyšíc matčinu odpověď pohnula sebou nevrle a vzbudila svou nerozlučitelnou dcerušku, která spala v jejím náručí. Dítě se ozvalo a správcová v dobrou jsouc uvedena míru, nepamětliva a roztržita jaká bývala, zapomínajíc na všechny námitky Mařinské, přála si předvésti starým, dlouho pohřešovaným známým těmto malinkou vnučku i šťastně provdanou dceru. Běžíc k vížce otevřela dvěře a volala, by Lina vešla. Omlouvala její vzdálení se spánkem dítěte, který nechtěla tato dobrá matinka rušiti, odříkajíc se raději milého prý shledání.

Lině nezbyvalo leč vejíti s dítětem na rukou, jež přivinutím a povstáním jejím zase ukonejšeno bylo. Pronikavé světlo z vížky ozařovalo spanilou mladou matku a spící děťátko. Byl to pohled krásný, Křepinskou uchvacující. Jako okouzlena dívala se na Linu a oči se jí zarosily. Lina zastavila se skoro na prahu malé té komnaty. Její nepohnutost mohla býti přičtena péči, aby děcka nevzbudila, hrdě kamenný výraz jejích tahů byl těmto od dětinství vlastní. Bylyť s Křepinskou spolužačkami, poznávaly se jedna druhou předsobě. Tato přistoupila zlehounka a s pohnutím ku krásnému skupení, jež se jí zjevilo co obraz blaha ženského, jí snad nedostižného. A ona ubohá div nepoklekla. Sehnula se k děcku a něžně se dotkla rtoma jeho ručinky.

Mařinská potlačila výkřik hrůzy. Pověra hrozná zatemnila jí smysly. Zdálo se jí, že vidí před sebou nebezpečnou kouzelnici, jakých druhdy na hranicích upalovali, a tato že kouzlem svým Mařinské jediného klenotu, drahého dítěte se dotkla. Byla by nejraději prechla bůh ví kam, snad do kostela, aby jí kněz to děcko znova posvětil a zachránil před nebezpečím ženského poblouzení. Posud však vládla nad svými vášnivými pudy zásadou téže důstojnosti ženské, jejížto modle byla obětována.

Křepinská opakovala jí svoje pozvání, ač necítila se již tak volnou při tom, jako když k dobrosrdečné správce mluvila. Mimovolně zněla její žádost co pokorná prosba a ona byla jako zničena před touto že-

nou, na jejíž pověsti nikdy nelpěla sebe menší skvrna hany, která tu stála před nešťastnou umělkyní co kamenný klasický vzor ženskosti a jejího účele v přírodě. Křepinská byla jen člověkem, člověkem zápasícím, pracujícím, chybujícím, a zde stála žena za více neb méně jmína než člověk ve své všeobecnosti. Tuto ženu ohražovala netknutelná pověst, sloužící jí péče rodinná, před jejíma nohama uklízeny překážky života zevních zápasů a v zátíší svém mohla žít posvátným úkolům přírodním.

Na pozvání Křepinské zavrtěla Mařinská hlavou. „Nemohu nikam jít pro to dítě,“ odvece.

„Oh! Jak to pochopuju!“ odpověděla Křepinská. „Což je vám do celého světa u porovnání s tímto dráhým skvostem. Kdož by se vám směl vetřítí na místě něho.“

Nevyšla z pohnutí, správcová na místě Liny odpovídala jí laskavými slovy. Konečně odebrala se Křepinská s rodiči k Holým, kam byla pozvána, by k představení se připravila. Na prahu do ložnice stála poloskrytá, nikým nepozorována Virginia, bledá a více pohnutá než Křepinská dítětem Lininým. Žádný muž, ba ani Pavel nemohl s obdivem takovým půvabnou Křepinskou kdy pozorovat jako Virginia. Jen bázeň před Linou ji zdržovala, že se neuvrhla k nohám té zosobněné kráse a ušlechtilosti, která se zdála mladé té dívce daleko, daleko nedostižnou. Věděla dobře, kdyby dost málo se prohřešila proti zákonům Lininým, že by nesměla neodvolatelně k představení se doprositi,

a to přece zamýšlela. Začala ihned po odchodu hostů prosit a škemrat.

Mařinská byla chladná a zamračená. „Což mám já tobě co rozkazovat?“ odpovídala jí, „maminka si dala říci, že půjde, vezme-li tě s sebou, jdi si.“

Maminka dobře cítila dceřinu výčitku, ale nedala se již odvrátit.

„Za zdvořilost ochotu,“ pravila. „Jsem povinna Křepinské to učinit, ale ty, Virginko, nesmíš tam a nesmíš. Jsi příliš mladá a nemáš rozumu.“

Správcová nebyla zcela přesvědčena tohoto večera o tom, co Virgince říkala, ale něčím zas chtěla Mařinskou udobřit. U velkém spěchu shledávala svou toaletu, při čemžto jí Virginka beze vzdorů pilně pomáhala, roníc potoky slzí. Matka šeptala jí stranou do ucha, že jí to všecko vynahradí, hladila jí mokré tvářinky a slibovala jí nové blankytné šaty, které Virgina dávno si přála, aniž kdy chtěla Mařinská tuto neužitečnou barvu schváliti.

„Počkej, dostaneš na ty šatičky, ať si říká Lina co chce,“ opakovala matka šeptem, zlobíc se na tvrdšíjné mlčení Mařinské, jež seděla s dítětem v koutku jizby, dívajíc se v bolestném zamyšlení v jeho drobounkou spící tvář.

„Nechci těch blankytných šatů, jenom mne vezmi s sebou,“ šeptala na vzájem Virgina, zapínajíc matce sponku u perlí, jimiž tato při slavnostních příležitostech se zdobívala.

Matka, skoro již přemluvena, zpomněla si však, že má Mařinská klíč Virgininy skříně v kapse. Nebylo pochybnosti, že by jej byla dobrovolně vydala, ale říci o něj, to převyšovalo odvahu paní správcové, neboť znamenalo by to vzpouru proti vlastním zásadám nyní vrtkavým, druhdy v mladistvém zápalu v srdce nejstarší dcery vštěpovaným, kdežto se ujmulý a zmohutněly daleko nad mateřský kmen.

V těchto nesnázích vešel Mařinský do dveří. Správcová jej uvítala se zářícím úsměvem, Virginka spráskla ruce za matčiny zády a Mařinská pozvednouce k němu zvolna hlavu zbledla. On byl více než svátečně oděn. Svatební frak, naškrobené jabot, na jedné ruce bělounce vypranou stávkovou rukavici, na druhé as osm prstenů, na nohou jemné střevíčky, mašličkami opatřené, v ruce klobouk se zelenou, hedbávnou podšívkou, toť byl vkusný oblek jeho.

„Půjdu také na Křepinskou se podívat, drahoušku,“ pravil k Lině, „nemohu se vyhnout tomu, každý by se mi vysmál, že jsem si to dal od tebe zapovědět, neboť všechno, všechno jde. Celý Vlnotín zde bude a bezpochyby že budou lidé po chodbě stát, ještě do síně se nevejdou. Chci tě přemluvit, milá Lino, abys i ty výjimku nedělala, vždyť můžeš Virginice dítě svěřit, ta beztoho nepůjde.“

„Nikoliv, ona půjde,“ řekla Mařinská, vytahující z kapsy klíč a podávající ho chvějící se Virginice, „však jsem dobře slyšela, co si s maminkou šeptaly. Dej mi,

*

Mařinský, zapřáhnout, jsem zde zbytečna a pojedu ještě za dne domů.“

Virinka položila klíč na stůl a zavrtěla hlavou, že nepůjde. Mařinský prosil Linu, aby domů sama nejezdila, nýbrž jak zamýšlela u rodičů přes noc zůstala, že by měli lidé hned zas o tom co mluvit. Tu přišli Holých dolů a jiní přespšní hosté, jizba naplnila se lidmi, všickni mluvili jen o Křepinské. Strachem a chvatem, aby každý přec nějaké místečko, odkud by bylo vidět a slyšet, utržil, vyhrnuli se ze dveří s menšími poklonami a upýpáním, než bylo jinak v obyčeji. Sotva že si kdo více povšimnul Mařinské a Virginy. Matka dala se davem trhnout ven a Mařinský nedbaje pranic své zarmoucené ženy, odstrčil i tehyni i ostatní hosty, aby probůh jen přišel hodně napřed.

Sestry zůstaly o samotě. Lina nepobízela víc Virginy, aby s ostatními šla, a tato starala se vlídně o něco k večeri své malé neteři, která se byla probudila. Odej mouc ji Lině, nakrmila ji obratně a jakoby nebyla po praničem toužila, posadila si děcko na širokou řimsu nízkého okna, z něhož maličká do zahrady spadnout nemohla a radostí do zelena jako ptáče se třepetala. Mařinská neohlížela se po dítěti ponechávajíc je sestře. Přecházela po pokoji mlčky a zádumčivě. S opovržením k sobě samé, s pýchou vzpouzející se proti tomuto citu cítila krutou žárlivost k Mařinskému na Křepinskou. Jí, nad nižto ona, Lina, druhdy se povznášela v hrdém sebevědomí, bývala-li o ní ve společnosti řeč, jižto velkomyslně se ujímala, tož proto jen,

že by někdo mohl domnívat se, jako by ji hájila jsouc sama podobna; jí kořili se všickni. Ti, co druhdy nad ní rameny krčovali, kteří ji považovali co hanbu svého rodiště, nevěděli více o tom. Vše bylo zapomenuto a zjevem jejím ovládáno. Nechať tedy všickni se bláznili, Lině nebylo třeba jich uznání pro sebe. Křepinská to uznání hledala, po něm toužila, jemu se věnovala, nechať si ho má.

Ale Mařinský, ten, kterému jedinému svědčilo celé žití Linino, ten neměl jí býti odlouzen ani na okamžik, ani myšlénkou. Bylo jí, jako by měla zuřivě hájit toho muže, kterého přece nemilovala. Pak zpomněla si, jak ještě Mařinský by se usmíval, kdyby měl zdání o této žárlivosti, a nechuť přemáhala ji tím větší, čím méně se mohla ubrániti tomu citu.

Virgina pohrávajíce s dítětem tušila jaksi zdaleka, co sestru zbolelo. Obětující své nejmilejší vášnivé přání činila zadost právě krásné té ušlechtilosti, za nižto srdce její plamenalo, kterou v umění vidělo, již snažilo se postavit si co účel snahy své duševní. Tak málo povrchní byla tato snaha její, že dovedla dát přednost skutku soucitu sesterského před horlivostí své umělecké obraznosti. Kdož viděl ji před chvilkou ještě plnu žádostivosti, byl by ji nepoznal nyní v domácím uspokojení.

Byl to parný den a teplý večer. Všeckna okna byla zotvírána, šramot a hlahol zaléhal shora ze síně do osamělé jizby. Pak utichlo vše jako kouzlem a po tom tichu významném zavzněl hlas ve zvucích plných a vročeích. Bylo slyšeti tichem večerním každinké

slovo, i nejjemněji vzdechnuté. Objímajíc v náruči děcko nahýbala se Virgina z okna ven, aby vsála celou duší ten přízvuk sterých citů stoupající z hlubin do výše, bloudící po všech mezích lidského obzoru, vždy stejnou krásou nešený. Mladá Virgina tázala se, zdaž jí kdy bude možno vypnouti se v takou výši, a nevěděla v této slastně klidné chvíli, že bude často ještě a vždy bolestněji takto se tázati.

Přecházející Lina byla blíže okna své kroky zastavila zaslechnouc první zvuky hlasu Křepinské. Byla uchválena, povzbuzena, rozčilena, bylo jí, jako by všecko odhodit musela a sledovati svůdný tento hlas. Pak zase lítost, řevnivost, zahanbení, odsouzení samy sebe. Tleskot síní otrásající vrhal ji v zoufalé vzteky, kdežto Virgina nad ním se zamýšlela.

Starý, lhotejný ten zámek byl jako omlazen a oduševněn. Zářil sterými světly ve snivé noci, zvučil co obrovská harfa v tichém okolí, zdál se býti jinou oživenou bytostí.

V této době stál Viktorin na palubě, pluje oceánem. Zdaž vyslal mu pozdravení tento ozářený milovaný domov jeho, kde jeho myšlenkou žití se vzámáhalo, jeho přičiněním mysli se probouzely? Bylť vystván opět v cizinu, jako věčný Ahasver. Zápasil věčně o žití ducha svého. Stál na palubě a dívaje se za sluncem zapadlým, byl zamlčen. Jestliže snil o svém milém zámku Libějickém, cítil zajisté uvolnění tíže svého žití, jehožto záhada co sfinx z hrozivých mračen stvořená po krátkém vyjasnění zas temně nad ním se vzpínala.

XXIV.

Křepinská vrátila se do Prahy doprovázena žehnáním a spokojeností svých rodičů, radostnými díky svých krajanů. Virgina ji více nespátrala, ani neuslyšela. Bylať úzkostlivě střežena a pátráno, zdali se neobjeví zase její touha divadelní. Vedli ji k pracem jejího pohlaví a někdy jen vymohla si trochu svobody. Jenom v kostele potřebovali jejího krásného hlasu a k vůli němu směla ve zpěvu a hudbě cvičiti se. Knihy četla na zapřenou a v neděli odpoledne psávala neb kreslila. Avšak mysl její byla jako slaviček, jenž zpívá i ve svém vězení! Neznala zbraně vzdorů a zpuřnosti, aby jí si vymohla své svaté právo. Hledala důvody, jimiž by své okolí přesvědčila o něm, ale nedopídila se dosti makavých v pořádku věcí a sama konečně uznala, že žena patří do domu a ku krbu. Jak by ne, vždyť milovala ten dům i krb a radostně kolem něho se otáčela. Namítala jen, jaké by to bylo umění, kdyby některé ženy domu i krbu se neodříkaly, věnujíce jemu krásnou snahu svou? Odvětilo-li se jí, že takové ženy to činí za cenu hříchu, naivně podotkla, že snad tím větší jest to zásluhou.

Byla pak zas peskována; jak jinak? Byloť to dítě nenapravitelné a při vši jemnosti povahy prostoreké a nebezpečné.

Zemřela tenkrátě ona stará Roza, o níž jsme zmínku učinili, když druhdy Lina u ní pomoc hledati

zamýšlela v lásky tísní. Doneslo se až do zámku, jako po celém okolí, že stará prý zemřela podivným způsobem, že jest celá černá a podivný zápach po síře že jest po chaloupce rozšířen. Každý může si pomyslit, kdo tedy si přišel pro její duši a kam ta nešťastná nyní as putuje. Povídalo se dále, že se rozpakuje pan farář, má-li uložiti na hřbitově mezi jinými, s bohem smířenými nebožtíky její mrtvolu. Správce i Jarý vložili se do toho a rozhodli, že by vymohli Roze místočka na hřbitově evangelickém, kdyby cos podobného státi se mělo.

Věc tato zůstala pochybná až do poslední chvíle. Pohřeb protáhl se o den déle, než bylo v obyčeji mrtvé pochovávat. Lidé tvrdili, že se dějí strašné věci v úmrtním Rozině domě. Konečně byla vynesena rakev několika rozumnými muži a bez průvodu jiného nesli Rozu úvozem ke hřbitovu. Jenom jedině děvče, mladinké a vlídné, doprovázelo smutný ten pohřeb. Koleska setkala se s ním, v níž přijížděla Mařinská ke svým rodičům.

Nevědouc ničeho o tomto případě dala tázati se kočímu, kdo by byl zemřel, a dověděvši se poznala zároveň Virginu co jedinou průvodkyni mezi čtyrymi neb pěti sousedy, kteří tohoto pohřbu se byli ujmulí.

Virginka pozdravivši sestru šla dále až ke hřbitovu a neodešla dříve, dokud hrstku hlíny na chudobnou rakev nehodila. Byla pak doma zas plísněna. Tenkrát naprosto nepochopila proč. Nechtěl-li nikdo stařeně poslední čest proukázat, učinila to ona. Znala

ji jen málo a slýchala o ní, že léčila a pomáhala nešťastným. Proč měla za to za prokletou býti jmína? Virgina přec nemohla s ostatními věřiti, že byla Roza kouzelnicí? Musili jí připustit, to že nelze ovšem tvrdit, stáli však na svém, že stařena nestála za nic, šálila prý lidi tajným uměním. Virgina podotkla, že jsou mnozí jiní lidé, kteří jiné hůře a zjevně šálí; jež nikdo nectí, jimž pak přece slušného pohřbu odepřeno nebylo.

Holý, aby dívce naučení dal, řekl, že to byla také žena taková, která ve své ženské dráze nesetřvala, jinými věcmi se zaměstnávajíc. Na to zamyslíla se Virgina teprv hodně.

„Tím více byla soucitu hodna,“ odvece za chvíli, „neboť měla zajisté schopnosti zvláštní, které zůstaly nevzdělány a proto ve školu pověry a starého báječného podání se vrhly.“

„O, slyšíte žačku Viktorinovu?“ smál se jí Holý.

Virginka zarmoutila se zaslechnutím jména Viktorinova. Nermoutila ji pověst, že se zasnoubil se šlechtickou dávného rodu, ani jí nepohnulo vyvrácení té pověsti a zpráva, že pluje do Ameriky; nedomýšlela se nikdy, že by mohla zdáli jen doufat, žít kdysi jemu na blízku, být nadál jeho žačkou; že však nemohla pracovat a učit se, jak on nařídil a ona si přála, to rmoutilo ji, kdykoliv jeho drahého jména zaslechla, a přála si pak, aby raději nikdy více s ním se nesetkala. Bála se příliš jeho hněvu, kdyby viděl, jak nepokročila. Nermoutila se však neustále snad; vždyť bývaly zas dobré chvíle. V jejím věku myslívá si člo-

věk budoucnost co vzdálený sen. Ona žila s hvězdami, k nimž celé večery zírala. Zdávalo se jí, jakoby ji k sobě lákaly, k ní se skláněly a čosi hluboce tušeného jí odhaliti mohly. Na vše mohla zapomenout při pohledu na čisté nebe, z něhož tu zářící světy z dálky tak klidné na pohled se nořily. Pak nestarala se o nic více, nermoutila se, neúčtovala se svým vychováním. Věčný mír objímající v ohromném prostoru světy veskeré i s malichernou příčinností jejich rozlil se v proudech útěchy do nezkaleného srdce tohoto děvčete. Sledovala dráhu měsíce, laškujíc s ním co s přítelem, usmívajíc se při jeho návratu na jemnou jeho podobu bělavě okrouhlou čarou na nebi nakreslenou. Jako by prý chtěla dělávat kalendáře, tak znala jeho příchod a zacházení. Po květnatých stupních přírody postupovala věkem svým a čítala čas dle květin, jak odkvétají a vykvétají. Znala, hledala, pěstovala je a bylo pak, jak by ji kolébaly vlny času v podobě kvítků, podávající jí jedna druhé, až rok s rokem zas se sešel.

Zazvonila-li půlnoc starého roku, zalekla se jejího upomenutí. „Tak málo, ach tak málo udělala, pokročila jsem a rok ten tam. Jen kam se poděl?“ Nový rok zavítal a ona plná naděje, svatého předsevzetí, nejlepších úmyslů vrhala se mu vstříc, až byla ostatním nepohodlna tou horlivostí nesmírnou.

„Co jenom pořád chceš?“ tázala se jí matka. „Šít a vařit, ano i malé dítky ošetřovat umíš, nyní čekej, panenke, v koutě, budeš-li hodná, najdou tě.“

„Ať mne najdou, nenajdou,“ smála se Virginia, „počkám ve svém koutečku ráda. Je krásný a milý dost; ale maminko, já chci mít hodně práce.“

„Ty svatá moudrosti na nebi!“ spínala matka ruce, „ona má málo práce a já sotva stačím všem povinnostem! Pomáhej mi tedy ještě více, ale nač to, vždyť děláš celý den.“

„Nejen ruce, maminko, ale i hlava chce dělat.“

„Hlava? k tomu není ženská hlava. Nech to studentům. Nezačínej zase tu starou píseň. Dej si už jednou říci.“

„Což, maminko zlatá, kdybych se stala vychovatelkou? Mám děti ráda, mohla bych se k tomu vycvičit.“

„Ale probůh, což tě vyháníme z domova? Chceš otce k smrti zarmoutit?“

„Vždyť sama říkáš, že mne dáš muži hodnému, kdyby pro mne přišel. Možná, že mne odvede někam daleko.“

„To bude tvým povoláním a nyní dost. Už mne hlava rozbolela tvým věčným doléháním.“

Dál to nešlo s maminkou. A to byla ta dobrá maminka. Což teprv ostatní? Otec byl zcela netrpělivý při takovýchto otázkách, Holý satyrický a obě sestry orthodoxní.

Zůstalo všecko při starém a Virginka utíkala se ku hvězdám a květinám. Již počítala šestnáctý den narození a připadala si hodně stará. Přes všecko tvrzení celého světa, že není potřebí, aby co ženština více

uměla a věděla, než co si osvojila, pořád stála na svém, že něco musí konat, že nemůže žít nadarmo.

Mařinská byla proto, aby nyní již navštěvovala plesy a besedy, ačkoli ona a sestra její málo takových radovánek užily. U Virgininy však jednalo se o to, vštípit jí chuť ku všednímu životu, aby již probůh neustále na výstřední dráhy nezaměřovala. Nakoupily jí šatstva a šperků přes její vůli, měla dávno již ty slíbené blan-kytné šaty, o které však ani více nedbala než o ostatní. Nebyla by bezpochyby při všem vážném směru odolala malému, malinkému ješitnosti, nebyla by mohla neuznat, podívavši se do zrcadla, že je krásnou dívkou, kdyby to bylo bývalo ve volných poměrech. Avšak za toho útisku na její nadání opírala se jmenem jeho proti tomu. Objevovala se tedy mezi lidmi na plesích a zábavách jako bezduchá a staří známí, kteří ji byli znali co dítě švitornou, deklamující a zpívající, divili se a litovali, že děvčeti ducha prý ubylo. Dodávali, že jest divno, jak často cos podobného bývá vidáno při dětech a jmenovitě děvčatech nadaných, že totiž nadání to v jistém stáří najednou prý selhává. Mezi těmi, co takto ze zkušenosti pravili, byl bývalý Virginin pan učitel. Virgina bývala jeho miláčkem, avšak i s Linou již se těšil. Jako Lina tak i Virgina nedbala později o to, čemu za dětství se byla učila. Proč tak se dělo, nevyzpytoval ani pan učitel, ani kterýkoliv z těchto pozorovatelů.

Ať nadaná čili nie, nebylo pochybnosti, že Virgina dostala co do krásy tomu, co za dětství slibovala,

že také rodiče dostojí tomu, co jich spořivost a pořádek sliboval, že dobrá pověst celé rodiny vzácná a nedotknuta v celé rodině se zachovala.

Následkem toho všeho obklopili mladí i starší svobodníci mladou dívku, jako hejno much sladounkou třešni. Otec i matka pozorovali nyní své dítě pečlivě s vroucím přáním, aby šťastně se zaopatřilo jako starší sestry. Matka přidržovala Virginku k šití výbavy a k oknu v jizbě byl dávno koupen nový, úhledný šicí stolek. Virginka šijíc myslívala si s povzděchem: „Musí-li to být, budiž tedy.“

Neměla však posud žádného ženicha. To jen tak se děly některé přípravy. Odporovala-li Virginka tomu jinému šití, říkala matka: „Viš, jak to na tvé sestry najednou přišlo, pak neužily ani nejblazeštější doby co nevěsty; mělyť tolik šití. Proto chystej hezky napřed.“

Můj bože! Jaké by to bylo dívčí srdce, aby se nedalo chytit snem o budoucím blahu lásky, dvou srdcí sobě oddaných, o milém domácím zátíší v kruhu drahé rodiny

Bylo to krásné, hvězdy tomu se usmívaly, v měsíčku jakoby byla písnička o tom napsána velkými kuželovitými notami, a hlavinky květin k tomu kývaly strážajíce rosu s kalíšků jako slze radosti. Myrta v zahradě kvetla. Toť bylo radostné znamení.

Ten a jiný mladý nápadník prohodil cosi příznivého o Virgince, někdy někdo cosi vzkázal rodičům, neb Holým, neb Mařinským. Stala se pak o tom zmínka v kruhu rodinném a bývalo smíchu do nekonečna.

sama Mařinská smávala se s sebou. Proč vlastně se smáli nebylo jasno, vždyť podobné věci očekávali a chystali se k nim; ale to snad proto, že to všecko ještě nebylo to pravé a že to bylo k smíchu, kterak ten někdo si může myslet, že Virginku tak snadno obdrží.

Mařinská bývala nyní ke své sestře vlídná a pozorhá, pořád měla co opravovat na jejím oděvu a vlasích, jež jí bohatě s hlavy splývaly. Přišla jednou velmi vážně a přece jinak než obyčejně. Sama s otcem a matkou chtěla zůstat. Mluvílo se dlouho. „Pak mohla Virginka zas vejít, ale nedověděla se, o čem bylo jednáno. I Holých byli zpraveni stranou o téže věci, jen Virginka byla z tajemství vyloučena. Pomyslíla si, tedy co to. Srdce jí klepalo. „Jsem tak mladá ještě,“ pomyslíla si, a nic jí nevábila ta skutečnost tak jako milý její sen. Ani vědět o tom nechtěla. Matka přála si vroucně, aby byla Virginka aspoň trochu zvědáva. Byla by jí tak ráda něco napověděla, vždyť jí se to týkalo a jednou vědět to musila. Maminka přála si mítí s ní to tajemství, aniž by ostatní věděli, že již to vyzradila. Virginka však před tím skoro prehála. Raději mohla dát připraviti se, neb zcela neočekávaně vyjevilo se řečené to tajemství v životní velikosti.

Přišlo s Mařinským jednou v neděli za paní Mařinskou, jež s malou Marinkou již od rána u rodičů meškala. Byloť až hrůza elegantní to velké tajemství, mělo rusé kadeře, růžové tváře, bílé zuby a co já vím jakých předností více, jmenovalo se pan Srdínko a bylo aktuárem nejbližším k povýšení jako druhdy Mařinský.

Virginka smála se tomu odkrytému tajemství z plna hrdla, jak se byli před tím všickni v rodině smávali jiným podobným prozrazeným tajemstvím; ale nastojte, nyní nebylo druhým do smíchu, jen samojediné Virginee.

www.libtool.com.cn

Pan Srdínko byl slavně přijmut, „na lžíci polévky“ pozván. On uměl výborně se chovat při této příležitosti a červenal se až pod kudrnaté vlasy, kdykoliv na Virginku pohledl.

„Ty jsi se chovala hloupě, Virginko,“ řekla matka dcerušce své, když byly spolu večer samy po odjetí pana Srdínka s Mařinskými.

Virginka dala se do smíchu: „Ale maminko, když je hloupost nakažlivá,“ zvolala.

„Cože pravíš?“ zhrozila se matka a bylo jí do smíchu, když miláček její tak rozpustile se smál, jen že si zpomněla při tom na Mařinskou, a to přestával všecken žert.

Mařinská sváděla tuto známost se vši opravdivostí nesnášejíc nejmenšího odporu ani námitky. Uváděla obyčejně sama pana Srdínka do svého otcovského domu a nutila Virginku, aby s ním rozmlouvala. V soukromých rozmluvách domlouvala jí pak laskavě, aby přenáhleně tohoto ženicha neodpuzovala.

Virgina nejsouc zvyklá tomuto důvěrnému zacházení, této vřelé vlivnosti své starší sestry, již při všem útisku od ní snášeném přece za ideál ženské dokonalosti považovala, cítila se zajmuta od ní. Odporovala tomuto zamýšlenému sňatku, avšak jen mírně, jen co

by sestry neurazila. Přišel-li Srdínko, bylo jí, jako by to ona sama nebyla. S počátku mohla se mu smát, dále bývala jakoby ducha a citu zbavena. Necítila pak ani krásy přírody, hvězdy na nebi zdály se jí tam býti hozeny co nahodilé puntíky, všecken lesk a půvab zmizel z celého žití kolem ní.

Srdínko věru za to nemohl. Nezasluhoval zajisté prvního přenáhleného úsudku tenkrátě čtveračivé Virginky. Smýšlel, jak se říká, poctivě, miloval ji a mnil co nejdříve učiniti ji šťastnu. Byltě to při všem jediný syn zámožných rodičů, kteří rovněž věci té přáli. V stáří, v podobě, v poměrech shodovali se ti dva lidé, ani Lina, ani Emilka tak vhodně nebyly zaopatřeny, jak se to naskytovalo Virgince. I ona to nahlížela a zlobila se na sebe, že se nedovede rozumem ovládat.

Mařinská obávala se již ode dávna, že chová tajnou vášeň k Viktorinovi a byla uchystána na tužší odpor Virginin. Nyní zdálo se jí, že se přepočtla a zaplesala nad tím. Ten slabý odpor Virginin zdál se jí hříčkou. Vinouc rámě důvěrně kolem Virginina štíhlého pásu procházívala se s ní po zahradě, malá Marinka běhala před nimi. Líčila mladé sestře svou známost někdy s Mařinským a jak se jí zdával odporným, jak krutě s ním zacházela. Virginia při tom se bavila, smávala se sdečně, ano na něco ještě se pamatovala, a protože Mařinského sestersky milovala, myslila nejinak, než že byl odpor sestřin druhdy jakousi ostýchavostí a předchůdcem lásky tím

vřelejší. Musila připustit, že též jí podobně se Srdínkem se bude dít, ačkoli pouhé pomyšlení naň div z domova ji nevyhnalo, aby jej ani spatřit nemusila. Dokud byla v přítomnosti sestřině, zůstala tedy krotká a ucelivá v kursu rozumu. Jakmile o samotě, zdávalo se jí, že se jí chápe šílenost. Maminka byla její důvěrnicí, té vrhala se kolem šíje, štkajíc a plačíc. Želela své mladosti, pravila, jak šťastnou doma se cítí, že má ten domov opustit, a naříkala, že by byl kámen se ustrnul. Jak by nebyla matka se ustrnula? Plačíc sní chlácholila ji, že ji nikdo nebude a nesmí nutit, že může doma zůstat pokud jen chce.

Přešla-li tato bouře, zaměstnaly-li se zas klidně matka i dcera, připadávala matka časem zase na týž předmět. Začínajíc zas o něm, vykládala Virgince všechny výhody tohoto spojení, líčila jí výtečné vlastnosti Srdínkovy a mínila, že bude přec jen náramná škoda ho odbýt a kdo ví přihlásí-li se podobný ženich kdy více. Upozornila Virginku, kterak otec i ona stárnou, a kdyby zemřeli a Virginka již jiného zaopatření nedošla, kterak by byla odkázána býti na obtíž starších sestrám, a ze všeho vyšlo, že by bylo přece nejlépe zasnoubit se se Srdínkem.

Virginka odpovídala pak rozhorleně, že se jí zdá mrzké, zasnoubit se s někým jen k vůli zaopatření a kdyby ji stihlo neštěstí ztratit rodiče, že by zajisté nebyla na obtíž nikomu, že jí zbývá její hlas, její chuť k práci, a že by již na něco přišla, čím se uživit. Matka vyvracela jí to všemožně, aniž Virginka si dala říci.

Podobné rozmluvy jak s Mařinskou tak s matkou bývaly toho času na denním pořádku Virginčině a mátlali se v nich často v mladistvé nezkušenosti neuznávajíc hlasu svého srdce, propracovávala se v jiných chvílích tím určitěji k úsudku pravdivému. Následkem toho všeho vzbudila se v ní nová chuť učit se, cvičiti své schopnosti a uniknouti té nesamostatnosti ženské, jejížto jmenem jí bylo ukládáno co povinnost, svou bytost a budoucnost zaprodati. Nejen pro tento účel, ale sama sebou vznítla se v ní po nějaké přestávce snaha zdokonalovací, pud vědění a duševního povznesení, že podobal se téměř chorobě. Přepadl ji jakýsi až divoký hlad po knihách, neukojitelná žízeň po hudbě. Čítala celé noci a nedostačily-li jí knihy Libějické, došla si k Jarému prosit, aby jí Pavel z Prahy něco poslal, což bývalo co nejrychleji a nejochotněji vyřízeno. Zpívala po dlouhé hodiny u svého malého klapavého piana a bůh ví, kde se dopídila té klasické metody, jíž neobyčejný hlas svůj ovládala. Jindy zas utichla a s trpělivostí neskonanou i šťastnou rukou napodobovala své miláčky, květiny, zvláštním přirozeným vkusem na papíře.

Při tom vidouc se Srdínkem nezbytí činila zoufalé pokusy sobě ho oblíbit. Půjčovala mu některé knihy, jež zvláště v úctě měla, a přála si s ním o nich rozmlouvati. Pedantický to nápad, že ne? On knihy hned druhého dne přinesl, „to že není nic“, povídal. on že také mnoho čte, nade všecko ale o rytířích. Přinesl pak některé ty rytířské knihy, jež druhdy

Dona Quijota celého byly zajmuly, a schválil toto čtení Virgině. Podivno, kdyby to bývalo naopak, kdyby byla bývala Virgina mužem a Srdínko dívkou, nebyli by ti udatní, dobří rytíři tak mnoho se provinili v tomto poměru. Jsouť ~~muži~~ ~~li~~ ~~shovívavějšími~~ k nám v těchto věcech, než my k nim. Sudťe samy, moje šestnáctileté čtenářky, a zvláště ty, má dívenco, co se mi vkrádáš den co den do tohoto rukopisu, sledujíc mou pilnost, sudťe, prosím vás, jak vy byste se nasmály panu Srdínkovi.

Ubohé Virgince bylo však do smíchu jen tak, jako když mezi deštěm slunéčko prosvítne, po čemž tím více mračen obzor zakryje, stísní a k pláči zasmuší. Bylať tehdaž už příliš stísněna, neb Srdínko chtěl mermomocí vysloviti se a říci o její ruku. Opatrná Mařinská tušila však, že by posud nepochodil a lépe že bude, počká-li ještě, až bude Virgina zcela přesvědčena. Proto zdržovala jej Mařinská od toho a on zas neodvážil se na ten krok bez jejího schválení. Za to schválení rytířkých kněh byl od Virginky nějaký čas nemilosrdně pronásledován, on však to snášel hrdinsky a Virginku brzo unavilo škádlení. Zasmušila se, aniž čeho dále špetla.

Srdínko měl to za dobré znamení. Aby chybu s rytířskými knihami napravil, jal se trochu chvástávat. Tu vypravoval o své autoritě nad poddanými, měl-li v úřadě s nimi co činit, a o své neoblomnosti naproti nim. Běda, jak tu bylo Virgince, jež od dětství jen laskavosti a mírného jednání svědkem bývala.

*

Vyčítala mu tu tvrdost tak prudce, že mu nezbývalo leč prohlásit vše za žert a odvolat své vypravování. Časem přece pochopil, čím lze zalíbiti se Virgince a čeho se varovat, aby její nevoli nevzbudil. Byl tedy opatrnějším, stavěl se ušlechtilejším než byl a protahoval takto zas o něco pravé rozhodnutí.

Virgina, na oko tišší než na začátku, zdála se všem konečně Srdínkovi trochu, trošinku nakloněnou. Zatím pomýšlela na vzpouru. Nesvěřujíc se již nikomu chtěla říci v rozhodném okamžení neodvolatelné „nechei“, a to ji činilo klidnější, k němu zcela shovívavou, neb co jí bylo do něho?

Jaká to slast! Budoucnost byla zas její. Nečiníc žádných zvláštních nároků, nebudujíc žádných určitých plánů, myslila si Virginka přece tuto budoucnost co rozkošný skvost, který by byl býval na věky ztracen v ruce tohoto muže.

XXV.

Neobyčejný host navštívil zámek Libějický, Julinka, paní Duchoslavové společnosti. První ze zpráv, jež do zámku přinesla, byla, že Viktorin vstoupil na evropskou půdu. Zvěštovala ji sedíc u správců mezi okny na čestném místě pohovky, kam ji byla správcová s úklonami se své a s upýpáním s její strany umístila, kolem ní pak byla usazena v kruhu vítající ji správcovic rodina i s Mařinskou právě přítomnou

a také se Srdínkem. Virginka po svém zvyku k posluze hostí jsouc uchystána, stála opodál ostatních.

Jakmile Julinka osudnou zprávu pronesla, zalétly zraky celé rodiny se stejným ustrnutím a starostí k Virgince. www.libbook.com.cn Srdínko tak nečinili v tomto kruhu. Julinka naopak měla jen oči pro mladého toho muže, považujíc za povinnost zdvořilosti zasvětit jej, cizejšího, v záležitost, o které byla řeč, a podotknouti mu, kdo a co, jak dlouho a kde. Srdínko, jenž trochu těžko chápal, dával jí zcela zvrácené otázky, což ji však radostí nadechnulo, ona toho použila k malé soukromé, peněkud poučné s ním rozmluvě.

Mezi tím odběhla Virgina do kuchyně. Než mohla ujíti tázavým zrakům všech, které cítila co ostré hroty, musila poskytnouti jim divadla hlubokého uzardění. Všickni mínili věděti tím dost a zraky dřív na Virgině soustředěné setkávaly se mezi sebou. Podívalať se Mařinská na matku, správce na Holého a Emilka dívala se z jednoho na druhého, aniž bylo zrakové mluvy její v rodinné radě sobě mnoho povšimnuto, což ona však ani necítila a sotva pozorovala. O Mařinském musím podotknout, že nebyl přítomen. Pak sklopila Mařinská oči s pevným jakýmsi úmyslem, matka obrátila se malomyslně k Julince, jež horlivě posud do udiveného Srdínka mluvila. Správce jal se přecházet po jizbě zapomínaje patrně na přítomnost Julinčinu, a Holý s Emilkou napomínali svoje děti, jež je obklopovaly, aby hezky tiše se chovaly.

Virgina octla se v kuchyni před krbem, jehož plamen vysoko vyšlehával. Není nespolehlivějšího svědka

nad uzardění tváře, toho šlehajícího plamene snadno rozpěněné krve, a přece buduje se úsudek často na tomto znamení. Pouhé podezření vyvolává jej obyčejně snadněji, než vědomí vlastní viny. Sám kdo se uzarděl bývá pak upozorněn na sebe, nesnáze jeho rostou a snadno bývá nakloněn připsati si city, na něž jiní hádají a kterých přece při tom všem ani nechová.

Virgině ale bylo jako by ji ze sna probouzeli. Bylať si nyní vědoma, jak často a mnoho na vzdáleného, zbožňovaného učitele svého zpomínala. Tou vzdáleností zámořskou, jak rozdílem společenského postavení a nad to, co ona nejvíce uvážila, svým vynikajícím nad ni duchem byl jí, jak myslila, tak zcela odejmut, tak nepřístupným na věky, že myslila a snila o něm jako o těch hvězdách na nebi, s nimiž její mladost se družila. Zdálo se však, jakoby byla prorazila ta palba pohledů celé rodiny na ni namířených jednu, byť nej-
krajnější hráz té tvrze kolem jejího dívčího srdce zbudované. Jakási smělost a sebevědomí nikdy nepoznané ji povznesly. A byť i posud Viktorinovi ani myšlenkou se neblížila, byla potvrzena již na dobro ve svém rozhodnutí strany Srdínka.

Navrátila se do světnice u vědomí své nevin. Posloužila hostům skromně a vlídně a nereděla se již pod zraky svých milých. Úsadila se na posledním místě, odepřevši místa, které Srdínko vedle sebe jí nabízel. Naslouchala s úsměvem rozmluvě ostatních. Julinka vedla slovo. Musili znova vyslechnout celý ten román o Kamille a Viktorinovi a jak ona jej líčila,

zdálo se, jako by byla v něm ona hlavní osobou. Nebyloť nejasno, jakoby ona vlastně byla bývala neblahou ač zcela nevinnou příčinou nezdařeného toho sňatku. Přítomní všickni potlačovali více méně upřímný smích, jen Srdínko tonul takměř v podivení toho všeho, co Julinka neslýchaně obratně vypravovala. Ona pak vyrazila co největší tajemství, kterak nyní pán i paní Duchoslavová shodující se tenkrátě jinou, tož mladou, krásnou, bohatou nevěstu za lubem mají. K vůli této že byl Viktorin z Ameriky na kvap a určitě domů povolán, ač co do obchodních záležitostí jeho přítomnost v Americe výborně účinkovala a on nerad pryč domů se vracel.

Opět pohledy na Virginu, zas je cítila, už se však nerděla, ani nezbledla, ani dobré míry nepozbyla. Naklonila se na zad na své židli pohlížejíc oknem ven do tohoto kraje rub na rub seznatého, milovaného, v proměnách přírodních věčně zajímavého a drahého. Bylo jí, jako jí bývalo za dětství o svůj svátek, mile-li byla obdařena a na výsluní rodinné lásky postavena. Považovala se za obdařenu a byla zajisté obdařena nejlepším, čeho lze na světě dobýt, tož navrácenou pouhou, nezištnou radostí ze života. Této radosti není třeba záruky do budoucnosti, ani umělých plánů a žárlivých účelů. Ozve se v řadrech co ptačí zpěv, a sice tenkrátě, jsme-li sobě a přírodě věrní. Všecka mlha Srdínkovým vkročením do jejího žití roztažená byla nyní již rozplynuta a zase tlouklo to svobodné radostné srdéčko všemu krásnému na světě s hlubokou přízní vstříc. Ať

dělo se co dělo kolem ní, ať dosáhl Viktorin ruky třebas královniny, proto mohla se těšit přece, že vstoupila jeho noha na půdu její vlasti, a mohla čekat zdali někdy jej zas uvidí. Neuvidí-li již nikdy, a uvidí-on nevšimne-li si začky bývalé, myslím, že tehdáž jí velkou starost nepůsobilo, neboť dětinská jakási hrůza z jeho přísné zkoušky učební pomáhala jí ohražovati se proti rostoucímu citu, v nějž věřit posud nechtěla ni nemohla.

Julinka nemohla nepozorovat, v jaké vlastnosti Srdínko u správce hostů. Kde všude byla její fantasmie bloudila od doby, co jsme ji neviděli, nelze ani sledovat, neboť ona si nevedla denník o tom, sama to zapomínala a proto má naše povídka jen tyto zprávy, které jsme právě při samém skutku zachytily. Uhodla jsi, čtenářko, že již již Srdínko jí se zalíbil a bláhová, nikdy vyučená, ani poučená jaká byla, že již zas dělala nemožné a šílené plány, kterak vlákat tohoto mladíka do své pasti?

Přišlať do Libějic za příčinou zařizování nového příbytku pro Viktorina v Duchoslavovic starém rozsáhlém domě. Viktorin měl naléztí příbytek zřízený již tak, že zbývalo jen uvést v něj mladou ženu. Tu mělo být peřin, zásob plátna a jiných věcí hojnost, čehožto obezřetným řízením správcové v Libějicích pro potřebu panstva nastrádáno bylo. Julinka měla vybírat z toho, čeho by bylo potřebí, a do Prahy přivést. Správcová dala se hned téhož dne do práce, něco připravovala a druhé mohlo být zítra složeno, Julinka

tedy hned druhého dne mohla zas do Prahy se odebrati.

K večeru zdvihla se Mařinská, aby domů odjela v průvodu Srdínka. Julie loučila se s tímto s vřidností až přemáhající. Litovala, že zítra snad již odjede, že však by ji těšilo nevýslovně ještě jednou s ním se sejít. On slíbil, že přijde příštího dne. Když byli s Mařinskou po cestě, chtěla po dlouhém mlčení Mařinská promluvit; avšak po nějakém uvážení zadržela. Srdínko čekal, co poví. Konečně dí Mařinská: „Myslím, pane Srdínko, že přišel pravý okamžik, abyste o mou sestru řekl.“

„Ale Virginka, Virginka!“ namítal on.

„Nebojte se, budu vám nápomocna.“

„Mrzelo by mně ale, kdyby byla přinucena,“ řekl Srdínko mrzutě, „myslím, že nejsem taková nestvůra, ani tak zlá partie, aby přede mnou děvčata utíkala.“

Mařinská zalekla se tohoto přízvuku. Tak zpurně nikdy posud Srdínko se neozval, vždy býval učiněnou pokorou a prosíval sepnutýma rukama, aby mu Mařinská k Virgince dopomohla.

„Tím hůře,“ pomyslíla si Mařinská, „je patrné, jak nutno je Virginu vázat, aby v neštěstí k vůli Viktorinu nezabředla. Však vím, co zmůže láska nešťastná, a pochybuju, že opanuje Virginia slabost své povahy. Musím jednat za ni.“

Nahlas dala se do smíchu: „Bláhový,“ řekla, „jen jednejte jako muž, pak uvidíte, že všecken ten

odpor jen na oko se děje. Však jsem to dělala Mařinskému ještě hůř.“

Srdínko dal si říci a umínil si tedy, že bude jednat jako muž. To tím spíše, an jaksí se cítil víc než kdy jindy. Lichocení Juliino nebylo u něho marné. Myslil si něco na sebe a vzdoroval Virgině, že jej pořád neuznává za to, čím je. Byl zcela nezkušeným znalcem ženské krásy a koketerie. Považoval Julinku za mladší nejméně o deset let než skutečně byla, dada se klamati pudrem mezi zvadlou pleť naprášeným, jemným karmínem na tváře vdechnutým, nastrojenou hlavou a postavičkou vyšnořenou. Zdála se mu krom toho mnohem vzdělanější prostoduché Virgině a měl za to, že může dosti sobě zakládat na úspěch svůj u této elegantní městské dámy.

Julinka zas ani nepamatovala, že by byl kdy mladý muž tak ochotně a upřímně jejího lichocení přijímal jako Srdínko a byla celá bez sebe. Umínila si, že protáhne svou záležitost jak dlouho bude moci, jen aby jej zase spatřila. Velmi ochotně bolela ji tedy druhého dne hlava, cítila se cestou včerejší tak unavenou, že nebylo pomyslení, aby něco se správcovou rovnala neb chystala. Chodila po zámku koketně zahalena do červeného šálu a vyptávala se bez ostýchání a opatrnosti každého, koho jen potkala, na Srdínka. Chtěla vědět, přijde-li opravdu dnes jak včera slíbil, a dovědévši se, že přijíždívá obyčejně s Mařinskou, vyzvala Virginku, aby s ní šla Srdínkovi a sestře její naproti; jí Julince že prý je procházky pro zdraví za-

potřebí. K vůli zdvořilosti musila Virgina učiniti jí po vůli. Brzo spatřily Mařinskou se Srdínkem a sice pěšky přicházející. Mařinská byla nechala, nemohouc koní k jízdě dostati, raději své dítě doma, což nikdy jindy nečinívala, jen aby byla přítomna a činna při vývoji rodinného dramatu.

Julinka tleskala radostí rukama, spatřivši oba hosty a zapomněla docela, že si hraje na nemocnou. Mařinská zdvořilejší k Julince než kdy jindy, chtěla jíti s ní, aby se mohli sdružit Srdínko a Virgina, to byla však věc nemožná. Julince dařilo se jakživo příliš málo způsobem tak šťastným. To to, aby upustila v nejmenším od své výhody. Pod zámínkou nesmírného unavení chytila si milého Srdínka pod pažďí a nebyla by se ho spustila ani za spásu své duše a všech hříchů odpuštění. Srdínkovi velmi se to líbilo, šel s Julií napřed a sestry mohly sledovati.

„Dnes neb zítra řekne Srdínko o tebe,“ pravila Mařinská meškajíc se trochu pozadu za prvními, „rodiče řeknou ano, doufám, že neřekneš naopak.“

„Milá Lino,“ odpověděla Virgina se srdcem stisněným, „nebudu nikdy Srdínkovou, leda byste mne strašně nutili, a to nevím a nestojím za sebe, co by pak se stalo.“

„Myslíš to opravdu?“

Virgina plakala místo odpovědi. Mařinská byla hrozná, když řekla:

„Snad si nemyslíš dokonce na mladého Ducho-slava?“

„Což musí děvče mermomocí na někoho myslit, nemůže být spokojeno jak je?“

„To ty nejsi. Neustále chceš něco ze sebe udělati, co by rodině nečest a pomluvu způsobilo.“

„Nevím, jaká to je nečest, chce-li člověk účinkovat a učit se. Opovrhovat sluší pomluvami, které vytýkají člověku pracovitost a příčinnivost.“

„Člověku — — člověku toho nevytýkají, ale ženština může osvědčiti se pracovitostí a příčinnivostí jen v kruhu domácím. Ta, která si ho neváží, jím opovrhuje, naskytá-li se jí příležitost jej utvořit, ta má špatné úmysly. Jen si doufej ve svého Viktorina, uvidíš jak tě to zklame. On je člověk, jemužto ženská není ničím; všimla jsem si dobře jeho řečí, znám ho výborně. Dělal, vyučuje tě, s tebou pokusy, jak dalece se dá cvičit ženský duch, a víš snad ještě, kterak s tebou se zlobíval, žes ku předu nikterak nemohla. Jenom tomu konečně věř, že ženský duch není toho vzdělání schopen co mužský, že jsme opravdu jen souzeny a odkázány k ohništi.“

Virgina utřela si slze: „Nenapadá mi rovnat se kterémukoli jinému duchu, tím méně mužskému,“ řekla, „ale uvádím ti na mysl Křepinskou, kterou známe, a četla jsem o mnohých vynikajících ženštinách, jsoutě i dějepisem známy.“

„Nezapomeň na starou Rozu, jejížto pohřeb jsi oslavila co věrná přivrženkyně její snahy!“ zvolala s vášnivým úsměškem Lina, jížto nemálo se líbilo, kterak tehdáž ji Holý do řady ženštin zpurných sta-

vě, při čemž doznávala sebevědomá radost jejího vítězství nad sebou, když málem by byla vyzývala čarodějnou pomoc té ženy.

Virginka sklopila hlavu řkouc: „Šla jsem z pouhého soucitu s sebou pohřbit starou Rozu, kterou jsem ani blíže neznala, a nevím sama, zdali kdy v nejmenším co dokážu. Nechci vás věru nikoho zarmoutit vystoupením z rodiny proti vaší vůli, nenutte mne tedy na vzájem, abych proti své vůli způsobem jak vy chcete to učinila. Ponechte to času. Mohu říci se vši pravdivostí, že mi zdaleka nenapadá na Viktorina jinak zpomenout než na přítele svého dětství, a bolí mne tento útok mezi všemi nejvíce.“

„Věřím ti, doufám že nelžeš,“ dí Mařinská po přestávce, „věř ty mi také, že to tak nezůstane. Viktorin navštíví zajisté Libějice, ty ho uvidíš, nyní jsi velká dívka, dost hezká; dejme tomu, obnovíte-li starý poměr, pak je možná, že ho budeš opravdu milovat. Varuju tě, neboť nepřeju ti toho neštěstí. Považ si postavení otcovo, jeho stáří a k tomu zpupnou rodinu Duchoslavovic. Jakmile by něco podobného tušili, sesadí otce bez rozmýšlení. Kam má jíti ubohý stařec dožebrať se kouska chleba na stará leta? Tvoji vinou přijde o poklid svého stáří!“

Mezi touto řečí přišli k zahradní mříži, kde pokládali Srdínko s Julií za slušno na obě sestry počkati. Jak jinak bezstarostně a vesele byli se tito po téže cestě bavili! Srdínko zahlédl bystře Virginin ubledlý, uplakaný obličej: „Ona je žárliva,“ zaplesal a soucitem

k Virgince jat zkoušel, kterak by se sprostil ruky své průvodkyně, jež se ho co klíště držela.

„Jen jděte, prosím, napřed,“ velela jim Mařinská, „Virginka musí tady se posadit, přišlo jí trochu zle.“

Dle uhřáté, rozčilené tváře Mařinské a velitelského přízvuku jejího soudil Srdínko, že i ona jako Virgina naň se hněvá pro jeho provádění Julie. Chtěl to napravit, Virgině přijít na pomoc, avšak Mařinská rozhodně všecko zapověděla, Julie jej držela jako dobytý prapor táhnouc jej za sebou, i musel jíti.

Mařinská berouc sestru za ruku zavedla ji k lavičce zahradní, kde ji usadila.

Virgina byla tak pohnuta, že se nezdálo Lině zapotřebí ještě více dodati.

„Děkuju ti, Lino,“ řekla Virgina, „budu míti se na pozoru, buď přesvědčena, že mou vinou nic podobného se nestane. Však Viktorin beztoho se ožení, jak pravila Julie.“

„To všecko není zárukou, tvoje předsevzetí je nedostačitelné; chceš-li moudře, opatrně a co dobrá dcera jednati, zasnoubíš se se Srdínkem.“

„Můžeš-li Lino, zabraň tomu, by o mne neříkal, slibuju ti všecko, jen ne že budu jeho.“

„Tak jsi ztracena a vším neštěstím vinna, které na nás se sesype!“ zvolala Lina vstávajíc vášnivě a věříc pověrečně svému proroctví.

Virginou to zachvělo a mráz ji přešel celým tělem. „Přisahám ti,“ zvolala rovněž vášnivě, „že půjdu

do kláštera, jak bych cítila, že mohu býti příčinou neštěstí mých rodičů.“

V takovém okamžení poznala Lina v ní svou krev. Utišila se, jakmile viděla rozčilení její. Vzala její ruku ve svou a netroufala si více o Srdínkovi začít. Šly spolu do domu.

„Milá Virgino, jen se nepřenáhli,“ prosila ji pak znova úpěnlivě, než překročily práh, „rozmysli se, než zamítneš štěstí!“

„Štěstí?“ tázala se Virgina, hledíc jí přísně v tvář, aniž sama věděla jak hluboko se ptá.

Mařinské jak by padl kámen na srdce při té jednoduché otázce. Vešly. V jizbě samý smích a veselost. Srdínko bavil se s Julií rozkošně. Mařinská žádala od tatínka koně, by mohla brzo zase nazpět k dítěti . . . a k muži.

Srdínko ji nedoprovodil, že půjde později pěšky sám. Ona odjela. Po cestě slyšela větrem podzimním zazvučet: „Štěstí?“ Zpomněla si na Mařinského, zda jej najde doma. On býval často vzdálen, dbal o ni méně a méně. A jí se zdálo, že jest jí nedůstojno, ukázat mu teuhu po něm. Pochybovala, zda ji ještě miluje a poznávala s trpkostí, jak tuto lásku podečňovala pohrdávajíc jí a budujíc přec na ni celé žití svoje.

Ano . . . štěstí

XXVI.

Déle než čtyry dny nebylo lze Julince svůj pobyt v Libějicích protáhnout, neboť co den přicházel posel .

z Prahy od paní Duchoslavové tázat se, zdali Julinka, panina pravá ruka, již se vystonala. Muselo to být, Julinka musila rozloučiti se. Ach, s jakým těžkým srdcem to učinila. Pan Srdínko byl den co den do Libějic zavítal bezpochyby jen k vůli ní, aspoň jí dosvědčovala sama Virgina, že jindy mnohem řídčeji dochází. Julinka rděla a upýpala se k tomu, ale ačkoli se domnívala, že tím působí Virgině žárlivou bolest, nečinila si pražádných výčitek proto. Vypτάvala se dosti vtíravě paní správcové a Virginu na tento poměr a dověděvši se, že posud nic není rozhodnutého, řídila svoje naděje dle toho. Konečně mohla pěstovati určité záměry. Srdínko nestál tak vysoko nad ní, aby bylo polozázrakem, kdyby jí ruky své podal. Rozdílu stáří dávno již nedbávala. Jak dojemně loučila se s ním, bylať jej objednala k hodině svého odjezdu z Libějic. V milém uzardění nabízela mu malinký dárek, tobolku, s vyšíváním, velmi pestrým psem, symbolem věrnosti, po jedné straně, po druhé s věncem z pomněnek.

Bůh ví, kterak měla tak hned svůj dárek pohotově, Virgina mínila čtveračivě, že jej as -mívá vždy pro každou podobnou příležitost při sobě. Vůbec byla Julinčina přítomnost v zámku úlevou pro Virginu, ana byla méně doháněna k nenáviděnému sňatku se Srdínkem. Tento pozoruje častější nyní výbuchy Virginina čtveračení a škádlení ho s Julinkou měl to všecko za žárlivost, snášel to se samolibým úsměvem. Přijmul i tobolku trochu nadutě, aniž mu napadlo, že sluší obdařiti dárkyni na vzájem, až jej k tomu sama Vir-

gina pobídla. Episodní náš hrdina nemíval však podobné zásoby vhodných dárků při sobě jako rozšafná Julinka, a nevěda si pomoci rděl se v hrozných nesnázích. Umínil si tenkrát, že bude nosívat vždycky, dokud nadobro zadán nebude, asi dva prsténky na prstech, které by se hodily pro příležitost, jeden skvostnější, druhý jen tak, pro ledakoho. I dovoluju si hned nyní dosvědčiti, že velmi svědomitě tomuto úmyslu dostál a že mu tento zvyk často velmi vhod přicházel.

Když si tak umínil, byl patrně trochu lhostejnějším k Virgině, a byť i nestál dokonce o Julinku, přece začínalo libiti se mu býti nezadaným mužem, předmětem vroucích přání mnohé dívky jiné, jeho zásluh a předností uznalejší než Virginia. Při tom všem nebyl posud svých nesnází prost.

Julinka, Virginia a on byli v zahradní besídce. Posud držel Julinčin dar rozpačitě a přece uspokojeně v ruce, prohlížeje si psa, o němž mu nebylo posud jasno, ku kterému druhu přece náleží. Virginka smějíc se opakovala:

„Rychle, rychle, pane Srdínko, za hodinu odjede slečna, hned bude se zapřahat, vytaste se nějakou památkou.“

On pomysllil na těžký prsten pečetní, který nosil, to byl příliš skvostný dar; na hodinky, ty byly po dědovi; na svou tobolku, ta byla neúhledná. Již potil se a nic jiného mu nenapadlo.

Julinka pomohla mu z nesnází. „Pošlete mi něco do Prahy, nejraději svou podobiznu,“ něžně pronesla.

„Zatím dovoluju vám vlastnoručně kytičku v mé zahrádce natrhati,“ dodala Virginia.

On poslechl a trhaje astra bílá, modravá a růžová, pohlížel za každou utrženou květinou trochu přihlouple na Virginu.

S tou kyticí, na důkaz, že celá rozkošná ta událost nebyla snem, odjela Julinka. Srdínko zůstal tam, odkud co z ráje ona svou povinností štvána byla. Zůstaltě u Virgině. Oh! Proto bylo Virgině tak snadno žertovati, proto jevila tak málo žárlivosti a pražádné k ní nelibosti, poněvadž si byla jista, že Srdínka snadno na svou stranu dostane, jen co bude Julinka ta tam, tak soudila Julinka s probouzející se žárlivostí. Nekonečné blaho, blouznivé naděje střídaly se jí po cestě s mukami horší žárlivosti, než jaké dle domnění jejího a Srdínkova Virginia cítit měla.

Přišedši domů do Prahy byla roztržitá, zamyšlená a vzdychajíc přiznávala se své paní zpola, že srdce její tenkrátě snad na věky jest raněno. Takovémuto vyznávání bývala paní Duchoslavová příliš zvyklá, aby si ho všimla. Někdy věřila Julince, jindy smávala se jí sama pro sebe; nyní však pobízela ji, aby svým citům příliš se neoddávala, dokud by nebyly přípravy k zřízení Viktorinova nového příbytku hotovy.

Vzdychajíc zas a zas měla se Julinka k práci. Někdy pravila: „Ach, kdy bude mně chystati si svaatebního útulku!“

Čekala ode dne ke dni na Srdínkův dar, avšak nadarmo, neboť bedlivá Mařinská byla se dopídila

tohoto nevhodného slibu jeho a byla mu přísně domluvila. Řekla Srdínkovi, aby se vyslovil, dobře-li smýšlí s Virginou čili nic, a jestliže má snad jiné úmysly s Julií, že mu nikdo ničeho v cestu nepoloží, pak ale ať nikdy více ke správcovům nev kročí. Srdínko jsa zaleknut, přísahal, že žádnou ženštinu krom Virginu nemiluje, a nechal ubohou Julinku na slíbený dar čekati.

Julie nikdy až doposud nebyla pocítila takového nepokoje, neboť týdny plynuly jeden za druhým, a kde nic, tu nic. Nevěděla již, odkud by vyloudila nějakou záminku do Libějic zajeti, neboť cokoliv své paní předstírala k tomuto cíli, nezdálo se této potřebným. Bylo v domě mnoho řízení, neboť Viktorin cestovav bez zadržení, překvapil své rodiče neočekávaně brzkým příjezdem. Tu nebylo možno propustit Julinku ani na den, tím méně ana paní Duchoslavová se obávala se vším právem bezpochyby, že by si tam zůstala Julinka jak dlouho možná jako prvé.

Pan Duchoslav i jeho žena byly tenkrát spolu za dobře jako nikdy jindy. Viktorin znamenal to s potěšením, ale nevěděl ovšem, že toho je příčinou společný jejich plán a dobře myšlené spiknutí proti svobodě jeho srdce.

Julinka věděla o tom, jak známo již, a byla dříve horlivým spiklencem třetím v té záležitosti. Nemajíc tenkrát jiných vyhlídek a plánů považovala za nejbližší výhodu pracovati k oslavení a obohacení toho domu, v němž byla uhnížděna a kde se jí dobře vedlo.

*

Nyní dopadalo vše jinak. Co bylo jí do jejího panstva, do Viktorinovy nevěsty. Srdínko, jediný Srdínko opanoval ji celou a dřívější malé pikle její byly nevinnou hrou naproti rostoucí vášni nynější. Porovnávajíc ruměného, k nívochotného, snadno ovládaného Srdínka s tichým Viktorinem, který nad svoje leta vážně vypadal, nezískav v Americe co do zevnější krásy ani dost málo v očích Juliiných, musila nahlas smáti se, jak mohla druhdy do tohoto zamilována býti.

Viktorin byl nyní tak nepřístupným, že neobdržela od něho po několikadenním pobytu jeho v Praze ani slůvka jiného, krom nejnutnějšího stýkání se. Zas byly společnosti, obědy, večeře a všelijaké slavnosti, ale rodiče to stálo velkého umění sblížit jej konečně s tou, kterou mu určovali. Byla šlechtickou, ačkoli ze šlechty nižší, dívka hezká, příjemná, s jméním jakýmsi, obléhána od mnohých nápadníků, aniž posud k některému se rozhodla. Svému strýci, poručníku, byla přislíbila, že počká si na zvláštní div světa, který on prý jí předvede. Eulalie byla zvědava, tolik byl chtěl docílit strýc, jenž se byl s Duchoslavem starším o věci té umluvil. Aniž jí ho kdo předvedl, poznala hned Viktorina co slíbený div světa. Zdálo se, že ji v skutku více zajímá než ostatní pánové.

Viktorin prohlédl také brzo celý plán. Usmál se pohrdlivě vyhýbaje se obratně osidlům. Pořád stavěly se mu ženy do cesty, nenáviděl jich skoro, tím více, an poznal nyní, proč jej otec domů povolal. Cestováním po širém území volné Ameriky, seznáváním no-

vých poměrů a kmenů, prvotních potřeb vzdělanosti a účinků volnosti; snášením dobrodružných nesnází cestovních byl v této zemi jeho pud vědecký skoro ukonejšěn. Bez společenských závazků neubíraly mu obchodní zájmy všechn čas a on jej obracel ku pokrokům svým duševním, k činnosti zpytatelské. Bráně se dlouho v mnohých listech návratu do Evropy, byl k němu donucen otcovou neodvolatelnou vůlí. Přišel nazpět jedním ohledem poněkud co divoch. Nemohl poznati již té staré Evropy. Vše bylo zde tak malé, úzké, pitvorné, že mu bylo, jako by přicházel domů z výletu po vlasti velikánů. Jak měla jej zajímat Eulalie uprostřed toho stolování, lichého povídání a měkkého pohodlí? Ne že by podobně i za mořem lidé se nebavívali, ale Viktorin mezi ně tam nevstročil. Mohl tam býti podivínem a samotářem jak sám chtěl, nikomu to nebylo nápadné a nikdo nenutil a nepřemlouval jej k čemusi jinému. Vyřídil-li své obchodní záležitosti, nestaral se dále o nikoho, což v celé Evropě by mu nebylo prošlo, tak že by se byl prohřešil proti obchodním zájmům svým, kdyby nebyl svolil stolovati a baviti se po dlouhé hodiny s obchodními přátely. Netrpělivě snášel nyní znova to jármo, pod nímž od dětství úpěl. Stal se neshovívavým.

S lítostí poznal Pavel, kterak jest věci české opět odeizen tím vášnivým proudem volnosti, který mu žilami probíhal.

„Nedosti na tom, co nás ve sterých způsobech tíží a hněte, ještě jármo národnosti má poutat naše

činy a náš pokrok?“ zvolal jednou v rozmluvě s dáv-
ným přítelem.

Byl však přístupným námitkám Pavlovým a uznal
konečně, že jest národní to obnovování cestou k vy-
manění se z jařma všeobecného. Uznal jedno uznal
i druhé, že stal se ve své neodvislosti v cizině sobcem.
Zase sledoval pokroky národní, však běda, špatně ob-
stály před jeho kritikou. Zas bylo mu vše těsné, ma-
licherné, slabounké. Teprv když nevyhnul se zkoušce,
zdali by byl on na příklad dále věci prorazil, umlknul
a vměstnáváje se takto v domácí poměry podobal se
oří okřídlenému, jehož bystrá kopyta a bujná křídla
jsou svázány, aby jimi nepoplenil úzké záhonky pěstov-
vané zahrádky. Přece smířil ho s domovem jediný jen
Pavel, jediná jen myšlenka jeho národa.

Zamýšleje po prvním odkrytí úmyslu svých ro-
dičů, že tajně třeba do Ameriky nazpět uprehne, vpra-
vil se časem za cenu tu jedinou ve svůj domov. Jen
co domov český jej zas upoutal, ač bolestně se obá-
val, že nikdy již volným nebude ani národ jeho ani on
sám. Setkal-li se s Eulalií, ohražoval se ve svém mlčení,
z něhož se rozproudil jen s Pavlem svým.

„Učiněný, hotový kupec!“ plesal starý Duchoslav,
pozoruje jeho způsob, „mohu říci, že jsem jeho vy-
chování dokonal. Právě nyní je čas, abych jej oženil
a doma upoutal, kdežto bylo dříve užitečno, aby ve
světě se ohlížel.“

I Eulalii líbil se tajemně mlčenlivý způsob jeho :
i ona, tuším, soudila. že by bylo na čase, aby si družku

zvolil, a sice právě ji. Neznala jej pranic, vždyť vyměnil s ní jenom fráse, tím jí byl vzácnějším v mělké důslednosti všedních srdcí ženských. Také srdce přeje si přede vším, aby byl život právě takový co mělký, pohodlný román, jímžto čtenářka proklouzne bez napanutí pozornosti a myšlenek. V tom životě mají být panáčkové na oko zamračení sice, třebaš i zločinci: však uvnitř ať se skrývá samý sladounký med. Jakmile mají ale tyto čtenářky nahlédnouti pravdivě do myslí něčí, zhrozí se. Tak nemyslí si svého hrdinu. Proto jsou jim milenci nepohodlnými hříčkami, nic však nepohodlnějšího nad muže, manžela, jenž počíná žít opravdově na očích udivené přástevnice sladounkých románů.

Z ničeho nic ohlásil Viktorin, že pojede do Libějic. Rodiče ustrnuli, báli se o Eulalii. Viktorin ať jínému neurostl, urostl přece nejmalichernější dohlídce. Řekl-li, že pojede, nedal si více jinak rozkázat. Rodičům zdála se Virgina Viktorinovi nebezpečnou.

„Což abychom ji chytrým způsobem vzdálili?“ tázala se paní Duchoslavová své důvěrnice.

„Což neráčíte vědět, že je Virgina nevěstou s jakýmsi panem Srdínkem?“ ptata se Julie.

„Jakže?“ dí paní Duchoslavová, „tuším, že vy blóuzníte sama o témže panu Srdínkovi? vám že se kořil?“

Tu Julinka tvrdila, že ne, že ne, že je to známost s Virginou, tato že je do něho zamilována jako nikdo na světě, co nevidět že bude svatba.

„Proč lhala by Julinka?“ namítala paní Duchoslavová svému manželvi, když tomuto sdílela Juliněinu zprávu.

„To je pravda,“ zamyslel se otec Viktorinův a nenahlížel, proč by tenkrát lhala, vždyť se zasazovala horlivě o Viktorinův sňatek s Eulalií, a že blouznila o Srdínkovi, třebaš byl ženichem jiné, bylo u ní věci obyčejnou, že netřeba bylo nad tím se zastavit. Nač tedy činiti povyk a upozorňovat Virginu neb Viktorina na něco, co oběma nenapadalo?

Julince zdařilo se zase jednou něco, když Viktorin bez překážek do Libějic odjel, Virginia odstraněna nebyla a oba se spatřili.

XXVII.

Spatřili se. Virginia seděla před zadními vrátky zámku, kudy z kuchyně a čeledníku se vycházelo, na nízké stoličce a krájela jablka na křížaly.

Byl to mezi podzimními dny jeden z řídkých slunečných, snad poslední. Ona se s ním loučila a vzdorujíc posud chladnu libovala si venku. Byla do své práce zabrána, prostě oděna se šátkem na hlavě, učiněná Popelka.

Obcházel zámek Viktorin. Přijeda jako obyčejně bez opovězení, nechal koně dole oráčovi, jehož potkal.

„Což bývá nyní hlavní vchod do zámku vždycky zavřen?“ tázal se Virginky maje ji za služku.

„Zimního času obyčejně,“ odvece ona chvějícím se hlasem, vstávajíc.

„Virginko, to ty jsi!“ zvolal Viktorin poznávaje ji a tykaje jí jako za dětství.

Bylo jí, jako by v tom výčitku slyšela. Připadala si dnes tak bídná.

„Ano, ano jsem to, kterou jsi k nejvznešenějšímu vedl a jež na polou cestě se zastavivši až za dětství se vrátila,“ tak chtěla mu říci; ale mlčela a jedna drobná slzinka to řekla za ni.

A on zas myslil: „O ubohá, kdo zodpovídá, co na tobě proviněno, jako na mně?“

Vzal ji za ruku řka: „Neznáte mne, Virginko?“
Podívala se naň Spatřili se.

„Pane Duchoslave, vítám vás!“ Virginka ukázala ke vrátkům, majíc jej ke vstoupení.

On zůstal, kde byl: „Co jste tu dělala?“

„Něco pro domácnost.“

„Co děláváte ještě? Co dělala jste po ty dva roky?“

„Někdy jsem trochu přemýšlela, aniž jsem přišla k jakým koncům a nic více,“ zpovídala se smutně, „máte příčinu být se mnou nespokojen, neb nevím, čím bych se mohla honosit.“

Přešel si dlaní tvář a ona nevěděla, zdali se hněvá mnoho či málo. Sklopila oči a neviděla, že nehněvá se pranic. Když ale řekl: „Ubohá Virginko!“ tu to viděla a radostí se zarděla.

Nic nemluvili a ona netroufala si podruhé ke vstoupení ho pobídnout. Nebylo to rozpačité mlčení, oba naslouchali bůh ví čemu, co nikdo jiný neslyšel, co vycházelo kdo ví odkud, snad od jednoho ke druhému.

Vzít ji za ruku, vést ji do zámku a říci: „Zde zůstaneme spolu navždy již!“ bylo mu, jak by to učinit a říci měl. Byl ale drsný ještě na oko a ženštínám málo zvyklý.

Virginka byla v mravech vycvičenější než on a řekla konečně k vůli zdvořilosti: „Nenadáli jsme se tak milého hosta. Rodiče budou se těšiti.“

Jak by jej to ze sna probudilo, trhl sebou a vstoupil konečně. Přišli mu ze zámku vstříc, vítající jej, Virginka zmizela. Hledal ji okem, jevil nepokoj, tázal se na ni. Žádná odpověď. On netrpěliv opustil správcovic jizbu, zamkna se do svých pokojů.

„Toť ona, toť ona! O předrahá!“ zvolal obcházeje, sedaje, vstávaje zas, chytaje se za hlavu. Cosi se rozluštilo v jeho srdci a božská úleva zvlažila je práhnoucí. Zamhouřiv oči viděl ji před sebou prostinkou a pravdivou; krásnou, té krásy nedbající. Vyskočiv šel ji hledat z pokoje do pokoje, z jizby do kuchyně, ze zahrady na cestu. Na cestě viděl její štíhlou postavu od zámku odcházet cestou k rybníkům. Byť sebe rychleji kráčela, on ji musil dohonit a dohonil ji u rybníků.

Když popohledla, kdo to za ní, spatřila jeho. „Ach, můj bože, jak pravdivě prorokovala Lina!“

Odpověděla mu na jeho otázku, že jde do Vlnotína k sestře své, tam že zůstane několik dní, sestra

prý že nemocna. Zarděla se pro svou lež. On věděl, že lže. Nedovtípil se proč a proto cítil se vedle ní zas co cizinec.

„Smím vás doprovodit až tam? Nemám zde dnes ještě co dělat, chodím rád a vy odcházíte tak sama.“

„Nebojím se o samotě,“ ona na to polohlasem.

„To znamená, že mohu svého průvodu zanechat?“

Zavrtěla zoufale hlavou. O, jak si počínat? Vždyť není možno zastaviti tlukotu srdce, což teprv lásky hlasu.

Podíval se na ni, už zas nebyl cizincem vedle ní. Mínil jí rozumět, ač všecko nechápal. Neptal se dále a šel vedle ní. Tak to bylo dobře.

„Zůstanete-li dlouho ve Vlnotíně, tím spíše musím použít té chvílky, abych se svou bývalou žáčkou pohovořil,“ řekl.

Ona vděčně se usmála. Byť ve všem povolovala nutnosti, z tváře a očí svých nemínila lháře učinit.

„I já toho použiji hned se vás ptám na vaše cesty, jak jste co shledal, kudy putoval jste, jací jsou tam lidé, pravda-li čeho se dočítáme, jaká jest krajina, a což to velké nesmírné moře?“ tak rozvázala na-jednou.

„A na to vše mám vám odpověděti za tu chvílčinu, při čemž kráčíte tak nesvědomitě rychle, jen abyste se mne brzo zbavila?“

„Odpověď je vaší starostí, na mně jsou otázky, neb prvé již jste slyšel celou kratičkou smutnou zpo-

věď mou. A musím říci, že to jest jen začátek otázek, že je budu sypati, jen co si ty první odbudete.“

Byla překrásná, když tak se rozveselila, zahřávši se klobouk si odvázála a volně i prostě vedle něho kráčela.

„Virginko, nemohu pochopit, že jste již odrostlá, vidím vás pořád ještě co malou býstrou holčinku duchem překypující.“

„Byly to krásné časy, nepřijdou více; ale nikoliv, jsou tady, jen že na chvílku. Však bůh zaplať za ni. Oh, povídejte mi o cestách, toť bude mi, jako naslouchávala-li jsem vám jindy.“

Již nešla tak nesvědomitě rychle, a přece, přece . . . ó kdož by se směl zastaviti na dobro! To nejde a tamhle již je vidět Vlnotín.

Viktorin byl zahloubán do vypravování.

„Mám jej poslat nazpět?“ myslí si Virgina. „Neučiním-li toho, půjde se mnou celým Vlnotínem.“ Byla v tom přesvědčení blažena. Zastavila se u holé jabloně, jež přese škarpu u cesty větve své k nim nastrkovala jako žehnající kmet. Ale Viktorin vypravoval, nejsa dlouho ještě u konce.

„Děkuju vám a s bohem,“ dí udatně Virgina nastavující mu ruku.

Podíval se jí do duše: „Nesmím vás až k sestře dovésti?“

„Ji by to zajisté těšilo, jen že . . . jste unaven.“

„Virgino!“ napomenul ji, tak že dále v tom cizém způsobě nemohla.

„Půjdu tam sama,“ řekla tedy jemně a s hlavou sklopenou.

„Jděte, mé dítě!“ pustil jí ruku, ona odešla.

Čistý sóuzvuk nesl se do všehomíra. Ona rychle ku sestře, on zdlouha k Libějicům.

„Vidiš, vidiš, jak to bolí,“ myslila si Lina, vídouc plakat Virginu, jež jí pověděla, proč k ní přichází. Byla k ní však soucitná a dobrá a bylo Virgině dobrodiním, že se mohla vyplakat u sestry.

A on šel k Libějicům. Její spanilý zjev tanul mu na mysli, ne že byl spanilý, ale že to byla ona, ona, to drahé, upřímné, ubohé dítě. Vzal rozum na potaz a ten mu řekl: „Toť ona, toť ona, která ti může žití osladit!“ Což otec, matka, Eulalie? Virgina stojí za zápas s nimi. Pak ale cítil poprvé trpce odvislost svoji od otce, neb tento nebyl jen otcem, byl pánem jeho. Jeho vůlí potácel se po celém světě, jeho vůlí musel odtrhnouti se, kde byl spokojenost našel. Ta vůle odepře mu zajisté Virginy.

„Věc jest jednoduchá,“ soudil v myšlénkách dále, „tenkrátě opru se všemu, půjdu do služby nebo budu dávat hodiny, aspoň nebude pak pochyby, že jsem obdržel Virginy z lásky. Z lásky? S jakou jistotou na ni počítám? Což mylím-li se?“

Spatřil Libějický zámek pošmurný v pošmurné krajině, ale jak do ní se zahleděl, tak mu připomínala drahou tu dívku, tak živě mu ji předvedla, a všecko zdálo se svědčiti mu, kterak pro něj rostla až rozkvetla, že nemohl pochybovati, ač pochybovati chtěl. V ne-

přítomnosti Virginie zabral se jako druhdy do své pečlivosti o vše, co Libějic se týkalo. Obešel vesnice a polnosti, seznámil se znova s lidmi a s jich potřebami. Kudy chodil a cokoliv robil, všude a vždycky pomýšlel, jak by to a jiné se mu dařilo s Virginou po boku, jak by konečně po tolikaletém bloudění radostně stanul při té duši spřízněné. Vroucí a důmyslná co přítel, na věky oddaná a s osudem jeho spojená, jak jen žena může být, byla by záštitou před ním samým, zárukou štěstí posud netušeného. Čím méně blouzníval o lásce, čím více o ní pochybovával, tím rázněji byl od ní překvapen.

Třetí den, co byla Virginia odešla, usnešením celé rodiny s jejím smutným svolením, sešel ze svých pokojů volaje s bohem do jizby správcevic:

„Jdu navštívit paní Mařinskou a Virginku,“ pravil mimochodem.

„Pojďte dále, pane Viktorine,“ pobízeli ho správcevic, „nepospíchejte tam, dejte si nalít koflík kávy.“

Správce jej vtáhl násilně, s rozčilením málo tajemným do jizby. Viktorin bránil se se smíchem domnělé zdvořilosti. Byl by se ubránil, když ale viděl jakousi úzkost v chování těchto manželů, povolil s rmutným tušením. Dal na oko si sloužit kávou a ptal se, je-li Mařinská snad nebezpečně nemocna?

„Bohudíky, je a byla zcela zdráva,“ odvece správce s důrazem.

Viktorin mlčel, cítil zde jakýs úmysl, neb do té chvíle mluvilo se o jakés její chorobě, k vůli níž Virginka k ní se odstěhovala.

„Je-li kdo churav, toť spíše Virginka,“ smál se správce násilně, „aspoň říkává se, že jest láska . . . hm . . . hm . . . chorobou.“

Viktorin mlčel.

„Proč bych to, stará, na ni nevyzradil bývalému laskavému učiteli?“ pokračoval správce v nucené, u něho neobyčejné a děsně nepřírozené hovornosti.

Správcová bledla a rděla se a její srdce mateřské prodělalo jmenem Virgininy sterá muka; viděla, jak Viktorin bledne, jak bolestně se mu svírají rty, viděla, jak její dítě miluje, a milovala jeho a byla by mu tak ráda Virginu v náruč vložila.

Trápený Viktorin pohlédl na ni a její soucit jej posilnil. „Co mi chcete říci, pane správče?“ tázal se suše.

„Nu, co očekává naši Virginu.“

„Bezpochyby má nějakého ženicha?“ dí zas on na to, snaže se opanovati sebe.

„Uchází se o ní aktuár Vlnotínský,“ pravila správceová hlasem, jakby mluvila o něčím pohřbu.

„Je mu zadána?“ tázal se Viktorin ještě a již viděl, kterak mu vycházející světlo blaha hasne, hasne, až uhasne.

Matka mlčela, otcí nechtělo se lhát, ale musel přece.

„Dala mu slovo,“ řekl, „bude as celá šťastna ve Vlnotíně.“

Krásně šťastna. Mluvila jen o klášteřu s Mařinskou, jen na to útočiště mysli. Srdínkovi řekla před

Mařinskou konečně rozhodné „ne“, dodávajíc, že půjde do kláštera.

Srdínko přísahal, že nemyslí nikdy opravdu na Julinku, a sváděl celý ten nezdar na ni. Julince podařilo se co chtěla, roztrhnouti totiž Virginu a Srdínka. Odstranila tím jednu překážku, až ke druhým nedosahovala pro tu chvíli její moc.

Virginia zůstala však již při svém a Mařinská ji v tom potvrzovala, vidouc, že nelze Srdínka jí vnutit.

„To bude veselá svatba,“ řekl Viktorin, pokračuje v rozmluvě se správcovými a trpěl při tom muka.

„Doufáme, že veselá,“ dodala správcová hrobovým přízvukem.

Správce utřel si s čela pot, přál si, aby tomu již byl konec. Také neříkal již žádný nic a Viktorin šel, ovšem ne již do Vlnotína.

„K čemu to všecko na té kouli pozemské?“ tázal se v polích rozoraných, z nichžto z některých zelené osení s úsměvem nevinným se dralo očekávajíc dlouhou dobu mrazů a živlů nepřízně. „Vše jest jenom přece maškarní rej, a blázen, kdo věří v něco lepšího. Nač jenom si to dáváme líbiti od úlisného osudu, staří jak mladí? Nejlépe je přece jeň bláznům a labužníkům, jedni jsou šťastni v klamu svém a druhí v hrubé rozkoše užívání! Ha, ha, jen doufej, doufej, že ti odbila hodina spásy! Byl jsi šťastným bláznem, však dočkáš se probuzení, skutečnosti, brr, jak je hnusná.“

Dlouho v těch polích chodil, daleko se oetnul od Libějic, sám nevěděl kudy šel a kam. Tu viděl Vln-

tin z druhé strany než oněhdy, zde pojily se sady jeden vedle druhého ku městu a mezi stromovím v sadě kmitala se postava ženská. Viktorinu dříve se zastavilo srdce jakous prudkou ranou, než ji oči dohlédly a mysl poznala.

www.libtool.com.cn

A ona, zdaž měla prehnout před nim? Podívala se naň, úsměv lásky přeletěl jí tváří; ale on viděl dobře, že nevypadá jako šťastná nevěsta, viděl dobře, a nechtěl si eos jiného namlouvati, že úsměv ten byl jeho a od něho jen vyvolán.

„Chtěl jsem vás dnes přijít navštívit, pak se to pokazilo; šel jsem na zdařbůh a hle...“

„Co dělají moji rodiče?“ tázala se ona, „stýská se mi zde po nich.“

„Vypravovali mi o vás mnoho pěkného, řekli mi, že jste nevěstou.“

„Řekli to?“ Netroufala si tvrdit naopak, ale jak vypadala, jak vypadala!

„Mohu vám blahopřání složit?“

Dívala se skrze šedé kmeny, skrze holé větve, nechtěla se setkat s jeho zrakem. I ona myslila si: „K čemu tolik trápení v tom žití nepřátelském?“

Tak myslil jeden a druhá také, přec stáli u sebe tak blízko, blizoučko, a jedním slovem ba beze slova mohlo jim všecko trudné ptaní, vše zoufalé stýskání v jediném blaženém souzvuku se rozluštit.

Ubohá Křepinská, co by byla dala za jediný ten okamžik opravdové lásky takové, jak byla by všecko za ni nasadila! A ti dva nemohli.

„Jste šťastna, Virgino?“ tázal se znova Viktorin.

„Nehledám štěstí, již jsem ho dávno prohrála, když nemohla jsem sledovat svou uměleckou snahu. Však nejsem jediná, které takto se daří.“

„Virgino, nepoutejte se bez lásky k muži jakémukoli. Nevím, z jaké příčiny v ten sňatek pospícháte, ale z lásky že by to bylo, již mi nenamluvíte.“

„Říkají, že to mé povolání.“

„Vaše povolání! Což oni vědí o vašem povolání?“ a Viktorin tak promluviv díval se na ni v zanícení, jsa přesvědčen, kterak jest schopna na světě nejkrasšího. Na Virginu mimovolně jeho slovo i pohled účinkovaly. Zas usmála se zářivě láskou, troufala si naň pohlédnout a zapomněla mžikem na celý svět, na své přísahy a povinnost od Viktorina se vzdalovat.

I jemu ulehčilo se. Ti dva nemohli nikdy na dlouho nerozuměti si. Rozmlouvali chvíli a věděli pouze jeden o druhém. Mluvili o povolání. Ona chtěla vědět, jak utvořilo se povolání jeho. Řekl jí mnoho, ba skoro všecko o sobě obrysem jednoduchým, a ona byla by jemu naslouchala do noci a přes noc do rána: vždyť musela všecko všecičko o něm vědět, musila s ním to procítit a za to všecko ještě víc jej milovat. Byla tak nedbalá najednou o sebe a své úmysly, nebýti nikdy jeho, že nemyslila na rozchod.

On sám, blažený a láskou svojí jaksi oprávněn ji chránit, třebas i před sebou, rozloučil se. Kdy zas ji uvidí? ptal se pak. Tu rozprchal se její sen a blahé zapomenutí. Ubohá nevěděla jak a co. Tak mladá

a vždy přísně pravdivá měla naučit se lháti na úkor srdci svému, k žalu mileného muže? Měla mu říci snad s přízvukem strojeným: „Pane, nesluší se, abych s vámi se scházela?“ Nemohla říci ani tak, ani tak, kynula rukou s bohem, zacházela cestičkou sadem mezi smutně opadalými stromy a slze cestičku kropily.

XXVIII.

Virginka sestře a Viktorin svým domácím Libějckým zamlčeli oba svoje setkání, jako by se byli k tomu umluvili.

Příštího dne vybrala se Virgina v tuž hodinu do sadů. Stýskalo se jí v domě, musila trochu ven na vzduch. Mohla tam dnes směle jíti, neměla nejmenší čáky s Viktorinem se tam setkatí, vždyť ničeho neumluvili, nic si neslíbili.

Vzdor tomu přišel Viktorin a zas ji našel tam, co včera. Tenkrát byla Virgina již statnější. Přemáhajíc lépe svůj nepokoj ukázala mu rozmar dívčí skoro veselý. Chodíc po jeho boku mezi stromy sem a tam pustila uzdu švitornosti rozmilé a podněcovala cestovatelovo vypravování sterými otázkami. Nic smutného, nic nepovoleného nevloudilo se jim do tiché radosti té chvíle. On souhlasil s tím způsobem jejím z celého srdce a dává se příznivou přítomností na vzájem unéstí užíval toho spolubytí, jež žádná jiná slast na světě nahradit mu nemohla.

*

Tenkrátě bál se pronést při loučení otázku, kdy zase sejdou se. Rozuměl dobře, proč ona slíbit ničeho nemůže. Vzav jenom ruku její do své zahleděl se jí do hvězdných očí, zapustil do nich otázku a vyčetl z nich bezděčný, milostný slib. Mohl knidně a blaženě odejít a opět haliti on i ona bez úmluvy i tuto druhou schůzi v roušku sladkého tajemství.

Mařinská zvyklá jsouc co chvíli rodičů svých navštěvovat byla za přítomnosti Viktorinovy i s Virginou jako ve vyhnanství. Nemohla posud tušit tajnou zradu Virgininu, neboť doma a před Mařinskou zvlášť byla Virginia opět sklíčena a nepokojem rozrývána. Nesla těžce přečin svůj a přece zahalovalo jí svědomí takové kruté, pánovité blaho, že ubývalo svědomí jejímu vždy víc a více hlasu, až býval v osudnou hodinu procházky do sadů zcela udušen.

Pozvolna vyzradila Viktorinovi přece, že Srdínkovi není zadána a zpytovala s ním opět své povolání, tázajíc se, čím by mohla ve světě účinkovat. Probírali spolu všecky úkoly ženštinám tehdaž přístupné; avšak shledáno, že by jí bylo mimo divadlo všude ještě různé předpravy zapotřebí. Myslilať jmenovitě na vyučování v hudbě a vystupování v koncertech co pěvkyně, odříkajíc se samovolně z jakési skromnosti a úcty k rodičům divadla. Jindy vyslýchala Viktorinovy úkoly. Bylo to hrozné, kolikero začátků na poli vědeckém mu bylo ztroskotáno. Poslední pohroma jej stihla, že musil Ameriku opustit se sbírkami a pracemi nedokonanými, což v Evropě již nahraditi nemohl. Často za-

stavoval se mezi vypravováním tázaje se, nenudí-li ji. Zbytečná otázka, ona jej sledovala duchem a srdcem a samo svědomí jí nečinilo výčitek, vracela-li se zas a zase, den co den do sadů, vždyť pěstovala svazek vznešeného přátelství a podávala útěchu muži, jenž se vším právem na světě si zoufal. Bývala pak plna myšlének prajiných, než které by si byla mohla za hřích pokládat. Její duševní schopnosti probouzely se z umorujícího snění vztykem se vzdělaným učitelem. Zase cítila se žačkou jeho a nechtěla ničím jiným být, neb za cenu toho odříkání nemusila před ním prchat. Nahlížela pomocí těchto rozmluv ze všech stran obnovenou vědychtivostí v ústrojí celého světa. Tu spatřila eos nového, tu obnovil, objasnil a nádherně se jí rozšířil pojem starý.

Spěchávala s neúhonnou radostí jemu vstříc podávajíc mu ruce zdaleka neohroženě a důvěrně. Slíbila mu vždycky, že přijde zas, a neprijde-li, aby ji směle přišel hledat ku sestře. Byla si vědoma neviny vždy čistější, a bláhová mínila, že lze jiné o takové nevině přesvědčit. Rozumujíc vždy velmi jasně, přišla k výsledku, že podezření a nevčasná opatrnost rodiny jí byly nebezpečnějšími než vlastní srdce. Tu vracela se jí zas bývalá bezstarostná pružná mysl a Mařinská pozorujíc ji pravila k sobě: „Myslím dle všeho, že jest Virgina mělkého srdce, nižádné vášně neschopného.“

Že by ji Virgina podváděla tajnými schůzemi, mnohem méně jí připadlo, ba nemohla si při své příkré počestnosti ani cos podobného vymyslet. Proto

bylo možno, že uplynulo tajným milencům čtrnácte dní, v nichžto jim osud štědře nahražoval dary netušeného štěstí minulé i budoucí trudy, a oba myslívali si, ať hostí svět a lidské žití sebe krutějších bolů, že stojí za to vydržeti jich, neúpěti pod nimi a statečně jim v čele státí za krátké a přece významem oplývající chvíle podobné.

Co oni slavili takto svátek srdcí v rozjímání jeden o druhém, sesilování důvěry obapolné, ve chvalo zpěvích všeho krásného, v otázkách láskyplných na budoucnost své vlasti; prechaly ze země a z kraje vrstvy vzduchu ještě letního jedna za druhou a studené větry uváděly v divém pochodu s nepřátelským hvizdotem sbory ledonosných mračen a kruté vazby mrazivého útisku na tvorstvo.

Bývalo sychravo, větrno, mrazivo, ale nic nepřekáželo milencům. Scházeli se den co den v tuž hodinu pod stromy podél stráně, poblíž potůčka. Virginia od dětství ráda vybíhávala do zahrady v každém počasí, doprávali jí doma té radosti, ačkoli Mařinská bývala proti tomu. Nyní šetříc posud Virginina stesku zas ona jí nepřekážela v těch procházkách.

Když ale jednou dešť se lil v pravých potociích a Virginia vzdor tomu vyjít chtěla, zapověděla to Mařinská. Nebylo odvolání leda s nebezpečím vyzrazení být, a Virginia tedy jen doufala, že dešť ten přítele jejího rovněž doma pozdržel jako ji.

Až dosavad byly se otáčely jich rozmluvy pořád kol povolání každého z nich. Co týkalo se Viktorina

rozpředli oba přání, kdyby mohl obchodu se sprostít a pokračovat již konečně výhradně a určitě v pracích filosofických, historických a ethnografických, vše se zřetelem k literatuře české a k sesílení vzdělání českého. Vyslovil právě posledně v den před tím nelítostným deštěm své ustalené předsevzetí, že z obchodu se vymaní a stůj co stůj konečně vlastní dráhu nastoupí. To přicházelo mu nyní s určitostí prajinou; než přemítal-li o tom sám a sám se zájmem své jediné osoby. Jak jinak pevněji, směleji jedná se, zastáváme-li zájmem svým milovanou osobu k našemu osudu se pojící. Vždyť jinou cestou dosíci nedoufal své jediné nenahraditelné dívky, než odříkáním se všech výhod hmotných svého odvislého žití posavadního. Chtěl pracovati, vědecky třeba nádenničit, však touto prací sobě i mladé ženě živobytí zabezpečit. To posud nevyslovil dopodrobna. Virginčina dětská vlídnost, její šetrná, půvabná slušnost ukládaly mu úctu a nesmělost, tak že neprojevil celý vášnivý svůj pocit k ní.

Těž o ní a o jejím povolání bylo rozprávěno, však méně určitě dalo se cos ujednati. Byloť málo příležitosti v Libějicích k dalšímu vzdělání a rodiče as setva by byli svolili ji pustit do světa. Byloť pro tu chvíli aspoň žádoucí, aby směla Virginia své vyhnanství zrušit a doma v Libějicích na očích rodičů s pomůckami vzdělání pokračovati návodem svého přátelského mistra.

Virginia ovšem posud nemohla dát Viktorinovi dostatečného vysvětlení svého vyhnanství, ale on se ho již domýšlel. Usmyslili si tedy spolu, že vymohou nějakým způsobem Virginin návrat do Liběje.

V noci po té rozmluvě umínil si v posvátné chvíli klidného rozhodnutí, že příštího dne řekne Virgince: „Víš co jest tvým povoláním nejbližším? Spojit se se mnou, žítí se mnou a vyvinovati mou pomocí to nadání, jež v tobě miluju. Pak zjeví se ti zajisté, k čemu vlastně povolána jsi. Především jsme dlužni jeden druhému lásku.“

Myslil to tak opravdu, z jeho věrného srdce vystoupilo to tak rozhodně, že ani mu nenapadlo, která by jim mohla vaditi kterákoliv překážka. Beze spaní dočkal se jitra kalného, bez zevnějšího zaměstnání přechodil sychravé dopůldne. K polednímu rozproudil se dešť; ale dřív než jindy při povodni té nebeské i pozemské vypravil se ze zámku a kráčel skrze ručeje proudící po cestách svou milou povědomou cestou, aniž cítil, že je mokrý skrz na skrz. Šad byl skoro pod vodou. On čekal na ni a když nešla, ubíral se rovnou cestou k Mařinské.

„Tím lépe,“ myslil si, „řeknu rozhodnutí své hned před svědkyní.“

Virginka mezi tím doléhala na sestru, aby ji pustila domů.

„Co zde mám dělat?“ pravila, „mohu tě ujistit, že považuju pana Viktorina co přítele a učitele a nic jinak; obnovím ti přísahu, že půjdu do kláštera, kdybych cítila, že ho miluju jak milovati nesmím.“

A co to vyřkla, byl on zde.

Virginku jak by blesky ranily. Necítila-li, že má jíti do kláštera?

Viktorin ve své přímosti, v neodvratném rozhodnutí svém vyzradil tajemství jich schůzí.

„Čekal jsem na vás, Virgino, myslil jsem, že vás najít musím i v tom dešti na místě obvyklém,“ tak pravil před ustrnulou Mařinskou. „Virgino, posud jsem to nevyslovil, však před sestrou vám musím nyní říci, že vás miluju a za ženu si žádám.“

Mařinská vyskočila jako tygřice: „Virgino, jdi ven,“ rozkazujíc.

Viktorin rozevíral jí náruč nadarmo; ona sestry uposlechla sklesnouc polomrtva vedle na zem.

„Jste na omylu, pane Duchoslave,“ vece Mařinská, „právě vyslovila se mi Virgina, že vás co přítele a učitele ctí, přísahajíc, že nic více. Buďte přesvědčen, že tento výjev nikomu nebude znám, nikdo nedoví se, co jste řekl, zapomenu to sama.“

On nedbaje jejich slov skočil ke dveřím; otevřev je viděl Virginu.

„Virgino, vstaň, mluv pravdu,“ velela Mařinská svým hlasem neženským, kterým se stávala děsnou ve chvílích vášně.

„Virgino, pravdu!“ opakoval výrazem laskavým a neskonalé něžným Viktorin, netroufaje si podati ubohé ruky, aby jí vstáti pomohl.

Ona se vzpřímila zvolna, ale stála tak pevně, obličej její byl učiněným mramorem.

„Ano,“ řekla, „myslila jsem si to až do té chvíle.“

„Ale nyní?“

„Nesmí to být,“ řekla mramorová její ústa.

„Virgino, ty mne miluješ, jen o to se mi jedná,“
vzkřikl Viktorin vrhaje se k ní.

„Tvá přísaha, Virgino, odejdi!“ zvolala sestra
její a na místě Virgininy vrhla se ona jemu v náruč
s úmyslem obrany a zápasu.

Mezi tím zmizela Virgina a Viktorin ustal od
zápasu. Již nezdálo se mu nutno pronásledovati a vy-
dobývati si násilím ubohé ustrašené dívky. Nechal
Mařinskou stát a zjednav si koně klusal do Libějic
ke správčovům.

Mařinská zjednala také koně s poslem a se vzká-
zem, by okamžitě správce a Holý přijeli.

Virgina byla zajata.

„Vérolomná, křivopřísežná, falešná!“ zvolala Ma-
řinská, pak nemluvila více na ni, hlídajíc jenom každý
její krok. Mezi tím skládala do kufříku Virginčiny
šaty. Virgina věděla kam jí bude cestovat.

Přijda do Libějic přednesl Viktorin správčovům
celou svou věc. Netajil se, že očekává odpor svých
rodičů, však že dovede pracovat a uživit i rodiče Vir-
gininy, kdyby bylo těmto nemožno nadále meškat v Li-
bějicích.

„Pane Viktorine, nikdy nesvolím ke kroku, který
vás s otcem rozvede,“ zněla správčova určitá, slavná
odpověď, a správčová neříkajíc sice ničeho divila se
naivnosti Viktorinově, jak může říkati o dceru, nemaje
praničeho zabezpečeného, tak že byl bez přivolení otce
svého mezi všemi partiemi nejbídnější.

Viktorin psal tedy otci svému, ačkoli nedoufal ve výsledek toho. Netkna se jiných úmyslů svých žádal jej toliko za svolení ku sňatku s Virginou. Pak prochodil zas dlouhou deštivou noc na zámku Libějickém přemítaje, jakým způsobem by mohl s Virginou promluvit.

Ale správce a Holý odjeli ihned do Vlnotína.

„Nešťastné dítě,“ otec dí, „kam nás to přivedeš? Mně hrozí propuštění, Viktorinovi otcův hněv, jemu i mně chudoba a žebrota. Či věříš mu, že lze uživiti se pracemi vědeckými? Podívej se na Pavla Jarého. Kdyby otec jej vším nezaopatřoval, zemřel by hladem při své literatuře. A on je lidem zvyklý, obrátný, kdežto Viktorin v pohodlí je vychován!“

Holý nemiluje vášnivých výjevů byl jediný dosti vlídný k Virgině, jež se potácěla jako ve mdlobách.

„Víš co, Virginko,“ pravil pokojně, „spravme tu věc dokud spraviti se dá. Posud neví nikdo o ničem. Vzkážeme Srdínkovi, zasnoubíš se mu a dost.“

„Ne, ne,“ vzlykala Virgina, „půjdu do kláštera.“

„A sice ještě dnes,“ dodala Mařinská vědouc, že se Srdínkem to nejde, a myslíc, kdyby Virgina s ním i zasnoubena i provdána byla, že by nebylo konce nebezpečí ještě pak horšího.

Holý obrátil se ke správci se svou obyčejnou průpovídkou: „Se ženštinami nedá se jednat. — Jaký to nápad, klášter! Co tomu říkáte, otče?“

„Můžete si, děti, pomyslit, jak je mi to těžké, dát ji do katolického kláštera. Chce-li tam ale sama,

*

jsem ještě rád. Bude tam chráněna a skryta, nepovíme nikomu, kde ji skrýváme, a ona zůstane pod dohlídkou jeptišek, dokud Viktorin úplně na ni nezapomene," řekl správce, při čemž se slzami zápasil.

Virginka mlčky se oblékala a k cestě chystala.

„Já však myslím," dí Mařinská, „aby ihned co novicka vstoupila, dokud své rodině většího zahanbení nezpůsobí. Mohla-li mne podvádět v tomto čase tak mladá, přísahou jsouc vázána, nevěřím jí nikdy více a nikdo jí nevěř.“

Správce rozhorlil se: „Doufám, že mi dáš rozhodnouti samému, co s Virginou se stane,“ zvolal prudce.

Holý vložil se do toho: „Jenom nechte, prosím vás, řeči zbytečných, otec odveze si dceru kam myslí, a prozatím nikdo neví, jak se co skončí.“

A otec ji odvezl. Jeli v noci, v dešti. Šest mil odtamtud byl v městě krajském klášter, kde byla paní správcová vychována. Abatyší byla bývalá spolužačka správcové. Otec ani dcera nemluvili. Když musili as ve dvě hodiny v noci zastavit, aby koně se nakrmili, zůstala Virgina sama v kočáře, co otec do hostince vešel.

Virgina pochovávala samu sebe, ta mladá, svěží, veselá Virginka.

Něco je v neštěstí štěstím, a sice že se musí někdy skončiti tak nebo tak. Mladý člověk doufá ve smrt a starý, trpělivější, dodává si zmužilosti vědomím, že všechno musí se přestát.

Když otec se vrátil do kočáru, políbila mu Virginka ruku a on, nejen že jí ji nebral, pohladil ji po hlavě, políbil v čelo. A dobře takto činil, neboť ač byli všickni proti ní popuzeni, přece křivdili jí a ona nejdražší jim obětovala.

Jeli dále černou deštivou nocí.

XXIX.

Byla to dlouhá noc, obtížná jízda. Několikrát uvázli, zdálo se, jako by jim nebylo souzeno k cíli se dostat. Správce dal k ránu přece se ukolébati a zdřímнул. Jeho dcera sedíc vedle něho byla s nebe stržena a v němém zoufalství vyhlížela do kalné noci nepohnuta jako kámen. Nepohnula se ani jednou, necítila dost málo nepohodlí té jízdy.

Byla ještě čirá tma, když spícího správce a zadumanou Virginu probudilo strašné strkání na dlažbě městečka. Kočár točil se úzkými uličkami, až stanul před temnou, úzkou, železem pobitou fortnou.

Bylo vidět velké šedé stavení s okny zamříženy, za nimiž kmitala se světla. Kočí zazvonil u fortny. Otevřela se a cestující byli vpuštěni ze sychravé ulice do klenuté chodby, již osvětlovala svítlna vrátné. Za nedlouho byli k velebné matce puštěni, srdečně přijati a po krátké rozmluvě zanechal správce Virginu v ochraně střežených těchto zdí, řka:

„Doufám, že si pro tebe v brzce přijedu, Virginko, opatruj tě bůh.“

„Jen obrať srdce k bohu, má dceruško,“ dí velebná matka, když samy zůstaly, „uvidíš, že ti bude uleveno.“

Byla hodina ranní modlitby, když Virgina přijela, nyní vracely se jeptišky z kostela do jídelny.

„Byla jsem příchodem tvým z modlitby vyrušena,“ pravila abatyše dále, „půjdu ji nyní dokonat, chceš jíti se mnou?“

Virginka, ačkoli cítila nyní již unavení zimou jsouc skřehlá, přece sledovala ji do modlitebny nad kručtou kostelní. Slabounký svit denní prodíral se gothickými okny, světla byla uhašena. Představená kleknouc si horlivě se modlila na svém růženci. Virgina sklesnouc opodál na, klekátko pomyslíla si: „Toť tedy nový domov můj, má budoucnost, mé povolání! Zde zaběhly a ukončí se všechny moje a Viktorinovy naděje. A přece není ničím draze vykoupěn ten okamžik, kde lásku svou mi zvěstoval, a celý život mohu protřuchlit za upomínku blažených čtrnácti dnů se schůzemi v sadech.“

Stiskla ruce k prsoum a nadšeně pozdvihla hlavy vzhůru ku klenbě, v níž zápasily stínové s bělavým dnem. Oddávajíc se jediné té nadšené myšlence necítila ani neslyšela ničeho kolem sebe, klášter, hrob, smrt, zničení, nic neděsilo ji. Jen utiší-li se on v téže míře, myslila a s vroucností vysílala přání, by k němu doletělo a srdce jeho ukonejšilo. Viděla jeho milou tvář, zaslechla zvuk hlasu jeho. Ó nové dobrodiní, po-

sud měla upomínku naň, ó kýž jen on ji také cítí s tímtež povznešením bez zápasu a bolu!

Velebná matka dávno byla hotova s modlitbou, dvě sestry stály u vchodu modlitebny přicházejíce za ní, aby k snídání ji dovedly. Všecky tři dívaly se s podivením na Virginino vytržení. Konečně dotkla se velebná matka jejího ramene řkouc:

„Již dost, má dcero, pojď se posilnit.“

Virgina zalekla se, zachvěla se celá a dívala se očima horečnatýma dlouho s udivením na ty tři černé postavy. Šla s nimi z kostela.

„Ty's zapomněla poznamenat se křížem svatým,“ napomenula ji velebná matka.

Zas poslechla. Zasedla k jídlu mezi četnou družinou sester, ale cize dívala se na pokrm, nemohla pochopit, že lze také jísti v klášteře. Dala se odvést do pracovny. Tam sedíc dívala se na pilnou práci jeptišek. V hodině odpočinku vzala ji matka do své cely, kde k ní pravila:

„Má dcero, zajisté se nemýlím, pravím-li ti, že máš pravé povolání pro život řeholní. Tak jako ty modlit se není každému dáno, byť na sebe svolával milost boží dnem i nocí. Tobě netřeba slov a růžence, ty povznášíš svou mysl vzhůru do nebes. Tak dovedla jsem se modlit já a posud pamatuju na ty slastičné hodiny zbožného vytržení; však již jsem stará, mám mnoho starostí, bůh nežádá si ode mne toho namáhání, mám nyní nade všecko svůj milý rů-

ženec. Uvěříš-li ale, že není v celém klášteře ani jedné, jež by měla toho daru?“

„Já ani nevím, zdali a jak jsem se modlila,“ namítala Virgina.

„Bez úmyslu, beze slov, zcela duševně, dobře tak,“ pravila matka a spěchala k jinému zaměstnání.

Virgina zůstala sama na chodbě nevědouc kudy kam, kolem ní hemžily se jeptišky jak v mraveništi, každá nesmírně spěchala modlic se po cestě chodbou na růženci. Virgina prosila jednu z nejmladších, by směla ji doprovodit. Pokynutím hlavy svolila tato šeptajíc dále na růženci. Prošly spolu chodbami, až stanuly u dveří vedoucích z nitra klášterního do nemocnice. Tu octla se Virgina mezi množstvím chorých, jež sestry obsluhovaly. Ona sice slábla při tom pohledu, však přece vábilo ji pozorovat dobročinnou péči a důmyslné ošetřování.

Velebná matka zpomenouc si na ni, dala ji všude hledat a když jí byla zpráva přinešena, jak bedlivě přihlíží v nemocnici, šla tam sama na ni se podívat. Virgina sledovala jako stín posluhující sestru a zdálo se že těší ji, může-li jí maličností pomoci. Její milá tvář bledounká a bolem jaksi průsvitná měla nyní výraz pouhé pozornosti, již sledovala ošetřování nemocných.

„Ona jest povolána, ona má nadání!“ zvolala přednostka spínajíc ruce.

Ubohá Virgina! Ke všemu prý měla nadání, neustále se jevilo co zlatá záře nad její hlavou, kde ale

bylo působiště pro to nadání? Vše zavírali před ní, ale klášter otevřel se jí dokořán. Konec těch zkoušek Virginina nadání však byl, že vracejíc se z nemocnice na chodbě klášterní bez hlesnutí se zakolísala, na stěnu se naklonila, až ~~zvolna na zem~~ dopadši omdlela. Vzkřísily ji s velkým soucitem, dovedly do ložnice no-vicek, uložily ji.

Přednostka poznamenavši ji křížkem dí: „Ty's boží služebnice, máš pravé nadání.“

Ona byla pak dosti zemdlena, výjevy v nemocnici dosti zaměstnána, že povolila ohnivá živost její hlavní myšlénky. Mohla usnout ve svém novém skrývajícím ji domově na prahu nového povolání, za hrobem zářící naděje v lásku. Nebyla by však usnula, kdyby byla mohla spatřit Viktorina, jakým byl vskutku této chvíle; ale ona jej viděla, jak se jí zjevil naposled se slovy doufající lásky na rtech. Tak si jej zachovávala, tak mínila naň věčně pamatovat a sama namáhajíc se odříkáním se, nedomyslila se, kterak on nemá žádné příčiny k téže povolnosti co ona.

Ten bělavý jitra svit, který byl svědkem Virginina nadšeného se odříkání v klenbě kostelní, našel Viktorina na cestě opět do Vlnotína. Hledal tam marně Virginu. Mařinská otevřela mu ochotně celý dům, aby se přesvědčil, že ji nevězní.

V trysku jel nazpět do Libějic. Hledaje, tázaje se nenašel, nedověděl se. K polednímu objevil se správce s hlavou ještě bělejší, s tváří starosti plnou. Vikto-

rin seznal, že darmo se táže, nadarmo pátrá, Virginia zmizela.

Rodina byla tak dobře umluvena k nevyzrazení toho tajemství, že poslali i kočího, který jediný byl s sebou zaslíben, ihned do vzdálené krajiny s dobrou záminkou. Mezi tím byl schvalní posel přinesl do Prahy list od Viktorina a druhý od správců, kteří se hájili proti úmyslům Viktorinovým, ohlašující, že Virginia již jest odstraněna, aniž ji Viktorin vypátrá.

Zděšení nastalo ihned tam jak zde a na Julinku svezla se velká část viny. Ona však nebyla tak ne-japná, aby si neuměla v tom pomoci, naopak dovedla své paní dokázat, že vše to nebylo by se stalo, kdyby ji byla dovolila za Viktorinem do Libějic. Tím docí-lila chytrá společnice, že aspoň nyní tam se odebrala, ačkoli nedalo se mysliti, v čem by mohla Julinka eo napravit; ale paní Duchoslavová nesoudíc nikdy právě důsledně připustila v tom zmatku vše, co podobalo se jakési pomoci.

V odpoledních hodinách den po rozhodné události přibyla vítězoslavně do Libějic doufajíc, že sblíží se se Srdínkem, což nade všecko ji zajímalo. Správcovic i Holých byli tak zarmoucení, že si jí nevšimli; právě chystala se správcová, že pojedje do Vlnotína k dcceři, s nížto posud o té věci nebyla mluvila a která za přítomnosti Viktorinovy nemínila Libějice navštívit.

Julinka ihned nabízela se jí co průvodkyně a správ-cová chtěc nechtíc musila ji vzíti s sebou. Celou cestou namlouvala správcové, že by bylo nejlépe, kdyby

Virgina si dala říci a se Srdínkem se smířila; ona že by prý vzala na sebe jemu vysvětlit, kterak by jí měl dopisovat, až by ji sobě naklonil.

Dobrá správcová byla tím návrhem nadšena a Julinka měla takto příležitost dovědět se, kde a kdy by se Srdínkem promluvila. On bydlel u staré vdovy, velmi slušné osoby, a nic nebylo snadnějšího než dojít k ní, čekat na něho a provést tam ovšem úmysl svůj. Julie nevešla tedy ani k Mařinské, nýbrž dala ihned dovézt se do Srdínkova bytu.

V tom čase měl také již Viktorin odpověď otcovu, již byla Julinka přinesla. Zněla, jak ji očekával. Otec volaje ho domů žádal jej se vši laskavostí, však zároveň určitostí, by si neliboval v románech a nezapomněl, že Eulalie mu jest určena, ona že patrně svoluje ku sňatku s ním, že by bylo nesolidně jednáno, kdyby z té věci nic býti nemělo. Otec divil se, an Viktorin prožil tak rozumné mládí, an odolal nebezpečí velkých měst, kdežto žil sám bez vůdce a dohlídky, že najednou v mužných již letech může býti s to, aby povoloval nerozumné vášni.

Viktorin nehodlaje odpověděti na tento list rozvrhl si plán cestovací, kudy by Virginy vyšel hledat. Téhož večera vyjel na koni, aniž v Libějicích kdo věděl kam.

Nejlépe dařilo se pro tu chvíli Julince, dočkala se milého Srdínka, odpouštěla mu velkomyslně promeškání daru a přijmula celá blažena nějaký prstýnek, který měl tento po svém úmyslu skutečně již pohotově. Více ovšem neobdržela od něho a byla proza-

tím spokojena. Nahlížela, více že od něho ani z toho okamžiku nevynutí. Tvrdila při návratu do Libějic správcové, že vše co nejlépe se Srdínkem zamluvila, a zmizela druhý den zas do Prahy, aby dlouhým meškáním paní nepopudila a raději podruhé zas s nějakým diplomatickým vyřízením vyslána byla. Že mezi tím Viktorin v Libějicích pohřešován byl, aniž kdo věděl, odjel-li již dokonce do Prahy, neznepokojovalo ji pranic.

„Však on se zas najde,“ pravila tato lehkomyslná žena smějíc se obavám zámeckých obyvatelů.

Což probůh mohlo se mu státi? Člověku, který cestoval po celém světě, aniž k úrazu přišel? Že mohl snad na sebe sáhnout, tomu naprosto neuvěřila, jako jiní lidé v strašidla nevěří. Slýchalaf ovšem o samovraždách z lásky, ale vždycky byla přesvědčena, že tomu nebylo tak; zajisté byla tu pokaždé jiná příčina. Z lásky? Ne! Julinka věděla to lépe, vždyť byla by se musila pro zklamanou lásku desetkrát, ne jednou utopit neb otrávit.

Viktorin měl doma všeho hojnost; jak mohl někdo zdaleka jen domnívati se, že domů se nevrátí neb aspoň se nepřihlásí o svůj podíl?

Přijedši do Prahy tvrdila, že vše co nejlépe zařídila, ona že radila správcovům největší tajemství co se týče Virginie a kdo ví co všecko. Upokojovala rodiče strany Viktorina s příkladnou chladnokrevností. A Viktorin bloudil ve zlém povětrí, se srdcem rozervaným, nepoznáváje již ani sebe sám, po krajině, pak

dál a dále. Kde mohl ptal se po Virgině. Byl také v jejím klášteře. Avšak do vnitř nevniknul a nikdo nepověděl mu o ní. Ty černé zdi neslitovaly se nad ním, bylyť utužilé zřením na srdce zápasy a jenom věrte, že ani kámen se neustrne nad lidským bolem.

Nikde dlouho nespočinul; z města k městu, ze vsi ke vsi bloudil, již počali jej lidé znáti a on viděl v očích lidí co v zrcadle svou bídu a své sklesnutí. Viděl, jak mnohý považuje ho za šíleného, jak běží od něho přímo dál, by o něm povídal a bájil.

Viktorin neustal, dokud neprobral celé to okolí, jak si byl usmyslil. Vida, že vše jest marné, obrátil se k úřadu udávaje zmizení dívky. Byl tam požádán o svoje jméno, pověděl ho a z toho následovalo, že byl uctivě požádán, by z úřadu se nevzdaloval; neboť prý po něm jest poptávka od rodičů. Viktorin se zpatoval, že uplynul as měsíc, co tito o něm zprávy neměli. Dověděl se, že nikde u žádného jiného úřadu nedostane zprávy po ztracené, ješto prý rodiče o ni v starosti nejsou, všude však že došla poptávka po něm. On uznal, kterak sám do pastí vešel.

Odebral se tedy s úředním povolením do Libějic, kde znova zkoušel od správce něčeho se dovědět, ač mohl uhodnout, že jest to nadarmo. Pak ztrávil tam noc, kde konečně slze mu ulevily ve strasti jeho postavení. Poznal, jakým jsou znakem slabosti, a kterak výbuch jejich musí nahrazovati rozhodné činy, když tyto se staly nemožnými, abychom jimi si pomohli.

Navrátil se do Prahy opět zkoušel všechny kroky možné i nemožné, než se odevzdal v osud, či vlastně v libovůli otcovu. Otec jeho byl jako omráčen, když jej spatřil šílenci podobného, s tváří zarostlou, s vlasy zdivočilými, se zraky divně jiskřícími. Ten měsíc, kde jej na vzájem po vlasti dával hledat, sám protřpěl muka neméně krutá než Viktorin a když s ním shledal se, cítil proti němu hněv. Vyčítal mu v duchu svou lásku, shovívavost, své naděje v něho a pečlivé vychování; za to činil mu Viktorin hanbu chováním a vzezřením nevázaným. Do očí nedovedl jej posud pokárat, neb Viktorin při všem co dělo se mluvil s otcem klidně a se zapřením sebe. Jednoho dne odstěhoval se z domu otcovského nebera ničeho leč knihy svoje a nejpotřebnějšího oděvu s sebou, zanechav k otcovi list s poděkováním za jeho vychování a lásku, s oznámením pak, že přestal být obchodníkem, by věnoval se vědě.

Otec přečta list zatvrdnul na dobro. Cítil zášť takovou, jakou až posud k nikomu nebyl pocítil.

„Však přijdeš nazpět ještě rád,“ řekl s ohyzným úsměvem, „pak ale musíš prosit a vůli mou konat bez námitek.“

XXX.

Mařinská měla nyní k Libějicům volnou dráhu, nemusela obávati se setkání se s Viktorinem. Tento necítil ani práva více tam sídliti otcem jsa zavrhnut a ničím nepodporován. Však nic jej také více nelá-

kalo v ten druhdy milovaný zámek, jež domovem svým nazýval.

Opět docházela a dojížděla nejstarší dcera správcovic ke svým sklíčeným rodičům a snažila se všemožně vymlouvatí jim jejich zármutek. Líčila jim věci ve světle nejpriznivějším, vždyť vlastně nejhoršímu se vyhnuli všickni; Virgina byla před Viktorinem uchráněna v klášteře, jak vzkazovala a psala spokojena, a pro tu chvíli nebylo žádných starostí a obav. Ano, dokud Viktorina dopátráno nebylo, bylo ovšem příčin k nepokoji, on byl nyní nalezen a že se s otcem neshoduje, do toho přece jim nic nebylo.

Čím pevnější takto na oko se jevila, tím hůře bylo Mařinské uvnitř, ale ona nikdy neměla důvěrníka: svoje soužení odbývala si hrdinsky beze slov a byla tvrdá k těm, kteří slábli. Vždycky však nebývala tak tvrdá, jak se zdálo. Tak cítila ona snad více než rodiče sami nepřítomnost Virginy a pohřešující svou mladší sestru nyní teprv věděla, kterak ji milovala. Blížívá-li se nyní k Libějicům a vystrkovala-li její malá Marinka ručku volající: „Už jsme tam!“ nahnula-li se Mařinská z kočáru, aby dítěti po vůli učinila, cítila takové prázdno, takový stesk a bylo jí, jako by vlál neviditelný smutečný prapor nad zámkem. Tu upamatovala se teprv, jak druhdy se zaradovala po každé, blíže se domovu. To bylo nyní jinak a bez Virginy nemohlo býti lépe. Neboť to mladé děvče, jehožto znamenité vlohy všickni a ona s nimi utiskovali, působilo právě pro ty vzácné vlohy čarovně na své okolí.

Mařinská myslila, že nevzdělává se, že trvá přesně ve svém domácím povolání a kruhu, aniž myšlénkou z něho vykročí, a nevěděla při tom, že nevědomky ssaje z ducha sestřina jakousi část vzdělání. Nečítala ze zásady majíc to za zahálku, tím dychtivěji ač zcela bezděky dovidala se z vyprávování sestřina o náhledech a myšlénkách vzdělaného světa. V rozmluvách s ní tříbila a obnovovala si názory svoje. Ačkoli setrvala nezlomně při svých zásadách, uzpůsobovala je přece pozvolničku a tato práce byla jí potřebou, ona jí nahražovala všecku potlačenou činnost duševní. Bez Virginie zůstávala i tato malá částka duševního světa úhorem. Krom Virginie nerozuměl jí nikdo víc, neb Holý trval ve svém ironickém či nedbalém způsobu k ženštinám, otec jí příliš šetřival, nedotýkaje se co evangelik žádné stránky přesvědčení své dcery, v jiném náboženství vychované, a matka i Emila měly jediný jen smysl pro svůj domácí kruh. Nevysvětlovala si to ovšem takým způsobem; kdož také mezi námi, byť sebe hlouhavější, ví všecky pohnutky svých citů a činů. Poesie a dějiny v souhrnu přehledném, v porovnávání umělém a vědeckém podávají v obraze ozářeném nás všech mikroskopické podobizny a z těch nám teprv vrací se odlika vlastní osobnosti, kterou sám každý vždy jen z části, jen okamžitě zná.

Proto myslila si Mařinská s bolestí: „Nevěděla jsem, jak ji mám ráda,“ a při tom přece posud a snad nikdy nevěděla, čím jí vlastně byla. Jak smutný byl v zámku ve vížce ten Virginin koutek, kde pracovala,

jak nepohostinský ten stůl, u kterého ona se svými žerty a úsměvy více neposluhovala, a jak těžko bylo vychovávat a utiшит malou Marinku, když tu nebylo důmyslné tety Virginky. Jak mrtvě plazívaly se nyní hodiny návštěvy u rodičů, kdežto bývaly Virginou druhdy oživeny.

O jakousi činnost a to velmi pilnou byla Mařinská také nyní připravena, co neřídila více Srdínkovy záležitosti u Virginy. To zaujímal ji jindy skoro jako vlastní někdy známost s Mařinským. Pak přicházela domů a doma prázdno, neb právě s manželem neměla nikdy co rozprávět. On hledal si zábavu dávno již jinde než v domácnosti a ona, ačkoli ji to bolelo, hledala raději vyrazení u rodičů obíráním se sestřinými záležitostmi, než by byla hleděla napravit domáci poměr svůj. Přicházelo to pozvolna, ale najednou se toho lekala, vidouc, že nemá žádné vlády více nad svým mužem, žádného vlivu naň. V té době, kde neměla více čím se ohlušiti, čím zapomenouti, podlehla konečně vědomí, jemuž se byla bránila: že jest nešťastnou manželkou.

Jak pevně byla dovedla se ubrániti pokušení lásky, tak bez vlády byla nad sebou, aby se byla přemohla dokud byl čas k jakési laskavosti k muži, který ji byl miloval a jehož si byla z vlastní vůle zvolila. Její síla záležela jen v odporu, nemělať ani zdání o mocnější té síle, jež z lásky samé vzrůstá co velkomyslná oddanost. Podezřívala manžela svého co do věrnosti a že tím trpěla dvojnásobně ji trápilo. Nechtěla dát mu toho

znáti a on byl tím nedbalejší neskřýváje ani pečlivě dost své kousky. Veselíval se v hostinci dlouho do noci a ona nikdy oka nezamhouřila dokud se nevrátil; přece nedávala ničeho znáti stavíc se spící.

Ráno viděl Mařinský opovržlivou tvář, dostával sotva odpovědi na to, cokoliv řekl. Což mohl, dle zdání svého, lepšího učinit, než prchat před svou krásnou ženou? Chválíval ji ostatně nazýváje ji pokladem. Uznával její pořádek, jímž uzdy domácnosti držela, čemuž i on se podroboval při všem hejření. Obdivoval se jí tajně, že jej výčitkami a vádou nemučí. Byl by ji posud miloval, kdyby nebylo bývalo veseleji všude jinde než u ní, a on byl „už jednou takový veselý chlap“, jak říkával o sobě.

To dítě vychovala si Mařinská s nesčíslnými starostmi o jeho zdraví. Byla to nyní holčička hezká, dosti zdráva ač trochu slabá, ale nikdo s ní ničeho nesvedl a nejméně matka její, která buď ji úzkostlivě hlídala, buď přísností dráždila, aniž v té přísnosti důslednou zůstala. Nevěděla s tím dítětem kudy kam, a malé Marinky křik a nezpůsoby přispívaly k účinkům maminčina mlčení tak, že otec svému domu na sto honů se vyhýbal.

Toto trapné, rozrývající neštěstí tížilo na ni co zoufalá nespokojenost; a přece kdo na ni pohleděl ničeho nepoznal. Bylať ve výkvětu své krásy, hrdá, nepřístupná zvědavým otázkám, v zevnějšku svém vždy vkusně spořádána. Její příbytek lesknul se čistotou, dítě jak by ho z vajíčka vyloupnul, bylať pořád matči-

nou pýchou a radostí. Matka také myslila, že jsou Mařinských úplně šťastně živi, neb kdykoliv Mařinský se objevil, toť bývalo nějaké veselosti od něho.

Okolo vánoc došla správce prosba od Virginie, by dal své svolení ke vstoupení jejímu do novicka do řádu klášterního. On zbledl zmáčknuv list Virginin v ruce a tak mu přišlo špatně, že byla obava, by mrtvice ho neranila.

„Musím toho se dočkat na svém dítěti? Nebyla-li to velká již oběť, vychoval-li jsem ji v náboženství, jež mým přesvědčením není? Nesvolím žádným způsobem!“ zvolal.

Matka plačíc nad ním i nad Virginou zaříkala se, že ani ona nesvolí.

„Jak mohlo přijít nešťastné to dítě na ten nápad?“ pravil správce ke své ženě. „Myslí jsem, že jenom Lina ve své přísnosti a to jen v té nejhorší chvíli tak mínila. Ale naše Virginka, to dítě důmyslné, jež dvanáctiletá již přečtla všechny moje knihy kacířské, která nás vždycky překvapovala svým svobodomyšlným úsudkem, ó zajisté, že ji tam ty jeptišky zbláznily; kdo ví, jaký nátlak na ni vedou, bezpochyby jí diktovaly celé to psaní.“

„Tomu bych se divila,“ odpověděla správcová, „známť velebnou matku, i ona je dosti svobodomyšlná osoba a vím, jak dobře se zacházelo se mnou, když v klášteře jsem meškala. Přece nebyla bych tam chtěla zůstat na vždy, ačkoli jsem tebe ještě neznala.“

*

„Kdo jí to dal ubohé do hlavy?“ bědoval správce dále.

„Nedáme svolení,“ dí na to správceová, „bezpochyby ji tam přemáhá neštěstí lásky a proto hledá spásu v tomto stavu. Časem, musíme doufat, že se vyléčí, pak nám poděkuje, že jsme nesvolili.“

Oba byli zvědaví, co řekne Mařinská až přijde.

Ona se zarazila slyšíc co zas se děje. „Nesvolte,“ radila rodičům prvním vnuknutím, povolujíc své touze míti ji zas na blízku. Po nějaké rozmluvě a rozmyšlení rozhodla se ale jinak.

„Musíme tam někdo dojetí a s ní promluvit,“ řekla, neboť napadalo jí, kdo ví co ubohá zkouší pro lásku, jak zápasí sama s sebou, nemohouc odolati. Představovala si, že se jí chce snad prehati z kláštera, vzpomněla si na ten okamžik, když ona kdysi na pražskou silnici zaměřovala. Pak vzpomínala dále, jak se jí chtělo hledati spásu u staré Rozy, jak jí byla žádostiva, a kdo ví, zda Virgina nepoznala, kterak lze spásy té dojít slibem klášterním? Ó kdož by směl pak bránit ubohé? Netroufala si otce přemlouvat, aniž věděla co a jak vyřkne Virgina, nechala jej při jeho úmyslu a on za to shodl se s ní, že se musí jeti za Virginou. Mařinská odhodlala se otce doprovodit nechávajíc Marinku své matce.

Odjezd byl určen na příští den. Mařinská jela domů na cestu se připravit a muži svému ji oznámit. Jako obyčejně čekala dlouho, než přišel; tenkrátě však posud svítila.

On těšil se z toho a jal se jí vypravovat, co kde slyšel.

„Neřekla jsem nikdy slova o tvých způsobech a o tvém živobyті,“ řekla ona rozhorleně místo odpovědi, čím byl vinen její nepokoj o Virginu, „avšak budeš-li takto pokračovat, nevím, kam asi to dojde mezi náma.“

„Tak, a já jsem se těšil, že tě nalezám probuzenou. Jsi-li však taková, nediv se, vycházím-li z domu rád, a vracím-li se nerad.“

„Je to ovšem pohodlné strkat vinu na ženu, má-li muž slabosti.“

„Mou největší slabostí byla jsi ty, však jsi mne odnaučila; musím míti slabosti jiné.“

„A slabocha takového mám co muže ctít? jemu své žití věnovat, na něho se spolehat? O ty nevíš, jakou krutou úlohu mi ukládáš, jak ráda bych tě ctíla ano milovala . . .“

„A nectíš . . . a nemiluješ?“ tázal se on se slzami v očích v udivení bolestném pohroužen.

Ona zašeptala: „Nikdy!“ tak pro sebe, tak skoro jenom v myšlénkách, že sotva jí to zašelestilo mezi rtoma. Byla zvyklá někdy pro sebe cos prohodit, aniž kdy toho zaslechl při jakési své netečnosti a nechápavosti, pro kterou se naň musilo vždy velmi nahlas mluvit jako na přihluchlého.

Tenkrátě to ale zaslechl určitě a neřekl pranic, jen se na ni podíval. Ona věděla, co se stalo. Přece

však doufala, že mylí se, a jakoby zpola udobřena sdělila mu, že zítra odjede za Virginou s otcem.

On neodpověděv pokynul hlavou, jakoby nic na tom nebylo.

Najednou se vzpřímil, zarděl do ruda: „A kde je Virginia?“ tázal se.

„Nemohu ti to říci, jest to tajemství.“

„Od které doby mají ženy tajemství před muži?“

„Od té doby, co mužové nic nesmlčí. Ty bys to v hostinci při sklenici piva vyzradil.“

„Ho, ho! Prosím, abys jinak se mnou mluvila. Ode dneška list se obrátí a uvidíš, kdo jest pánem v domě.“

„Tak mne chceš naučit tebe ctít?“

„Tak, neb jinak, jen když tě tomu naučím. Nyní mi řekneš, kde je Virginia, jinak tě tam nepustím.“

Lina neodpověděla ani na tuto ani na jiné otázky, a Mařinský dlouho do noci kázal o tom, že jest pánem v domě.

Lině bylo úzko. Stýskalo se jí po Mařinském, jakým dříve býval, již měla na jazyku nějaké dobré slovo, aby jej zpět, k bývalé vlídnosti přivedla, avšak nevyslovila je, nemohouc přemoci svou povahu.

Doufala, že ho to přejde do rána; ale sotva oči otevřel, již rozpomenul se s jakým úmyslem šel spat, a volal hrubým hlasem o každou maličkost dávaje si sloužit od ženy.

Lina dávajíc si to líbit bez promluvení vyběhla pak ven na pavlač spínajíc v úzkostech ruce:

„O, co jsem to vyřkla, co jsem to učinila, jakého zlého ducha vyvolala jsem ve svém manželství dosti již nešťastném! Až dosud mohla jsem skrývat, zapírat, co mne hnětlo, nyní bude mé neštěstí známo každým slovem jeho, bude lze čísti je na jeho změněné surové tváři. Kam vše to dospěje! Cítím krev svou vřít při jeho počinání, moje pýcha se vzpouzí, chce se mi splácet mu opovržením co on mi činí a vidím přece, kdybych pustila uzdu hněvu svému, že budou věci možny, které mne od něho zapudí. Pak budu ženou rozvedenou, jaká to hanba a pokoření! Raději zemřít tisíckrát, než být tím co Křepinská. O jak tu ženu nenávidím, pomyslí-li jen na ni! Jak ale napravím svou vinu, jak zkrotím tu hrubou mužskou uraženou pýchu, aniž bych pokořila svou! A moje Marinka! Tak má vidět se svou matkou zacházet, tak bude po příkladu otcově se mnou také jednat!“

Přihrčel páně správceův kočár pro ni.

Co nyní počít? Jak odejet bez povyku s mužem?

Vešla do světnice, oblékala se, on díval se podivně na ni.

„Až přijedu nazpět,“ řekla, „bezpochyby ti budu moci říct, kde Virginia se zdržuje.“

„Dobře, však nemusím to vůbec vědět. Jeď kam chceš a ke mně vrátit se nemusíš.“

On ji vyháněl! Do nejdelší smrti nebyla by uvěřila, že by to bylo možné. Ještě před chvilkou obávala se sebe, své vlastní prudkosti, jež by ji k tomu

dohnat mohla; ale on, on! Ona jím opovrhovala a nyní musila se ho bát. Nyní jednalo se, před kým se pokorit, zda před ním, neb před veřejným míněním.

Marinský viděl, že vyhrál.

Po dlouhém mlčení řekla Lina na oko pokojně: „Rozmysli si, cos pravil; není to malichernost a já nerozumím žertům. Chceš-li, stane se to, a znáš mne, že bez návratu. Máme to dítě. Odjedu, že jsem to otcí slíbila. Až se navrátím, otevři mi dvěře neb neotevři. Prosit tě nebudu. Buď s bohem!“

Odešla a něvěděla nic, vyhrála-li nyní navzájem, obměkčila-li ho, či zahrozila-li mu.

Přijela pro otce. Matka ji nastokrátě zobjímala při loučení také prý za Virginku. To zas byly jiné starosti. Jak lehké byly proti jejím!

Ale ona nic, na jemně okrouhlé tváři ani stopy nepokoje jiného než o Virginu, ani o slzu více než platilo přítomnému loučení.

Jen Marinku přitiskla k srdci s výbuchem vášního bolu.

Tak blížila se sestra nešťastná k sestře nešťastné, zatím co třetí sestra, Emilie Holá, v hlubokém, nevyrušeném klidu své dítky pěstovala, milujíc muže svého bez bouří zmitající vášně.

XXXI.

Když Virginia po první noci v klášteře se probudila, vzpomněla si na slova přednostčina několikrátě včera

opakovaná: „Ona má nadání!“ Toť značilo k životu klášternímu.

Slychala totéž slovo dříve v rozličném smyslu, z rozličných úst, a že jí neuvázla v samolibosti, svědčilo opět, že má opravdu nadání k nejlepšímu. Slychala svědčit takto Viktorina . . . to bylo nezapomenutelné.

Štěstí, že byla Virgina po dlouhý čas na odříkání se jeho, na útěk do kláštera připravena; proto nesla zmužile odloučení od něho.

Myslíla si i jeho klidně mužného jako vždy, domnívala se, že as Libějice opustil po rozhodném okamžiku, který mu jí vzal, a jak pravil, že bude žítí svému povolání.

Mysle takto naň oblékla se sledující klášterní pořádek. Vyžádala si dovolení, aby směla v nemocnici přisluhovati.

Vydržela tam celý den a nabízela se i k nočním hlídkám.

Sestra, která tuto hlídku měla, trpěla ráda mladou společnicí kolem sebe.

Bylo to unavující, chorému srdci však zdravé. Mlčelo o svých bolestech před bolestmi jiných.

Virginka stala se v krátkce předmětem obdivu a mazlíčkem jeptišek. Její trpělivost, síla a neohroženost při nemocných byla úžasná.

Nemocným vyjasňovala se tvář při jejím pohledu a ubohé ty choré postavy s bídným vzezřením, na po-

moc jiných jako novorozeňátka odkázané, nevěděly jak vyjasňují na vzájem sličné dívce zkalené žití.

Začínala záhy rozuměti nemocem, které viděla, sledovala průběh okem pozorovacím a věděla podat lékařům zprávy určité.

„Jaké to velké povolání,“ volávala; „toť dostačí mi doživotně.“

Vstávala léhala tou myšlénkou nadchnuta.

Ve všech však poměrech odlučují všední malé příběhy, zvyky, dodržování pořádku od takové jednoty velkého smýšlení.

Modlitby a častá návštěva kostelní překážely jí. Ačkoli otec nechtěl míti vplyvu na náboženské vychování svých dcer, přece pozvolna a bezděky vpravila se rodina v jeho náboženský směr. Sama matka přijímala prostotu evangelickou, aniž sama o tom věděla, a Virginka vychovávala se sama v duchu své doby. Bez přesvědčení, z pouhé jen ochoty vyhovovala obyčejům klášterním, šetříc jich, jak viděla otce jich šetřiti.

Jenom že ji vytrhovaly z opravdivosti, jakou se vrhala na svou novou dráhu. Poskytovaly ji také chvíle duševního nezaměstnání, kde klesala hrdinsky napnutá mysl její. Tu změkla ta křišťálová tuhost pevných úmyslů a snah, rozplynula se jako ledný jehlanec účinkem povolení zimní vlády, a potoky slzí zatopily jí tvář.

Klečíc v kostele za sborem jeptišek roztoužívala se po drahém příteli a pomyšlení, že snad nikdy více

jeho tvář nespátří, otvíralo jí vyhlídku do smrti bezedna. Bloudívala pak dlouhé dni po chodbách klášterních s jedinou vidinou spatřiti ho zas, a sotva přemáhala se v povinnostech, jež horlivě na sebe brávala.

Tu rozbíhávala se sama sebou do kostela v hodinách, kdy tam nikoho nebylo, a kochala se v bolestné slasti slzí něvyčerpatelných.

Pravou rovnost lidskou zachovává nade všecko bol. Radost, láska, potěšení, záliba má steré stupňování a zabíhá i v protivy; však ztratíš-li to nejdražší, ať jsi vzdělanec neb sprostákem, pánem, nepánem, věř, že sdílíš bol ten s druhem svým. Ať se divoče vyzuří, ať ho slušně snášíš, ať na odiv ho nosíš, neb s přemáháním s ním zápasíš, on hněte tvoje srdce co ruka sochařova temnou hmotu z lůna země a teprv tím, kam a kterak z něho se vymaníš, tvoří se z tebe obraz, jak z uhnětené hmoty ten či onen se vytvoří rukou umělcovou.

Virgína nemínila žít jen svému bolu, nehledalať kláštera pro tuto příčinu. Jí i milenci jejímu tanulo na mysli a jevilo se bohatstvížití myšlenkového. Tímto žitím bylo jim volno zaběhnout v kraje blažené, jaké si představuje náboženství po smrti.

Cítila, když se oddávala v kostele bolestnému blouznění, jak snadno jest přesmyknouti se z dráhy nepodplatného rozumu v říši fanatismu, ve svět slepé víry a náboženské jakési vášně.

Jen krok a byla by přijmula co přesvědčení celý kultus klášterní. Ona učinila krok, ale ten ji zavedl

nazpět k dávné snaze po činnosti povznášející. Bylo to namáhání, ale povedlo se. Plakávala sice často, vždy ale zkrátila si chvíle takové přísnou vůlí a hledala uspokojení v tom, v čem je hledal zajisté i Viktorin. Pak probouzela se její dávná láska k umění. Po krásné klenbě kostelní, jež ve smělych obloucích půvabně se pnula, dávajíc jako vázati se umělými rosetami, po štíhlých pilířích spějících vzhůru, aby spojily se ladně s půvabným svrškem, procházel se její zrak a sledoval s pohnutím hru a odstíny světla v zatemělé stavbě. Touživala pustit svůj hlas do těch velebných oblouků a oživit zpěvem a svým pracujícím citem rozvlněný vzduch.

Když poprvé v neděli zpívala, bylo po klášteře tolik povyku co po hlavním městě při vystoupení slavné pěvkyně na divadle.

Jeptišky toho klášteře byly vyhlášeny co výborné hudebnice. Měly varhanici, houslistky, fletistky i ředitelku kůru. Pěstovaly ode dávná výbornou školu zpěvní.

Virginin hlas nemohl býti lépe oceněn a upotřeben.

Zúčastnila se ráda v hudební škole, kam přicházely dívky z města.

Jedna za druhou, kteroukoliv ze svých schopností byla cvičila, přicházela k platnosti a užitku v tomto klášteře.

Povšimly si i jejího kreslení a mnohé i velebná matka žádaly ji, aby jich vyučovala. Ona vycvičena jsouc jen dle přirozeného nadání nerozpakovala se dlouho

a vedla druhé touže přirozenou školou, jakou sama byla prošla.

A protože i v klášteře panuje móda, stalo se módou tam kresliti si alba aneb rozdávati kreslené památky.

Virginia viděla s obdivem v takém klášteře soustředění celého světa uměleckého, jen škoda, že zůstává všecko více méně pitvornou hříčkou pro nemožnost styku zevnějšího a tudíž pokroku a pro nevědomělost tohoto povolání, ješto neustále pouze náboženské povolání do popředí se staví a ostatní pohlcuje.

Rovněž tak dělo se v nemocnici. Sestry sloužily nemocným s neslýchanou trpělivostí, ale Virginia bolestně postrádávala u nich pravé vroucí lásky k bližnímu, neb co činily, činily bohu, jak dávaly neustále na jevo, a nepochopily, že slovo písma „co učiníš nejposlednějšímu mezi bratřími, mně učinil jsi,“ stotožňuje boha s člověčenstvem.

Potřebovala nějaký čas, než pojmul a obrysy tohoto spolkového žití. Vkládala do nich všecky svoje idealy a hle, zdálo se, že tam našly půdy.

Žena odloučená od rodiny našla zde povolání mnohonásobné a kdežto ji společenstvo nikde k podobnému nepouštělo, leč za cenu dobré pověsti, bylo vše to možné v zátíši klášterním pod záštitou slibů řeholních.

Když takto byla hotova s celým pojmutím, přičemžto potěšovala přednostku mnohým výkřikem nadšení seznávajíc zařízení moudré, užitečné k službám obecnosti, otvíral se jí zrak pro podrobnosti. Byla zatím blíže se seznámila se sestrami, s jich povahami

a některými náhledy. Hluboko do duše nahlédnouti nedávaly si snadno osoby, jimž bylo uloženo pátrati v sobě neustále po hříchu a rychle z něho se vyzpovídat, jakby stopu jeho nalézti mínily.

Vyprosila si, by směla nositi šat novicky, odhodlána jsouc bez toho od prvního vstoupení, že klášter více neopustí.

Ale nyní začalo se jí také stýskati. Nebyl to jen pouhý bol o milence, s nímž na život a na smrt bojovala, ale stýskalo se jí po mamince, po otci, po zámecké zahradě a po volnosti, neb ať zde měla volnost věnovat se jakés myšlénce, byla myšlénka sama spoutána v pojmy zastaralé. Zdálo se, že nelze nikdy a nikde uhasiti své žízně po svobodě.

Klášteřní sestry poslušny až do krajnosti klášterního řádu zdály se často mezi sebou a s jinými nespokojeny. Byly však mlčenlivy před Virginou a skrývaly vnitřní různice opatrně před mladšími sestrami.

Malé dětinské tresty ukládaly si samy aneb dávaly si je ukládat. Byly pokorny a poslušny, ale pravá srdečnost zdála se býti řídkým hostem mezi nimi.

Nešťastnými ani smutnými nebyly. Každá měla svůj svět již za sebou. Společný zájem řeholní poutal zřetel všech i byly výbornými občankami své malé ženské republiky. Přenesly svou ješitnost osobní na svůj klášter a na místě sebe zdobily si tento.

Tak byla smíšena chladnost a vřelost, velikost i dětinství, jak v každém poměru, tak zde svým zvláštním způsobem. Při všem, co Virgině vadilo v tomto

společenstvu, bylo jí přece možno stavěti na jeho půdu idealy o své činnosti a povolání, a každým dnem sama sobě dosvědčovala, že našla zde, po čem v poměrech předešlých nadarmo se pídila, uznávši, že jest na svém místě u lože nemocných, jindy ve škole pěvecké a konečně na kruchtě, kde zpívala s takým zápalem, že viděla dojem svých tónů na tvářích posluchaček.

Pravila k sobě, když jí nebylo souzeno žít po boku Viktorinově, že nezbývá jí žádného přání více v poměrech nynějších. Nepoprávila sluchu stesku a vrtkavosti citu. Odkazovala se neodvratně k povolání svému. Psala pak v rozhodnutí již určitém o dovolení rodičů ku svému vstoupení do řehole.

Čekajíc na odpověď dočkala se otce i sestry samy. Přišla jim vstříc ve svém klášterním oděvu a oni zalekli se ho myslíce, že snad jednala již bez svolení rodičů.

Když Virginia otce spatřila, nevěděla jak se jí děje. Bylo jí, jakoby byla prosnila neurčitý podivný čas pod zemí v hrobě a jakoby vstávala zas na světlo slunečné. Obejmouc ho kolem krku líbala mu jeho bílé vlasy zaz a zas. Kdykoliv naň pohlédla, polily ji slze a vždycky řekla při tom: „A což matinka? Proč nepřijela také? Ach, kdybych ji viděla!“

Začali pak mluvit o tom, proč otec a sestra přijeli. Virginia měla své rozumové důvody všechny pohoťově a vypočetla je řečnický plynne, jenom že ji samu dnes jaksi nepřesvědčovaly. To však vadilo jen jí, ne věci samé. Člověk důsledný nedává másti se okamžitým naladěním.

Mařinská naslouchala jí dychtivě s tváří hořící. O, že jí nepřišla nikdy myšlénka a touha po klášteře. Jak jinak bylo by jí v této chvíli.

„Virgino,“ pravila s přesvědčením, „myslím, že jest klášter nejvznešenějším povoláním. Jest zvláště pro tebe jakoby stvořen. Kam ubohá dostala bys se ve světě s tvými záměry a neodbytným náhledem o nějaké všeobecně platné činnosti. Zde můžeš provozovati ji ve spolku jiných etnostných žen.“

Otec ji nechal domluvit a když umkla, ještě dlouho ničeho neříkal. Virgina očekávala bez hnutí jeho první slovo.

„Těž já ti přisvědčuji, že nenajdeš ve světě nikde podobného působiště zároveň s ochranou své pověsti a s žitím bezstarostným. Nenamítám ničeho proti kultu katolickému, namítám jedno jen, že si zavřeš navždy cestu k povinnostem rodinným. Nikdy nemůžeš přijíti svým milým ničím na pomoc, nemůžeš ošetřovati nemocných rodičů a ulevuje umírajícím své nemocnice nemůžeš přijít si pro poslední požehnání moje, kdybych já ti umíral. Tak vyhovuje ženský klášter ženské neodvislosti od rodiny, aby v opačnou krajnost ji přemrští. Ty přestaneš být naším dítětem, jen jako na bytost nadpozemskou smíme přicházet s dovolením přednostky na tebe se podívat. Také nesmíš pokračovat duchem svým, neb tento musí zůstatí řádu podroben. Dnes vpravuješ se v pravidla předepsaná, možná že přijde ale den, kde budeš vyžadovati větší volnosti své osoby, svého smýšlení. Ta není také možná.“

Poslední důvod Virgina nepojmula. Člověk mladý stěží pochopuje, že časem se změní.

Ale první důvod byl za to tím účinnivější. Nemohla spustiti se otcova objetí.

Přišla pak přednostka též k poradě a mluvila svědomitě pouštějíc stranou všecken ohled osobní i řeholní netajíc toliko, za jakou ozdobu řádu považovala Virgina. Připouštěla všecky rozumné námítky správcevy a žádala sama Virginy, aby se nepřehnáhnila. Z druhé strany však dávala správci na uvážanou, kdyby Virgina domů se vrátila, necítily-li by se mnohem nespokojenější než jindy, a uvedla mu příklady, kterak vystoupilé novicky do kláštera opět se vrátily a nevrátily-li se, že již se nespřátelily se světským žitím.

Virgina přisvědčila, že by nechtěla více odříci se své nynější činnosti, že by si ve světě pořád podobnou hledala.

Že však se vrátí s otcem ráda domů, dosvědčovala tímtež dechem, nespouštějíc se pořád jeho ruky, jakoby se bála ztratiti ji na věky. Domů že však nyní posud nemohla pro Viktorina, o němž jisto nebylo, že by za ní nepřijížděl, což by rodiče o živobytí připravilo, v tom shodovali se otec a Lina.

Přednostka zas naznačila, že nemůže Virgina déle v klášteře co host meškati. Upokojovala všecky, že jest tříletý noviciat, kde lze každé chvíle vystoupit, a ješto bylo nezbytí, zůstalo při tom, že nastoupí Virgina tento noviciat.

Těžké bylo loučení, těžší než poprvé.

Nastávající novicka doprovodila svých milených hostí až mezi dvěře lakotna jsouc jich pohledu do posledního zamíhnutí, a když mezi ní a nimi dvěře zapadly, zdálo se jí nemožno toho snést.

Ta šťastná Lina, ona posud vidí otce, matku, jde ku svému dítěti! Ach! dítě, malinké dítě! Jak dlouho jsem žádného neviděla, nevidím vyrůstatí mladinké pokolení, nemohu láskat a hrát si s nimi do sytosti. Linu očekává s toužebností milující manžel. Já jsem věčně odkázána ve sbor ženštin s myslmi nehybnými, s rozmluvami dnes jak zítra stejnými; ruch světový a vrchol života veřejného přede mnou zůstane zakrytým, neuslyším nikdy zprávy ze světa mužů a z počínání obecného. Někdy jen sem zalétne jiskra z ohniska vzdělání všeho člověčenstva. To všecko musím obětovat, chci-li něčím účinkovat. Mimo klášter najdu toho všeho drobtý a za ně musím zaplatiti věčnou bezúčelností.

Mařinské bylo hůř než sestře. Skoro omdlávajíc v otcově náručí myslila: „O, šťastná, stonásobně šťastná Virgina! Ona má, co bych si přála mítí sama, a ona nikdy nebude klesat v prach otroctví manželského. O, že jsem v samolibosti mladistvé a ženské v jarmo to vešla. Láska jeho zakrývala je. Ta láska zmizela a pouta zbyla. On jest pánem, já otrokem jeho a své pověsti.“

Když přijeli, vyslechla matka s pláčem rozhodnutí Virginino, s pláčem jí otec o něm vypravoval.

Holých s ustrnutím brali podílu.

Mařinská váhala s odjezdem z Libějic domů.

Matka odevzdávajíc jí dítě pravila: „Jen jdi s pá-nem bohem, má dceruško, ke svému muži, přijď brzo zas; však nyní nezdržuj se již, Mařinský zajisté s tou-hou tě očekává.“

Všickni svědčili a ona jela. Jaká to byla krutá cesta, krutější nad vstoupení do kláštera. Co hrozilo jí, jakého přijetí mohla se nadíti? Cesta k jejímu domovu zdála se jí ohněm dlážděna. Šla s dítětem po schodech. „Ubohá moje matka! Co řekne, vrátím-li se jí ještě dnes?“

Přitiskla Marinku k ěadrům a mysli-la na onen okamžik u rybníků, když co nevěsta byla šla Mařin-skému, tehďáž také rozhněvanému vstříc, a když mí-nila patřiti vodníka. Tak stála před svými dveřmi a netroufala si zaklepat ni zazvonit.

Služka přišla otevřít, pán nebyl doma.

Matka a dítě vešly, aniž věděla Mařinská, patří-li ještě sem.

Pozdě navrátil se Mařinský, děláje, jakoby jí ne-viděl. Žili pak spolu, vedle sebe, mluvíce jen co mu-sili, a Mařinské radostí jedinou bylo, že nepřišlo k ve-řejnému povyku, že mohla na zavnějšek krýti svoje neštěstí; i uvykla i tomu stupni, trpěla bez reptání.

XXXII.

Virgína měla ceremonie prvního zasvěcení za se-bou a všem i jí samé bylo, jakoby mezi novicky ani

*

již nepatřila, neb opravdová její snaha sbližovala ji se staršími členy klášterními.

Čemu z počátku všecky se obdivovaly: její píle, horlivost a schopnost považovala se nyní za prostou povinnost.

Kdežto co milé hosti sestry rády úklony jí činily přehánějíce někdy její zásluhy, dávaly nyní naopak jí rády cítit převahu svého zkušenosti a delší praxe. Chtěla-li se namáhat, dobře, nechť ať se namáhala, nikdo jí nebránil, neboť i kdyby byla se roznemohla, i kdyby byla zémřela, tím větší zásluhu měla před bohem a bylo by bývalo vlastně hříchem překážeti jí. Ona to cítila bolestně pohřešujíc vřelé svazky rodinné, z nichžto nevysmekne se člen jeden, aby celkem rodinným bolestně nezachvěl. Jak jinak lhostejný, chladný byl svazek této společnosti.

Virgině sklesla trochu vysoce naladěná mysl, jako struny harfy do vlhkého chladna vyhostěné. Tím osmělily se mnohé mezi sestrami povznést se nad ni v některých malichernostech, aniž se jim dovedla dost málo opřít. Trpěla jen a cítíc, že ztrácí pevnost i rovnováhu, trpěla a soužila se tím více. Zás plakávala, ale že to nebyly ty čisté slze za ztracenou lásku, že hrala na ně jmenem té lásky, a jmenem té lásky vzechopila se a byla neohroženější.

Tu zastihla se zase na jiné protivě, neb aby obstála, splácela rovné rovným. Vypínala-li se jedna nad ni, vytasila se ona taktéž svou jakous předností, vyvětla-li jí jakýmsi obaleným způsobem jakousi vadu.

činila taktéž a hned na to nenáviděla sebe. Pak zase nechala vše býti a tiše trpěla. Jak ráda byla by se vyhnula tomuto vztyku jen na čas, jen co by zas ducha posilnila; ale toho netrpěl klášterní řád.

Virgina měla příležitost skoumat svou vytrvalost. Tato neviklala se při všech útrapách. Časem přišlo jí také posilnění. Velebná matka nepodrobila Virgininy knihy klášterní revisi. Virgina měla je všechny, dostávala jiné z domova, žádala-li o ně, a nabyla-li jen trochu času ke čtení, byla pak jakoby znova zrozena. Pak našla v knihách sebe zas i se svým idealem a posilněna poznesla se s ním nad klopotné poměry. Tu plovla tedy vzhůru na vrcholi vlny duševního žití, až zase spadla s vlnobitím do hlubiny.

Tak kolísá se člověk neustále, a jenom myslitel na vrcholi moudrosti neb člověk zcela prostinký nalezájí živlu toho hladinu tichou, po nížto mírně sjíždí člunek jejich k cíli svému.

Ve hlubině opětne skleslosti tonula pak ve všem protivenství najednou. Pak mísivaly se slze lásky se slzami stesku, vzdechy po svobodě se vzdechy uraženého citu a nade vše zdvihal se hlas řkoucí: „Aj, co jsi i se svým povoláním a nadáním? Podobaš se zkamenělině nevěrna jsouc svazkům přírody ženě nade všecko svatým.“ A pohřešujíc tyto nevážíla si ničeho jiného připadajíc si chudou, chudičkou co do srdce i ducha.

Jak byla by se divila, kdyby byla tušila, že druhdy Křepinská na vrcholi divadelní slávy rovněž tak cítila, jak byla by bývala Virgina klášteru vděčna, kdyby

byla věděla o pokušení Křepinské. Přece však stvořila si Křepinská na svobodě své přesvědčení, ale Virgina stávala se mu nevěrnou ve chvílích pochybnosti.

Unavena a malomyslna dodržovala své povinnosti. Ve zpovědi jí bylo řečeno, že její boje prý jsou slabé proti bojům jiných, měla prý děkovati milosti boží, že to má tak snadné. S neskonálním soucitěm pozorovala pak sestry na oko klidné i veselé, byla zas trpělivá. Pak zpomněla si někdy tak hodně živě na Viktorinu, ale to nejen že ji nepomátlo, nýbrž vyneslo ji vysoko na nejmhutnější vlnu živlu duševního a na té dlouho držela se, s ní dlouho nesksesla a sklesla-li. našla sílu k vyšinutí.

A on? O, že není pravda, o čem básníci rádi bájí. že jest cesta jakási sympathická, po nížto dostává se vzdáleným milujícím zpráva tušením neb znamením; že není takého kouzelného zrcádka, o jakém nám chůva vypravovala, že lze zablédnouti v něm drahou osobu vzdálenou.

Však byli by se ustrnuli nad sebou Viktorin i Virgina pomocí kouzelného zrcádka.

Co Viktorinovi scházelo, tak že nemohl dále po Virgině pátrat, to byly peníze. Nechtěl jich žádat od otce, nechtěl osobit si dále vlastnictví panství Libějického, když věděl, že překročil otcovu vůli, jižto on mu stavíval co zákon po celé vychování a žití jeho. Viktorin odkazoval se nyní sám na vlastní sílu ponechávaje otcí celou vládu nad jměním, které byl po-

máhal rozmnožovati. A otec to trpěl neohlížeje se na něho, nevěda ani kam se octnul.

Viktorin obrátil se k Pavlovi, žádaje ho, aby mu při prvních krocích na nové dráze pomáhal. Aby se domohl prozatím nějakého příjmu, nezbyvalo mu leč dávat lecke a ty mu Pavel zaopatřil. Avšak nemohl mu je přece zaopatřiti tak, aby se byly hodily k jeho schopnostem.

Vzdělání bylo v Praze obmezenější než nyní a nechtěl-li Viktorin vstoupiti co vychovatel do domu šlechtického, nebylo tu obecnstva nazbyt, aby jim bylo žádoucí bývalo nějakých přednášek z vyšší vědy.

Viktorinovi dostalo se několik neschopných studentů k vyučování. Nebyla to Virginia, s nížto vyučování procházce po luzích elysejských se podobalo. Bylo to pracné plahočení po zaprášených cestách školního cviku.

Náš ubohý učitel ale nebyl prošel tou cestou školní. Bral věci jinak než žáci. Mrzival a hněvával se na nedostatky neb pedanterie školních plánů a obyčejů a demonstroval svým žákům věci dle nejlepšího svědomí svého.

Tím oni špatně ve škole pochodili a konec všeho bylo, že byl učitel propuštěn.

On plesal z toho propuštění, nebyltě seznal větší roboty. Raději nejisti, než za takou cenu. Pracoval vědecké dílo, podáváje mezi tím české literatuře některé překlady z cizích, jmenovitě ze starých jazyků. Odměna hmotná za to nebyla žádná. Za to měl na-

kladatele na dílo vědecké německým jazykem psané, jen že pomalu pokračovalo. Byl by potřeboval k němu poklidu a času. Ucházel se o profesury, byl však odkázán na zkoušky. Chtěl těmto podrobiti se a viděl, kterak mu zbývá znova studovat, co dávno za zbytečné byl zapomněl a schvalně odhodil. Tyto začátky v mužném již věku s řadou zkušeností za sebou byly by bývaly s to jej vyléčiti z jeho životního plánu, kdyby byl tento býval chorobným rozmarem. Že však byl jádrem jeho bytí, svolil sestupovati pod vlastní zralost a znova zkoušeti první kroky. Navštěvoval přednášky. připravoval se trpělivě na zkoušky. Při tom pracoval za kousek chleba, cokoliv literárního se naskytlo, ano přijmul i pomoci Pavlovy a pokračoval ve svém díle.

Tu však zmátly se mu časem všecky názory v bolestný chaos. Pokračoval co do zralosti úsudku kroky obrovskými v té době zkušení. Při vší bídě zevnější cítil blahý vliv svobody osobní a duch pracoval jako nikdy ještě, vazeb nevhodného zaměstnání jsa sprostěn.

Z druhé strany namanulo se mu však tolik nepravých přívěsků, překážek, zkroucených pravd, kterých nebyl měl příležitost dříve, s čistě ideálního stanoviska seznat, že jej to v divné rozčilení metalo a obojí tato činnost duševní nesrovnávala se vždycky, překážela mu ale rozhodně v jeho díle, které musil dle těchto proměn náhledů na jiné stanovisko postavit. Konečně viděl, že musí vše začaté odhoditi, času ke studium si dopřáti, aby sám sobě zadost učinil. Bylo to hrdinství, v jehož zápětí byl hlad a namáhání. Na

oboji zapomínal ve studené komůrce, kde musil trávit svůj čas v posteli, aby zimě odolal, neb topení bylo se stalo u něho přepychem.

Smával se trpce. „Do toho postavení chtěl jsem uvést mladou milovanou ženu,“ pravil. „Vždyť musím při všem neštěstí ještě osudu blahořečit, že mi ji odňal, abych její kvetoucí žití nezma il.“

A jak ona si ho myslila hrdinského, ve vědě vítězného, překážky a svízele nohama šlapajícího, tak myslil on si ji v harmonii neporušeného míru. Nevěděl, kde v myšlénkách ji hledat, ani nenapadlo mu, že by byla dcera evangelikova v klášteře. Avšak nepochyboval, že mu zachovává svoje srdce, které mu neohroženě před sestrou odhalila. Bývalo mu volno, myslil-li si ji v té neznámé jakési skryši, kde rodiče dobří zajisté péci z dáli na ni pamatují. Nemohl si myslit, že by ji rozrývaly divé zápasy dětsky panenské srdce.

Byla to zima nad míru tuhá.

Ve sklenici zamrzala mu voda, až mráz křehkou nádobu roztrhal.

Viktorin nevycházel několik dní. Bydlel jako v křišťalovém paláci za svými zamrzlými okny, mezi stěnami mrazem trpytícími se.

Kéž byl by mohl stuhnouti sám v podobnou hlať, a ztratit v podobě nehybné své vědomí.

Kolikráte vzniká, zaniká a zas se vrací tato černá myšlénka v davech trpícího člověčenstva. Jak pyká za tu přednost, že vyšlo z tvorstva lůna v dráhy tvůrčího

myslicího žití, jak přirozeno, že si přeje zase spočinouti v lůně tom velkém v usmívavé dřimotě.

Viktorin totiž došel na stupeň ten, kde vším se praští, kde člověk cítí domněle nenapravitelný nedostatek všeho vědění a namáhání, kde jaksi nemůže z místa.

Na tomto stupni zůstali mnozí již navždy státi, nezürodnivše nasbíraných pokladů vzdělání. Jest to nejnebezpečnější úskalí v životě vzdělaného člověka. A přece lze vyběhnout jen jedním krokem, jen jedním činem, znova oživenou to vůlí. Odkud však vzítí té nové vůle? Často ji přináší dost slabý paprsek nějaké naděje, či radosti takové, na nižto dávno čeká se.

Viktorin nebyl a nechtěl býti blouznivým milencem a přece jej vyšťvala láska již jednou do světa co bludného rytíře a nyní stalo se myšlénkou jeho jedinou, kdyby mohl spatřiti Virginu.

Mínil poznávati na tomto znaku malatnost ducha svého a ne dosti na jeho utrpení samém rozebíral je nemilosrdnou kritikou. Ať chtěl, nechtěl, touha po dívce mu zůstala, aniž věděl, zda k rozmnožení útrap či přece k útěše.

Nezvyklý nedostatku ani namáhání duševnímu, jaké si ukládal, nedopřáváje si odpočinku ni procházkou ani rozmluvou přátelskou, vnikal sice do studií hloub a hloub, aniž se mu eos spořádati dalo. Viděl v pravo, v-levo samý material, aniž vystupovala z toho forma vlastní. Vše bylo cizí, nic si netroufal přivlastnit sobě a vlastním duchem nadechnouti.

Zanášeje se touhou po svém zničení v nejslabších chvílích připadal na podivné, prapodivné myšlenky. Ze spaní jej kdysi probudil nápad, který mu ve snu přišel; neb zdálo se mu, že mu někdo do ucha pošeptal: „S Virginou je konec — umřela.“

Nemoha více usnout přemítal o tom a uznával, kdyby tak se bylo stalo, že mohla země dávno krýt tu drahou bytost, aniž on by o tom věděl.

Kdož dal by mu té zprávy? Ani Pavla nemusila dojít, nechtěl-li tomu otec jeho a správce pána svého poslušný.

Přece došel příštího dne k Pavlovi tázat se ho, zdali nic neslyšel, že prý Virginia zemřela. Tázal se takto malým úskokem, jemu jindy cizím, který patrně vzniká a stává se zvykem, musí-li člověk snášet klamání jiných.

Pavel se ulekl a Viktorin mínil z toho pozorovat, že uhodil na pravé. Byl by si to vybral z každého posuňku, z každého slova svého přítele, zajmut jsa nedolatelnou mocí tohoto předsudku.

Aby Pavla jaksi chytil, tvrdil na oko dosti lhostejně, že to slyšel na jisto, že není o tom pochybnosti, a Pavel neměl námitky jediné proti této jistotě. To potvrdilo Viktorina ještě více.

Sedl na vůz a jel tou známou lákavou cestou do Libějic, kde vždy tak šťastným býval.

Byl to mlčenlivý soudruh ostatních spolucestujících.

Z městečka poštovního ubíral se pěšky k Libějicům, nestaraje se, zdali jej někdo v okolí poznal čili nie.

Od cesty uchýlilo-li se v levo, lze bylo dostati se ke kosteličku se hřbitovem, který jsme spolu, má čtenářko, navštívily při dvojí svatbě v den veselý, jarní, když šerík páchnul mezi hroby husitskými s památnými kalichy. www.libtool.com.cn

Viktorin pousmáv se, když na to zpomněl, zaměřil tam. Pousmál se zas a cítil pak, jak dávno se as neusmíval, protože mu bylo usmání toto tak prapodivné. Ba přál si, přál, aby hrob který hledal našel. Přál si to jako poutník zmořený po cíli práhne, byť tam i nejhroznější čekalo.

Nekvetl šerík na tichém hřbitově, ale travička sněhu nedávno zbavena zelenala se na hrobích.

Vrata řídce z prken sbitá uzavírala obydlí mrtvých.

Našeho poutníka chápala se po mírném tichu, jež po celý čas zachovával, vzteklost.

Neohlížeje se dlouno, není-li koho na blízku, jenž by mu vrata otevřel, uvrhl se na ně, aby je vyrazil.

Buď byla jeho síla příliš slabá, neb byly vrata pevnější než se zdálo. Odolaly jeho pokusům, až s důmyslem, jaký ani šilence neopouští, pomocí plochého kamene dvě prkna nalomil a otvorem se prodrál.

„Virgino! Spočíváš zde? Naleznu ten práh, za nějž jsi zašla do věčnosti? Chei na něm zpočinouti též, políbit poslední stopu po tobě!“

Hledal od kříže ke kříži, od kamene ke kamenu; ale možná, že jejího jména nepoznamenali, a ještě možněji, že zde není pochována, že zemřela tam kdesi ve vyhnanství.

Opustil hřbitov, šel přes pole, došel zámku.

Vešel do jizby. Tam seděli otec a matka a právě plakali.

Měl-li Viktorin ještě nejmenší pochybnosti o smrti Virginy, pozbyl jí úplně; vždyť viděl, jak rodiče o ni plakali.

XXXIII.

On vešel zticha nepozorován a když jej staří náhle spatřili, mínili patřiti ducha. Však vypadal dle toho.

Správceva dříve se zpamatovala než její manžel, který dokonce nenalezal ustrnutím slov.

Vstala, šla neočekávanému hostu vstříc, zkoušela vykonávat milou povinnost pohostinství a nutila jej k posezení.

„Matko,“ řekl Viktorin, „povězte mi pravdu. Kdy a jak zemřela naše Virgina?“

Ona vykřiknuvši potácela se nazpět ke stolu, jehož se zachytila.

„Kdo vám to řekl?“ tázal se správce smutně.

„Řekněte mi probůh pravdu,“ on utrápený na to.

„My nevíme ničeho, slyšeli jsme včera, že je zdráva; ale vy jste snad slyšel...!“

„Ne, nic jistého. Ale, proč pláčete?“

Vzdychali, byli smutni, pozorovali, že Virgina zamýšlí v klášteře setrvati. Nemohli mu to říci a on bůh ví jaké nové podezření pojímal.

Byla to rozmluva rozčilená, nesouvislá.

Správceová zapomínala na svůj vlastní bol i na všecku opatrnost vidouc jeho utrpení, a když on hádal, buď je-li churava, neb nešťastně provdána, či dokonce uvězněna, zvolala :

„Ba všecko najednou, neboť jest v klášteře.“

„Tedy přece... mrtva pro mne a pro všechny... nebylo to liché tušení,“ zašeptal sklesnuv na sedadlo.

Správce byl vzal ženu za ruku, ale nezastavil jí zrádná slova. Ona viděla ihned, co způsobila, a ubohá stará paní poklekla před Viktorinem v nových slzách tonouc. „O, slitujte se nad námi, nečiňte nás nešťastnými, nezneužijte mé prostorekosti,“ volala.

Vstala pomocí správceovou, přičiněním Viktorinovým.

Všickni tři snažili se mluvit poněkud pokojně jeden k vůli druhému a všickni k vůli Virgině.

„Náš drahý pan Viktorin učiní více,“ řekl pak správce, „nejen že nebude se blížit Virgině v klášteře, ale slíbí nám, že ji vůbec spustí s mysli tak abychom ji mohli povolati domů, dokud se nezavázala rozhodným slibem, dokud nepadla ještě co obět náboženskému fanatismu, do něhož nešťastná láska ji dohnala.“

Viktorin trval bez odpovědi, vypadaje jako socha, až z něho šla hrůza.

Správce a správceová vyměnili ustrašené pohledy. Ale najednou hlesnul. Byl to krátký smích, při čemžto svaly tváře se nepohnuly.

„Mým slibům, kdybych vám nějakých činil, nemusili byste věřit,“ pravil úsměšně, s toutéž kamennou tváří; „ale věřte mé chudobě, mému nedostatku, mé

neschopnosti, kterou jsem druhdy přeceňoval. Že Virginu miluju, vidíte. Myslíte, že bych ji takými dary podělil? Nebojte se, klášter nás nedělí, ale moje duševní a hmotná bída. Vezměte ji domů. Slibte mi to.“

Již byl vstal, bera klobouk do ruky.

Staří znova plakali: „Pane Viktorine, i my vás milujeme!“ volala správceová.

On jí podal ruku řka: „Děkuju,“ a držel tu ruku déle než musil, rozmýšleje se, kdy jednou již tak řekl, drže tutéž ruku cítě se také bídným.

„Vezměte ji domů . . . ale neříkejte jí o mně . . . ani slova. Nejmenujte mne ani!“

Odešel přenocovat k Jarým. Šel stromořadím ke stodole, okolo ní ke stavení a padl starému Jarému kolem krku.

Libějický zámek vypínal se na návrší a byl mu cizím.

Usnul dobře pod selským krovem s vědomím, že osvobodil Virginu z kláštera. Na jiného mysliti byl unaven. Zůstal několik dní u Jarých vycházeje zřídka a dopsav správceovým, by jeho přítomností znepokojení nebyli, že zmizí jakmile bude čas.

Také zmizel dříve než bylo potřebí.

Zas byl v Praze, ale domů nespěchal kráčeje lhostejným krokem ulicemi, a tu potkal otce svého. Viděli se zas poprvé za ten čas.

Viktorin smekna klobouk chtěl dále jít. Otec se zastavil. Zastavil se tedy i syn.

„Tak,“ řekl otec a víc nic. Byloť v té slabice dost.

Viktorin neostýchaje se, že jsou na veřejné ulici, políbil starce na tvář. Odpouštěl mu, co mohl více učinit? Chtěl jíti dál, ale otec jej zdržel:

„Proč nežádáš ode mne, co jest tvého,“ řekl přísně, „či mám posílati neb přijíti za tebou?“

„Nevím, mám-li čeho,“ dí Viktorin.

„Tvrdošijný! Jak pak nevíš? Jsouť Libějice tvé a podíl tvůj, ježž sám jsi rozmnožil. Snad nechceš otei vzdorovitě házet pod nohy, co ti přiřknul a co ti právem náleží? Kde bydlíš? Hleď, abys přesídlil, pošlu ti tvůj nábytek.“

To řka, opustil rychlými kroky syna, jehož srdce za starcem letělo, poznávajíc tu dávnou dobrotu, již ho od dětství zasýpával.

Ale u větší míře utkvělo srdce otcovo u syna, u jediné lásky své. Sotva byl za rohem ulice, vrátil se nazpět, aby s ním ještě promluvil, ještě jej spatřil, ale nadarmo již. Bylo mu líto, že Viktorin jeho navzájem nesledoval, pak byli by musili setkat se. Tím vrátila se mu stará trpkost.

„Milostpaní! nejnovější zprávy,“ slyšel Julii vedle v pokoji promluvit, když do jídelny vcházel, „pan Viktorin byl několik dní v Libějicích, vyptával se znova u správce na Virginu, ti ovšem mu nepověděli; ale přece bude snad nutno, abych tam jela pro bližší ještě zprávy.“

„To jest o panu Srdínkovi,“ dí frivolně paní Duchoslavová, jsouc málo tknuta zmínkou o synovi, jehož dráhný čas nebyla viděla.

„Tak vedle toho ovšem,“ odvece Julinka upýpavě.

Pak přišly obě k obědu. Duchoslav litoval své laskavosti k synovi nyní více než prvé své tvrdosti, což byl přece také činil. Dal rozkazy, kdyby Viktorin přišel neb poslal, aby mu to a to vyplaceno a vydáno bylo, věděl ale skoro s jistotou, že tento nepřijde ni nepošle.

Viktorin čekal na otcovu zasilku nějaký čas, pak nedivě se příliš přestal čekati. Byl chudým jako dříve. Jen jako ve snu byla se mu zakmitla naděje na svobodu ke studiím, na Virginu. Obojí bylo zas totam, svoboda i láska.

Dal se tenkrát do přemítání o tom, co jest tušení. Zavedl jej k tomu jeho sen. Přečetl vše co k tomuto úkazu se vztahovalo. Viděl, kterak věštby starověku propadávaly bludům a balamutění, kterak sloužily v novověku hříčkám a nejhrubšímu šejdířství, kterak zavádí každá zkouška v tomto oboru k sebeklamu, jemužto člověk podivně jest náchylen. A přece myslil, že by dlužno bylo vniknouti trpělivým, badáním v tento obor duševních úkazů, které na čisto upříti se nedají . . . Nemohl najíti neúrodnějšího pole a podnikati pro rozum svůj nebezpečnějších zkoušek. Zavrhoval pak při zdravém rozumu každé pozorování, o kterém mněl, že bylo učiněno v rozčilenosti, v nížto se nalezal. Přece zdálo se mu, že vyzpytoval, kterak podobně jak fata morgana co obraz vzdálených výjevů na jiném konci země se jevívá, též v paměti naší cosi se odráží, o čemž vědomí nemáme na cestě obyčejného zkušení a co se jí dotklo dojemem nám neznámým. Takto

zaměstnán byl by zahynul hladem v poušti své komůrky, kdyby nebyli naň pamatovali starý i mladý Jarý výtečnými dary z dobře řízeného hospodářství. Ale Viktorin uzdravil se zase a dílo o tušení zůstalo nedodělané. Bylo leto a on se obrátil k přírodě. Prošel podobným převratem jak druhdy Lina utíkající se ke staré Roze, totiž k oborům mimo zjevný pořádek rozumový, když tento útěchy a posílnění neposkytoval. A jako ona vyváznuł z tohoto oboru volán jsa světlem dřívější rozumové práce z tohoto horečnatého polosnění. Postěstilo se mu, vlastně příteli Pavlovi, naléztí nějaké lekce vhodnější než byly prvé. Udržel se v nich, i když mu bývaly obtížnými, učil se dále zápasiti se životem a jeho potřebami a dobojoval se konečně zas jakési rovnováhy, jakéhosi vítězství, při čemžto sbíral znova odhozený material ku svému dílu. Míval chvíle klidné a uspokojené, jakých domůže se toliko ten, jemuž se poštěstilo uhodit do pravého, co svědčí jemu a čím on prospívá celku. Tu zdávalo se mu, že jest s jednou částí žití svého přec již u konce. Byl to sice konec, který by byl málo koho uspokojil. Postavení zcela nejisté, práce, jejíhožto výsledku nebyl jist; avšak byl to konečně on a jeho vůle, jeho nadání, což stálo zde beze pout.

Nepoptal se na Virginu, nechtěl vyzvídat, je-li posud v klášteře neb nabyła-li svobody. Obraz sladkého toho děvčete vynořoval se mu na povrch paměti a zase zacházel vždy v záři čistě slunečného citu. On posud nevěděl, bude-li kdy s to sáhnout po tom pokladu, který byl jeho vlastním víc než cokoliv z otcovského dědictví.

Nemohl také vědět, neztratí-li poklad ten vzdáleností a váhavostí, zachvíval se úzkostí při pomýšlení, že snad v klášteře setrvá, ale tomu nechtěl uvěřit. Viděltě upřímnou touhu její rodičů, aby ji ven a domů dostali, doufal, že upokojil jejich obavy stran svého nároku; a že by mohla Virgina jiného milovat, to bylo ze všeho věcí nejnemožnější.

Neprivédl to daleko na cestách tušení, jakkoliv se byl pokusil o theorii jejich; neb nejnemožnější věc sice dobře posoudil, za to však netušil dokonce, že Virgina stavěla tuhý odpor naproti vůli a prosbám rodičů nechtíc opustiti klášter.

Již bylo tomu brzo rok, co do kláštera byla odvezena a rodiče dověděli se s úžasem, že vymohla si na řádu co milost, aby jí byl celý čas jejího pobytu k noviciatu počítán; ano slyšeli již, že prohodila komusi, kterak si přeje dosáhnouti zkrácení noviciatu vůbec.

Tu panovalo zděšení v celé rodině. Jmenovitě otec se cítil nešťastným, byl zádumčivým tak, že nic ho nerozveselilo již ani na chvíli.

Holých manželé tulili se k sobě ve svém hnízdečku lásky uprostřed svých četných dětí a děsíce se a truchlice s rodiči cítili s vděčností bezpečí své lásky, tím více, ani viděli propast nesvornosti šířící se mezi Mařinským a jeho ženou. Rodiče i Holých dělali se před ubohou Mařinskou, jakoby ničeho nepozorovali, anaf Lina posud královsky svou bídu nesla, jediná v rodině Virgininu předsevzetí za pravdu dávala a v úkrytu,

*

časné ráno, aby toho nikdo nevěděl, v koutku vlnotínského kostela nejtrpčeji svoje slze vyplakávala.

Julinka stála se Srdínkem posud jaks taks. Vyhládala z něho někdy nějaký dárek, navštěvovala jeho hospodyní, kdykoliv byla venku v Libějicích, dočkávala se ho s vytrvalostí vskutku hroznou, tak že, chtěl-li vůbec dostati se domů, musil on dříve ustati ve svém procházení po městečku, ku kterému se utíkával při nějaké zprávě, že Julinka je zde, a musil ji uvítati ať už rád či nerad. Její ctižádostí a touhou bylo pro tu chvíli přiměti ho k nějakému milostnému dopisování. Spíše byla by ale věru jeho ruky dosáhla, než tohoto blouznivého přání...

Srdínko liboval si tvrditi, že Virgina jemu k vůli šla do kláštera, což byla v opačném smyslu ovšem pravda. On ale od té doby „bláznil dívky“. Tak aspoň si přál, aby o něm se mluvilo.

Mluvilo se tedy nyní již veřejně o Virginině pobytu v klášteře a Julinka přinesla novinu domů, že správcevi miníce teď již býti bezpečnými před Viktorinem, nyní opět Virgina nemohou dostati z kláštera.

Duchoslav to slyšel také a ještě bylo třeba se správcem nějaké účty zarovnat, dal jej požádati, aby k němu do Prahy přijel, neboť sám mohl ty Libějice ani viděti. Správce ovšem mohl tím méně viděti pyšný pošmurný dům Duchoslavovic. To však bylo něco jiného; musil vejíti do nitra toho domu, jemuž mladé žití deerino bylo obětováno. Když pak předstoupil před svého pána, tu bylo jemu i bylo Duchoslavovi, jakoby

jeden druhého v zrcadle viděli. Starosti tížily silná posud bedra, žal bělil vlasy nad zkormouceným čelem. Chování Duchoslavovo bylo neobyčejně laskavé a přátelské. Správce přičítal je spokojenosti jeho, že bylo vůli jeho vyhověno. Po sporádaných záležitostech nepustil správce od sebe a pozval jej na sklenici vína, řka mu při tom něco lichotivého o výborném jeho řízení Libějic, nazval jej pak přítelem.

Správce nepoddávaje se dojmu samolibosti užasnul však, když Duchoslav počal jevití víc a více opravdovosti ve svých výrociích, když konečně rozvázal tak důvěrně, jak se toho správce nikdy u něho nemohl domysliiti. Stěžovaltě si se slzami v očích na svého syna. Ulevil si vypravováním mnohým o jeho vychování, o své lásce k němu, a bůh ví proč si k tomuto postěžování právě správce vyvolil, ješto před každým a před ženou svojí nejvíce mlčival. Správce dával jemu ve vši upřímnosti za pravdu a káral s ním ostře Viktorinovu touhu po zaměstnání vědeckém, při kterém lze sotva žít.

Co přátelé rozešli se oba otcové. O Virgině nešpetli ani slova, jen ze svědčení správceova vysvitaly jeho příbuzné stesky na dítě.

Duchoslav byl dlouho správce zdržoval, jakoby mu pořád ješto něco říci chtěl. Zatím nebylo to nic a propustil jej nevysloviv ničeho.

Obchod s Amerikou byl náhlým návratem Viktorinovým do Evropy přerušen. Duchoslav vyslal tam lidi jiné, tím vznikly ztráty. Z počátku zdály se tyto ztráty

v celku nepatrné, pak zrůstaly s podivnou důsledností, tu na východě, zas na západě. Jedna nezaviňovala druhou, byly neodvisly od sebe, tím podivněji dělo se s nimi. Nemohly také přičítány býti nepřítomnosti Viktorinově, nebo, ať pravdu díme, nebýval Viktorin nikdy hlavním činitelem obchodu svého otce. Starý Duchoslav držel sám uzdu v ruce obezřele a s úsudkem jasným . . . Přece přičítal vinu všeho nepřítomnosti synově. Máť každý stav, každý věk a každý jednotlivec své jakési pověry. Tak přičítal tedy Duchoslav celé své štěstí obchodní jedinému svému dítěti.

A pravda bylo, že byly rozměry jeho obchodu poměrně nepatrné, když se oženil.

Pojal svou krásnou ženu z lásky bez věna, jí tedy nenáležela nejmenší zásluha o rozmnožení jmění Duchoslavova. Hned v první době toho manželství jevila mladá paní nesmírné potřeby a mladému choti jejímu přirůstalo jen starostí. S úzkostí pomýšlel na rozmnožení domácnosti příchodem dítěte. Ale hned prvního dne Viktorinovy přítomnosti v malé kolébce vydařil se Duchoslavovi jakýsi obchod způsobem neočekávaným. A od té doby šlo to vzhůru s přičiněním i bez přičinění.

Nyní přístup, skoumateli, a rei, co bylo podnětem, co výsledkem? . . . Tvořila-li otcova radost a jeho zvětšená síla to štěstí, či živilo-li to štěstí zároveň i jeho lásku?

Nyní bylo patrně štěstí totam . . . Rozhněvaný otec na počátku roztržky se synem zapomínal na útlé ty svazky, které jej k synovi pojily, ale úkazy obchodní

probuzovaly je všechny. Bylať pak přemožena pýcha boháčova, cit otcův a všechny předsudky . . . Obchodník stál před kácející se lodí své moci a síly a stal se člověkem, otcem milujícím, obětujícím dítěti své vidiny.

www.libtool.com.cn

XXXIV.

Byl Sylvestrův den, sněhu bylo po ulicích nastláno a vzduchem hemžily se jeho bělostné hlatě.

„Chceš-li vyjít, proč nedáš zapráhnouti?“ tázala se paní Duchoslavová svého chotě popíjejíc ráno ospale svou čokoládu.

On nedal odpovědi a ona nevěděla, co má tedy říci a nač k ní přišel tak časně do pokoje, tak že zmeškala první konferenci s Julinkou o tom, jak se obleče na večer do společnosti, která jak samo sebou se rozumělo měla oživit Duchoslavovic dům, aniž domácí paní na to zřetel brala, že se nehodí doba rodinných svárů k společenským zábavám; neboť jí netkla se nepřítomnost synova pranic. Pravívala lhostejně, že mu již dávno byla odvykla pro jeho dlouhé cesty, a ještě prý jí nikdy nepsával tak zhusta jako otcí, že ani psaní těch nepohřešuje.

Pohled na spoustu válečnou po zuřivé bitvě neděsil by člověka tak, jako výraz cynismu, jímžto vyčítala svému chotě, proč tak velice „věšel svoje srdce“ na to dítě, to že obyčejně zle dopadá. Dodalať, že prý nesluší vůbec člověku zbožnému tak činiti, neb

toliko u věčné spáse dochází se blaha neporušeného. Tak bývala někdy po případě zbožnou a odvolávala se na to ráda. Pravda, že neopomíjel Viktorin nikdy, ani meškal-li nejvzdáleněji, k novému roku ozvati se rodičům slovy nelíčenými a pohnutými. Vloni tak neučinil a matka i tomu rychle zvykla. Netušila, když k ní manžel v neobyčejnou dobu vešel, že na to právě myslí.

„Půjdu někoho navštívit,“ řekl Duchoslav. „ale nehodí se, abych tam přijel, půjdu ho pěšky najít.“

„Proč mi to probůh povídá?“ pomyslila si Duchoslavová hledíc si svého snídání.

„Nevěděla jsem, že konáš nějaké novoroční návštěvy. Myslila jsem, když ti rodiče zemřeli, že přestala tato povinnost, kterou jiní k tobě chovají,“ řekla potom.

„Ano, mají tu povinnost ke mně, ale kdo ji miní zanedbat, tomu ji chci připomenout, chci zahanbiti jej.“

Bylo patrné, že naráží na jejich syna; ale tato matka neměla nikdy slova přímluvy za svého jedináčka.

„Jakže?“ zvolala, „ty půjdeš k Viktorinovi?“

„Nemusím-liž, nejde-li on ke mně?“ odvece otec vzdorně, bolestně, ale nade všecko sklíčeně.

„Tak si zadáš? Nu, to ti musím říci napřed, abys mi nikdy více nepřicházel postěžovat si naň, až tě nadále nebude chtít poslouchat. Říkávala jsem ti vždycky, žeš k němu slabý, a z toho pochází celé to neštěstí s ním.“

Duchoslav nedávaje se mýlití domluvou své ženy šel uskutečnit svůj úmysl, aniž jí řekl na vzájem,

čím ona jest vinna v tomto neštěstí, a byl-li on, jak ona myslela, slabým otcem, že byla ona špatnou matkou. Nemohl si odvyknout, aby ji někdy nebral na poradu v rodinných záležitostech. Taková porada dopadávala vždy stejně nespokojivě, a byla to snad také jakási slabost Duchoslavova, že nemohl uvěřiti, kterak nelze u této ženy praničeho pohledávati, co by dost málo na jakousi povinnost upomínalo. Duchoslav našel zastrčený chudobný příbytek svého syna a vejda s pohnutým srdcem do malé nevytopené světničky, spatřil Viktorina nad psacím stolem nakloněného nedávajícího rušiti se příchodem otcovým, jehož snad měl za domácí jakous osobu. Otec přikročiv mlčky, podíval se mu přes rameno a viděl, že píše právě jemu.

„Tedy přece jsme se setkali na půl cestě?“ řekl nahlas jaksi vyčítavě, však velmi pohnutě klada ruku mladému pisateli na rameno.

„Ty, ty jsi zde?“ vykřikl Viktorin zapomínaje na celý svět i na své poměry a na minulost tiskna starého otce v náručí.

Nevyčítali si již ničeho ani zevně, ani pro sebe; nezmínili se o tom, že otec Viktorinovi jeho vlastnictví neodeslal, ani naopak že tento k otcí kroku neučinil, aby si ho vymohl.

Nechali toho všeho. Otec stál na svém, aby s ním Viktorin domů dojel v najatém voze, neb proto nedal Duchoslav zapřáhnout, aby čeleď nebyla svědkem jeho laskavého skutku, který jej přece stál velkou obětí pýchy.

Viktorin nemohl leč svoliti. Než by však opustili Viktorinův příbytek, přál si otec, aby Viktorin jeho návrhy vyslechl. dodávaje, že nepřijmutí jich nesmí více vaditi jich smíření. Viktorinovi zastavil se tlukot srdce. Tušil, jaký ~~as to bude~~ návrh. Měl opět všeho nechat, čemu se byl zasvětil, a znova uvázat se v zaměštnání jemu zcela nepřiměřené. Však vyslechnout návrh otcův bez předpojaté námitky bylo to nejmenší, čím jemu svou úctu a lásku na jevo dáti mohl.

Otec žádal: „Můj první návrh jest, abys pojmul Virginu za ženu.“

Byl to efekt od starého obchodníka vypočítaný a neminul se s účelem. Viktorin věděl sice nyní tím určitěji, kterák bude zníti i druhý návrh; ale pro ten první nemohl na druhý již tak výhradně jako prvé mysliti.

Viktorin nemoha odpověděti, díval se bolestně na otce, který pokračoval řka:

„Víš, že netrpím na předsudky stavu, ba ani jmění; Virgina líbivala se mi již co malé dítě, nalezám ji okouzlující, byl bych na tvém místě sám do ní se zamiloval, ale co tenkrát vadilo, to byl můj slib, který jsem dal Eulaliinu poručníku. Bylať to čestná věc pro mne a Eulalii musilo se aspoň toho zadostiučinění dostat, že jsme neschvalovali tvoje chování, ani nesvolovali v tvůj sňatek s touto dívkou. Kdož ale poručil správcům, aby Virginu dali do kláštera? Já zajisté ne. Což nemohl jsi přijíti domů nazpět a čekat, až by časem věc se podala? Musil se's takto ode mne odtrhnout?“

„Ty víš, otče, že se jednalo u mne o dvoji věc, o Virginu a o svobodu, abych mohl žítí vědě. Domáhal jsem se o tu poslední od dětství, nebyl jsem nikdy v obchodě šťasten,“ odvece Viktorin.

„A dosáhl jsi nějakého štěstí? Vidím, že zápasíš s chudobou a nouzí!“

„Obojí mně méně vadí, než druhdy odtržení od mých studií.“

„Ty tvoje studie přirostly ti k srdci tak, že ani lásky schopno není. Snad nestojiš ani o Virginu více, máš-li jen cos chtěl, ať je to v chudobě, ať je to v odloučení s otcem, který ti stokrát řekl, že krom tebe na světě nikoho nemiluje. Tak zkamení to srdce učencovo a nic mu není drahé.“

Viktorin byl dokázal zajisté opak toho tvrzení dřívější povolností, ale nač přehrabávat se v důvodech a rozčítat se v obraně? Viděl dobře, kam otec míří a kam jej láká v nadílem Virginy. Jak ale odolat otcí laskavému a spolu dívce milované? Kdyby byl odolal, jak byl by před sebou zodpovídal tuto necitelnost? Což věděl, prospěje-li svým přičiněním vědě? Měl obětovati všecko rodinné štěstí nejen své ale i jiných této vidině? Byl sobě nyní sice vědom, že jeho práce za něco stojí, že bude dále pokračovati ve svém směru, i kdyby okamžitého uznání současníků nedošel. Ba, cítil se povznešen nade všecko uznání a vrhal se právě stoicky chladnokrevně v proudy účinkování.

A když mu otec nyní jaksi volit dával mezi milenkou a vědou, bylo mu jako matce, již by se tázal

nemilosrdný osud, které ze svých dítek obětuje, aby druhé zachovala. Tato matka vrhla by se zajisté jako lvice před své děti, nechtíc vydat ani jednoho mezi nimi.

„Můj drahý otče,“ pravil Viktorin k otcí, „já se Virginy zajisté nevzdávám. Toužím pojmout ji za choť, avšak musím pojistit dříve osud její rodičů, kteří od tebe jsou odvislí a utrpěli by, kdyby proti tvé vůli jednali.“

„To můžeš všecko učinit,“ odpověděl otec, „vždyť jsi svým pánem, záleží jen na tobě, abys své jmění ode mne přejal. Mohls to učinit dávno, kdyby ti nebyl býval perným ten krok otcí svému vstříc.“

„Když jsem nemohl říci tomu otcí, že mu budu zcela jako jindy po vůli, čekal jsem, až mi to sám odpustí, až mi sám moje postavení ulehčí. Již odpust, odpouštíš-li mi tolik, té pýše mé, jížto jsem se nechtěl znát k nesnázím svého vyvoleného postavení. Nyní je snesitelnější, vidím již, že v něm se udržím, na Virginiu však nemohu pomýšlet, možná že dlouho ne, možná že nikdy. Ale ty, drahý otče, chceš-li mi odevdati jakousi část jmění, budeš spokojen, zůstanu-li tvému obchodu cizincem?“

„Tento obchod, milý Viktorine, nepoznal bys nyní,“ řekl otec tak truchlivě, že bylo jakoby se potopila tvář starcova ve stíny svých výrazných vrásek.

Viktorin zaleknul se. „Co se stalo?“ ptal se a otec mu to vyličil.

„S tebou odstěhovalo se rozhodně to štěstí, které mi tvoje narození přineslo, jak jsem ti často vypravoval,“ ukončil své vypravování.

Co to bylo? Zdaž zůstal také zbytek kupecké pověry v duchu Viktorinově, že tak se zachvěl? Jisto je, že sám sobě se objevil ve světle sobeckém naproti otcí. Věděl, jak srostla celá duše starého muže s touto budovou obchodní, na níž po celý život pracoval. Zdálo se mu, že pád tohoto obchodu podvrátí to žití samo.

Stal se tak měkkým, laskavým, něžným k otcí, jak dříve býval, a úzkost o něj celého opanovala. Také zdálo se mu, dle vypravování otcova, že se chybuje v zadržování dalších nehod, které spíše se vyvolávají, než aby se dusily, a jako dobrý občan všeho povolání nechává, aby v čas nebezpečí na místo se dostavil na obranu tomu nebezpečí, tak vyzul se šlechetný ten muž ze všeho, co žitím jeho nejmocněji hnulo, aby se postavil otcí po boku. Ještě to nevyslovil, ani sám sobě se to nepřiznával, ale bylo to již hotovo. Sledoval otce domů téhož dne, pohovořili několik důvěrných hodin, přišel i na nový rok a přistěhoval se za krátko do svého opuštěného příbytku, který byl posud ve výborné té úpravě, jaká se byla uchystala k zamýšlenému jeho sňatku s Eulalií. Mohl si vmyslit sem tu drahou Virginu, těšiti se na ni, toužiti zas po ní. Ale co leželo temného stínu mezi prvními nadějemi těmito, když se scházivali v sadech vlnotínských a nyníjším uskutečněním! Zarezavělé srdce nemohlo se probuditi, aby pojmullo ve svoje zření onen lesk radostného světla.

Co leželo mezi nimi překážek, jaká to vzdálenost uměle nastrojená byla vnucena mezi ně. To vše měl jediný krok zas vyhladit a všechno mělo být, jak bylo, když ji pln lásky a naděje doprovázel? O smělá libovůle lidská! Jako bříčky chce ona ovládat srdce a vůli jiných. ale osud vládne nad ní a ona musí se vracet v zápětí a zase dávat vše na staré místo, kde to vzala, jen že co se vytrhlo, již právě tak zase nevzroste.

Když Viktorin s pohnutím poprvé zas k matce vešel, našel tam Vrbnu, v jehožto osudech nic se nebylo změnilo, který pořád hrál příjemného kolem mladších i starších dam a u Duchoslavů vždy dobrého přijetí býval jist. Pohnutí Viktorinovo bylo tedy záhy potlačeno, aby tak snadno naproti matce zas se nevydralo; neb ona věděla, že Viktorin k ní přijde, a neměla touhu po chvílce samoty s ním.

Otec mluvil neustále k Viktorinovi o cestě do Libějic, ale tento nedával mu určité odpovědi. Obchod zdál se nyní zajímati ho nade všechno.

Dle něho musily se děti velké změny a opravy ve všem a jmenovitě u vedení domácnosti. Žádal si vše jednoduché, uskromné a rovněž takto rozměry obchodní, které nechať teprva časem vzrostou opět dle přirozených potřeb, jestliže by obchod zase někdy se zdvihl.

Otec měl z něho takovou radost, že mu v ničem neodporoval, všechno mu platit nechal, a pevně jsa přesvědčen, že nyní zas obchodní štěstí se vrátí, pražádné

starosti si nedopouštěl, krom jediné, a to byl Viktorinův sňatek. Soudil nyní, že tímto sňatkem z lásky zajisté nerozlučně k věci obchodní jej připoutá, a nevěděl ani, jak se má dosti těšiti, že Viktorinova pozornost tak horlivě k obchodu se obrátila.

Poněvadž Viktorin ve svém nepokoji nad patrným úpadkem tohoto obchodu ani si nepřipustil světlého okamžení lásky upomínek a sotva otcí odpovídal co týkalo se té věci, neboť přemítal bolestně, do jakých nových nesnází svou milovanou dívku tímto sňatkem zavele: nepřipustil si otec ani dost málo vrtochů podobných a neříkaje nikomu kam a proč odjel si sám do Libějic, vešel hned k správci a v krátkém okamžení bylo vše vysloveno a vyjednáno mezi oběma otcí.

Zavolali si správcovou, s nížto býval starý Duchoslav vždy velmi spokojen, a dokud ti tři v tiché radosti věc mezi sebou vyjednávali, bylo vše dobře.

Duchoslav vysvětloval jim svůj dřívější odpor dle svého způsobu, jak to již byl Viktorinovi učinil, a v tom byla opravdová omluva. Jevil pak tolik lásky a nedočkavosti spatřit Virginku, že pohnul její rodiče až k pláči. Nebyloť pro ně pochybnosti, že věci se změnily co nejpriznivěji, že přešly všecky trudné chvíle a pravé štěstí rodinné že započalo.

Oba otcové vypravili se na cestu do kláštera, kde chtěli Virgině přednést, oč nyní jde.

Když byli již odjeli, přibyla Mařinská do Libějic, zatím co matka Holým radostnou tu zvěst sdílela. Holých přáli Viktorinovi a Virgině štěstí, jak ho přá-

vají šťastně milující cítíce blaho svoje dvojnásobně v příčinách radosti jak žalu.

Mařinská vyslychala mlčky a bez podivení celou novinu. Pak řekla matce:

„Neměli jste se přenáhlit. Jak pak mohl otec ihned bez rozmyšlení vydat se s Duchoslavem na cestu? Ty a otec, a vůbec každý v rodině, příliš málo si vážíte Virgininy pevnosti a vytrvalosti v klášteře. Řekněte mi, kdyby nás uposlechla, jaký život smutný, neukojený vedla by nyní doma? Ona říká, že se cítí šťastnou v klášteře, proč jí nenecháváte nyní aspoň její vůli? Pochybuju, že ráda vystoupí, a vystoupí-li, nevím, nebude-li litovati. Podle všeho vidím, že starý Duchoslav mu ji dává jen proto, aby ho zas měl v obchodě, hezky u sebe a pod svou mocí. Vy ale všickni víte, jak nespokojeným býval Viktorin v těch poměrech. tak že jej otec raději pořád na cesty posílal. Virgina bude, vdá-li se za Viktorina, obětí paní Duchoslavové a Julinky, to uvidíte, a já jí štěstí neprorokuju. Kdybych to byla já, klášter bych neopustila.“

Mrkali na sebe matka i Holých, aby ubohé nikdo neodporoval. Šetřili ji, klamajíce ji, jakoby nevěděli ničeho o jejím manželském neštěstí, a trpěli její mrzutost nechávající jí každé mínění platiti. Přes proctví Mařinské rozhostil se tedy dávno postrádaný duch radosti v Libějickém zámku a nešťastná Lina odcházejíc z něho domů v to sídlo nespokojenosti, v němž drahá dceruška její vyrůstala jako růžička na holé smutné stráni, mimovolně cítila, jak se v Libějicích

zahřálo, jak ten starý zámek zvědavě patří do dálky, přivezou-li staří páni tu jeptišku a jak ona as bude vypadat, jak hledět?

Sníh sypal se jako schvalně nad tou dálkou, do níž i Mařinská hleděla po příkladě zámku. Nebylo ničeho vidět a zámek zamhouřil oči jako spící Mařinka v náručí své matky. I tato sklopila hlavu, sklopila oči a ujížděla sněhem a větrem za svým nesmířitelným chotěm.

XXXV.

Kdyby nebylo bývalo chumelice, ani sklánějící se již již noci, neb kdyby nebyl měl starý zámek tak ospalé oči, byl by mohl zahlédnout, že zajisté tu milou jeptišku vezou. Jak jinak? Kdož mohl o tom pochybovat? Jediná jen ona sama; neboť v udivení, jiného citu schopna nejsouc dívala se kolem sebe na cestu, po nížto s otcem a nastávajícím tchánem se ubírala k Libějicům. Nemohla zpočátku, když otec svého spatřila a mluvit slyšela, ani porozumět co se děje. Odpovídala, že je v klášteře zcela na svém místě, že jí dostačuje úkol ošetřování nemocných, vyučování v hudbě, že chtěla při tom již doživotně setrvat.

Pak ale vyslovilo se jmeno Viktorinovo, přišel pan Duchoslav a byl tak otcovský, upřímný, žádal ji tak šetrně za její ruku jmenem synovým, jakoby ani rozdílu společenského mezi nimi nebylo.

Můj bože, což dalo se tu namítat? Jen pokrytec byl by to dovedl.

Tu bylo hluku šeptaného po klášteře, když se rozneslo, že sestra klášter opouští. Velebná matka chovala se jako při každé příležitosti výborně, ztrácela nerada Virginu, ozdobu svého řádu, ale nejen že jí obtíží nekladla, naopak uklidila vlastní mocí některé, tak že mohla Virginia svého otce ihned sledovat.

Kročila tedy nazpět přes ten práh, který nikdy již překročiti nemínila, octla se na denním světle, ve spolku živých co člen skupeniny rodinné, co nevěsta milovaného muže, před povoláním zcela ženským.

Ohlédla se po klášteře, jak mizel v zasněženém vzduchu, když od něho odcházela, a divno jí bylo, že nenáleží již do té malé ženské komunistické republiky. Myslíla si tam to hnutí vnitřní, to pravidelné kolotání mravenčí kolem středu povinností, aniž zdá se, že jakákoliv změna cos může zvrátit. Tam ani smrt mezery nezanechá, vše okamžitě nahradí, vyplní se. Virginia věděla, že zůstane předmětem vypravování někdejších sester, ale všechno již již jde dále jako jindy.

Virginia nevěděla, zda čeho želí, či nač se těší, byla omámena náhlou změnou, zdálo se jí, že vše, co jí se dělo, jiné osoby se týká, že to slyší jen povídat; ale čím více blížila se Libějicům, tím hlouběji se cítila pohnuta myšlénkou, že spatří Viktorina.

Spatřili se, neb Viktorin byl povolán do Libějic. Pojal ji v náruč. — „A nyní žádného již rozloučení! Chceš se mnou snášet třebas i nejhorší?“ šeptal jí.

„Zanechám a ožehím všeho pro tebe,“ byla její odpověď.

Rodiče i příbuzní vidouce jich pohnutí zanechali je o samotě. Tu mohli se pustit, neb dokud byli jiní přítomni, zdálo se jim že od sebe nesmějí, aby zas nebyli odloučení.

Mohli konečně na sebe se podívat, neb dříve byli se objali, než dobře se rozéznali.

Když jej pak Virgina dobře viděla, naň hleděla, začalo se jí jasnit a bylo víc a více světla kolem ní. Prostor světový, jak jej v pomyšlení nosila, šířil se jí v povědomý, srdci milý kraj a ten byl tak krásný, vábivý a prohrátý, že bylo blažeností býti v něm. Jaké to štěstí býti tak blízko, tak blízko vedle toho, na nějžto zdaleka jen myslit bývalo slastí její nejvyšší. A byla to skutečnost, nikoliv pouhý sen, jakých ji za klášterního pobytu obležovalo množství ve formě bájek. On byl v skutku zde a před chvílí byla v jeho náručí.

Kdyby ji byli nyní zas do kláštera odvezli a na věky tam zavřeli, nebyla by sama sobě věřila, že byla venku, že vše to bylo, a že to všecko přestála. Musila co možná se opanovat, aby jen trochu klidna zůstala, neboť chtělo se jí štkát a plakat, ale také plesat, a pořád měla nejzpozdější otázky na rtech, aby jimi nabyla větší jistoty, je-li vše opravdu skutečností kolem ní.

Však nebyl Viktorin moudřejší, ačkoli jej tížila starost otcova. Nebyl by věřil ještě před hodinou, že

je tak snadno takovou starost odhodit. Byltě jí věru prost od toho okamžení, co ptal se Virginy, chce-li i nejhorší s ním snášet. Že chtěla, totě dobře viděl a lépe cítil. Byl tak špatným řečníkem jako ona, a když za dlouhou chvíli ostatní zas je hledali myslíce, teď že si byli mohli všecko pověděti, mýlili se velmi, neb oni posud ani nezačali majíce nade všechny otázky otázku jedinou a to svoji k vyřízení.

Byli, myslím, posud při prvním svém políbení, které mělo větší pro ně důležitosti než cokoliv, třeba se to jich vlastní svatby týkalo.

Ostatní jim toho přáli. Však nepřáli před tím dosti dlouho. Nyní pak cokoliv jen bylo možno zařizovali za ně sami.

Velká ta novina roznesla se jako dělová rána po známých. Paní Duchoslavová slyšíc co se stalo od svého chotě, zaškaredila se, až byla ohyzdná; ale to málo bylo platno. Duchoslavova radost nad štěstím synovým byla nelíčena. Shledal Virginiu půvabnější než kdykoliv a pravil každému, že nikdy nezapomene na romantický ten okamžik, když mu přišla mladinká, překrásná ta jeptiška vstříc, k jejímužto osvobození co rytíř spěchal. Byla prý tak skromná a okouzlující, když s ní mluvil, že div ji náhle pro syna neunesl. Velebil svůj šťastný nápad a ještě byl zanechal na několik dní Viktorina v Libějicích, spěchal chutě do obchodu. Nejskvělejší naděje kolem něho poletovaly. Podobal se sám jakési šťastné nevěstě, byl v jakémsi opojení a v zimničném chvatu byl by chtěl světy vy-

vrátit. Nařizoval tedy velmi mnoho. Diktoval dopisy, zakazoval zboží, psal na všechny strany a pracuje takto několik dní rozpřel síť po celém obchodním světě s největší smělostí.

V Libějicích došlo s prvního políbení šťastně na druhé a na třetí, a pomalu dopouštěl Milek přece nějakou souvislou rozmluvu. Byla trochu souvislá, ale můj bože, jak vedlejší byla každá! Oči a tisknoucí se ruce měly přece pořád první hlas a nechaly se jen jaksi z milosti některými slovy a zprávami doprovázet.

„Nerada jsi mi tedy svůj klášter obětovala?“ ptal se Viktorin potutelně.

Žertoval, ona se ale zarazila.

„Což ty, Viktorine,“ řekla důrazně a nebyla to již vedlejší rozmluva, „řekni mi, kolik tys mi obětoval? O bože! Jsme tak šťastni, že se máme, a zvláště já na pranic nemyslím zapomínajíc se ve své slasti. Ale nelze přece odstrčit celý svět, on je zde a kolem nás. Viktorine! Posud nerozumím, jak se to všechno mohlo stát, co přimělo tvého otce k tomu kroku? Jakou máš budoucnost před sebou?“

Viktorin jí vypravoval jedno po druhém, nezamlčel jí ničeho, ani zlého postavení obchodního.

Tu nabyla rozmluva jiného rázu a nebyla již pouze průvodem. Láska naopak přejala nyní úkol pouhého průvodu, ale jak tklivý, sladký, vše urovnávající, vše usmiřující byl to průvod!

Virgina plakala vášnivě o „zaprodané jeho nadání“, jak pravila. On musil ji upokojevati, ubezpečovati, že ne tak k vůli ní, jako k vůli otcí samému obchodu se zaprodal, ona že byla jen blahým prostředkem otcova sblížení se se synem. Ta věc zdála se nyní více jí samé na srdci ležeti než jemu. Činila sto návrhů, jak a co změnit, aby Viktorin žádané svobody nabyl, ale jeden ten návrh byl druhého nemožnější. Za ty, které svědčily nejvíce o její neznalosti světa, dostalo se jí nejvíce hubiček a srdečného smíchu, který Viktorinovi neskonale slušel, ji pak až k slzám pohnul.

Tu zapomínávali oba zase na vše ostatní a nepřestali obdivovat se jeden druhému, to jest vlastně milovat se, neb obdivovali se beze vši příčiny. měli vlastně radost a pořád radost, ať který řekl co řekl. Nejhůře bylo, že oba cítili, kterak nikdy a nikdy vysloviti ani projeviti nedovedou, co jeden pro druhého cítí.

„Vytáčíš se mi s klásterem,“ začal pak zase, když to všecko vypověděli aspoň na ten čas, „nechceš mi říci, ráda či nerada-lis jej opustila.“

„Měla jsem tam nešťastné chvíle,“ odvece Virgina.

„Proč neposlechla jsi otce svého? Dávno jsi mohla býti doma.“

„To je neštěstí, že bych nebyla měla doma co dělat. Kdybych byla mladým mužem a měla-li bych tak doma sedět celý čas bez určitého plánu, řeklo by

se: Jaký to lenoch! Já ovšem byla bych měla svou práci domácí, byla bych při tom zas všelijaké sny do budoucnosti rozprádala a časem byli by mně zas domlouvali k nějakému ženichu. To na mne čekalo, já pak za to nemohu, že mi byla tato vyhlídka smrti hroznější. Kdybych byla mohla svůj pevný úkol z kláštera do světa přenést, byla bych to dávno učinila, pak byla bych bývala úplně spokojena. Jinak musila jsem proti svému přesvědčení vpravovati se v náboženské formy, které k tomu náleží.“

„Nevím proč se mi zdá, že i tys mi něco obětovala, ačkoli jsem si dříve již vřele přál, abysi z kláštera vystoupila.“

„Tu práci, tu práci, Viktorine! Jen mi dej jinou, hodně mnoho, a náhrada je snadná. Čím více má člověk co dělat a myslet, tím lépe mu jest. Jsem již takový podivín; nechce se mi však práce zbytečné, lehounké! Myslím si to můj Viktorine! Divím se, že mne miluješ. Matka a sestry říkávaly mi, že takto není žena lásky hodna, že nemá toužit nad ty krásné meze domácí.“

Zdali si úplně rozuměla, nevíme, zdali ji rozuměl Viktorin, jisto není, ale miloval ji při všem podivínství a vyslyšchal ji trpělivě. Jen někdy zpomněl si na svou matku, na její nečinné žití a obával se, to že se nebude Virgině líbit. Ale to byla vedlejší, maličká starost. Vždyť byl on zde a Virginia byla celá jiná než paní Duchoslavová „starší“, neb tento predikát krásné té dáme brzo nastal.

Nepříjemné okamžení čekalo na mladou nevěstu, neb měla býti představena své nastávající tchyni. Byl k tomu ustanoven krátký výlet do Prahy za den sem a tam v průvodu obou rodičů a Viktorina, jenž pak až do blízké svatby již v Praze zůstat měl.

Však byla paní Duchoslavová u větších rozpacích než kdokoliv z ostatních, kterak přijmouti a odbyti celou věc.

Julinka, přešťastna, že má Srdínka pojištěného, aspoň ze strany Virginu, na niž tento třeba i v klášteře přece velmi často byl zpomínal, byla mladé nevěstě dost milostivě nakloněna. Vrbna byl nad míru zvědav a naladil paní Duchoslavovou také dosti příznivě. Sama neměla dlouho žádných určitých náhledů. Ať bylo tedy tak či tak, hodlala uvítati dosti slušně „správcovic Virginu“.

Že nedostane šlechticnu za nevěstu, věděla dávno, nebyloť s Viktorinem věru pojednání, a jelikož tímto sňatkem každým způsobem trochu živosti do domu přibyti mohlo, nehyla mu konečně nenakloněna.

Slavné představení odbylo se tedy dosti blahosklonně ze strany Julinčiny, skoro přátelsky ze strany paniny a zcela slušně ze všech stran.

Jenom mladé nevěstě zdálo se temno v tom domě, mnohem temněji než v klášteře. Bylo jí tak nějak úzko v té Praze, jakoby všecky domy na ni padaly. Chraň bůh, aby to byla ukázala, nebo někomu cos o tom řekla. Sama sobě pravila: „Tam kde je Viktorin, tam má ti býti světlo a jasno všude.“ Což ale

naplat? jakmile byla doma, nemohla si ani pomyslit na ten vysoký žlutý dům se zamříženými okny při zemi, a teprv uvnitř na tu temnou nádheru těch neútulných komnat. Najednou zamilovala si Libějice šíleně, a pronásledovalo ji přání, aby mohla s Viktorinem tam navždy zůstat jako šťastný doktor Holý s chotí svou, na jichž manželském obzoru posud mráčku nebylo vyšlo.

Posud nebyla přišla Mařinská své sestře štěstí přát. Předpokládajíc, žeby snad Virgina k ní přijít mínila, zkázala jí napřed, aby toho nečinila, ona že přijde co nevidět do Libějic; činila tak schválně nechtíc sejít se s Viktorinem. Protáhla to až po návštěvě v Praze, pak uviděly se sestry zase.

Mařinská dělala, jakoby nebyla Virgina nevěstou, nemluvila o tom praničeho říkajíc Holému, o němž nadála se, že jí to jediný promine, kterak doufá, že vše to půjde od sebe, a nepůjde-li, tím hůře, neb dobrý konec to prý nevezme nikterak. Holý choval se k ní zcela co lékař k ženě chorobné; nechal ji mluvit poslouchaje na oko vážně.

Holých zasli nad vychováním malé Márinky, nad nižto svěhlavějšího dítěte nebylo. Mařinská rděla se při nezpůsobech maličké do ruda, a vidouc zvedené děti Holých zlobívala se pak nemilosrdně na svého mazlíčka. Však to vše nebylo na pravém místě, s Marinkou nepořídila a vzdychajíc říkala si: „To nešťastné dítě jest také k utrpení stvořeno jako já a moje sestra Virgina, i ona má schopnosti, ty dávají se těžko krotit. Kdy, můj Bože, skrotím já svoje?“

Mařinský dověděl se teprva od cizích lidí o zasnoubení Virginie s Viktorinem rozhorlil se na svou ženu, jak nyní každou chvíli činíval. Věděl, že na ní záleželo a nikoliv na rodině, že mu ničeho sděleno nebylo. Když pak příležitostem Mařinská svoje mínění pronesla, a kterák proti tomu sňatku se opírá, došlo k výjevu nad míru neblahému; Mařinský lál své ženě pro tento patrný nerozum a pro nepřízeň, jak jemu se to zdálo; tvrdil, že v tom vězí žárlivost stará proti Virgině, nedal si již vymluvit, že byl druhdy od ní přelstěn, že Viktorina nejen milovala, ale v bližším poměru s ním stála. Co vše mluvili proti té věci a pro ni, on i ona, přispívalo valně k neštěstí obapolnému. Mařinský opakoval tvrdé slovo rozvodu, které Linu tak děsilo, pro které vždy ona první šíjí svou klonila, kterým ji celou opanoval, tak že úpěla ve skutečném otroctví.

Mařinský šel pak sám do Libějic přát Virgině štěstí a bědoval tam konečně nad svým neštěstím neskrýváje již ničeho. Lina to dobře věděla. Skrývali jí to pokud mohli, ale otec nedal se držet a nabídl jí jednou laskavě a vřele, aby domů od muže i s dítětem se odstěhovala.

Ona podívala se na otce a vypukla ve zvučný smích. „Jenom nevěř Mařinskému co mluví, on je tak dobrým manželem, že bych jiného, přísahám to, mítí nechtěla!“ pravila tak určitě a krásně, že všecky, kdož to jinak znali, mráz přešel, nevím, zdaž obdivem či strachem, není-li šílena. Ona to vyslovila puzena oka-

mžikem bez rozmyšlení, neb s rozmyšlením snad byla by přijmula otcův návrh, vždyť byla přemýšlela o tom často dost, nemá-li to přece učinit; nyní řekla přede všemi jinak a nemínila to nikdy odvolat. V tomto okamžiku sebe přemáhání byla tou pravou nevývratnou Linou, jaká vyrostla ze svého století a okolí s železnou vůlí v srdci. Zjevila se jaksi sama sobě v tom zápalu a podržela vítězný, znova mladistvý úsměv ten i dále; nikdo neměl vidět její neštěstí, třebaš je byli již pozpali, a najednou nebála se již ani Mařinského.

XXXVI.

Ve chrámu sv. Vítském slavena svatba Viktorinova a Virginina, neb otec Duchoslav řídil vše radostně, štědře, co nejslavněji. Venku stmívalo se, uvnitř ozařovaly polozatemnělý prostor nesčíslné svíce. Temné pilíře pnuly se k nedozírné klenbě, v postranních klenbách kostelních rozkládali se tajemní stínové mezi hrobkami vévodů a králův českých; vysokými okny prokmitávalo modravé pološero dubnového večera.

„Pláče nevěsta?“ tázaly se zvědavé staré babičky a ještě zvědavější mladé dívčinky, nadějně to kandidátky stavu manželského, jež v davu se tlačily, aby obřad svatební zahlédly.

„Proč by plakala?“ tázala se šestnáctiletá ústa, „vždyť nemůže býti šťastnější!“

„Hleďte jenom na ženicha, jak krásný to muž!“ ozval se jiný hlas, jehož původce nemůžeme rozeznati pro přibývající soumrak.

*

Ačkoli by to bylo bývalo příčinou k nepohodnutí se s otcem, přece nic podobného se nestalo; otec byl příliš šťastným vida jej činným v obchodě, a on příliš šlechetným, aby byly mohly výčitky a odpor s té neb oné strany vzniknouti. Otec tedy dopustil Viktorinova zařízení, ale v jiné chvíli zařídil on cós opačného, čemu zas tento nemohl zabránit. Tím vznikaly při všech nehodách ještě zmatky a nemilé příhody, což nepřispívalo zajisté k tomu, aby Viktorin v tomto vnučeném povolání šťastnějším než jindy se cítil.

Když co ženatý muž poprvé do pisárny vkročil, měl otec za vhodné napomenout ho, aby nikdy nedal se přemlouvati ženou svoji, a nesvěřoval jí záležitosti obchodní, tím prý vznikají jenom nové zmatky; žena ať si zůstane při svém, a muž také při svém. Starý pán poukázal k sobě, on prý nikdy neslábnul tak, aby své ženě cokoliv obchodního byl svěřil. Jiného napomenutí neměl pro Viktorina, měl Virginu upřímně rád a cítil se v domácnosti své nyní tak krásně rozmnožené neskonale šťastným. Byl to velký rozdíl nyní a dříve, kdy se byl setkával jen se svou chladnou a nerozumnou ženou a úskočnou Julinkou, kdežto nyní milovaný syn a roztomilá snacha jeho dům zdobili. Také byl Viktorin zcela změněn, přistupen pomocí Virginie a jí povzbuzován byl mnohem hovornější než jej rodiče kdy byli znali.

Virgini vymaňovala se skoro násilím z těch četných zábav, které ji omamovaly, aniž v nich zábavy nalézala; bylať jen tenkrát šťastna, když nalézala se

blízko Viktorinovi, rozmlouvala jen málo s lidmi kolem sebe, neznala také nikoho, a nikdo nezdál se jí zajímavým. Jakmile Viktorin obchod navštěvovati začínal, ohlížela se také ona po své práci a tázala se tehýně, co by měla pracovat. Paní Duchoslava á podívala se na ni s úsměvem poloutrpným, polovítězným, jakoby říci chtěla: „Ty, chudátko, vpravíš se s těží do našich prarozdílných poměrů“ — a přitom vznášela se jaksi ve svém vědomí, že je stavem svým něco prarozdílného od množství pracujících lidí. „Milá Virginko,“ pravila, „myslím, že máš práce dost a dost, chceš-li být pořádnou paní. Jsem přesvědčena, že je mnoho dohledu na pořádek tvé domácnosti třeba, aby byl dokonalejším. Mnou a mým mužem jsi obdařena úplnou bohatou toaletou, ale každý ten oblek, byl-li jednou nošen, potřebuje malou opravu, obnovení, aby byl zase zcela jako nový; to nemusíš sama dělat, nenařídíš-li si to však sama, buď přesvědčena, že ani tvoje komorná ani švadlena na to nepřipadnou, čeho je nevyhnutelně třeba. Nesmíš tedy lenit, abys tuto věc sama do ruky vzala, jinak nebudeš nikdy vypadat jako dokonale dáma. Myslím, že ti to vezme dosti času. K tomu pomysli si, že se nemůžeš častěji převlékat, dát česat se a podobných maličkostí více. Je to práce tak velká, kterou nám náš stav ukládá, že uvidíš, kterak nebudeš často vědět kudy kam, jen co se do toho vpravíš. Nyní jsi ještě příliš jeptiškou, má zlatá! Je to neslýchané, jak ty to vedeš; řekni mi, jak můžeš v šest hodin vstávat a v sedm být ustrojena, při čemž

ani pomáhat si nedáváš? Pak máš ovšem dlouhou chvíli. Proč ráno si nepospíš a oblékání neprodloužíš?“

„Nejde mi o dlouhou chvíli, matinko,“ namítala Virginia, „vždyť mohu zpívat a hrát nebo číst, což je mi všechno slastí; avšak ačkoli to považuji za více než za pouhou zábavu, ačkoli z toho čerpám poučení a povznesení, přece jsem zvykla činit něco platného, sloužití své domácnosti nebo svým bližním; to nazývám prací a po té se tebe ptám. Myslím, že by mně v mých nynějších poměrech nejlépe příslušelo, starati se o domácnost a kuchyni, kdyby ti to bylo vhod, mohla bys kuchařku, s níž beztoho jsi nespokojena, pustit, a já bych vzala s nějakou kuchyňskou tuto starost na sebe. Naučila jsem se od své maminky vařit a posud vím, že můj milý tehán její kuchyň velice chválíval.“

Tchýně dala se do smíchu. „To by se dokonce neslušelo na paní Duchoslavovou, a lidé myslili by, že již ani kuchařku platit nemůžeme; neboť takové řeči snadno mluvívají o obchodnících. Tomu ty nerozumíš. Nestarej se o nic podobného, zpívej, čti, trochu dohlížej a buď ve společnosti příjemnou, toť hlavní úkol tvůj.“

Tak skončila se tato důležitá porada, Virginia poslechla, zpívala i čtla a přitom přemýšlela, odkud vylouditi z tohoto přítomného žití pramen živoucí činnosti takové, aby večer mohla pokojně usnouti s vědomím, že nežila zeela na újmu ostatního společenstva. Byla příliš nováčkem v žití tomto; to zjevilo se, když přišla do divadla poprvé po boku manžela a poprvé

od onoho představení, které by co dítě svým výkřikem skoro byla pokazila.

Posud bylo se střídalo večer co večer tolik společností, že nedošlo nikdy na divadlo. Konečně byl večer jeden prázden, a Viktorin tázal se lhostejně své ženušky, přeje-li si navštívit dnes večer zpěvohru. Skoro by si byl přál, aby řekla „ne“, těšil se, že s ní bude o samotě, byl zvykl, že jevila k ostatním zábavám spíše nechut; avšak ona zaslechnuvši slovo „zpěvohra“ zarděla se a oči zajiskřily se jí. Celý ten čas byla toužila přijít do divadla, a více z bázně jakési nevysvětlitelné nežli z ostýchavosti nebyla pronesla svou žádost. „Budu slyšet poprvé v životě z zpěvohru,“ řekla zardívajíc se, a on hledě na ni byl pohnut více než věc sama zasluhovala. Cítil pak, když ji z kočáru před divadlem zvedal, kterak jí srdce tluče, a sám zbledl nepokojem. Pozoroval ji úzkostlivě po celou hru a dobře zpomněl si na ono představení „Panny Orlean-ské“, při němž ona co dítě byla, a na všechny ty obavy rodiny, aby nechtěla někdy k divadlu. Viděl, kterak ona naslouchajíc a hudbu i děj sledujíc sotva je s to, aby se opanovala; při místech, kde celé obecenstvo lhostejně poslouchalo, řinuly se jí po lících slzy, prsa se jí dmula, rty mimovolně se pohybovaly, a když tleskalo unešené obecenstvo, zakrývala si tvář v pohnutí nepřemožitelném. Ani Viktorin, ani ona nemohli mluvit při návratu, a když pak mluvili, zvolili si předmět prajiný. On věděl dobře, že Virginia po celou noc nespí, ani on nespál, bylo mu jako by ji musel střežiti.

Virginia byla vzhůru ráno jako jindy, jen že hned si nezazpívala, jak jindy ještě před snídaním činívala, čemuž Viktorin říkával, „že zpívá *hóry* klášterní“. Nebyla jiná než kdykoliv, ačkoli Viktorin již mlčením a pozorlivostí svou byl by mohl u ní změnu způsobit.

On odešel trápit se do pisárny; tam vypadaly věci hůř a hůře. Pracoval a počítal jako stroj doufaje, že věc napraví, ale bez lásky, bez chuti, ano nešťasten byl tam šel. Když tam tak odcházel ze svého ráje, který mu činil svět takto pokažený přece možným, ohlédnul se významně na ni; rozuměl její pohnutí a mlčení. Ona i on se odříkali, neboť pochybnosti nebylo, že Virginu lákalo určité nadání od útlého dětství na jeviště uměleckého působení.

Při obědě byla tchýní tázána na divadlo, vyhýbala se odpovědi. „Nerozumí tomu,“ pomyslíla si tchýně krčíc ramenoma. K Julince pravila později: „Obávám se, že je Virginia přece příliš pro-tinkou pro našeho Viktorina.“ Julinka co nejvřeleji souhlasila. Příště jsouc do divadla vyzvána děkovala se Virginia, že nepůjde, a vždy od té doby tak činívala. Viktorin byl unešen tím jednáním, zbožňoval ji stonásobně, a ona viděla, kterak mu neušla příčina její jednání a jak oceňuje její pevnost; tím více oceňovala navzájem odříkání se jeho, dávala zasvěcovati se do bývalých studií a plánů jeho a nedala se potěšit, že všeho zanechal. Byla bezděky tišší, a paní Duchoslavová měla příčinu říci Julince: „Vždyť jsem říkala, že Virginia nikdy se nevymkne návykům klášterním; podívejte se na ni, ne-

tváři-li se jako jeptiška. Bůh ví, bude-li s ní Viktorin šťasten.“ To byl Viktorin posud v plné míře, a otec říkával Virgině: „Tys mi darovala mého syna; jest nyní takový, jakého jsem si ho prával. Činiš dva lidi šťastnými, jeho i mne.“

Paní Duchoslavová však prohlašovala Virginu za ženu obmezenou, prostou, vyššího vzletu neschopnou, neboť na místě co měla pokračovati v umění společenském, chovala se čím dále tím hůře v těch velkých společnostech, kterým nébylo lze vyhnouti se, poněvadž obdávány byly ve vlastním domě.

V první době slušelo Virgině z kláštera vystouplé trochu plachosti; každý měl za příjemnou povinnost šetřiti této plachosti a neuváděti mladou krásnou ženu v nesnáze; toto kouzlo ale pozbývalo časem půvabu, každý zastavoval se nyní nad českým přízvukem její němčiny, která ovšem v saloně vládla, ačkoli v domácím soukromí všickni Duchoslavovic rádi k češtině po příkladu Virginy se vraceli.

Paní Duchoslavová i Julinka brojily proti tomuto jazyku, a domácnost rozpadla se ve dva tábory různých národností, živel německý vzpínal se nad český. Paní Duchoslavová libovala si v tom, aby dala své snaše cítit, jak nedokonale vychována jest pro kruh své rodiny a pro kruhy společenské, do nichž se vyšinula. Zacházela s ní nápadně vlídně, ale více jako s dítětem nedbajíc její úsudku ani její vůle. Julinka i mnozí hosté její domu sledovali příkladu domácí paní.

Zdali Virginia cítila či necítila tyto útoky skryté vřidností, nebylo znáti; zdá se však, že její myšlenky jinam se obracely než k malichernostem společenského popichování, neboť řekla tehdaž Viktorinovi mezi jiným, když spolu důvěrně a dlouho do noci rozmlouvali: „Jak jen zasluhuji toho velkého štěstí, které ve tvé lásce mám? Nejsemť jí hodna, protože ji přijímám, aniž bych za ni sloužila člověčenstvu celému, jemuž tak pořádku jest udělena!“ Viktorin odpověděl: „Ty že chceš sloužiti člověčenstvu? což zapomínáš, že jsi žena? Hleď na mne, na muže. Mohu já člověčenstvu sloužit? nejsem-li v povinnost rodinnou jako v pouto ukován?“

Každý působí ve svém oboru. Obchodem staví se základy civilisace, jemu a průmyslu slouží věda, on spojuje národy přes neschůdné hory a nebezpečná moře, on činí v míru to, co politika válkou. Žena jest stvořena, aby milovala a život rodinný udržovala; ona tvoří mrav a vede zvolna lidstvo k míru a lásce svým tichým působením. Každý ve svém oboru! Viktorine! Virgino! Zvolivše si dráhu tohoto tichého působení proč nekráčíte v olympickém míru po ní, v nezkaleném štěstí své lásky, jakého málo kterému člověku dopřáno bývá! Opakována tu stará báj o Pegasovi v jařmo spoutaném, jen že byli dva okřídleni spoutáni láskou, z vlastní vůle, jichžto jařmem byly pojmy světa, ve kterém se svou láskou žili.

XXXVII.

Virgina žila se svým chotěm v domě tehána, uprostřed společnosti pestrých jako v tajném jakémsi spolku, na venek nepochopená, od něho milována, a tento poměr byl Viktorinově vnitřní svobodě přízniv. Na venek obchodníkem, byl ve skrytosti svého obydlí, jež s Virginou sdílel, zcela učencem. Obklopen knihami, Virginou nevyrušován, zapomínal po dlouhé krásné večery ve svých oborech, ve svém živlu na ostatní roboty. Virgina vyhýbala se společností kde mohla, před divadlem přechala a náležela zcela svému Viktorinu. Usadivši se vedle něho, když pracoval ve své studovně, zahloubávala se do čtení, a když oba zanechali konečně kněh, nalézali jeden v duchu druhého odpovědi a otázky, které tvořily jich obapolné, opravdové žití. Jen že byla Virgina již uvykla určité činnosti, a tato scházela jí pořád. Byla-li o samotě, obírávala se hudbou, snažila se pokračovati v tomto umění, a Viktorin postaral se jí rád o učitele, který se divíval velké schopnosti mladé paní. Virginu činila tato chvála nepokojnou; vyčítala si trpce svou nevděčnost, svou nenasytnost, jak to nazývala, bylo to ale hrozné, že z její ducha přese všechno přemáhání neustále to pučelo, rostlo, ku květu se ehystalo, jakkoliv to uštíhovala a udušovala, proti tomu vlastní vůlí brojila.

Vyšla kdysi odpoledne sama cosi obstarat; šla kolem kostela, v němž odbývány pozdní nešpory, zpěv zazníval do ulice. Ona vešedší tam mechanicky sklesla

ú vchodu na kolena naslouchajíc dychtivě zpěvu s kručty se rozléhajícimu; záře světél rozplývala se ve tmách klenby, a Virginy uchopil se mocně ten dojem hudby s tichou velebností stavby spojený. Přišla domů povznešena nad nespokojenost, s níž byla nějaký čas zápasila. Našla v dojmu čistě uměleckém rozřešení všech neshod svého ducha, osudu i srdce; nazvala to náboženstvím a měla pravdu ve svém smyslu. Nebyla se zastavovala při svém pobytu klášterním při obřadech a dogmatech náboženských a pojímala v náboženství bezděčně jeho uměleckou stránku, která ji dokonale povznášela, i nosila na její oltář svůj mocný zápal, jenž s ní bloudil a kroužil světem duševním hledaje jí cíl souzený.

Viktorin přišel mezitím dříve než ona domů; matka byla ve společnosti, otec ve svém klubu, a služebníci nevěděli o mladé paní ničeho leč že slíbila, že se brzo navrátí. Viktorin očekával ji trochu nepokojně, a uslyšev od vracející se ženušky, že se obměškala v kostele, zarazil se. Doprovázel ji sám v neděli do kostela, protože i rodiče přísně tento mrav zachovávali a od něho totéž žádali, kromě toho nebylo však nikdy řeči mezi mladými manželi o této otázce, také až posud pranic Viktorina nezarazilo při ní, co by pamatovalo na klášterní způsob, mimo její zdrželivost mezi lidmi, která jí ale zvláště v jeho očích působně slušela.

„Hněváš se na mne?“ tázala se ho Virgina pozorujíc jeho mlčelivost.

„Ty víš, že nikdy,“ odpověděl, „avšak jsem zárliv na to, aby naše náhledy a city se nerozcházely. Vždyť jsi ty mým jediným nezkaleným štěstím, jak nemám o ně se báti? Domnívám se nyní, že tvoje myšlénky zalétají ku klášteru.“

„Ani srdce ani myšlénky moje nebudou ti nikdy nevěrny,“ odpověděla Virgína, „mně však jest někdy třeba upnouti celou mysl na vznešenost a krásu, a toužím po tom tak, že touhou až churavím. Nesnesu divadla, viděls mé pohnutí tam, ale kdybych je snesla, naslouchala bych tam jako v kostele; nemohu sloučiti myšlénku umění s pouhou lehkomyšlnou zábavou, jak vidím že se děje. Toť je význam kostelní mé návštěvy.“

Viktorin uspokojiv se tímto vysvětlením, a nešetře nižádného předpojatého snad pojmu její rozhrnul před ní pravdu jak mohl a dovedl. Ona vrhala se za ním bez bázně v moře pochybnosti a sledovala dychtivě domněnky a soustavy filosofické, k čemuž pilné čtení dřívější bylo ji připravilo. To ji však nevadilo býti hned příštího dne opět v kostele. Když viděla Viktorinovo podivení nad tím, řekla mu, že právě tam v tichu při zpěvu a při dojmu velkolepé stavby přemýšlela a rozebírala otázku věčejší; na důkaz překvapovala jej otázkami, jichž rozřešení by mu bylo v učeném světě nesmrtelnou slávu způsobilo.

Těž on dal pak důkaz dokonalé svobodomyšlnosti, když ji nejen ničeho více nenamítal, ale sám ke kostelním vratům vstříc jí přicházel. To způsobilo poplach. Paní Duchoslavová dověděvši se o té nápadné

zbožnosti své snachy upozornila svého manžela na ni. „Není pochybnosti,“ pravila, „že Virginia jest modlářkou, a může-li člověka osvíceného, jakým jest Viktorin, takto ovládat, nemůžeme ani předvídat, co z toho bude.“ Tenkrát souhlasil starý Duchoslav se svou manželkou: „Dej pozor, Viktorine, abys zůstal pánem v domě,“ říkal od té doby častěji svému synovi.

Častěji slýchal nyní Viktorin také úštěpky týkající se jeho oddanosti k ženě a návštěv kostelních. Ve kruzích společenských oné doby nalézal se co zbytek vzdělání z konce minulého století jakýsi vzlet zápasící se šosáctvím, které naopak vzrůstalo a rozšiřovalo se pod křídly vlády absolutistické, hovicí a lichotící pohodlí občanskému. Tento vzlet přispíval k výkvětu umění a podmiňoval svobodu smýšlení náboženského. Paní Duchoslavová nerozumějíc tomu všemu přece plovla tím proudem a vyznávala se dobře v heslech jeho hnutí; ponechávala si náboženství pro neděli a pašijový týden a pro některé rodinné výjevy. Dávala tedy nadále všem i Viktorinovi na srozuměnou, že Virginia patří mezi obmezené ženské tvory, jichž obzor nelze rozšířit. Viktorina rmoutila tato urážlivá nepronikavost jiných, mezitím co zápasila Virginia každodenně s tím, co nazývala marnivostí svou, s touhou totiž po působení uměleckém. Každým dnem vyjasňovalo se jí něco, každodenně o něco pokročila a utvrzovala se ve své lásce k Viktorinovi.

Když pak Viktorin popuzen posměchem a nevlídnými úsudky o Virgině tuto za dlouhý čas opět jednou

žádal, aby s ním divadlo navštívila, minila býti dosti již silnou k opanování sebe. Nemýlila se, již měla za sebou horoucí sny umělecké, a zapomínajíc na sebe, mohla se kochat u výkonu uměleckém. Bylo jí v divadle v skutku jako v kostele.

Již nebyla po návratu pranic pobouřena, naopak umírněna a povznešena. Když Viktorin se jí tázal příštího dne, půjde-li do kostela, odvece klidně a jakoby nic paradoxního nepravila: „Chceš-li, půjdu do divadla na místě toho.“ On zasmál se: „Tak vrtkavou může jen žena býti,“ pravil žertem, ale ona nepochybovala, že on pochopuje pravou příčinu tohoto přechodu.

Byloť kromě známé nám Křepínské výtečných sil na divadle pražském, a slovníci herci i zpěváci účinkovali po hostinsku.

Virgina přemohši nyní překážky, uvrhla se po dlouhém odříkání se téměř žíznivě do této rozkoše umělecké.

„Jaká to prapodivná ženská!“ hrozila se zas nyní její tchýně, „bojím se teď věru o svého syna více, než když byla Virgina nábožna. Jaká to démonická, nebezpečná povaha všech protiv schopna! Vždyť nepáchne více do kostela, a kdežto dříve každodenně jej navštěvovala, nechce nyní ani v neděli tam vejíti tvrdíc, že nalézá svého boha všude, a nemá-li právě v ten den a v tu hodinu touhu k němu se povznést, že by byla pokryteckou, kdyby tam měla státi bez pravého zápalu. Je zcela jiná, oživuje, mluvíme-li o divadle, a zdá se skoro, že pozbývá ve společnostech svého českého

přízvuku. Viktorin ale je do ní slepě zamilován, ať dělá co dělá. Sledoval ji do kostela a nyní zas do divadla, kterému druhdy nepřával, ba zdá se mi, že by ji sledoval i do pekel.“

„Ona ví proč tak činí,“ rekla na to Julinka. „Je to její koketerie.“

„Je-li možno!“ zvolala paní Duchoslavová. „Virgina byla by koketní?“

„Samá vypočítavost.“ svědčila sama sobě Julinka, která těžce nesla nejcitelnější porážku svého života, neboť Srdínko byl dal přesaditi se hned po zasnoubení Virginy do vzdálené krajiny Čech, nedada Julince ani s bohem. Julinka vzdychajíc, čím chtěla naznačit, že není každá, ku příkladu ona, takových umělostek schopna a proto také že štěstí nedojde, přistoupila ke stolu, aby kávy nalévala, mezi čímž přišla Virgina, aby se svou tehýní kávy popila. Byla nyní tak příznivě změněna, že nebyla skoro k poznání. Její krása přicházela k platnosti úpravou toalety. Tehýně upouštěla pozvolna od výroku, že jest Virgina obmezena, a klonila se silně k úsudku Julinčinu o její koketerii.

Jak tehýni, tak měnila se též ostatní společnosti na očích, a za několik měsíců byla to změna dokonalá. Její úsudek nehledaný, skromný, avšak nadšený nebo bystrý, byl zvláště umělcům vítán, a tito byli prvními, kteří všímajíce si dříve než kdokoliv mladé ženy, středněm hovorů ji učinili, aniž ona toho znamenala. Dál a dále jali se i jiní mužové kořiti se její kráse a milostnosti. Když vcházela pak do shromážděné spo-

lečnosti, stávalo se, že bývala časem veškerá pozornost k ní obrácena; kruhy rozvířaly se před ní dychtivě, a uslyšel-li ten neb onen, že bude tam a tam mladá Duchoslavová přítomna, přicházival mnohdy jen k vůli ní, kteráž měla dosti látky ve své obraznosti, aby oživovala celé shromáždění lidí chtivých zábavy a povzbuzení a nemajících mezi sebou schopností ku vlastnímu povzbuzení. K vůli své lásce k Viktorinovi a mravním pojmům jeho i své společnosti odříkala se již nadobro vši touhy po dráze umělecké; tím však neumrtvila dary ducha svého a zdomácněvši ve společnosti, k níž nyní náležela, pouštěla uzdu proudům ducha tohoto. Žasla pak sama často nad vlastním netušeným bohatstvím vnitřním, když ve skvělé rozmluvě myšlénku za myšlénkou proháněla jako ohňostroj z tisícerych různobarevných jisker. Vše nabývalo pro ni půvabu. Oblékala se najednou ráda vkusně, neb zdálo se jí, že dojem celého zjevu má souhlasiti v každé podrobnosti, a než odcházela bývalá jeptiška do společnosti, neopomíjela podívati se zpytavě do zrcadla, zdali vše sluší k její zjevu, ježž nesla na divadlo společenské zábavy. Viktorin byl na počátku této příznivé změny své ženy opojen láskou a hrdostí; býval sám první, jenž podněcoval ohnivou řečnici k rozmluvám, a jenž jí s obdivem naslouchal. Tenkrátě zaujímalá Virginia místo ve společnosti a v srdci svého manžela, které jí záviděly všechny ženštiny.

Když přicházela mezi ně pokaždé jinak, pokaždé krásněji přistrojena, vedena Viktorinem, jen v ní se

shlížejícím, sledována zraky všech přítomných mužů i ženských, jež ji za nejkrásnější, nejzajímavější a nejšťastnější vyhlášovaly, kdož mohl rovnati se jí? Nebylo na světě knížecího stolce, který byl by mohl přidati dost málo jen ku blaženosti tak dokonalé, jen že to byl druh blaženosti, jemuž nehývá nikdy dlouho trvati, neboť nekotvil jedině v srdci ani pouze ve snáhách po dobru. Tenkrát zapomínala Virgina, Viktorin nechtěl pamatovat a závistivé ženské netušily, že skvělému tomu blahu hrozí bouře a zničení.

Viktorin ukládal si k jiným, jemu záhubným povinnostem ještě tu, aby byl pokaždé přítomen těmto zábavným schůzím jeho mysli přece jednotvarným a jalovým. Přijímaje s vědomím a vděčností oběti její, kterou mu přinášela odříkajíc se umění, měl za to, že nesmí druhé zas oběti odříkání se společností, které ji vábiti počínaly, ihned zas od ní žádati. Soudil, že nynější směr Virginin právě z téhož uměleckého popudu vychází, a byl při vši osvícenosti tak velice dítětem věku svého a své společnosti, že považoval tento směr za oprávněný, příslušný Virgině Duchoslavové co jeho manželce, co dámě reprezentující jeden z předních domů pražského měšťanstva. Došlo tenkrát k tomu, že sama paní Duchoslavová starší vši řevnivosti k Virgině zanechala, přisvědčujíc konečně svému, choti, že jim Virgina teprv syna jejich darovala; vždyť byl nyní, čím od dětství přes jejich vůli býti nechtival, obchodníkem horlivým po vůli otcově a elegantním společníkem po matčinu přání. Více než jindy bývala tedy mladá

paní hejčkána a vynášena. Tehán používal každé příležitosti, aby ji obdařil zlatem a drahým šperkem, tehýně zasypávala ji toaletou vídeňskou a pařížskou. Viktorin namítával mnoho proti tomuto přepychu, ale rodiče zastávali se tu snachy proti němu, a on těšil se z těchto důkazů lasky k Virgine tak, že nedbal více o ostatní malichernosti. Nedal také znáti, že počíná krutě cítit svoje jařmo, které ona mu nyní tak přitěžovala; vlékl se za ní po salonech, aniž ona tušila; že poslední již silou. Bývala tak zaměstnána celou společností, kterou duchem opanovala, že nemívala pokdy všimati si manžela zívajícího v nějakém výklenku neb dumajícího v němé resignaci.

Ó Virgino, hleď, cos učinila z okřídlenice, druha svého!

Ona nehleděla, neviděla; ostatně, kdykoli se blížila k Viktorinovi, povyjasňoval čelo zpamatovav se, že mu zbývá při vši spoustě přece ještě ona, a shledav se s ní o samotě ve svých pokojích zapomínal rád na všechny trampoty.

Tenkráté objevovaly se nové opět úkazy v literatuře vědecké. Viktorin chopil se každé nové knihy a nalézal v nich povzbuzení hojného k obnovené vlastní činnosti. Také v literatuře naší rozkvetlo mnohé nové kvítko. On nemohl se odtrhnouti od milých těchto kněh. Byltě postoupil přes nepříznivé tomu poměry ve vlastním vzdělání. Znova zaznívaly v něm všechny hlasy budíce jej k úkolu jeho pravému. Věci jej zajímaly vtrhující jej násilně do svého proudu.

„Dnes těším se na svoje knihy jako žíznlivý na sklenici vody,“ pravil ženě přicházející z obchodu domů, a zdálo se, že nevidí, kterak ona přistrojena, již čeká, že ji doprovodí přes chodbu ke tchýni, kde se shromažďovala společnost.

„Co řekne matinka, nepřijdeme-li tam?“ tázala se Virgina. „Zapomněls, že má společnost?“

„Dnes tam nepůjdu,“ řekl roztržitě, shodil kabát a vešed do vedlejší studovny uvrhl se do křesla.

Virginie vyndala si ze vlasů květiny a diamanty, při čemž rozkázala, aby bylo tchýni oznámeno, že Viktorin do společnosti nepřijde, následovně ani ona. Za chvíli byla paní Duchoslavová sama u nich: „Co se stalo?“ tázala se všecka pobouřena; „jest Viktorin churav?“

„Ani dost málo!“ zavolal tento otevřenými dveřmi z vedlejší studovny, „chci dnes býti doma.“

Matka zbledla při těchto slovech, jež zněly jako vypovězení války, vlastně vzpoury proti nynějšímu výbornému zařízení domácímú. „Virgino, ty také?“ obrátila se nanejvýš rozhorlena k této. „Zapomináš, čím jsi povinná domu svému? Vždyť to není společnost jen moje, tvořímeť jednu rodinu. Což nevíš, koho očekáváme? sama jsi vyzvala některé hosti k návštěvě.“

„Drahý Viktorine,“ prosila a chlácholila ženuška, „pojď tam.“ A ješto on se nehnul s místa, přiběhla od své tchýně k němu do vedlejšího pokoje, přistoupila k němu, vzala ho za ruku, pohlédla mu v oči, a on pohléděl také; byla výčitka v jeho zraku, ona vše po-

chopila. Obětoval tak mnoho — tento večer měl být i jeho. Co ale počítí s tchýní? Vrátila se k ní. „Martinko, Viktorin nezná se k tomu, věř mi ale, že je nemocen, nenuť ho déle, nech nás doma.“

„Tak nemocen není, abys aspoň ty nemohla přijít,“ odvece tchýně, „nevypadá dokonce churavě.“

„Já sama? nikdy jsem ještě bez něho nešla,“ bránila se Virgina.

„Doufám, že jsi v domě jeho matky tak dobře uschována jako u něho,“ podotkla trpce paní Duchoslavová. „Vidím však, že musím jít, abych nebyla déle obtížnou.“

Viktorin vyskočiv přišel ku své matce blíže: „Jdi, milá Virgino, sama, jdi za sebe i za mne,“ prosil ji vlídně. „Zanecháš mne v dobré společnosti,“ dodal ukazuje na knihy.

Virgina po nějakém váhání, jímž patrně popuzovala tchýni, svolila k tomuto návrhu. Opět byly květiny mezi vlasy a diamanty nad čelo připnuty. Odešla od Viktorina po boku jeho matky, odcházejíc ohlédla se ještě jednou toužebně po malé temnozelené světlici, v níž jej mezi knihami zanechávala, zastavila se podávajíc mu ještě jednou ruku, ještě jedno políbení, když pak viděla tchýni znova popuzenu, vyšla již rychle ze svého ráje na jeviště společenského umění. Když takto odcházela, připadlo jí, kdyby byla herečkou nebo zpěvačkou, že by podobně svůj útulek opouštivala, aby na několik hodin náležela všem, kteří by přišli na ni podívat se. Jaký tedy rozdíl mezi úkolem nyníjším

a oním, ježž byla obětovala tak těžce, že při každé příležitosti ta oběť na srdce jí padala.

„Rozdíl jest velký,“ odpověděla sama sobě. „Nynější úkol je lichý, onen byl by vznešeně užitečným. Jaký hluboký, posvěcující dojem odnáším já z divadla, podobný dovedla bych způsobit, a kdo ví, nenašla-li bych nové akcenty, nespůsobila-li bych otfásající dojmy. Což naopak budu činit nyní? Několik hodin umeořím a po nich nezbude ničeho. Toť není práce, to není náhrada, jak někdy se ehei přemlouvati. Jediná náhrada má jest Viktorin, a musím-li od něho jíti —“ byly na místě, vešly z pokojů paní Duchoslavové do salonů.

„Na jevišti,“ pokračovala v duchu Virgina ve svém rozjímání, „měla bych sjednocený úkol. Sebrala bych vážně všecku sílu, provedla bych kus pravdivého žití; nic nebylo by lživé, ani smích ani slzy. Či je to lež, když vystoupí umělec s krásným úmyslem svým a řekne: „Hle, tak pláče, tak směje se srdce lidské.“ Zapomeňte na povrchnost svých strojených poměrů a dívejte se pomocí mojí do srdce vlastního!“ Nyní ale bude můj úsměv lživý, když budu vítati lidi, kteří mi nejsou ničím vedle toho, od něhož jsem k vůli nim se vzdálila; nyní bude moje účastenství lživé, když budu naslouchati jejich slovům a na oko jejich zájmy se zaměstnávat.“ Mezi těmito myšlénkami klaněla se společnosti tím hlouběji, čím méně měla komu co říci.

„Což bych za to dal, kdybych mohl s vás sníti všechny tyto poklony, kdybych vám mohl ukrásti všechny

ty fráse, ať sebe líbezněji z vašich úst zaznívají, a od-
kryti hloubku myšlenky a pravdivost citu, který nyní
tlumíte,“ promluvil mezitím k ní hluboký, zvučný hlas.

Byl to hrabě Vrbna, jenž téhož večera se byl
u Duchoslavů dostavil.

Zarazilo ji to, nevěděla co si má o něm mysliti,
neznajíc dokonce jeho poměr ke tchýni a pamatujíc
se málo jenom na jeho osobu z dětských ještě let.

„Zde není místa, aby se mohlo vydrati, po čem
toužíte,“ odvece jemu. „Jak můžete to hledati ve spo-
lečnosti?“

„Nehledám to také ve společnosti, hledám to při
vás. Vy vládnete slovem, výrazem, myšlenkou, jste
ženou neobyčejná.“

„Číníte též neobyčejné úklony. Ale odpusťte, ne-
najdete-li přes to všechno čeho hledáte, jsem dnes
mrzuta.“

„Vy? Myslil jsem, že to není možno. Máte tak
jasné oko, ani teď v něm není stínu, ačkoli se stahují
ústa, jako by jim bylo do pláče.“ Jen to dořekl, a slzy
leskly se Virgině v očích; rychle musel býti vějíř puštěn,
rychleji zdvižen. nepozorovaně oči utřeny.

„Co je vám?“ tázal se hrabě neunavně dále.

„Schází mně zde můj muž, jenž mě dnes nedo-
provodil,“ odpověděla skoro prudce. „Toť pochopujete,
že mě nic nemůže těšiti.“

S tím odvrátila se od něho na důkaz, že chce
hovor ten ukončiti; mluvila s jinými lidmi, ale co ne-
vidět octnul se hrabě zas po její boku.

Virgina byla opravdu mrzuta, a celá společnost ji nudila. Hrabě Vrbna byl ale tak duchaplně pozorný, že by bylo náleželo k tomu zatvrzelejší srdce, aby setrvalo ve vzdorech. Tázal se jí, proč Viktorin do společnosti nepřišel, a když mu to upřímně pověděla, tázal se dále, jaké to knihy chotě její tak zajímají. Tím zapředl se hovor pro ni nejzajímavější o Viktorinu a jeho knihách.

Hrabě neznal se v tomto oboru, soudil však o věcech a mluvil o nich tak obratně, že Virgina s ním ráda pohovořila. Při tom měl za svou příjemnou povinnost zalichotit jí po každém výroku její tak něžně, s takým upřímným a pravdivým obdivem, že ji to muselo těšit, ať se tomu sebe více bránila. Byla by se mu kdykoliv jindy přes to všechno vymknula, aby poznala svou povinnost společenskou, rozděluje se co možná mezi všechny, ale toho večera tížilo ji jako olovo ve hlavě i v žilách, nedovedla nikoho bavit, protož dala bavití sebe.

„Ó buď žárlivým, probůh, buď žárlivým!“ zvolala přicházejíc domů a klesajíc v náruč Viktorina, jenž na ni mezi knihami mírně a při nejlepší myslí čekal.

„Toť bych byl bláznem!“ smál se, hledě jí pln důvěry ve tvář.

„Máš ale příčinu; bavila jsem se po celý večer výhradně s Vrbnou, a přiznávám se ti, že jsem s ním raději mluvila než s kýmkoliv jiným.“

„Není možná! raději než se mnou teď?“

„Oh! jaký to rozdíl!“

Sinějice se jako děti v bezpečnosti své lásky Virgininu preludu o žárlivosti obejmuli se.

XXXVIII.

„Dobře že přicházíš,“ oslovil starý Duchoslav svého syna do pisárny vstoupivšího. „Očekávám tě s netrpělivostí; máš mi povědět, zdali se mylím, anebo je-li chyba v počtech.“

Starý pán vstal a odkládaje brejle vypadal bledý.

Viktorin měl hlavu plnou oběžnic a vlasatic, jimiž právě se obíral, jakož i celou soustavou světovou. Přetřel si rukou čelo a přemáhaje vnitřní odpor zasedl trpělivě za knihy. Pracoval pozdě do večera a přišed domů přecházel ten večer tiše po pokojích nestuduje ničeho.

„Musím opět sama mezi lidi?“ pronesla lichotivě a prosebně Virginia, která byla několik šťastných krásných večerů o samotě s Viktorinem zažila.

Tento večer byla společnost opět u nich, a při té nesměla ovšem scházeti, neměla-li matinka po celý ten čas dosti chladná nadobro se rozhněvati.

„Nikoliv, mé dítě, půjdu dnes s tebou,“ řekl skoro měkce.

Jako by ho tam ale nebylo bývalo, nebylo ho vidět, za to zaujímal hrabě Vrbna jeho místo, jakoby tak bylo umluveno. Byl to podivný člověk, pořád ještě zajímavý, ano víc a více obratný. Byl zanedbal nějaký čas Duchoslavovic dům, a paní Duchoslavová jej ráda viděla vraceti se, třebaš viděla, že jej nyní Virginia

láká. Vrbna ovládal, koho chtěl zvláštním způsobem. Již dělal, jakoby bylo jeho dávným právem vedle Virginie stát, posedět, po salonech ji provázet, a bylo to teprva po druhé, co to zkoušel. Nejevil strachu, zdali mu to snad náhle zapovědí, anebo bude-li to mladé paní nepříjemné. Zdálo se, že nemá nejmenší pochybnosti o sobě. Přitom měl jakýsi lehký a dosti příjemný sarkasmus po ruce, kdyby byl pozoroval jediného hnutí odporu u dámy, již takto se dvořil, tak že tato pak sama sobě směšnou si připadala. Cítila se zahanbenu a musela přece smáti se své vlastní obavě, kterou zdála se v takové chvíli více blouditi než zábavou na oko nevinnou se zdvořilým mužem.

Tato zábava byla ostatně tak poutající, že při ní až příliš snadno na všechno nebezpečí zapomínala. Hrabě mluvil o tom, co jiného zajímalo, vždycky raději než o předmětech vlastní volby. Nedal toho však znáti, také netvořil si předsudky, že by to neb jiné muselo tu a tu osobu zajímati. Nemluvil se všemi ženskými o šperkách a o lásce, ani s řemeslníkem každým o jeho řemesle; věděl, že musí člověk dříve seznán být, než dá své chuti a choutky na jevo, a Vrbna znal mistrně vyzvídat je, záleželo-li mu na tom. Byl zvědavým více než vědychtivým. Naučil se mnohému z téže příčiny. Zvědavý bývá větším skeptikem než jiný vážný badatel; pochybuje o tom, co tomuto navždy jasným setrvává, a co mu září při každém skoumavém kroku, o dobru totiž, jež vládne tise, skrytě, nepoznaně a zneuznaně, jež ale přece vládne nade všecken zpozdílý hluk světa a jeho dějin.

Vrbna nemohl v ně uvěřiti, a viděl-li jeho zdání, ozbrojil se veškerým uměním anthropologickým, aby přišel na stopu, žeť to zdání, a dobra že není. Nevěřil v lásku nezištnou a čistou a nepochyboval, že bude věci zcela možnou a zajímavou odlouditi srdce té mladé ženušky Viktorinu, jehož nikdy vystáti nemohl.

Seznav Virginu stal se zvědavým. Slyšaje o *romantické* lásce její a Viktorinově myslil si, že by bylo divem, aby byla vytrvalá i v manželství; tomu nevěřil, cítil se povolaným tuto lásku zkoušeti. „Nevěř, čeho nemáš důkazů,“ pravil a domníval se býti ve svém právu co rušitel blaha dvou lidí.

„Máme zas o filosofii rozmlouvati,“ pomyslíl si se smíchem, když začal obcházet Virginu. „Toť by bylo příliš pedantické a směšné. O čem tedy? Nejlépe o lásce; honosí se svou láskou k muži, nuže ať mi o ní hezkou báchorku poví.“

Dostal se snadno na ten předmět. Znal zakrytí útlocitem svou hrubou zvědavost, znal tázati se dětsky nevinně a něžně. Zapředl Virginu tenkrát v rozmluvu tím zajímavější, vyslovoval svoje pochybnosti o lásce způsobem nejmírnějším a dával se na oko rychle přesvědčovati o pravdivosti tohoto citu. Jindy vyslovil opět jinou pochybnost, z níž přesvědčiti se sice nedal, připouštěje však jedinou vyjímku, a tou byla Virginia. Vyslovil to ostýchavě a vroucně, že ji to nemohlo uraziti, a viděl-li poněkud, že se mu Virginia již již vyhýbatí počíná, ihned nastražil Viktorina, rozmlouvaje

pak již pouze o něm, vynášeje jeho výtečné vlastnosti a připouštěje, že takového muže milovati jest povinností povznášející. Pak dával znáti, že každému rovněž výbornému člověku není téhož štěstí souzeno, a pronášel mnoho zádušných a pohnutlivých, čím se musel konečně státi mladé dámě aspoň dost málo zajímavým.

„Dnes nemusíš být žárlivým; opět rozmlouvala jsem s hrabětem po celý večer, hádej ale o čem? Pořád jen o tobě! Ale kde jsi vězel po celý čas?“ Tak lichotila se ženuška po svém návratu ke drahému choti, a byla by ráda slyšela totéž ubezpečování jak ondy, že mu totiž nelze býti žárlivým. On ale odstrčil ji ač jemně přece chladněji než jindy. „Co asi stály všechny ty přípravy a pohostění dnešního večera?“ tázal se na místě odpovědi k její otázkám. Ona se zachvěla; co to znamenalo? bylo možno, aby bylo mezi nimi řeči o takých otázkách? co záleželo jí na tom všem? ať to stálo, co stálo. Ji zajímaly jiné otázky; byla vylíčila Vrbnovi se zápalem unášejícím malou část svého štěstí, důvěru a lásku obapolnou, svoji i Viktorinovu; byla mezi tímto líčením tak vysoko mezi oblaka vystoupila, že musela cítit ránu tím větší při této neočekávané otázce. „Proč tážeš se najednou na takové věci?“ odpověděla. „Ostatně víš, že já o tom ničeho nevím, veď tvá matka domácí účty.“ On nic, nevšiml si, že jí bylo líto, jak chladně s ní zachází; usnul nepromluviv více ani slova. „Můj bože, můj bože, co se stalo?“ myslila si Virgina, která ovšem usnouti ne-

mohla. „Bylo by možno, aby byl žárliv, či nemiluje mne víc?“

Ubohá žena myslila, že musí jedno nebo druhé předpokládati. Ji soužila jenom nejistota, co z obojího je pravdou, na jinou příčinu nepřišla. Viděla svítat nový den, aniž by své hádanky byla rozřešila, aniž by byla pokoje nalezla. A co bylo nejhoršího, časem jí bezděčně v uších zazníval krásný Vrbnův hluboký hlas; bezděčně slyšela opakovat svůdná jeho slova, bezděčně odpočívala si při nich její znepokojená mysl, než si byla toho vědoma, a násilně ten slastný přelud nezaplašila. Ráno nemluvné snídání, chladné „s bohem“. Takové to nebývalo posud mezi ní a Viktorinem; plačky uvrhla se na sedadlo.

Viktorin vešel do pisárny a znova pracoval; když pak otec k němu tázavě přistoupil, řekl Viktorin: „Tys, otče, se nezmýlil; byli jsme ošizeni, výlohy byly ohromné, ztráty citelné. Klesáme.“

„Nepřečkám toho!“ zvolal otec všecek změněn ve tváři.

„Není tak zle,“ odvětil klidně Viktorin. „Pevnou rukou lze všecko napravit. Nejprve stěsnáme se v příbytku, přestaneme dávat hostiny, kruh dobrých přátel nám dostačí, naše dámy přestanou skvostně se strojit; za druhé odstraníme v obchodě podezřelé nám osoby, vždyť vidíš, že ti stojím ve slově a že pracuju za dva i za tři s chutí a pílí.“

„Tyť mluvíš jako člověk, z něhož nebude nikdy pravý velký obchodník. Tím jednáním snad bychom

se vyhnuli úpadku, ale obchod náš klesl by navždy na kramářství, a to rovněž nepřechám. Nyní ovládá náš dům všecky ostatní, my sami řídíme kurs peněžní, máme kus vlády světa v rukou, a ty, malicherný člověče, chceš se vyjížděti? Chceš, abychom prodávali zboží ve drobných dávkách každému, kdo svých několik krejcarů za to ráčí dáti? Jdi, otevři si na náměstí boudu a kramář si sám. Duchoslav zůstane velkým, ať stojí nebo padne. Nyní jde o ducha kupeckého, a toho v tobě hledám, tohos mi dlužen po svém slibu. Nyní jde o odvážné spekulace, které z nynějších nesnází nejenom nám pomohou, nýbrž nás vynesou výše ještě nad posavadní naši moc. Praha musí slyňouti obchodem svým, a jmeno Duchoslavovo ať se vyslovuje co jmeno vladařovo ve světě hmotného jmění. Tak pomáhá si člověk veliký z nouze; malé porážky slouží mu za stupně k obnovené slávě.“

Starý Duchoslav takto rozmlouvaje přišel do ohně, aniž směl syn více čeho namítati. Jako mladík otočil se na patě spěchaje do pisáren a do skladů. Diktoval téhož dne nesčíslných listů, objednával zboží ze všech konců světa, dával rozkazy, nařizoval práce, a do večera obživil, oddal se nadějím nejskvělejším, obdařil ženu i nevěstu novými šperky a hříčkami a stál na tom, aby si koupil Viktorin nového koně, poněvadž na svém jízdě jej pranic netěší, a on patrně malomyslným se stává, málo se pohybuje.

Viktorin nesměl ničeho namítati. Otcovým hlavním pravidlem bylo nesvěřiti žádného tajemství žen-

ským, ani ženám vlastním. Viktorin byl otcem přemluven a nucen podrobiti se rovněž témuž pravidlu, a zmínil-li se Virgině hned na počátku svého nového shledání o možném úpadku, nečinil to nyní nikdy více. Jeho zamyšlenost přišla tedy na jeho vlastní vrub tím více, čím otec vpselejším a čilejším se jevil. Viktorin vyhýbal se otázkám ženíným. Její bezstarostnost jej krutě bolela, divil se, že sama nepřipadá na příčinu jeho starostí. Byl by snad prohřešil se proti pravidlu otcovu, kdyby to byl uznal za prospěšné, ale viděl zde, že není pomoci, otce že nelze převrátit ani přemluvit. K čemu by tedy měla Virginia i s ním hledět napřed již do propasti, do níž, jak mysli, jejich rodina nevyhnutelně se hnala? A ona ubohá obávala se záhubnější propasti a děsila se pro sebe hroznějších věcí, měla ve spoluúčinkování Viktorinovo v obchodě tolik důvěry, že myslila nejinak, nežli že je všecko napraveno, o čem jednou se byl zmínil. I ona musela však skrývati své obavy před ním, i ona měla tajemství, jež hrozilo vzrůstati, aniž mohl kdo věděti, k jakým koncům se schýlí. Tak vyšla bouře na obzor milujících se manželů nenadále, odkud ji nejméně tušili.

Viktorin zůstal nemluvným ode dne ke dni. Co Virginu nejvíce mylilo a děsilo, bylo, že zanechal nejmilejšího zaměstnání mezi milovanými knihami svými, přechaje takměř ze svého domova, aby vězel od rána do noci v obchodě.

Tehýně její netušící ničeho na žádnou stranu vedla bezpečně a hrdě dále svůj velký dům.

Virgina netroufala si nyní více prositi zasmušilého Viktorina, aby ji doprovodil do společnosti, a sledovala tam mlčky tehýni svou. Kdyby nebyla myslila, že má Viktorin příčinu hněvati se na ni, byla by směle a láskyplně z něho vyloudila jeho tíži. Tak netroufala si dotknouti se domnělé rány a prodlužovala to trápení.

Vrbnovi nebylo lze vyklouznouti; byl tak uctivý a šetrný, že ani zlá pověst se nemohla dotknouti jeho chování se k ní. Pozoroval dobře její zadumčivost, již hleděla sice skrývat, nikoliv ale jeho bystrozraku; pozoroval dále, že Virgina se vyhýbá mluvit o Viktorinu a o své lásce, což byla jen jednou učinila. Z toho vyvozoval divné úsudky, a čím byla Virgina zdrženlivější, tím zvědavějším byl on. Ždalo se mu přes tu chvíli, žeby i život nasadil, aby se dověděl, co se děje s Virginou.

Někdy troufal si myslit, že láska to k němu posud neuvědomělá, a jásal vítězoslavně domnívaje se viděti, že není věrnosti v lásce. Jindy napadlo mu, že Virgina trpí spíše zanedbáním mužovým, a tenkrát opovídal mu osten žárlivosti, že vašeň zvědavosti zplodila v něm vašeň jinou, mnohem hlubší a nepokojnější.

Opět se viděli. On byl sotva chvíle té se dočkal, kdy by před ní předstoupil s tlukoucím srdcem, zblednuv před ní. Tu stál, měl ji před sebou, pohlcoval zrakem její milý zjev. Čím tajila se přede všemi, to jemu neušlo, mělať oči uplakány. Nebyla jí nic platna všecka růžová voda, kterouž si je byla schlazovala,

než přišla mezi lidi. Oh, což by za to byl dal, kdyby pro něj byla ronila ty drahocenné slzy!

Mluvil k ní pološeptem, netroufal si slovem zavádit o to, co jej pobuřovalo, a přece nemohl to lépe vysloviti než ~~touto zdrženlivostí, tou~~ pravdivostí výrazu v utlumeném hlase a v oku vášnivém. Ona musela to znáti, a doma setkala se s roztržitým políbením, se zrakem jinde bloudícím, s rukou bez vřelého stisknutí. Co počíti, co počíti? Sebrala odvahu, cítila se nevinnou, musela doufati, že vše lze napravit. Šlof o Viktorina, o muže nade všecko milovaného.

On přišel domů, i ona nešla nikam. Chystala mu vše, jak to mívál rád, obklopila jej tisícerou pozorností, usadila se blízko, skoro u nohou jeho na nízkém sedátku. Jala se k němu mluvit hlasem nejvroucenějším, chvílemi štěbetala vesele jako děčko s maminkou, pak šeptala slova lásky, jako když slavík zaklokotá, a za chvíli mluvila zas rozumně jako žena k muži začínajíc o tom a o jiném, co jej vždycky zajímávalo — ale on neodpovídal, vytahoval ruku z její ruky, konečně vstal a chodil po pokoji nepromluviv. Nemohl ven z toho kruhu, jenž ho jako do vězení svíral. Viděl neustále otce zoufajícího sobě, matku uděšenu, ženu milovanou zničenu, sebe zneuctěna před celým světem, a slyšel úsudek tohoto světa: „Tak hospodaří filosof, tak blouznilka mladá žena z kláštera vytažená. Co ubozí staří nahospodařili, rozmrhali mladí netečností. On vězel pořád ve knihách a ve hvězdách, a ona byla hodně nepraktická. Tak děje se, chce-li člověk nad svůj obor

*

vyniknouti.“ Odsoudivše jej takto budou šosáci náramně spokojeni svou praktičností a nevědomostí. Nešťastný Viktorin nemohl a nemohl jinam se svými myšlenkami. Byla to hrůza vězet v nich, vidět vše přicházet a nemoci táhnouti válečně proti nepříteli svému.

Virgina ale vypukla konečně bolem a úzkostí svou: „Viktorine! Co jsem ti učinila, že mne více nemiluješ?“ Ani její pláč, ani její výčitky jím nepohnuly; zůstal chladným při slzách těch. Měl přízrak, při němž mněl viděti tenci ještě trpčích z týchž milených očí. Jeho zdánlivá lhostejnost zpamatovala ji dříve než by byla učinila smířlivá slova. Sebrala se a umlkla též, ale hrozná lítost sevřela jí srdce.

„Co máte mezi sebou?“ tázala se paní Duchoslavová znamenajíc rozladění manželů, při čemž tekly znova slzy Virgininy, a Viktorin odešel.

„Co tropí Viktorin? co je Virgině?“ tázala se stará paní svého muže, a tento zas domluvil synovi svým způsobem: „Chceš zničiti zbabělým chováním kredit našeho domu? Či svěřil jsi se co slaboch ženě?“

„Nesvěřil jsem se nikomu,“ odvece syn, „neublížuji našemu domu, ale nejsem s tvým jednáním srozuměn. Tak nejedná rozumný muž.“

„Rozumný muž?“ posmíval se mu otec. „Tuším, že vážíme každý svoje rozumy jinde, já na zemi, ty ve hvězdách; a já ti ukážu, kdo z nás má pravdu. Já starý, avšak mladistvý člověk, anebo ty, mladý starče!“

„Prosím tě, otče, jen žádných zkoušek a podobných důkazů, dávám ti všecku přednost před sebou, jen zastav se nyní, pokud je čas.“

„Ještě nenastala ta chvíle, aby otcové děti poslouchali. Poslechni ty, smiř se s ženou svojí a nedej znáti světu, že se cokoliv děje.“

„Se ženou? Kdo chce mi mluvit do toho, co s ní mám? Což ona snad si stěžovala?“

Uspořím vám i sobě konec této rozmluvy, nepřišloť k žádnému rozluštění, ale Viktorin šlechetný a do-
brotivý, nesnesl jedno, a to bylo podezření, že by jeho žena, pro nižto vše přítomné neblaho snášel, pro nižto žil, a souže se v nynějším postavení skoro umíral, že by tato žena jej zneužívala. Trpkost nikdy nepocítěná, nikdy netušená vzrůstala se v něm proti Virgině, nedolal, aby jí nedal výrazu, a ona div si nezoufala. Tehýně nemohla se ubránit, aby neřekla muži svému nebo Julince: „Vždyť jsem to říkala, že to nepotrvá; již je po té blouznivé lásce.“ A Julinka řekla: „Ovšem, ovšem, ráčila jste vždycky říkati, že je mladá paní trochu koketní.“

„Já že jsem to říkala? To se mýlíte velice, Julinko. Ona jest nyní pod mou ochranou, a já bych jí koketerii zahнала. Ale on, jeho knihy bývaly vždycky jeho bohem. Takový muž je sobcem, je pohodlným, zanedbává ženu, sám nedbaje žádného vyrazení nedopřál by ani ženě slušné zábavy.“

„Ano, ano,“ svědčila ozvěna Julie. „Ty knihy! Jakživa jsem žádnou nepřečtla a jsem ráda tomu. Ubohá mladá paní, ach ty knihy!“

Ostatní nářek utonul v kávové číšce.

Tchýně došla si sama pro svou, nyní milovanou nevěstu; oblékla si ji sama, odvedla ji tomu zarytému Viktorinovi, jenž prý neuměl si jí vážit.

Virgina jej opustila jednou a zas i zas. Pak stalo se to zvykem, aniž bylo více otázky a úmluvy s její strany s Viktorinem, má-li odejít čili nic, půjde-li on s ní anebo ne. Bylo to divné a hrozné, kterak k němu schladla. Mluvila k němu vlídně a chladně, ani ruce, ani ústa nehledaly se. I on dovedl býti chladným. Bez bůře, ale beze žáru plynuly mrazivé dni s jinovatkou, užirájící květ lásky.

„Jak ti sluší tento šat!“ zvolala tchýně jednou večer, než odjely spolu, neb Virgina navštěvovala již společnosti bez Viktorina i mimo dům.

„Opravdu?“ tázala se ona s uzarděním zcela jako jiné marnivé ženštiny.

Julinka vešla: „Je zde lokaj pana hraběte, jenž se dává tázati, přijdou-li dnes dámy Duchoslavovy k E* *ovům.“

„Ha, ha, ha!“ smála se stará paní. „Bojí se pan hrabě, že by se tam nudil bez nás?“ A stará lehkomyslná žena neostýchala se zaváděti ženu vlastního syna na cestu, kterou ona sama kráčela.

A Virgina? cítila, že se zaradovala. Znova zarděla se, znova těšilo ji, že ji pochválila tchýně šaty. Po-citivši to odvrátila se, jakoby něco hledala.

Tak daleko s ní došlo? Tak odolala opovrženému postavení při divadle, kde prý stěží dívka neb žena svůdnictví odolá, aby v zabezpečeném příznivém po-

stavení společenském téže zlé moci propadla? Těšila se, těšila a na koho? Na přítomnost jiného muže. Bylo by možno, aby tohoto milovala? Pak zasluhuje láska, aby každý se jí posmíval, aby byla považována za pouhé blouznění, za dětskou svérávnost, pak nestálo by věru za to voliti koho z lásky, pak nechať rozhodnou nahodilé poměry, jak tomu obyčejný rozum chtívá. Nemá-li taková láska vykoupená nejlepší krví trvání, pak nechať nikdo více toho slova nezneuctívá, pak žije pouze ve smyšlenkách básníků, lidí to větším dílem blouznivých, nešťastných, všeho a nejvíce lásky samé postrádajících!

„Půjdeme?“ tázala se tehýně vlídně posud se smějíc.

Virgina chtěla říci „ne“ a letět nazpět k Viktorinovi, avšak předvídala, že by tehýně její tušila proč; necítila důvěry k této světačce, za svět by jí nebyla dala nahlédnouti ve své srdce.

Ona tedy šla a s hrabětem Vrbnou ovšem se sešla. Tenkrátě podobalo se jich setkání umluvené schůzi, a zdravá nechuť nad tím odvrátila Virginino srdce od zapovězeného toho ovoce. Byltě to odlesk marnosti té společnosti, tradice lehkomyšlnosti tohoto věku, co jí zachvělo, když pocítila osudnou tu radost, jež ji nadobro zpamatovala. Jádro bytosti její chovající v sobě lepší idey vymanilo se z těchto nedůstojných slupek.

Vrba měl tohoto večera tisíckrátě na rtech horoucí slůvko: „Miluju vás,“ a pokaždé uhasil ho jediný chladný pohled její.

Při odchodu tisknul jí políbení na ruku, při čemž to vyřknul bezděky.

„To je smutné,“ odvece ona pomalu, neb znamená to vlastně: „necítím vás.“ S tím zmizela.

„Virgino, Virgino!“ volal hrabě za ní.

Odešel domů. Nepochopil ničeho, nerozuměl ani dřívějšímu, ani nynějšímu chování její. Hledal ji, zka-
zoval k Duchoslavovům, přicházel tam a nalézal jen
starou paní, která se zamračila, tázal-li se po Virgině,
dávajíc vyhýbavé odpovědi. Virgina zůstala pevná při
svém předsevzetí. Nešla nikam více. Odklidila všecky
ty nádherné šaty, jimiž se byla zdobila, všecky šperky,
a řekla své tchýni, že nepůjde více nikam, že prosí,
aby byla i v domácí společnosti omluvena.

„Zas dělá jeptišku!“ rozhorlila se na ni znova
paní Duchoslavová. „Dejte pozor, Julinko, jednoho
krásného dne uteče svému milovanému Viktorinovi do
kláštera a on bude moci jako druhý rytíř Toggenburk
do smrti na klášter se dívat.“

„Vyť jste to všecko předpovídala, milostpaní,“ od-
vece Julinka celá šťastna, že našla tuto odpověď.

XXXIX.

Virginino předsevzetí ale nebylo tak snadno pro-
vésti, jak by se zdálo. Její tchýni bylo lépe mítí za
přítelkyni než za nepřítelkyni, jednati jí proti vůli bylo
tolik jako navléci sobě řadu nepříjemností od rána do
večera.

Tenkráté více než kdykoliv pocítila Virgina, co iest býti pátým kolem u vozu; míti nejlepšší vůli k činnosti horlivé, užitečné, mravné, a býti postrkována, zlehčována, i slyšeti každé chvíle, že není k ničemu v celém domě, že nedostačuje ani manželu, ani povinnostem domácím nebo společenským.

Starý Duchoslav maje neustálé podezření, že snad syn něco o jich tajemství Virgině prozradil, stal se popudlivým k ní, doháněje ji zároveň s paní Duchoslavovou do proudu společenského, čemuž ona však nezvratně odporovala. Viktorin ale nebyl jí už tím, čím býval.

Tak opouštěly mladou ženu všechny krásné naděje, všechny sny její mladosti. Mínilať, že pozbyla lásky manželovy, a všecko ostatní snadněji než tuto oželela. Přece však nezoufala a cítila se chvílemi blahodějně pokojnou. Našlať přes to všecko samu sebe a svou dráhu zas.

Byla kdysi sama doma a obcházela tiše ve svých komnatách. Zavadila o dvěře studovny Viktorinovy, otevřela je, vešla tam, ač byla prázdná. A zajásala, zaplesala: „Miluju tě, Viktorine! Jaké to štěstí! Miluju tě, ať tomu chceš nebo nechceš, miluju tě takovéhoho, jakýmkoliv chceš býti. Viktorine, ó kdybys věděl, jak jsem šťastna, že tobě smím býti na blízku, že smím tvého hlasu zaslechnout. Kdybys věděl, jak po tobě toužím, a jak málo si žádám od tebe.“ Posadila se na jeho místo mezi jeho milované knihy, jichž nyní tak málo se dotýkal. Slyšela kroky po kobercích,

srdce jí silně bilo jako za prvních časů lásky. Ve dveřích někdo stál, ona se ohlédlá a viděla jeho. Vstala tiše, aby jej na jeho místo pustila, nečinila žádných vášnivých pokusů více získat si násilně jeho lásku domněle ztracenou.

„Proč vstáváš? zůstaň seděti,“ promluvil, a znělo věru — či mylila se? — neznělo to jako jindy za dob šťastných.

„Chci tě pustit na tvé místo,“ ona nesměle na to.

„Máme oba místa dost.“

Usadili se vedle sebe.

„Moje Virginino!“

„Viktorine!“

Plakali oba a ona řekla: „Tedy mne posud miluješ?“

„Což jsi pochybovala?“

„Jak jinak měla jsem si vykládati tvou chladnost?“

Tu slovo dalo slovo, a nastala dlouhá zpověď, velkomyslné rozhřešení a nebeské smíření. Příčina chladnosti jeho musela také na jevo přes zákaz otcův; lépe bylo Virgině věděti tuto příčinu než pochybovati o lásce manželově.

Naslouchala pozorně a rozumně, pak vzala jeho ruce do svých řkouc: „Pamatuj si navždy, že ti zůstane ve všech nehodách a strastech láska moje, že neuslyšíš ode mne slova stesku, i kdybychom přes noc schudli, jen budu-li míti jistou lásku tvoji. Tato chvíle a tato slova platí totéž, i více, než jsem před oltářem tobě slíbila, Viktorine, v radosti i v želu!“

„Nuže, přijď co přijď, ozbrojíme se spolu na to,“ odvece on.

„S tvou láskou ničeho se neděsím, což bylo mi po tento čas všechno bohatství platno bez té lásky? Ani okamžik nemohu váhat volit mezi ní a blahobytem.“

„Dost možná, že dojde na takové zkoušky,“ lehce zavzdychnul on hledě s blaženou důvěrou na její nadšenou tvář.

Můžeme zaznamenati u Virginie pokusy tři na dráze umělecké a všeobecné činnosti, všechny zmařené, odhozené, než mohlo nadání vyvinouti se z pouhého bezděčného popudu. První pokus bylo blouznění její v otcovském ještě domě po první návštěvě divadla, druhý klášterní účinkování, třetí společenský vliv.

Oba první pokusy byly ji stály jakousi obětí, třetí odhodila s nechutí pro nebezpečnoství jeho na zkázu povahy, jež patrně se chýlila k marnivosti, pro výsledky liché, neboť vliv tento společenský, jehož ona se domohla, nesahal patrně dále než na pouhou povrchní zábavu, na zálibu i ubíjení času přese všechnu uměleckou snahu. Nenalézalať myslí stejnorodých, snah dosti vážných, aby byla sestrojila společnost opravdu se vzdělávající. To vše nalézala jen v jedné jediné osobě, k níž ji srdce celou mocí vábilo.

Hlas, volající ji k dílu, pravící jí: „Zaslуж si lásku prací ducha, nahraď jiným štěstím, kterého máš hojnost, dary ducha a mysli své!“ neutichnul v ní. Ona jej tlumila a tlumíc vyčítala si. Míkovala, žila jediné

té lásce a tušila, že tím hřeší proti zákonům málo uznaným duševního žití přírody lidské. Čím více nabývala mravní síly v lásce té, čím více vnikala pomocí té lásky v obor myšlének muže svého a pokročilé doby své, tím více vyčítala si svou nečinnost, kterou přísně k sobě nazývala hříchem. Nevěděla ovšem, jakého druhu činnost, po níž toužila, by měla býti. Nechtěla všetečně mísiti se do práce mužův, a práce ženské nezbývalo jí v její postavení. Umělecký obor zapovídal se jí sám.

„Dokud ještě smím a mohu, budu se starat o chudé,“ pomyslíla si odhodlaně, a byla jim matkou z celého srdce.

Viktorinovo utrpení a jeho starosti mezi tím vzrůstaly v netušenou výši.

Otec jeho rozšiřoval obchod na všechny strany. Bylo třeba více místností a více lidí zaměstnaných.

Některá spekulace podařila se výtečně, jiné hubily obchod víc a více. Starý pán dával se částečným zdem myliti nepočítaje ostatní zmar, a když jej syn přesvědčoval dle rozpočtu o skutečném stavu věcí, spílal mu otec zbabělců, vyčítal mu nepodnikavost, aniž byly další námitky k čemu jinému platny, nežli k jitrění rodinnému a k mrzutostem nesčíslným.

V nitru domácnosti přicházely tyto neshody ovšem na jevo, ale netušila posud stará paní Duchoslavová pravý jich původ. Sváděla všechno na svéhlavost Viktorinovu, na jeho nevrlost k obchodu, lásku ku knihám

a konečně i hlavně na milovanou jeho ženu. Zdálo se skoro, jakoby ji byla minulé nesvornost mladých manželů více těšila, než nynější dobré dorozumění a vřele obnovená láska jejich. Neváhala strkati každé nedorozumění mezi otcem a synem na Virginu. Ona prý do všeho Viktorinovi mluví, ona prý troufá si mu raditi, domlouvati, neb odmlouvati. Koketerie a pobožnůstkářství prý se střídají v této povaze pravidlem rozmarnosti ženské, a kdežto nyní opět do tohoto zabředla, zdržuje též muže od každého volného rozhledu, od každého odvážného podniku.

Nápadno bylo rodičům, jak mladí ti lidé se snaží hospodařiti, což nemohli ovšem v plné míře prováděti, poněvadž hospodářství bylo s rodiči společné.

Pan Duchoslav neměl již nejmenší pochybnosti, že jest Virginia v tajnosti obchodní zasvěcena. Opovrhoval svým synem za to tím více a tušil v každém slově Virginině všetečné narážky. Ona vyhýbala se jim co nejdiplomatičtěji, a přece jí někdy cosi vyklouzlo, což jí mrzelo, otce popuzovalo a věci pranic neprospělo. Hleděla to pak napravit a zakryti, což se jí s tchánem lépe než s tchýní podařilo, neboť tato nemohla snést vyhýbání se Virginino společností. Nevěděla jak hostům je vysvětliti, a zkoušela k vůli tomu nesnáze a mrzutosti, které jí nemohla odpustiti. Nejtíže pak nesla opětné vzdálení se Vrbnovo. Měla-li Virginia na počátku jednu příčinu vyhýbati se společností, aby totiž nadobro Vrbný se zbavila, měla později příčinu druhou, aby ku přepychu domácnosti nepřispívala.

Vrbna pochopil brzo její záměr a za krátký čas bylo slyšeti, že ujel přes hory a doly i nebylo o něm dále slechu. Snažil se vyléčiti se z krátké a prudké vášně své. Jeho zvědavost nebyla ukojena, nevěděl posud, zdali láskou k muži, či bázlivostí před zlou pověstí, či z upejpavosti před ním prehala.

Ať bylo tak nebo tak, byl příliš hrd, aby se jí byl déle vnucoval. Snažil se zapomenout na ni. Ať ale zapomněl nebo ne, tak rychle nepodařilo se mu to jako jí. Ona nevzpomněla ni myšlenkou více na jeho osobu, která jí byla v cestu vkročila podivným vlivem jako zosobněná společnost, kteréž byla část svého ducha na čas věnovala. Tím jasněji tanulo jí naučení té události na mysli, a ona tehdaž z něho vyvozovala při své skromnosti a podajnosti, že nepatří žena nikam jinam než ku svému krbu, že její duch nemá jiného úkolu než podporovati a povznášeti ducha mužova. Čím dál tím horlivěji a úzkostlivěji pomýšlela na ochranu jeho. Byla přísahala mu ovšem, že jest hotova snášeti s ním i nejhorší osud, kdež ale stálo psáno, že nemá ničeho činiti, aby jej tomuto osudu neurvala?

Neustále toužila nyní hospodařiti a schráněti; bylať z domova zvykla sama v hospodářství se přičiňovati. Když tedy všecku činnost duševní položila na oltář lásky, vzbudila se v ní tím horlivější a mocnější touha po činnosti domácí.

Tato nebyla však u nich zavedena, a mladé paní nebylo pranic do vedení kuchyně a domu. Kuchařka

otvírala oči, přišla-li mladá paní do kuchyně, aby se tam poohlédla, a házela ve spravedlivém hněvu vařečkami po stole.

„Tak to nenechám, Viktorine,“ pravila Virgina jednou, když opět sklíčen a rozčilen novými chybami a ztrátami v obchodě domů přišel. „Zkusím, abychom se aspoň od tvých rodičů v domácnosti oddělili. Chci pracovat a něco zachovat pro časy horší.“

„Těž já bych moudřeji učinil,“ odvětil Viktorin, „kdybych vystoupil z otcova obchodu. Posud netuší pranikdo, pro jaké příčiny vlastně by se to stalo. Posud byl by čas, abych se ucházel o profesuru; jsem v proudu vědy, mám i material ku vědecké práci nastřádáný, kdybych měl obchodní starosti s krku, pracoval bych klidně a bystře, žili bychom skrovně, ale bezstarostně.“

Virgina hlasitě zaplesala: „Ó jakou vyhlídku otvíráš mi tím, ó Viktorine! Učiň to, prosím tě.“

„Mohl bych to učinit vším právem, neboť vidím, že otec nikdy ode mne si nedá říci a spěchá do své záhuby tak nebo tak.“

„Vidíš, Viktorine, tedy odhodlej se.“

„Jakž ho mohu ale v neštěstí opustit, jak mohu zrušiti slib, kterým zavázav se mu tebe, drahá, jsem získal. Víím ovšem, že mu nepomohu, mohl bych ale opustit jej k smrti zápasícího, proto že by mu beztoho pomoci nebylo, a zanechatí jej sobě samému?“

Umlkl, i Virgina mlčela. V tomto mlčení její vězel němý odpor. Žena nepoddává se osudu s takou resignací

jako muž, dokud jí zbývá nejmenší naděje. Přece však netroufala si namítat něco proti dětenské lásce tohoto syna. Použila jenom nejbližší příležitosti, kdy ji tehyně trpce vyčítala, že jest v domě zbytečnou, a prosila odhodlaně ač skromně, aby jí bylo dovoleno oddělití si svou malou domácnost od velké rodičů mužových.

V bouři a hněvu stalo se po její vůli, a ona držíc pak žezlo své malé vlády v ruce zapoměla na všechny tyto nepřijemnosti.

„Hůř, milá Julinko, nemohl můj syn voliti,“ pravila tenkrát paní Duchoslavová své důvěrnici. „Kdybyste nahlédla v novou domácnost mého syna, užasla byste. Virgina prodělavši marnivost i pobožnůstkářství pojmula nyní vašeň lakomství. Můj ubohý syn musí jídati nejprostší stravu, ona sama všecko si dělá pracujíc jako děvečka. Ze všech rozmarných ženštin jest ona zajisté nejrozmarnější. Stydím se přede všemi známými, a štěstí je, že nikdo ji nenavštěvuje. Milá Julinko, mám jediné dítě, co s ním ale všecko zkouším!“

„Nešťastný mladý pán!“ zaúpěla Julinka.

„E co nešťastný! bláhov, zaslepen je,“ rozhorlila se paní Duchoslavová utírajíc si několik slz. „Jak mohl jen tuto ženskou zamilovat. A jak chytře to navlékl se svým otcem, aby ji do domu dostal. Mne by tak nebyl ošidil, nedala jsem se mu klamati; předvídala jsem to všecko!“

„Všecko, všecko,“ opakovala Julie jako věrná ozvěna.

Láska obou mladých manželů vzrůstala však víc a více. Nyní teprva hodně se sblížili, poznali, a Virginia poznala nové blaho starajíc se o každou potřebu svého milného Viktorina. Neušlo jí nic, co jeho se týkalo, a sotva byla zaslechla o sebraném materiálu k vědecké práci, neměla pokoje, aby práce tato se podnikla.

Žehrala nyní na sebe co na nešťastnou příčinu, že se vzdal duševního vzletu uvázav se v zaměstnání nepřiměřené.

Její snem dnem i nocí stalo se, aby jej viděla uprostřed jeho studií. Jeho studovna bývala odjakživa nejmilejším jí oddílem jejich příbytku, a nejvíce jevilo se, kterak není jednostrannou ženou, v maličkosti té, že nevnucovala té milé studovně svůj vlastní pořádek dle pravidel domácích. Jak on sám tomu chtěl, tak to tam vypadalo, a bylo při této laskavé péči dvojnásobným přemáháním sebe pro Viktorina, aby spěchal z tohoto zasvěceného koutečka jinam se svou činností.

Srdce mladé té ženušky po tolika přestálých bojích s nadáním a marnivostí uzrávalo ve své lásce, jež docela zralá jsouce v mateřském citu se vrcholí. Přecházejíc z pokory milence v důvěrnost přátelskou pozvolna stávala se matkou svého chotě. Přirozený přechod to, ježž nám básník český neskonale krásně v indické legendě líčí. Virginia zapomínajíc již zcela na žádosti vlastního ducha žila myšlénce svého chotě, pobízejíc a povzbuzujíc jej neunavně k úkolu jeho.

Vzalať si časem do hlavy, že jest mu tou péčí povinna pro jeho zřeknutí se k vůli ní.

Neshodovalo se to ale dokonce s nynějšími jeho starostmi, do nichž Viktorin tak zabředal, že nechával po celé týdny nejmilejší knihy stranou ležeti, věnuje veškeré myšlení a celou snahu klesajícímu obchodu. Býval až netrpěliv napomínáním ženíným. „Prosím tě, Virgino,“ pravil, „nemuč mě. Vidím, že těm věcem nerozumíš, a dílem má můj otec pravdu, vytknul-li si za pravidlo nemluvit o svých záležitostech se ženou.“

„Už mlčím,“ odvece nato Virgina bez citlivosti vlídně a mile. „Vidím již, že si musím důvěru tvou znova vykoupit.“

„Nemyslíš jsem to tak zle,“ povoloval se své strany milující muž; ale Virgina osnovala hned nato napřed ve vší tajnosti opět tak dobrodružné plány, že náležela opět veškerá láska Viktorinova k tomu, aby trpělivosti znova nepozbyl. Netroufala si totiž popuzovati jej žádostí, aby svých prací vědeckých nezanedbal; jelikož bylo ale její přesvědčením, že je to povinností její přes jeho odpor, připadla na cosi v její postavení dosti podivného.

Cítila dosti schopnosti a bystrosti, aby se všemu potřebnému za krátký čas přiučila, a byla by nyní chtěla vstoupiti v obchod zpočátku vedle Viktorina, časem ale jej zastati a dopřáti mu volného vzletu ku předu, jehož ona se byla nadobro vzdáti dovedla.

Nebylo to nic neslýchaného, aby žena obchod vedla. Vdově na příklad nikdo toho práva neupřel: proč

nebyli by mohli vzítí ji do svého středu? Měla trpělivosti, obratnosti a dobré vůle dost. Ano, kdož ví, zdali by nebyla přece trochu svého manžela v podnikavosti předčila? Neměť jeho otec zhola křivdu upíraje mu obchodního ducha. Virgina, jež se sebe byla všecko pomyšlení na cós jiného ideálního svlékla, kterou by byla pudila obětivost lásky, byla by jej aspoň nahradila.

Dokázala svou ženskou pružnost a poddajnost dostatečně v oboru domácnosti, které nebyla zvyklá, kterou vlastně nikdy za svoje pravé povolání nebyla považovala. Vedla ji obezřetně, pevně a uměle ve všech podrobnostech neunavujíc se její jednotvarností. Přece však viděla s žalostí, že hmotný zisk tohoto hospodaření nikterak nevystupuje naproti velkému hrozcímu neštěstí. Což byla malá ta částka od ní pracně uhošpodařená vedle závratných sum, o něž v obchodě šlo? Nemohouc nic jiného činit pokračovala ráda, ale když uvažovala vše, zdálo se jí záhodno nade vše, aby zachránila ducha Viktorinova, pokud by byl čas. Posuzovala zcela správně, že se stává návrat jeho na dráhu vědeckou každým promeškaným rokem víc a více nemožným

XL.

Slavili jmeniny starého pana Duchoslava. Každým rokem slavíval je skvěle. K tabuli bývalo četných hostů pozváno, všickni služebníci i komtoaristé bývali rovněž častováni, a oni navzájem přicházeli s velkou slávou s blahopřáním ku svému pánovi podávajíce mu kytice,

*

vijíce mu věnce a objednávané zastaveníčka v předvečer slavnosti.

Rodina bývala toliko při snídani o samotě; v předvečer, dopoledne, v poledne a až pozdě do noci hemžilo se v domě návštěv dost a dosti.

Starý pán býval v nejlepším rozmaru, neboť takový den zdál se býti stvořen, aby mu přišla k vědomí veškerá moc a sláva jeho postavení.

Tento rok, kdy uvnitř budova té slávy silně viklati se počínala, bylo však slavnostního ruchu zevnějšího tím více, tím skvělejšího.

Starého pána to opojovalo a klamalo. Bral zdání za skutečnost, ačkoli on sám musel nejlépe vědět, jak věci se mají.

Jeho manželka klamající se nadobro a věřící z celého srdce ve zrůstání blahobytu svého domu trůnila v majestátu bohatství po boku svého chotě, když tento co nejvlídněji veškerou pozornost svého okolí a známých přijímal. Trpce cítila v tento den rozladění vnitřní.

Očekávala s nepokojem příchod svých dětí. Tu přišel Viktorin se svou Virginou. Ona byla vkusně, avšak prostě oděna. Na obou bylo znáti jakousi úzkost při pohledu na skvělé přípravy slavnostní. Přáli však tím srdečněji a s pohnutou myslí drahému otei veškerého blaha.

I jemu překypělo srdce; bylo mu jich líto, když je viděl tak prostě státi, skoro opodál pokrytého stolu prohýbajícího se vínem a pečivem, jehož každému pře-

jičímu nabízeno bylo. Přece jednou zjevilo se mu vše v pravdivém světle, a jako bleskem ranila jej výčitka vlastní: „Jakou budoucnost připravuješ dětem svým?“ Nevyhnutelný úpadek tohoto blahobytu kolem zahrozil mu náhlou vidinou, a on viděl skrze mlhu hrůzy a smutku ty dvě ušlechtilé postavy mladých, milujících se manželů s utrpením ve tvářích jako nyní. Viděl je stojící opodál někdejšího skvělého domova oloupeny o všecko. Tu uchvátil jej plný soucit lásky, lítost hrozná, a zvukem srdečným vítal je, bral je v náručí a líbal je, jak dávno nebyl učinil. Plakal vida je plakat, ale mocně se zpamatoval. Jako se často mýlíváme přenášejíce sny svoje ve skutečnost, zahánějíce ale naopak rádi skutečnost v plachou říši snů, abychom v ni nemuseli uvěřiti — tak zaplašil i starý Duchoslav celý ten přízrak; byl mu ostatně zvyklý a měl kouzelné slovíčko, čím ještě rychleji než v tuto chvíli jej plašival. To kouzelné slůvko znělo: „Nepřečkám to,“ to mu stačilo přemáhati všechny obavy a vrhati se co den tím odvážněji a šíleněji v nové pokusy k vydobytí a nahrazení toho, co každodenně úžasněji se ztrácelo.

Srdečnost mu ale zbývala. Přitáhl děti ke stolu, častoval ba skoro krmil je, a oni oba rádi též na chvíli na všecko zapomínali splácejíce mu vzájemnou láskou. I matka rozechřála se. Bylo to opět milé okamžení.

„Vidíte, děti,“ pravil otec, „co jste se od nás odtrhli, stýská se nám po vás, nechutná nám u stolu; zanechte toho oddělování, pojďte zas k nám starým nazpět.“

„S radostí, milý otče,“ ozvala se Virgina, „obětuji svou činnost, ale slib mi, že mi ji zaměníš za jinou.“

„Za jakou, Virginko?“ usmíval se starý pán, „co jsi zase vymyslíla?“

Virgina vytasila se s plánem svým, jež už známe, k ustrnutí tchýně, která lomila nad ní rukama. Starý pán tušil v tomto návrhu pravou Virgininu pohnůtku a divně na ni se podíval: „Jen zůstaň co žena hezky ve svém oboru,“ pravil zakaboniv čelo. „Zůstaň při své jehle, snaž se býti hezkou, abys upoutala svého chotě, a o jiné se nestarej. Starosti nech mužům; starostí bys sestárla, a to nechceš, víš dobře, jak ti tvoje mladost sluší.“

Viktorin, jemuž nebyla Virgina dříve ničeho o tomto plánu řekla, podivil se mu rovněž nemálo. Hledě na ni vrtěl mlčky hlavou.

Její tchýně řekla jemně: „Ale drahá, dobrá Virgino, nač zase pomýšlíš? Toť jsou dobrodružné nápady, neviděla jsem opravdu vrtkavější ženské nad tebe. Považ si jen, kolikráte jsi změnila způsob svého života za čtyry roky svého manželství. Ne dosti na tom všem, chceš ještě něco nového a hodně výstředního zkusiti.“

Ona bránila se statečně; tchánovi snažila se dokázati, že cítí nadání a chuť k obchodu, dokazovala mu příklady, že jiné ženy také obchodem se zaměstnávaly, vládly, a to velmi šťastně. On jí odpovídal, to vše že je něco zcela jiného, tam a tam že to muselo nevyhnutelně býti.

„Nemusi-li tedy žena nevyhnutelně pracovati, zahálí? Toť pěkná zásada!“ namítala naše ubohá emancipistka před padesáti lety.

Tchýně byla tím uražena a dokazovala naopak, že ženská, je-li to nevyhnutelné, teprva nabývá práva vystoupiti ze kruhu ženskosti. Tu tázala se Virginia, co jest ženskost? Tchýně odpovídala, že to jest oddanost k choti a k domácnosti.

Virginia souhlasila dodávajíc, žeby pouhá oddanost mnoho platna nebyla, kdyby ji neoživila péče, a právě pro tuto péči že jest záhodno, aby dobrá žena vše uvážila, co slouží k dobru její milých, a podnikla to, co uzná za prospěšné, ať by se to shodovalo s předsudkem nebo ne. Dále dokazovala, že jí nezbyvá pranic, má-li se opět své domácnosti vzdáti.

Všickni ostatní nevyjímajíc Viktorina opakovali, poněkud toliko jinou formou, již prvé uvedené námitky, ona jinou opět formou a co možná četnějšími důvody mluvila dále za věc svoji, aniž čeho docílila.

Nechtíc rušiti laskavé smíření tohoto dne, povolila všemu, dala domácnost opět do rukou tchýniných a ponechávala si další vyjednávání na pozdější dobu.

Neznala však posud svého tchána. Nebylo lze jej pohnouti, a narážela nadarmo svou dobrou vůlí o úskalí jeho tvrdošijnosti. Aby něco činila, šla si sama svůj oděv, což jí opět za lakomství a podivínství vykládáno.

Příroda smilovala se ale nad ní, stala se matkou. Tím dostoupila na nejvyšší stupeň svého blaha, a zároveň nastal jí obrat hluboký vnitřní i zevnitřní. Mě-

lať najednou činnost před sebou, činnost dnem i nocí, činnost vždycky milou, čím více unavující tím milejší, činnost, pro niž matka by dala všechno ostatní na světě.

Měla látku ku přemítání, živou naději na očích jí vzrůstající a kvetoucí květem lásky. Nový úkol kladen jí do rukou, úkol vychovatelky. Zároveň nastával jí obrat mravní. Cokoliv byla druhdy pro sebe si žádala, to a tisíckrát více vyprošovala z nebes pro své dítě. Bylo jí, jakoby byla vymizela z počtu živoucích s pozemskými žádostmi, postavivši na místě sebe v řadu jich dítě svoje, nad nímž toliko síla a péče její co anděl strážce vznášeti se měla.

„Bohudíky za ten dar milosti boží,“ pravila tentokrát paní Duchoslavová své neunavné důvěrnici, minie děčko Virginino. „Nyní dá snad pokoj se svými sterými nevyčerpatelnými rozmary. Miluje to dítě láskou fanatickou a není snad možno, aby i jeho se nabažila. Ale jaká krásná to holčička, modrooká, ruměnná! jsem sama celá šťastna, když ji vidím.“

„Dítě jako andílek,“ přisvědčila Julinka sladounkým hláskem. Též dědeček byl všecek pohnut vnučkou svojí, a když býval nad ní nakloněn, tisknul pak v podivném rozčilení ruku Virgininu neb synovu.

Viktorin tiskna to dítě k prsoum míval zvláštní výraz podivně pokojný a odhodlaný. V obchodě bral nyní často otěže do vlastních rukou, bránil se úpadku silou zoufalou. Pořádal, dával stranou, co lze bylo spořádat a uložit. Otec díval se na takové počínání s uspokojením. Již očekával krisi co nevyhnutelnou věc. I on

jako jeho syn dával stoickou sílu na jevo. Bývali nyní často dobrými přáteli jako nikdy dříve. Otec nabýval úcty k synovi, již neposmíval se mu nikdy.

Viktorin byl za to velkomyslným, a nikdy nevyklouzla mu výčitka ze synovských úst. Jak to bylo, tak to bylo, a tak muselo se pomoci. Rozdíl byl toliko ten, že list poněkud se obrátil. Otec totiž věděl a pozoroval, že pomoci není, syn věřil a musel věřiti v pomoc.

Otec hleděl jako hrdina starých věků na ponehlé řízení své smělé stavby, očekáváje chladnokrevně, že pád ten jej zároveň pohrbí.

Syn, jenž byl bránil zlu, dokud vzrůstalo, doufal nyní u vyléčení, když propukalo se všech stran.

Otec sám dával také stranou, schraňoval a staral se, což mu svědomí upokojovalo.

Často vycházivali nyní oba muži zcela sami na procházku. Radili se o podrobnostech těchto záležitostí přátelsky a klidně, jakoby tu nebylo čeho litovat, čeho vyčítat. Nemařili času lichým ohledáváním věci, nářkem a předpokládáním, jakby dopadalo to a ono, kdyby nebylo bývalo toho a onoho. Když vracejíce se rozecházeli se, tisknul pak otec synovi ruku řka: „Viktorine, tys muž.“

On usmál se trpce. „Kýž bys to byl uznal před několika lety,“ míval na jazyku, avšak nevyšlo to z úst, ba ani z úsměvu to nevysvitlo. Stiskl otcovu ruku navzájem a bylo dost. Ubohý otec byl upokojen.

Viktorin přišel k ženě a k dítěti. Nevěděl dokonce, jakou jim přichystá budoucnost. Posud myslil jenom

na otce co na nejchuravějšího, na nejslabšího mezi nimi. Jmění, které tento s uspokojením dával stranou s úmyslem, aby po úpadku rodina co jediné pomůcky se ho uchopila, hodlal Viktorin obětovati do posledního halíře na počest jména svého. Co žebrák hodlal pak znova pracovat na výživu rodiny celé. Jakou však práci volit? „Zajisté nejvýdatnější,“ pravil sám sobě hledě s pukajícím srdcem na své, nyní zaprášené, odpočívající knihy.

Dokud býval v otcově společnosti, cítil se silným vše obětovati, doma roztála mu stará bytost, dávné touhy a sny. Osud ale ženy a dítěte klesly mu bolestně na srdce. A přece byl lahodný a nepochybný lék v samém tom utrpení. Úsměv dítěte, první jásavé zvuky jeho hrdélka dovedly zahnat aspoň na chvílku všechny chmúry. Bylo-li ubohému muži úzko dosti mezi jeho čtyřmi stěnami, a probudilo-li se dítě, žádalo-li si zábavy a hraní, přestávalo vše dumání. Kdož odolal by třepetajícím se ručkám malinkým, zdají-li se spěti k tatínkovi? Kdož neusmál by se navzájem, kloní-li se ta očepená hlavinka s nemotorným půvabem k obličejí tátovu, jásajíc nad jeho vousy, do nichž růžové prstíčky mají tisíc chuti vjeti, aby je notně pocuchaly? Tu zapomene člověk přede vším na trampoty nejhorší, neb jakby nechtěl octnouti se s tím malým líbezným tvorem v ráji neviný a bezstarostnosti?

Začne-li pak malý ten tvor býti nevrlym a chce-li se mu spát, aniž té potřebě rozumí, člověkem jsa již v poupěti, člověkem, jenž po cestě zkušení a cviku na

nejpřirozenější potřeby sám pracně přijíti musí, kdežto živočich po pudu tak snadňounko ve své koleji životem se vozí — pláče-li tedy ta tvářinka milovaná proměnlivější než dubnové nebe, kdož by všeho nezapomněl, aby při písničce neukolébálmysli snadno rozčilenou, protože chápavou a ve všech smyslech pozornou? Malinký usíná. Usne-li při matince, jaký div? Tatínkovi-li usne v náruči tvrdším při písničce silného hlasu jeho, toť něco zvláštního, tím lze se pochlubit před maminkou, babičkou, chůvou, před celým třebas světem.

Chmúry, starosti! Leťte si jinam! Nad lůžkem nevinnosti nemáte stanu svého.

Robátko usnulo. Ticho po světnici, ticho posvátné a sladké, v němž dech děťátka ve zdravé pravidelnosti tikání hodin doprovází. Napnutost pozornosti může povoliti; unavený uspavač nemoha. po práci, kterou mu malý ten tvor nadělal, do sytosti nabažiti se pohledu na sladký ten obličej, usadí se vedle lůžka, odhání mouchy, rušitele spánku, a nyní ponoří se teprva v pohled ten rozkošně vábivý.

Dívá se na své spící dítě, aniž se může vynadívati. Toho okamžiku používá žena, aby přikradla se k oběma těm drahým, kteří jí jsou nejmilejšími poklady. Obvinuvši rukou šíjí jeho hledí s ním, a jedním pohledem jsou oba milující jedno. Děťátko spí sladce, sladounce, hlídáno pohledem té dvojí a přece jediné lásky.

Zvolna odvrací se mysl osvěžena, posilněna, a vrací se nazpět do nemilosrdně skovaného kruhu starostí.

Tu vymění se obavy a starosti, přelévajíce se z mysli v mysl zušlechtěny útechou lásky, polehčeny silou rodinného spolčení.

Děťátko spí a usmívá se při tom v neurčité upomínce na žerty a dovádění.

Virgina nevzdávala se přání, aby Viktorin zabočil na vědeckou dráhu, neustále pobízela jej k tomu; šlať tak daleko, že těšíc jej úpadek hmotný co štěstí mu líčila, kteréž by jej sprostilo slibu otei daného, znova jej darujíc nadání jeho ducha.

Viktorin vzdychnul si. „Ona posud nepatřila Meduse ve tvář,“ pomyslí si líbaje jí v čelo se soucitným úsměvem.

Odešel od ní do obchodu. „Synu, pojď sem!“ volal naň otec zdaleka, načež s ním se zavřel. „Nechci bez tebe nikdy více jednat, umíníl jsem si to svatosvatě a dovedu dostáti slibu svému, byť jen sobě danému, jako ty. Poslyš tedy a rozhodni, podrobím se zcela tvému rozsudku, nenamítnu ani slova proti němu. Jak ty usoudíš, tak bude dobře.“

„Oč jde?“ tázal se Viktorin tuše při slavnostním tom úvodu, že jde o otázku být či nebýt. Srdce mu tlouklo mocně naději i podivnou úzkostí; přál si, aby otec rychle odpověděl, a přece mu bylo, jakoby mu cosi šeptalo, aby daleko uprchnul, než vyslechne oč jde. Otec ale již promluvil a řekl vše, čeho bylo třeba. Umlknuv čekal na odpověď. Nečekal netrpělivě, ale mužně a klidně; ba ani srdce mu netlouklo, byloť se spříznilo již za dlouhý čas nejistoty s jistými myšlén-

kami, nechápalo se naděje, až jestli by smělo, jestli by Viktorin vyslovil: „ano“.

Tento řekl po přestávce: „Jde tedy o to, abychom těžili z práce nejchudších dělníků, kterým by byla bídně placena, nepoměrný zisk, jež bychom opět urvali pomocí prodajných úředníků, poctivým živnostníkům, předražující vládu, která si dává takové šmejdy a nepořádky líbit za cenu své libovůle a svých zlořádů.“

„Aj, toť mluvíš jako demagog,“ chtěl vyjeti si starý pán způsobem jindy obvyklým, ale nevyřknul to pamětliv jsa svého předsevzetí.

Bylo by to bývalo zajisté poprvé, co by se byl uchopil takového způsobu výdělků; avšak zde kynul velký jistý zisk, ano spása, kdyby se pokračovalo v tom směru, s druhé strany ale bída a hanba.

Statečný ten muž zůstal však při svém, že syn má rozhodnouti, a řekl jenom: „Být či nebýt!“

„Otče, můžeš váhat?“ zvolal Viktorin, obcházeje po pokoji s takovou ošklivostí, jakoby každým krokem jedovatého plaza zašlapoval.

„Já? Já neváhám, synu!“ řekl tento s výrazem opravdu velkým. „Dávám pouze rozhodnutí do tvých rukou, z nich přijmu bez vrtchoů spásu a budu hledět jinde bezprávi nahradit a napravit. Nemá-li to býti, dobře, přijmu z tvých rukou —“ Nedořekl co, ale kdyby byl věděl ubohý tento soudce, oč jde, a co otec míní z rukou synovských přijmouti, můj bože, co by byl činil?

Viktorin zastavil se u svého otce, objal jej kolem šíje, jak nebyl snad ani za dětství činil, přitisknul se šedivělou hlavu k prsoum, a líbaje mu stříbrné vlasy řekl se slzami po tváři mu kanoucími: „Ne, otče, prosím tě, ne! Za tu cenu nechtějme spásu.“

Otec plakal s ním, splácel mu lásku políbením, jež Viktorin do smrti cítil co požehnání i co výčitku, a řekl: „Tedy ne, ani slova více o tom, ty jsi rozsoudil.“

Šel zvolna ke dveřím odstrkávaje závorku. Viktorin hleděl za ním a srdce jej k němu vábilo jako nikdy před tím. Kroky starcovy byly nejistější než jindy, šíje shrbenější, vlasy jako bělejší.

Vyšel ze dveří, a jak ho viděl Viktorin zmizeti za nimi, bylo mu, jakoby jej byl viděl naposled. Zastíkal hlasitě, a styděl se za tento výbuch sledoval ho rychle. Viděl, že dává zcela klidně rozkazy, aby šlo nazpět, co bylo započato v záležitosti, kterou náhle synovi byl předložil.

Viktorin sledoval ho jako malé dítě nemíchaje se ani slovem do ničeho.

„Tak, odbyto,“ řekl konečně starý pán bera klobouk.

„Půjdeme spolu na procházku?“ tázal se Viktorin.

„Ano, pojďme.“

Šli velmi zvolna, panu Duchoslavu nesloužily nohy. Přišli pak domů pobavivše se jako obyčejně klidně a uspokojivě.

„Budeš dobře spát?“ tázal se Viktorin hledě mu starostlivě ve tvář.

„Zcela dobře,“ odvětil starý pán silným hlasem. Viktorin ale ještě stál čekaje nevěda na jaké slovo. Otec mu podal ruku: „Tys dobrý syn,“ řekl, a Viktorin ubíral se k Virgině s bouří v srdci, do níž násilně volal otcova slova: „Tys muž! tys dobrý syn!“

www.libtool.com.cn

XLI.

Spěchal druhého dne k otcí nepohrav si ani s dečruškou. Nevěděl sám, čeho se tak obává. Vida otce zdráva, ano jaksi občerstvena, oddychnul si pokojně. Snažil se dokazovat mu, že se nemusí posud vši naděje pozbývat. Počínal nyní jeviti toho obchodního ducha, který druhdy mu prý byl scházival. Vymýšlel různé plány, neupavil se přehlížením a přepočítáváním. Zdálo se, jakoby se byl ještě jednou list převrátil, a jakoby on byl záležitosti zmotal, pročez jemu opět bylo co nejhorlivěji účinkovati naproti tomu.

Otec naopak byl v obchodě pořád chladnějším, k synu až pohnutlivě vlídným. Domácnost jeho vedena pořád v témž směru dále, jak tomu byl zvyklý. Byl pořád štědrý ke své choti, cokoliv si přála, musela ihned míti, spěchal sám to koupiti.

Ona jediná pořád ničeho netušila, a ostatním bývalo až děsno patřicím na ni, kterak se neostýchá vydávat a počínati si jako v největším přepychu.

Nepokoj Viktorinův o otce pomalu se utišíl, tím více, an mohl skoro dni už spočítati, kdy musí dojiti k nevyhnutelné krisi. Připravoval na ni svou choť a pořádal neustále co možno bylo. Jeho mysl byla napnuta,

ničeho jiného schopna. Tázal se otce, zdali by neměli matku připravit, aby ji rána příliš neočekávaně nezasáhla, ale otec odpověděl svým ostrým jako druhdy pronešeným „ne!“ proti čemuž nebyvalo odvolání.

Přece ale měl Viktorin za svou povinnost doléhati, avšak otec řekl: „Nesnesl bych, aby ona něco věděla; šetři mne, prosím tě.“ Nato namítal Viktorin, že přece nastane okamžik, kdy bude to muset snést, a ten že pak bude tím krutější. Starý pán kousnul se do rtů, až mu skoro zkrvavěly, což Viktorin nespozoval. Oba mlčeli; za chvíli podíval se Viktorin na otce, a tento bled sice ale pokojen řekl: „Dost již o tom, já nechci.“

Čím hůře bylo, tím byla Virgina lepší, tím důmyslnější péčí a láskou. Připravovala se rovněž jako Viktorin na příští ránu. Vše skvostnější bylo urovnáno a ku prodeji přichystáno. Měla připravenou výpravu prostinkou, šatstvo levné a praktické, myslila na všechno a snažila se považovat celou věc za pouhé přestěhování se z jedněch poměrů do druhých. Děkovala Viktorinovi tisíckrát, že ji nepřipravenou tímto osudem nepřevádí, a jevila skutkem i mluvou filosofii hodnou následování v podobných krušných případech.

Viktorinovi bylo útěchou, mohl-li se jí z celého srdce obdivovat. Říkal jí, že jej zahanbuje svou filosofií, kdežto on prý ničeho neví o všem, co druhdy míval v hlavě, jemu prý neustále jenom na očích se hemží obchodní cifry. Ona říkala, to že není nic jiného než filosofie lásky, každá milující žena prý jí schopna býti musí.

Konečně začínalo být něco znát na starém pánovi; nejedl, nepil, a bylo patrné, že nespí. Paní Duchoslavová stěžovala si, že celé noci ve vedlejším pokoji chrastí, pozdě že přichází do ložnice a pak ani že neusne. Začala o něj starati se. Ještě byla velká společnost sezvána, ona obávajíc se, že manžel snad jest nemocen, chtěla dát odřící. On nedovolil. „Jen toho nech, uslyším rád společenský ruch ze svého pokoje, nejsem nemocen, mám *jen* obchodní starosti,“ pravil.

„Proč jsi mi to hned neřekl?“ usmívala se ve blažené nevědomosti. „Ty obchodní starosti! Nu, brzo bude zas dobře, víš?“

„To doufám,“ vzdychnul si zhluboka, a manželka, která mu byla slíbila před čtyřiceti roky, že s ním bude sdíleti strasti jak slasti, spěchala v hodovní síň uvítat své hosti, usmívajíc se jako děcko těm „obchodním starostem, jimiž ti muži tolik toho vždycky nadělají“.

Virgina ovšem nebyla jako obyčejně přítomna, což nyní dokonce omlouvalo její malé děcko, od něhož nikdy se neodlučovala.

„Dnes ale nezvi nikoho,“ pravil Duchoslav příštího dne své choti.

„Ještě ty starosti?“ ona na to lehce, jakoby byla řeč o dešti neb o slunci.

„Ještě, milá ženo, ještě,“ odvece Duchoslav.

Bylo k večeru, on přišel v neobyčejnou hodinu domů.

„Ještě jsem tě neočekávala, milý muži,“ přivítala jej manželka; „chceš-li, můžeš hned večeřet.“

On sotva se čeho dotknul, pak vstav přikročil k ní a políbil ji. Bylo při tom cosi neobyčejného, ale právě má-li se cos dítí, nemívá člověk ani nejmenšího tušení. Paní Duchoslavová smála se: „Aj, jak jsi dnes něžný!“ On odvraceje se řekl pouze: „Dobrou noc!“

„Což nepůjdeš ještě spat, že opět do svého pokoje odcházíš?“

„Až později,“ řekl již ve dveřích, jež za sebou zavřel a pomalu, pomalounku, aby to nebylo slyšet, otočil klíč.

Nechrastil té noci tak mnoho jako noci předešlé, a paní Duchoslavová mohla klidně usnouti. Seděl za stolem se hlavou o dlaň opřenou. Čas nebyl mu dlouhý, obraz za obrazem táhl kolem něho brzo jasně brzo zmateně, čím dále tím byl pokojnějším.

Strávilť život svůj dle své chuti, užíval i pracoval, usiloval státi se mocným a velkým, osud tomu nechtěl; dobře, on zas nechtěl být malým. Syn jeho nechtěl, aby otcova ruka se dotkla nepoctivého zisku; dobře, otec jednou za živa též syna poslechl.

Přikročiv k oknu odhrnul záslonu, ospale šerilo se smutné jitro. „Tak pozdě, tak časně?“ pravil Duchoslav a cítil, že jej mrazí. „Ty malá Blaženko, má jediná vnučko, tebe jsem málo užil, anis mne neznala! Teď rychle, musí to být. S tímto dnem nemá Duchoslav co činit.“ Zablesklo se, dým zahalil mu hlavu, rána zahřměla, bambitka vypadla z ruky.

Zena jeho vyskočivši z postele uvrhla se ke dveřím zavřeným, před nimiž omdlela.

Viktorin, jenž celou noc nespál, byl skokem venku na chodbě. „Co to mohlo být?“ tázal se doufaje, že se zmýlil, a věda dobře že ne. Popadl se za hlavu; v tom služebníci přikvapili.

Kdo vypáčil dvěře, kdo vnikl do pokoje starého pána, to vše Viktorin nevěděl. Oetnul se také v pokoji dýmem naplněném, viděl milovaného otce v krvi a vykřikl šíleně: „Já ho zavraždil! Já, já jsem jeho vrahem! Být či nebýt! On to řekl, a já nevěděl, co to značí. Ano, zavraždil jsem ho, hůř než to, odsoudil jsem ubohého, milovaného, dobrého otce chladnokrevně k této smrti. O vyrvete mi srdce! vyrvete je; toť nejmenší trest, ježž zasluhuji!“

Bledá Virginia stála nad ním. Byla se připravovala na všecko, myslíc, že ji nic nemůže překvapiti. A přece jak ji to překvapilo! Jak to bylo hrozné, hroznější než si kdo mohl v nejtrapnějších snění představit.

Viktorin oetnul se ve svém pokoji, Virginia stála nad ním, její tvář skláněla se k němu, její ruce držely jeho.

Přišli lékaři, bůh ví kdo všecko přišel. V obchodě bylo prohlášeno, že platy se zastavují, stará paní omdlela co chvíli. Lékaři měli co dělat. Opustili Viktorina nařídívše svoje prostředky. Virginia náhle vzpomatovala se: „Viktorine!“ zvolala hlasitě, skoro přísně. „Ať je ti jak je, musíš být chvíli tichým, musíme jednat.“

*

On poněkud utichnuv snažil se slovům její rozumět.

„Zanechám tě nyní a půjdu do obchodu,“ řekla Virgina.

„Ty, Virgino?“

„Musím; otce není víc, a ty jsi churav. Má vše býti ve zmatek uvedeno, co ty jsi pracně pořádal? Jdu, zapravím všecko, vím všecko, pamatovala jsem si dobře, jaks mi co povídal.“

„Virgino děkuji ti; jdi, nezasluhuji tebe!“

Ona se obrátila ve dveřích. „Co jsi řekl? Nejsem tvou ženou více, že mně musíš děkovat za mou povinnost? Nezasluhuješ mne? což pro mne nežiješ? Slyš, nerozumím tvým slovům, kterými se obviňuješ ze zločinu nejhroznějšího, nevím, co myslíš, ale to ti přísahám, že v tebe věřím a budu věřit, a kdybys byl ty sám proti sobě, i kdyby ti nejhorší bylo dokázáno, kdybys tvdil, že's cokoliv spáchal. Vytrvám při tobě, ať se stalo co stalo! Rozumíš? Ty ale zpatuj se!“

Nedopřála si tolik času, aby mu stiskla ruku, kterou on jako tonoucí po své spáse po ní natahoval, pohlédla zdaleka jenom na svou spící dcerušku a spěchala kolem pokoje tchánova po chodbě. Přitiskla k prsoum bolem naplněným obě ruce, spěchala pak dále po schodech dolů věřitelům, úředníkům, právníkům a celému hejnu krutých zvědavců vstříc.

Její pouhé zjevení uvedlo okamžité ticho u všeobecný poplach a povyk. Prohlásila co možná klidně, že má býti vše zapraveno, vyrovnáno, se strany zůsta-

lých všecko obětováno. Přinášela hotové inventáře všeho co bylo, i dobrovolně svých vlastních skvostů, uměleckých sbírek a tak dále. Vyznala se jako vnuknutím ve všem, nač kdo se tázal, vyhověla všem požadavkům, slíbila vše slušné a šlechetné.

S úctou a uspokojením vzdálil se jeden za druhým. Její přítomnost byla skoro více důvěry vzbudila, než by byla Viktorinova učinila; bylo aspoň patrné, že se nekuje žádný podvod. Každý zaplanul soucitem pro mladou, ušlechtilou nešťastnou ženu.

Takových činů bývá žena schopna. Co jí upírá mrav a vychování v žití všedním, toho domáhává se rázem ve chvílích nadšení. Vnuknutí nahraňuje jí pak znalost věcí. Každý vynášívá takovou ženu, ona zasluhuje toho zajisté, avšak neslušno zapomínati na ty, jimž bráněno, aby si zásluh vydobýly, aniž se kdy podobného výminečného okamžiku dočkají nebo zmocní.

Viktorinovi zdálo se věčností, co Virginia se nevrací. Její energickým a přece tak něžným oslovením přišel k sobě z prvního záchvatu, leknutí a bolu; proud vášnivě lítosti jakoby se byl zastavil hrází, kterou mu láska ženina postavila. Zastavil se tedy všemi takměř myšlenkami. Malá Blaženka začala plakat, a on vyňav ji z lůžka držel ji na klíně se sklopenou k prsoum hlavou.

Děcko bylo spokojeno, nežádalo si více, pohrávaje tiše s knoflíky jeho oděvu.

Tak našla je Virginia. Odňala mu dítě, podala mu zprávy, jak pro tu chvíli vše uspořádala, pak ode-

vzdavši dítě chůvě musela spěchati k matce, již posud nebyla ani viděla.

Nové dojmутí, nová hrůza! Ubohá paní musela nyní teprva, když nejhroznější se bylo událo, probírat se celou řadou zděšení, lekání, hrůzy a zoufalství, a přece bylo vše hotovo a žádné pochybnosti, žádné naděje byt později zklamané, žádné laskavé domluvy nemírnily pochod věcí u ní, jak druhým se bylo dělo; musela vypiti všecku, všecku tu hořkost najednou bez oddechnutí.

Byla zdrcena. Chvillemi jen dral se jí vášnivý pláč z prsou. Její nářek byl srdcelomný. „On mne opustil, zanechal mne zde samotnu, o jak to mohl učinit?! Proč nevzal mě s sebou? Našel-li jednu kouli, což neměl též druhou pro mne? Co si počneme; jsme žebráci, žebráci!“ Tu spatřila Virginu. „Co dělá Viktorin?“ zvolala. „Slyším, že div nezšílel? Můj bože, co budeme dělat? Což nic, pranic není zachráněno? Ničím můj muž na mne nevzpomněl?“

„Viktorin musí upokojit se tak jako ty, matinko. Vše bude zapraveno, nikdo nebude moci nám nepoctivost vyčítat, a to je hlavní věcí. Však žítí nějak budeme.“ Podobně domlouvajíc tehýni odešla od ní k Viktorinovi. Dítě plakalo nechtíc býti u chůvy. Vzala je v náruč a domlouvajíc mu tiše, přecházejíc s ním volným krokem, jakoby byla nejpokojnější, uspala je za chvíli.

Viktorin byl pořád tichý, ale jak děsně tichý. Sedě v koutě patřil před sebe, a rty pohybovaly se mu po

chvilích. Usadivši se k němu vzala jej za ruku, snažila se obrátit jeho zraky k sobě. Nadarmo však. Byla tedy vedle něho také zticha, a podepřevši si hlavu dumala s ním. Zase pohybovaly se mu rty, a ona slyšela, kterak praví: „Být či nebýt!“ Virginu obešla hrůza a strach nevýslovný o drahého muže. Nevěděla o posledním návrhu její tchána, ani jaký druh viny Viktorin si přičítá.

Minul tento den, jenž konce nezdál se míti pro trpící rodinu. Vysílením a lékařskými prostředky usnula stará paní, k níž Virginia od Viktorina přes tu chvíli přecházela.

Vracejíc se od ní, když byla již usnula, vešla ubohá k mrtvole svého tchána, na nějž pro tolik jiných starostí ani dosti nebyla pamatovati mohla.

Ve světnici bylo ticho; kolem zesnulého vanul nevýslovný poklid, jakoby vzduchem zaznívalo: „On dotrpěl!“

Zde bylo Virgině skoro, jakoby si odpočívala ode všeho ostatního, zdálo se jí, jakoby se jí byla otevřela říše mrtvých, aby ji vpustila na chvíli ve svoje zapomenutí, do svého věčného klidu.

Položila hlavu na studenou ruku starcovu kropíc ji slzami. Loučila se s ním přejíc mu, že ze všeho již vyvázl. Pak letěla zase k trpícímu synu od pokojného otce.

Ruce a hlava hořely ubohému muži, aniž našly slzy průchodu. Virginia starala se, aby byl dopraven

ještě před pohřbem otcovým na panství Libějické, které se vším jiným mělo přijíti do prodeje.

Posud spravoval je otec Virginin, meškaje tam s matkou. I jeho a matčino živobytí bylo pádem Duchoslavovým ohroženo. Virgina vzala mezitím veškeré řízení věcí na sebe, strachujíc se neustále o Viktorina, nemohouc nikdy ani dočkati se zpráv, které jí byly co den z Liběje o Viktorinu dodávány, opatrujíc nemocnou a malomyslnou tehýni a ošetřujíc malé dítě.

Někdy zdálo se jí, že jí musí cosi puknouti v prsou, načež by sledoval mír nebo zapomenutí ve smrti neb šílenosti, hned na to ale velela ticho umdlévající a bouřící se mysli. Tolik povinností! to povznáší a sílí!

Uprostřed největšího zmatku kolem sebe měla pořád plnou přítomnost ducha; věděla navlas, kdy a jak co zbývá činit, a nikdy se nezmyšlila. Nespala ani nejedla, ale síla jí rostla jako obrovské perutě, nesoucí výš a výše slabou ženskou její bytost. V bezsenných nocích psávala Viktorinovi. Podávala mu seznam všeho, co vykonáno za tento den, žádala od něho další rozkazy, podávala mu uspokojivé zprávy o matčíně zdraví a povzbuzovala jej vypravováním o Blažence, jejíž vývoj pozorovala při všech svízelných s bedlivostí mateřskou. Pojilať pak ke všemu také přesvědčivé slovo lásky, že nebylo možno, aby zádumčivý muž tomu všemu odolal. Musel vzhopiti se k rozkazům a poučení, a dal-li ženě toto, jakby nebyl odpověděl aspoň půl slovem na všecku lásku její? Jeho zádumčivost měla nejnebezpečnější ráz. Byltě raněn ve hlubinách nejjemně-

šího citu. Krutějšího nemohlo skoro již potkati člověka, který po celý život sebe obětoval pro jiné, a po těchto obětech mělo dojíti úskočným osudem tam, že se stal bezděčně otcovým soudcem i katem. Tato myšlenka každému jinému nesnesitelná musela právě jemu býti tak bodavou, že bylo divem lásky, že neshodil po otcově příkladu celou tu tíži se sebe.

Správcovic ošetřovali ho svědomitě, klesající neštěstím své dcery a obávající se, aby ona ku všemu hoři též chotě nepozbyla.

Viktorin churavěl, a posud jest churavění tajemstvím. Così plíží se žilami cize a nepřátelsky, časem zastavuje pochod, časem zdá se ku smíru nakloněno, přes noc, neb přes tu chvíli stojí to ale zase v šiku a plíží se dále, pořád dále. Tělo i duch brání se tomu více i méně, podléhává někdy, a jindy zaplane síla zdravotní mohutně k odražení nepřítel. Viktorin nedovedl nebo nechtěl brániti se, síla k tomu byla mu zafata. Nerozuměl více tvorstvu, osudu, rozpadl se se všemi filosofickými systemy, se vším, co druhdy jej blažilo, když vlastním umem to zpytoval a v duchu svém urovnal. Byl si vědom nejčistších, mravních pohnutí při svém jednání, a následky toho byly tak ďábelsky strašné.

Všecken nepředpojatý názor opouštěl jej, a on nemohl ubránit se jakési vidině, v níž se mu zjevovala nepřátelská, mefistofelická moc osudu, která jej pronásledovala, aniž mu bylo vědomo proč. Došed až k tomuto „proč“ octnul se na nebezpečné křižovatce,

s níž navrátit se nemoha musel v pravo nebo v levo zblouditi.

„Proč?“ tázal se, a zdálo se mu, že táž mefistofelická moc odpovídá: „Z trestu.“ To byla z křižovatky cesta jedna. Na druhé našel odpověď jinou, jež zněla: „Poněvadž jest dobro předsudkem v tom všemmíru náhody, v němž se rodíme a umíráme pro bídnou, směšnou kratochvil.“ Bloudíval po těchto bludištích po celé hodiny. Byl-li na první cestě, dumával div že hlava se mu nerozskočila, býval bled. „Z trestu, z trestu?“ myslíval si. „Za jaké provinění?“ Tu napadávalo mu nejrůznější; brzo myslil, že zpronevěřil se velkým účelům pokroku potlačiv ducha svého, a jindy myslil naopak, že špatně dostal slibu danému, když s nechutí svému povolání se oddával. Vyčítal si jednou, že otce příliš, a jindy, že jej málo byl poslouchal.

V chorobném tom stavu ozýval se hlasitě zlozvuk nerozluštěný, jež působí rodinná autorita a osobní svoboda u jednotlivce. Klesaje pak hloub a hlouběji na mysl, tak že ve mdloby padal, vracel se prudce zas nazpět spílaje sobě pověřčivých. Tu rozpálil se v zinnické proměnlivosti a divoce se smával sám sobě, celému světu, všem předsudkům, všem pojmům mrávním. Tyť jsou smyšlenkou tak baječnou jako všecko důvěřování, mudrování, idealisování a básnění.

„Nic, nic, nic!“ volával rozechvěn vnitřním palčivým ohněm, a směje se i horuje hlasitě vypukával v blouznění, které se neutišilo, dokud nesklesl v těžký spánek.

Když pak z tohoto za nedlouho se probouzel, býval ubohý na začátku svého bludiště, do něhož zvolna opět hrozná upomínka jej vlekla. S malými a většími proměnami pokračoval pak týmž postupem k týmž zoufalým směrům.

Došla-li mezitím každodenní Virginina zpráva, obživnul přece pokaždé jiným duchem. Byloť to jeho jediným, nepochybným však lékem.

Je-li nemoc tajemstvím, jest uzdravování a léčení tajemstvím druhým. Je to činnost opačná, která se druží k obraně vnitřní co zevnější pomocné vojsko.

Když slyšel Viktorin volající ten lásky hlas, býval přerušen v řetězu záhubného přemítání svého. Byl-li na cestě postrachu, kde hledal provinění, a došla-li jej zpráva ženina, viděl v lásce její takovou navzájem odměnu, že musel připustiti přízeň osudu pro tento vzácný jeho dar. Chýlil-li se ku svému *nic*, zastavoval se rovněž, když ozvala se mu Virginia. Kdož může připustit „*nic*“, poznal-li lásků! Onať jest opakem pojmu *nic*, z ní plyne naopak všecko: žití, blaho, srdnatost, trpělivost, vítězství nad veškerým bidáctvím vůkol.

Virginia toužila, jak pochopitelně, vši mocí po něm. Nemohla se ani dočkati konce všech záležitostí, z nichž se odvíjela jako z nekonečného klubka nepříjemnost za nepříjemností.

XLII.

Tehýně Virginina byla zvolna z nemoci se probírala a sedávala smutna a v neštěstí své zahloubena na obvyklém svém místě. Zdálo se posud, že nemá po-

*

myšlení, kterak za nedlouho bude muset opustit i toto místočko i vše pohodlí, všecken přepych, jehož posud z velké části užívala.

Virginia byla s velkou ochotou vše již vyklidila, co bylo její, ponechávajíc si nejpotřebnější jen věci. Radostně obětovala všecko. Ona a její dítě byly již v prostém, skoro chudobném okolí, aniž tehýně co o tom věděla nevycházejíc ze svého pokoje.

Vypršela lhůta, v níž se ponechává rodina žalem stížená svému zármutku, načež jest mravem společenským vyhledat, těšit a zvát ji zase do svého středu. V těchto však okolnostech, v jakých tato rodina smutek svůj vyplakávala, bylo by bývalo dvojatou nešetrností blížiti se k ní. Byliť mnozí na vázkách, co mají činiti, chtějíce přese vše svou soustrast projevit; větším dílem zdržovala je však tato šetrnost, kdežto jiní pro netečnost a nelaskavost se vyhýbali. Nejstarší jen přátelé domu toho považovali za svou povinnost a přičítali si právo tak činiti, a ti přišli ku staré paní, neboť mladá měla buď v obchodě a ve skladech co dělati, nebo byla dítětem zaměstnána. Tito staří známí stiskli ruku, vyronili několik slz, po jediné ale návštěvě více nepřišli. Starou paní tížila tato opuštěnost zároveň se smutkem.

Podivně chovala se Julinka. Nebyla už ozvěnou paní Duchoslavové, byla podivně úsečnou a rozhodnou, zcela jinou než za dlouhých let, co ji v domě byli hýčkávali. I to přidávalo k bolu staré paní. Přece však nebyla Julinka posud propuštěna, a to bylo velké do-

brodiní. Stávala se paní Duchoslavové nenahraditelnou, trávila celé smutné dni s truchlící vdovou. Virginia se svým děťátkem bývala večer u ní.

Kuchařka, jediná posud služebná v celém domě, přišla jednoho večera návštěvu ohlásit. Byl to hrabě Vrbna. Staré paní přeletěl paprsek radosti přes vráskovitou, pojednou sestárnou tvář. Julinka upravila si rychle vlasy, které mívala v pedantickém pořádku, jež ale nyní u Duchoslavů v té míře co jindy nešetřila. Virginia podivila se; zpomněla si s nevýslovným bolem na nešťastného muže, jehož ošetřovat ani dopráno jí nebylo, pohlédla na svou růžolící dcerušku, jež jí byla usnula ve klíně. Než mohl opovězený host vejíti, položila ji klidně na přichystané prozatímní lůžko, na němž malinká obyčejně vyspávala, než s matinkou do vlastního příbytku ve sladkém snění se odebrávala.

Hrabě Vrbna vešel s neodolatelou srdečností. Jeho kondolence neměla nic dělaného ani rozčilujícího, o změně poměrů rodinných zdálo se, jakoby ničeho nevěděl, anebo věděl-li, že o ní soudil co člověk zkušený a nestranný, jemuž cos podobného není ničím novým, nad čím by se musel člověk v tupém úžasu zastavovati. Slečna Julinka byla tímto chováním překvapena, a její tón ke staré paní počínal se poněkud zase do předešlé sladkounké harmonie nalaďovati.

Hrabě obracel se více ku staré paní než k Virgině, kterou povrekně pozdravil, a paní Duchoslavová jevila mu veškerou vděčnost, vyplývající z té trudné doby, v níž úpěla. Po hodně chvíli teprv obrátil se

Vrbna také k Virgině tázaje se na její manžela, a teprv nyní pohlédl přímo na ni. Byla to opět zvědavost? Pak byla kruta. Odkryla stopy bolu, namáhání a starostí na tomto něžném obličejí druhdy ruměném, ozářeném skvělým ~~osvětlením, ověncem~~ vkusnými ozdobami. Byla to změna ukrutná. Všecky gracie odstěhovaly se, zbyla utýraná žena. Byla to láska jednou odmrštěná v plném štěstí, nyní zas doufající v možnou snad kořist v neštěstí? Pak bylo to hanebné.

Vrbna byl opustil Prahu, aby se vyléčil ze své vášně; brzo našel obvyklou rovnováhu, a jen upomínka někdy hnětla, někdy popuzovala jej. Jím nepohnulo, že by byl mohl přičítat Virgininu pevnost její věrnosti a opravdové lásce. Nevěřil v tuto pohnůtku. Neimponovalo mu tedy dosti málo její chování, zlobil se trochu, a to bylo vše.

Uslyšev po návratu svém o její neštěstí a její statečnosti při něm, byl umínil si okamžitě, že ji navštíví. Proč? Snad z velkomyslnosti, snad z přátelství; jisto jest, že mu jí bylo opravdu líto, aniž ji proto přeceňoval. Vida ji nyní sešlou, pro oko cizí skoro půvabu zbavenu, byl tomu skoro rád. Hleděl hodně dlouho na ni, aby se vzdala upomínka jeho konečně svůdného obrazu svého, a aby jej ušetřila již stará nepohodlná vášeň.

Virgina odpověděla mu, a sám zvuk její hlasu zdál se mu zbaven býti minulé slasti.

Oddychnul si. „Jaké to štěstí, kdo se neváže na věčné časy k ženské,“ pomyslnil si. „Hle jak rychle to

odkvétá, a povinnost lásky má přetrvati tuto pomíje-
jícnost!“

S Virginou byl by mu hovor zajisté vážnul, ale paní Duchoslavová s bývalou rozkoší zkoušela po dlouhém smutném čase, zas nějakou konversaci, a Julinka uměla nejzdvořilejší ozvěnou, kterou bůh ví v jaké sluji spící opět byla probudila, výborně přizvukovati, přestávky uměleckým opakováním konversačního jakéhos refrainu vyplňující.

Mezi touto rozmluvou obracel se Vrbna časem k Virgině, která měla hlavu tak plnu jiných věcí, že nikterak běh tohoto vypravování nesledovala. Konečně pomyslíla si: „Aj, matka je v nejlepší společnosti, mohu ji opustit, abych psala Viktorinovi.“ Vstavši poroučela se, vzala své spící dítě opatrně v náruč, přikryla mu tvářinku závojem a odešla. Tíže toho malého stvoření na rukou byla jí tak milou, tiskla robátko tak vroucně k sobě, uložila je a sklánějíc se k němu nevěděla o žádném neštěstí. Když pak vzala péro do ruky, aby Viktorinu psala, pocítila též k němu veškerou blaženou vroucnost lásky. „O kéž by byl zachráněn a zdrav na těle i na duchu!“ zvolala. „Neprála bych si pak praničeho jiného na světě.“

Psala mu všecko, i návštěvu Vrbnovu. Sama skoro ani si nevzpomněla na zmatek svůj, jež jí byl druhdy spůsobil. Bylo jí, jakoby se to bylo jiné snad osobě přihodilo. Zarděla se opět nad sebou.

„Na jakých jsem to byla tehdy cestách!“ kárala se. „Jak bylo to vše možno, jak mohla jsem chvíli

jen manžela svévolně opouštět, a opouštěla-li jsem, jak nebyť celou duší u něho? Což dala bych za to, kdybych mohla nyní jenom na hodinu k němu! jakou věcností zdá se mi, co jsem jej neviděla a ještě viděti nemám. Nevydržela bych tuto vzdálenost za žádnou jinou cenu, než za nejkrásnější, že mohu za něj a na místě něho pracovat.“

Za několik dní přišel hrabě Vrbna opět paní Duchoslavovou navštívit. Co jej tam vábilo? Virginia to nemohla být. Radost paní Duchoslavové, která se cítila od celého světa opuštěnou, jeho příjemnou přítomností ale nevýslovně poctěnou, byla velká a rovnala se toliko radosti Juliině.

Virginia viděla-li nebo neviděla svého bývalého zbožňovatele, ani nevěděla. Zoufala si, že nemohla posoupnouti úřední řízení ku předu a že musela čekati ode dne ke dni, kdy se co ukončí. Touha její po Viktorinu vzrůstala u vášeň. Dle zpráv otcových viděla, že mu jest pořád stejně, a to ji znepokojovalo. Již zdál se jí nejvyšší čas, aby sama zas jej ošetřovala. Jich veškerá budoucnost visela na jeho uzdravení se; i na to byl nejvyšší již čas, aby měli opět výživu.

Došlo čtvrtletí a nastal stěhovací čas. Virginia byla najmula uzounký byt, který tchýně její posud nebyla viděla. Kuchařka měla býti propuštěna, Julinka také. Paní Duchoslavová zdála se na tyto podrobnosti docela zapomínati, a ubohé Virgině bylo úzko jí to připomenout.

Stará paní těšila se jako dítě na návštěvy hraček, jež se staly pravidelnými dvakráte do týdnu, a tím byla lichá mysl její opět zaměstnána.

Nastával čas, aby se skládaly věci nejpotřebnější, a ostatní aby konečně též do prodeje dány byly. Virgina věděla, jaká to bude nová rána pro matku zotavující se již zase.

„Dnes, dnes jí to musím říci,“ pomyslna si chystajíc se, že k ní s dítětem půjde. Síla jí scházela. Jsouť okamžiky, kdy dojde nenadále ten vnitřní olej, živící plamen odhodlanosti. Nebývá to tenkrát, když nastávají nejnebezpečnější kroky, spíše jindy, máme-li vykonati cokoliv vedlejšího, v porovnání k ostatnímu nepatrného.

Virgina meškala. Její holčinka smála se hrabajíc se na koberci a myslíc, že matinka žertuje, nedávala se jí zahalovat na cestu přes chodbu k bábě.

„Jak jí to řeknu, jak jí to řeknu,“ naříkala si Virgina, a jak nad tím rukama tvář si zahalila, bylo to Blažence tím směšnější. Smála a řehtala se již napřed, až maminka odtáhnuvši s tváře ruce zkríkne „kukuč!“ Virgina si toho všimla, a nemohouc dítěti odolati, nechtějíc ubožátku radost kaliti, učinila mu po jeho přání. Smějíc se na ně skrze závoj slz žertovala s ním. Při tom byla pořáde skličeniější. pořád méně chtělo se jí ke tchýni vstoupiti. Již setmívalo se, a ona usedavě mezi smíchem s Blaženkou posud zaplakávala, o čem ale šťastné dítě ničeho nevědělo. Tu vidouc, jak je pozdě, chtěla jíti a zase zdržela se, vždyť byla asi uplakána. K tomu zpomněla si, že je den Vrbnovy návštěvy. Nová to překážka, kterak před ním promluvit? Odcházival vždycky později než ona, která používajíc

jeho společnosti u staré paní pokaždé dříve od ní spěchávala.

Měla nechati zase smutného toho připomenutí na ráno, kdy stará paní pozdě vstávajíc zajisté by nebyla se svou úlohou hotova? Měla dát vyvolati si Julii, aby tato s paní Duchoslavovou promluvila? Julie nebyvala jí nikdy příjemnou, a nyní zvláště jevívala podivné chování zejména k ní, kdežto ku staré paní znova se lichotila. Čím déle tím méně rozhodnou byla Virgina, když konečně dvěře se otevřely.

„Poselství od tehýně,“ pomyslila si, nikdo jiný nemohl nyní k ní přijíti.

Bylo to poselství, avšak v postavě hraběte Vrbny. Byl starostlivé paní sám se nabídl, že se podívá, kde Virgina tak dlouho mešká. Byl klepal na její dvěře, které žádné služebnictvo už nehlídalo; ona to neslyšela pro veselé výkřiky dceruščiny. On slyše ji s malinkou rozmlouvati mínil slyšeti jakoby volala „dále!“

Virgina zalekla se jeho vstoupení, div že nevykřikla. Neměla času skryti, že plakala. Vrbna zůstal skromně opodál, vyřizuje vzkázání od staré paní, netroufaje si ptáti se, co ji zarmucovalo.

„Ach pane hrabě!“ zvolala ona nepomýšlejíc ani na sebe ani na něj. „Nalézáte mne ve krušném postavení.“

„Mohu vám něčím prospěti?“ zvolal on horlivěji a vřeleji než chtěl.

„Vy?“ zamyslila se Virgina. „O ano, hle, to by mně nebylo napadlo, vy, právě a jediné vy.“

Hraběti bylo podivno, myslil si Virginu delikátnější. Byl by dávno a od srdce rád svou pomoc nabídl, nebyltě skrblym na peníze, nezáleželoť mu, dojdou-li mu o rok dříve nebo později; ale že bylo možno tak nadále jej chytit, to bylo s to, aby mu nadobro Virginu zošklivilo. Nemysliť ovšem nic jinak, nežli že Virginia na svoje poměry naráží, vyzývajíce jej bezohledně ku hmotné jakési pomoci. „Dobře tak, dobře,“ myslil si, „aspoň budu nadobro a zcela vyléčen.“

Virginia přednesla mu však, než ještě domysliť, oč se jedná, prosíc jej, aby tehýni dobrým způsobem sdělil, co ona sama sděliti jí váhala, že musí totiž rozloučiti se s příbytkem svým a sice zejtra nebo pozejtří.

„Nic jiného?“ divil se Vrbna.

„Ach, mně je to mnoho,“ odvece ona. „Učiníte-li mi toto, budu vám vděčna.“ Mezitím byla rychle zahalila děcko, a berouc je v náručí měla se k odchodu. „Kámen mi se srdce spadl,“ řekla mezi dveřmi k hraběti. „Prosím, rekněte mé tehýni, že jste mě našel zaměstnanou přípravami ku stěhování, nic jiného, druhé dopovím u vaší přítomnosti, a tak pozbude to poněkud snad trpkosti.“

Spěchala před ním lehce chodbou s dítětem v náručí, v prostinkém oděvu a ohlížejíce se vlídně, zdali následuje, jevila tak dobrou mysl, odhodlanost a dobrosrdečnost, že Vrbna zapomněl mysliť na její bývalou krásu.

„Zdá se mi, že tohle přece nebude cesta k mému vyléčení,“ myslil si vzdychaje, když za ní vstoupil do

příbytku posud elegantního paní Duchoslavové. Tento pohled uvedl mu teprva na paměť chudobné již zařízení u Virginy, a proč vlastně bude staré paní přestěhování tak kruté. Poprvé zalekla jej chudoba, na niž u Duchoslavů posud řádně si nebyl ani zpomněl. Slyšel ovšem jako o pravém zázraku vypravovat o obětovnosti Virginy. Nyní teprva spatřil tu obět mezi holými, oloupenými stěnami. Pohlédl na ni jako znova, ale ona opět povzbuzena vypadala jako mučednice, jež mučení svého necítí pro vnitřní nadšení. Jen stopy slz prozrazovaly bolestně červenými skvrnami na bledé tváři, že tělo klesává, byť i duch se nepoddal.

„Ona mě přece zajímá,“ zaskřípal hrabě zuby, „ať krásná nebo utrápená, ať elegantní nebo chudobná.“

Pamětliv svého úkolu promluvil ke staré paní řka, jak sama Virginia chtěla, že pozoruje, kterak nastává paním stěhování. Stará paní zbledla a z chvějící se ruky vypadl jí šátek posud batistový. Zrakem vytřeštěným rozhlédla se po stěnách opatřených obrazy, zrcadly a čalouny, jako zoufající obyvatelstvo při zemětřesení, když stěny, půda a vše kolem, co je druhdy chránívá a drží, nyní se řítí a zpropadává.

Položila si ruku na čelo, smysly skoro jí míjely. Do tohoto domu byla se provdala, zde bývala šťastna, vážena, zde mínila i umřítí. Po celý tento čas nebyla na poslední tu ránu myslila, že musí odtud, buď že to na začátku byla přeslechla, nebo že jí to jak patří nebyli řekli. Virginia bledla s ní a cítila znova, že ač mohla mnoho, mnoho krušného vydržeti, přece není

s to, aby hleděla na tento nový žal stárnoucí paní všemu pohodlí uvyklé, o svou podporu tak náhle a krutě připravené, jejíž síla nestačila na nové tuhé začátky životní dráhy.

Hrabě Vrbna vida takto obě paní skoro omdlávající, pospíšil si dodat, že doufá, kterak mu paní Duchoslavová neodepře strávit několik dní v jeho domě na Malé Straně, než by vše uvedli v pořádek u ní.

Bylo-li něco schopno vzkřísiti paní Duchoslavovou, byl to zajisté tento lichotivý a útlocitný návrh. Slzy vyhrkly jí z očí, a podávajíc šlechetnému hraběti obě ruce nemohla promluvit. On sám byl též pohnut. Virgina stála při tom zardělá až do krve, tlumící slzy a upírajíc zraky o podlahu. Odvážila se na námitku: „Myslila jsem, matinko, že půjdeš na ten čas ven k mým rodičům, k našemu Viktorinovi.“

„Ne, Virgino, to bych nebyla učinila, však znáš příčiny proč.“ Tyto příčiny byly pokoření její před správcovými, jež nebyla nikdy zcela si odvykla za služebníky svoje považovati. „Raději byla bych zůstala v nejhorším stěhování. Avšak i kdybych to byla chtěla učinit, nezamítla bych návrh hraběte. Nevím, nevím, jak od něho tolik laskavosti zasluhuji, a nemohu lépe dokázati, jak si jí vážím, než přijímám-li ji.“

Slečna Julinka stála při tom všem jako zkamenělá udivením. Jak měla vykládat si ochotu hraběte? což miloval posud anebo snad znova paní Duchoslavovou? Či měla pro sebe znova doufat? Ano, to mohla, neboť hrabě obrátiv se k ní pozval ji, aby paní Duchoslavovou k němu následovala.

Virgina činila seč byla, aby s tohoto usnešení sešlo, při čemž ovšem se chránila tehýni ranit a dobré mysli sotva získané zase ji zbaviti, proto nebylo také její usilování dosti výdatné; ale kdyby bylo i bývalo, jakmile v tom byla Julinka, bylo by bývalo všecko marno. Vyslovila tedy dík svůj smutně a střízlivě.

Příštího dne poslal Vrbna kočár pro paní Duchoslavovou. Ona i Julie posadily se do něho, a odjezd z domova navždy ztraceného byl takto staré paní oslazen. Byla pohnuta věrností dávného svého milovníka, kteréž přičítala tento čin. Kočár zastavil se v tiché malostranské ulici, vrata u domu nám dávno známého otevřela se, a dámy vstoupily do vnitř.

Vrbna doužíval praposedních zbytků svého jmění, ničeho nečině, aby déle vystačil; v jeho domě vedlo se vše stejným obvyklým způsobem.

Paní Duchoslavová, na niž čekal život chudobný, v poměrech skrovných a bídných, oddychla si vstupujíc do hraběcího paláce. Zde slavné tično v každém prostoru, nikde hluku řemeslného ani hemžení se četného obyvatelstva s nepokojným nářůdkem dětí. U schodů skleněné dvěře, koberce, svítlny, vysoké výklenky, starožitné stavební okrasy s propletenými erby; dlouhé tiché chodby, z jichž oken jest viděti do stinnošumné zahrady; pokoje s vysokými okny a zrcadly, s náradím poněkud sice vybledlým, avšak poskytujícím nejpříjemnějšího pohodlí. Paní Duchoslavová sklesnuvši v křeslo oddechla si jako po dlouhé pouti. „O kéž bych mohla zůstat zde a zemřít!“ myslila si mezitím, co Julie

po prstech s nosíčkem zvědavě ohrnutým vše prohlížela divíc se neustále šlechtickému vkusu. „Zemřít,“ dumala dále paní Duchoslavová, „zemřít — anebo znova zmladnout. Však není pochybnosti, že jsem stará paní, předmětem soucitu hraběte, ne-li záminkou k dosažení Virginý; musela bych být bláznem jako Julinka, abych toho si nebyla vědoma.“

Co se obírala tehýně takovými myšlenkami, vypíjela Virgína samojediná kalich hořkosti na dno a samojediná se svou veselou dceruškou opustila sídlo blahobytu, ubírajíc se do těsného skrovného obydlí, o němž při všem ani jista nebyla, bude-li v něm lze bezstarostně setrvati.

Vrbna použiv příležitosti, kterou si byl upravil přijetím paní Duchoslavové do svého domu, přišel podat mladé paní zprávu o její tchýni. Zaražen Virgíniným novým chudobným okolím tázal se: „Zde budete bydleti?“

Ona neodpovídajíc na tuto otázku dávala si kloboúk na hlavu řkouc: „A nyní pojedu za svým Viktorinem.“

XLIII.

Několik dní před šťastným tímto okamžikem ve trudném žití Virginý přistoupila ke mříži Libějického parku vysoká paní hrdého vzezření, po jejíž boku kadeřavé děvčátko vesele si poskočilo.

Paní vloživši ruku na mříž váhala, má-li do zahrady vkročit; odvrátila tvář posud krásnou, jejíž rty tvořily tenké dva proužky, což jí dodávalo vzezření

přísného; ale holčička uchopila se netrpělivě sama mříže, jakoby myslila, že matinka s ní neumí zacházet, a prudce ji otevřevši běžela stežičkami k zámku, jakoby jí hlava hořela. Byla tak velká asi jako někdy Virginia, když jsme ji seznali. Mařinská, neb ona to byla, dívala se za dítětem s výrazem, ježž tlumočiti ani vysvětliti není lze.

Co Viktorin k její rodičům z Prahy byl přijel, neuznávala za vhodno tam přijíti. Posud byl Viktorin v zámku, avšak konečně mínila tam vkročiti.

Co byla sestra její provdána, nebyla ani jednou v Praze ji navštívit. Virginia bývala ve svých šťastných dobách naopak často v Libějicích, neopomíjela pak do Vlnotína zajeti a projevovati sestře upřímnost a lásku. Mařinská nebyla k ní chladna, ale vyhýbala se vši důvěrnosti, nechtělať ničeho vědět o domácích poměrech sestřiných. Nikdo jí také ničeho nepovídal o Duchoslavovic domě, a přece prorokovala ona — odkud to brala, bůh to suď — něco zlého a strašné neštěstí. Zdávaloť se někdy skoro, jakoby ona je na nešťastnou rodinu volala. Sotva uslyšela o zastřelení otce Duchoslava a o tom, co následovalo, zavzdychala zhluboka řkouc: „Viděla jsem to přijíti.“ Přijela na to rodiče těšit, a dávno nebyli ji viděli tak srdečnou.

„Muselo to přijít,“ řekla, „nyní se to stalo, a míra je naplněna; buďte pokojni, záležitosti se urovnají, však ještě zbyde rodině nějaké jmění, a až přemohou přítomný bol, urovná se všecko snesitelně.“

Všickni divili se, že právě Mařinská bere těšitelský úkol na sebe, a byli tomu rádi, neb nikdo jiný ho nebyl schopen. Holý, jenž býval druhdy vždy jaksi hlavou v rodině, byl sklíčen tenkrát zprávou, kterou nebyl tušil. Byl by si přál aby Mařinská dobře soudila, jak byla dlouho pravdivě prorokovala, jenže tenkrát zas on předvídal, kterak nezbude Viktorinovi asi žádného jmění, tím méně Libějice; znal příliš dobře někdejšího chovance svého. Tu donesla se do Libějic druhá ohromující zpráva, že jest Viktorin chorý na mysl, domnívaje se býti vrahem svého otce.

Mýlila se Mařinská, míra nebyla dovršena. S úzkostí a hrůzou očekávali všickni příjezd mladého Duchoslava. Mařinská opět vyhýbala se svému otcovskému domu, ačkoli doma ve Vlnotíně jako u vyhnanství si připadala. Přece však zdálo se, že si nyní lépe se svým chotěm rozumí. On byl překonán a opět obměkčen; za jakou cenu, za jaké oběti pýchy ženiny věděla jen sama Mařinská. Když si byla umínila, že přivede stůj co stůj zas manželství do dobrých kolejí, věděla, že si ukládá úlohu obrovskou; zpomněla si však, že podobných úloh již byla rozřešila, a žádala od své vůle nyní totéž. Přemohla-li někdy mladistvé blouznivou lásku, zůstala-li přese všecko lákání obraznosti a nadání ve svých přísných mezích ženských, jak mohla by si táž žena odpustiti, kdyby nedovršila obraz žití svého, vytrvaje v manželství, jehož svrchovanou moc nad žitím ženským uznávala? Musela v něm vytrvat, aby byla důsledna v tom, co byla započala,

musela najít prostředky spoutati zuřivost manželovu, zkrátit jeho divoký hněv, získat si znova důvěru jeho srdce. Nebylať v tom manželství nikdy šťastna, nedoufala, že bude v něm šťastnější, až Mařinského utiší, ale jenom nevěřme, že chceme vždy to, co je naším štěstím. Podívejme se na velké mučedníky svatých věcí, jak opevňují štěstím, jak obětují žití nejblazeštější, aby krváceli za ideu. Nejsou takovými výjimkami na zemi, jak si myslíme. Velký rozdíl mezi nimi a lidmi obyčejnými jest, že stojí na vrcholu cnosti a dobré vůle svého pokolení. Jinak nalézáme tentýž úkaz, který je poháně ke skutkům velkým dosti často při lidech obyčejných, v poměrech, jichž si málo všímáme, a kteréž prohloubati, zdá se nám, že za to nestojí.

V pravdě jeví se pozorovateli často veškeré pokolení současné co jediná bytost těsné souvislosti. Co nazýváme 'duchem času, módou a podobně, zdává se mi býti jediným žilobitím, které se proudí celým lidstvem. Mařinská jest mi jako zastánkyně jistého principu našeho pohlaví, a není to jen moje abstrakce, moje Mařinská, jak žije v mé obraznosti, ale žena živoucí, zastávající se jistých zásad svého pohlaví, jak se mi v paměť vštípila.

Jsemť věru každý takovým osudným strojem. Pozorujme, kterak ten a onen mezi námi jistých zásad odjakživa se přidržuje, jak se jich spustit nemůže a raději v neštěstí se vrhá, než by popustil. Nemyslím zde nějaké deklamované zásady, jak je co do politického nebo mravního přesvědčení slyšíme, neb tyto

„měníváme, v těch bloudíváme jako ve všem, co činíme s vědomím. O čem ale mluvím, jest osudný temný pud, jehož většina mezi námi vědoma si nebývá. Naopak jsou lidé, kteří se počítají mezi liberalce a v zásadě a v činech veškerých jeví určitě absolutistický směr. Jsou jiní, kteří se staví býti dobráky, a zatím dohánějí své okolí k zoufalství. Větším dílem vyrostle každý jednotlivý člověk vlivem svých okolností a světového celku v jakési zosobnění nějaké idey, jakýchž miliony řídí duševní postup a vzrůst podivné, sloučené, mezi sebou nesnášlivé a přece k sobě lnoucí bytosti, kterou jest člověčenstvo. Tento jednotlivec srůstá, stotožňuje se s ideou svojí, stává se mučedníkem, protože jinak nemůže, a bývá sám sobě i jiným hádankou, nazývá se pak hříčkou osudu v poměrech obyčejných, nemůže-li odolati té vnitřní moci, která jej od jedné důslednosti ke druhé dohání. Je to pak při vši příkroosti, při vši křivdě své člověk důstojný, koná-li jako Mařinská svou úlohu bez váhání, bez reptání, bez slábnutí.

Mařinská snášela pánovitost svého muže s andělskou trpělivostí, ne však bez malé lsti. Používala malé choroby, některé nepříjemnosti jeho v úřadě a jinde, aby mu vlídně pomáhala, radila a soucit projevila. Snášela jeho mrzuté chvíle bez reptání, bylo-li mu však její pomoci třeba, dala mu to znát, co ji zabolelo. Slovem ona chtěla vytrvat, chtěla i dovedla si ho nadcházet. Při každém malém vítězství zvýšila se pak hrdá krása její. Ubohý Mařinský dal pozvolna zase zajmouti se.

*

Jednou vyčítal jí se slzami, že jej nikdy nemilovala, kdežto on nemůže odolat a každým rokem více jí oddán býti musí.

„A kdo ti řekl, že jsem tě nikdy nemilovala?“ tázala se ona s tlukoucím srdcem videouc, že nadobro vše napravila.

„Ty sama; což nevíš, kdy to bylo?“

Ona to tak rozhodně popřela, divila se tomu tak rozhorleně, dala si znova a znova vypravovat, jak to bylo, že Mařinský konečně byl zaražen, počínaje věřiti v jakési mámení smyslů a následkem toho nedorozumění. Bylo tomu také dlouho již, jeho paměť nebyla bystrá, on sešel se svého nadobro a nenalézal dosti slov, kterak Linu svou odprosit.

Následkem tohoto dlouhého utrpení stala se ale Lina k němu trpělivou, opatrnější, rozumnější a udržovala stálým přemáháním sebe dobrou míru. Přece ale nikdy nezvykla. Jakkoliv se namáhala, sebe zapírala a potlačovala, vždy cítila u toho manžela prázdno, smutno, stesk, a nic jiného neměla za to, než holou, trnitou povinnost. K tomu nevyzrála nikdy na svou dcerušku. Pánovita k jiným byla od Marinky opanována; tato čítala tajně romány, které matka její jako jed před ní uklízela, neučila se ženským pracem, chtěla vézet jen ve knihách a poslouchat svou hlavičku.

Příčina, proč Mařinská se dala pohnout, aby šla do Libějic, byla poslední zpráva, která od Virginie došla, týkající se nejposlednějšího následku rodinného úpadku Duchoslavovic, prodeje Libějic. Viktorin věděl

o tom hned od počátku, jen že se byl stal nepřičetným, o záležitostech svých s nikým nemluvě. Tato zpráva byla poslední ranou. Týkalať se bezprostředně rodičů starých, a bylo lze na pěti prstech spočítat, že kdokoli koupí Libějice, zajisté téhož staříckého dobromyslného správce si nepodrží, který vedle užitku panstva byl uvykl podporovat obyvatelstvo celého okolí, v čem Viktorin jej byl horlivě potvrzoval.

Ani Holých nebyli více jisti, nebudou-li pádem tím se svého příjemného postavení svrženi; toliko Mařinská byla neodvislá od rodiny Duchoslavovic, i zdálo se jí záhodno přispěti rodičům na pomoc a nabídnouti jim v případě nejhorším své přístřeší.

Kráčela za svou dceruškou zámeckou zahradou s uspokojením nad tím úmyslem, zároveň však s úzkostí a zvědavostí, jak shledá Viktorina. Zbývala přece jakási krutost v tom srdci někdy odsouzeném, aby bez lásky svadlo. Zastavila se zas na polou cestě, zakrývajíce si rukama tvář a stydíc se za tuto svou zvědavost.

XLIV.

Když vešla do světnice, viděla Viktorina sedícího na pohovce mezi okny na témž místě, kde se byl spokojeně usadil při prvním svém zavítání do Libějic. Seděl nečinně na svém místě s očima na podlahu upřenýma, nevšímaje si nikoho, ani neznamenaje přítomnosti její. Zpomněla si, že budou on i všickni ostatní vypuzeni odtud, kde mínili být všickni domovem, kde posud ona nejraději meškala, kde mínili býti všickni

oprávnění. Byla ráda, že nebylo rodičů ve světnici, že mohla první bol sama přemoci, bylo jí ale úzko samotné s Viktorinem. Byla jediným pohledem naň dostatečně potrestána za nelitostnou zvědavost, která jí chtěla ochotně sloužiti za přechod k pomstyschtivé škodolibosti. Z toho nebylo však nic, byla přemožena, nevěděla, co se s ní děje, bylo jí, jakoby jí byl někdo sňal pevné brnění s prsou, jakoby tyto volněji dýchat si libovaly, ale zároveň před blížící se ranou se zachvívaly.

Viktorin pozdvihnul hlavu, pohleděl na ni, viděl ženskou tak vysokou jako Virginu, s týmž držením těla; jakási podoba jej šálila, a on vzkřikl vášnivě, hlasem chorobným a podivně pronikavým: „Virgino!“ Natáhl ruce, ale Mařinská přiblíživši se k němu řekla temným hlasem: „To jsem jenom já, Mařinská.“ A oba zapomněli si, že se naposledy byli viděli, když ona mu Virginu bránila, uváznuvši při této obraně v jeho náručí.

„O nešťastná Lino!“ zvolal Viktorin. „Proč jsi svou sestru lépe neubránila přede mnou? Proč připustila jsi, aby ji otec z kláštera vyrval k vůli mně? Vidíš nyní, co v manželství na ni čekalo, ale co ještě na ni čeká, to nevíš ty, a ona to nechce vidět. Ona mi píše jako anděl, jakoby nám budoucnost ráj chystala; ale podívej se na mne, jak jsem rozerván a zničen, viz moje ruce, které nedovedou pracovat, mou sešedivělou hlavu, která nedovede myslit, tím méně vynalézat, a řekni, co mohou Virgina, moje dceruška a moje stará matka ode mne očekávat.“

Lina pohlédla naň, on byl skutečně sešedivěl. Povážila, co řekl, a zděsila se teprva nyní v plné míře toho, co bylo. „Přišla jsem,“ řekla zádumčivě sedajíc umdlena na pohovku, „přišla jsem, abych svým rodičům nabídla u sebe přístřeší, až Libějice budou prodány.“

„Ano, ty budou prodány,“ zavzlykal Viktorin. „Můj tehán dočkal se příjemného stáří! Opravdu! A přítel Holý, jeho děti! O můj bože! Kdybyste věděla, Lino, že jsem to všechno držel ve svých rukou; říci slovíčko, a všechno byste měli jako dříve, a otec můj — byl by živ.“

Po Mařinské šel mráz, nepochybovala, že blouzní, neboť byla slyšela o jeho chorobě. Bála se dětinsky všech úkazů duševní choroby, ale podivno, tenkrát na místě bázně zachvěl ji soucit nevýslovný.

Stará správceová přišla mezitím, vyhledána Marinkou. S pláčem padla deří kolem krku. Marinka byla své babičce již vyštěbetala, za jakým úmyslem matinka do Libějic přišla. Dobrá stará paní nemohla promluvit; byla zdrcena, a přece nemyslila na sebe, jen pořád na muže svého, jak ten to vydrží.

Viktorin vida ten výjev mezi matkou a deřou, vstal a prechal plaše ven, jakoby jej furie šťvaly. Na chodbě potkal tehána pokojného jako kdy jindy.

„Zase jsi rozčilen, milý synu,“ pravil tento, bera jeho ruce do svých; „hleď zachovati své zdraví. Jest nerozumem a ve tvém postavení hříchem hloubat ve věcech, které změnití nelze. Pamatuj nyní na budoucnost.“

„Otče, otče, což nevíš, že i tobě hrozí nehoda, že již dojde na prodej Libějice? O bože, a ty posud držíš mou ruku a posud mě neproklínáš.“

„Vím to dlouho, hned od prvního dne, kdy neštěstí vypuklo, že dojde na Libějice, nechtěl jsem ale ženské tím děsiti. Nu, a co z toho? Kdež je ta smlouva s pánembohem, aby se mi do smrti dobře vedlo? Byl jsem ve svém životě šťasten, ba více šťasten než nešťasten, což myslíš, že jsem tak málo mužem, abych své částky neštěstí snést nedovedl? Jsem starý poctivý muž, snad takového přece ještě někdo bude moci potřebovat. Hle, mladý muži, vezmi si příklad z mé kuráže. Celý svět je ti otevřen, snad bys nezoufal si?“

Vtáhl jej nazpět do světnice, kde ženské jedna v náručí druhé posud plakaly.

„Aj, co to má býti?“ zvolal otec. „Moje Lina tak dávno mě nenavštívila, a nyní přichází s pláčem? Což pozbyl všecken mladý svět veškeré bodrosti, musím já stařec vše oživiti? A ty, stará, i ty si libuješ v pláči? Nač jsme se měli spolu tak dlouho rádi, než abychom nyní z té lásky sílu a útěchu čerpali? Jdi, matinko, a podej nám trochu kávy, však nějaké to přece bude.“

Viktorin sledoval tehána jako stroj, uvrhl sebou na sedadlo, a hlava mu sklesla ve dlaně. „Ano, ano, kdo může říci s tou jasnou tváří: „Jsem starý poctivý muž — ten není a nemůže být nešťasten,“ pomyslí si ubohý. „Ale já, což učinil jsem s otcem svým? A kdybych to nebyl učinil, kdybych byl svolil v útisk a podvod, jak mohl bych snášeti život a štěstí? Uvázl

jsem mezi úskalím, na jehož hranách neustále se ráním, a z něhož nelze mi vyvážnout. Hněte-li mě svědomí, že jsem své rodině blahobyť tím jedním slovem nezachoval, jsem teprva bidákem; pak lituji, že jsem nebyl špatným, ~~avšak přelíb nemohu se obrnit~~ tím cnostným vědomím, neboť zavraždil jsem svou cností otce!“

Tak bloudila jeho mysl posud, a on schouliv se v nějakém koutku světnice snažil se být tichým, zatím co trpěl muka.

Mezitím byla Mařinská i otcí svoje pozvání pološtětem přednesla. „Dobře, mé dítě, děkuji ti, zajisté přijdu k tobě s důvěrou, nebudu-li mít jinde místa,“ odpověděl otec přemáhaje se, aby nedal žádného pohnutí znát. „Však nyní jest mi setrvati na svém místě, odevzdám svoje účty, dodělám polní práci, a kdo Libějice koupí, má mít památku na poctivého správce a na bývalého vlastníka. Zajisté uzná, že se neošidil. E co, zase slzy! A ty, Viktorine, hlavu vzhůru, snad nebudeš jako ty ženské, snad nepověsil jsi celé srdce na kousek toho vlastnictví, jakobys to do věčnosti držeti chtěl? Zvykejme postrádati, pak bude nám i smrt lehká, odejdeme s lehkým srdcem, a jestliže jsme zanechali vše v pořádku, zemřeme jako když usne dítě. Ty, Viktorine, obětuješ vše, co ti zbývá, abys se spouštěl se svým svědomím, ale právě proto máš býti zmužilým, aby se nikomu nezdálo, že toho želíš.“

„Šlechetný muži!“ vzkřikl Viktorin nenadále, ačkoliv se bylo zdálo, jakoby nemínil ze svého mlčení se probrati. „Bylo-li by možno, abych nabyl útěchy,

byl bys ty jediný s to, abys mně jí poskytnul, i kdybych neměl po boku svou andělskou Virginu!“ Po těch slovech nedal se nikým více zdržovat a spěchal ven do zahrady.

Všecky záhady jeho postavení stály před ním nerozluštěny, jakoby se jich nebyl přemýšlením tknul. Žeby byla samovražda v jeho poměrech zbabělostí, k Virgině surovou nevděčností, opakoval si každý den; ale hned na to tázal se sama sebe, nebude-li žití jeho této ženě obtíží, kletbou, neštěstím. Zůstal již v zahradě, až se připozdilo a Mařinská s dceruškou odcházela. Setkala se s ním odcházející, a její přítomnost jej opět jako vzkřísila, ačkoli nyní již se nemýlil, nepovažuje ji více za svou ženu. Podíval se na ni významně, jakoby opět začítí chtěl o tom, proč Virginu před ním lépe neubráníla. Ona chtěla se vyhnouti těmto bolestným otázkám. „S Bohem!“ pravila dobrotivě. „Hleďte, abyste se brze uzdravil, Virgina přijede a vše bude pak dobře.“

„Že bude? O kdybych o tom nemusel pochybovat!“

Přes vůli svou cítila Lina zase onu ošklivou zvědavost. „Což myslíte, žeby vás mohla kdy méně milovat?“ tázala se v divém jakémsi pohnutí.

On vrtěl hlavou odmítaje i její slova i svoje jakési myšlenky. Pak řekl s podivným přízvukem drkotaje zuby: „Nevím, co bude cítit, obávám se ale, že najde na místě manžela, své podpory a ochrany — šilence. Dobrou noc, Lino, pozdravte Mařinského, řekněte mu hodně vřele, že ho milujete, a buďte s ním šťastna.“

Již neohledl se a odcházel k zámku. Ona hleděla za ním. Byl to strašný zjev; oko, chůze, zanedbaný oděv, vše potvrdzovalo jeho slova. Opět cítila se krutě za svou bezděčnou zvědavost potrestanou. Byla zdrcena jeho neštěstím více než obavou o osud rodičů, více než Virgininým utrpením; byla zajmuta jeho osobností tak, že nemohla myšlenky od něho odvrátit. Nahlížela s ním do takového bezedna záhuby, že jí smysly mijely.

Vykročivši několik kroků z parku zvolala Marinka, že vidí tatínka přijížděti. Byl to skutečně on, přicházel, jak byl přislíbil, jen že trochu později. Mařinská myslíc, že již nepřijede, byla vydala se raději dříve na cestu.

Mařinský vyskočiv s povozu jal srdečně se omlouvat, že přijíždí pozdě, pak usadil ženu i dcerku, aby s nimi se vracel. Vypytał se Liny, jak co našla, ale ona měla jen slzy co odpověd, chtějíc promluvití plakala zas a zas. Mařinský dopaloval se tudíž na celou záležitost, lál předně nebožtíku Duchoslavovi, pak staré Duchoslavové, nazýval Viktorina bláznem, Virginu ctižádostivou a nerozumnou ženskou, vytýkal svému tehánu, že si nevydobył za čas úřadování svého nějaké jmění, a bral věci s takového stanoviska, že musela Lina každým slovem víc a více trpět. Ale snášeti to byla nyní uvyklá, nechala jej trpělivě mluvit. Bylo to neštěstí její největší, že nemohla s ním nikdy souhlasit; jeho náhledy byly sprosté, jeho úsudky nešlechtné a jeho dobrota k ní nezahrívala ji. Štěstí, že mu nemohla ničeho vytknout v jeho jednání, že se nemusela

zastydět za nějakou podlost. Přece však chvěla se často úzkostí, nevyvede-li Mařinský nějaký čin méně ctihodný, nežby ona byla za slušno uznávala. Možná, že byla trochu přepjatá ve svých obavách, možná, že toliko náhoda zamezovala cosi podobného. Její vlivem nedalo se ničeho docílit, a to bylo právě smutné. Svěhlavost Mařinského byla velká, myslil-li si, že jde o věci, do kterých ženě nic není. Lina myslila při jeho řečech zas na Viktorina, a šílenost jeho zdála se jí zbožňování hodnou vedle nadutosti Mařinského.

Tento žáril víc a více na její zármutek. Konečně musela ona, poučena dlouhým hněvem manželským, přemoci se, ukázati vlídnější tvář a vypravovati mu, o čem raději by byla mlčela. Ukládajíc pak dcerušku na lože sklesla vedle něho na kolena, kdež dlouho zůstala s tváří v podušky Marinčiny skrytou.

Mařinský nahlédnuv z vedlejší jizby v ložnici a vida ji takto myslil, že se modlí, i šel a zapálil si pokojně svou dýmku.

XLV.

Libějice byly odhadnuty, dražba ohlášena, bylo možno ještě, žeby se přihlásil kupec, jenž by koupil to krásné panství z ruky, nečekaje na dražbu, ale to by byl býval poloviční zázrak. Ženské se tím těšily, správce to neočekával. Snad mu také již docházela srdnatost, ač toho neukázal. U oběda pravil radostně: „Dnes tedy uvidíme svou statečnou dobrou Virginu.“

Správceová také ji dychtivě očekávala, ale radostně? Ach bože, o radosti nebylo a nemohlo asi dlouho býti řeči. Neodpověděla, bylo ticho v jizbě, Viktorin se zachvěl nepromluviv.

„Pošlu jí koně do městečka, kam poštou přijede,“ pokračoval správce skoro netrpělivě, neb zdálo se mu, že matka i manžel Virginin nespravedlivě a chladně k této se mají. „Jel bych jí vstříc, kdybych nutně nemusel doma být k vůli poptávkám po prodeji,“ dodal.

Matka ani Viktorin nešpetli. Otec prudec vstal ohlížeje se hněvivě na Viktorina.

„Viktorin nemůže do města a mezi lidi,“ hájila jej matka, „a já, milý muži, myslíš, že já k tomu mám síly?“

„Zas pláčeš!“ hněval se správce. „Ubohá moje Virginia, a ona píše, jak se domů těší. Říká ‚domů‘, to ubohé dítě!“

„Půjdu pěšky Virgině vstříc,“ pravil pak Viktorin. Byl utrápen při těch slovech, ale muselo to být.

Jakmile odbila hodina Virginina příjezdu do poštovního městečka, vybral se ze zámku. Nebyl vykročil ze zámecké zahrady po celý čas, co nyní byl z Prahy tam přijel.

Otec hleděl bolestně za ním. „Tak chladný, tak chladný je k ní, která za něj tolik trpí!“ zvolal. I matka musela pozorovati jeho nechuť k návratu své ženy, ačkoli v dopisování byl jevil velkou vroucnost. Tu přijela též Mařinská, aby sestru přivítala; rodiče jí žalovali na Viktorinovo podivné chování.

On ale kráčeje po cestě ženě své vstříe cítil se na vrcholu svého neštěstí. Ať přemáhal se, ať rozpemínal se jakkoliv mohl, přece nezahřála jej žádná radost z jich přítomnosti. Za celý svět nebyl s to, aby si připomenul podobu Virgininu, tak neposlušna ho byla obraznost churavějící s jeho srdcem a myslí.

Bylo mu, jakoby mu bylo srdce vyprahlo hořem a zoufalstvím. Jako kámen ležela na něm povinnost vyživovati svou rodinu, a hlava mu hořela zoufalstvím, že nepřipadá na nejbližší prostředek, kterým by se to děllo.

Jak dlouho mohla zůstatí Virgina v Libějicích? Dražba byla přede dveřmi. Za několik dní musel se vrátit se ženou a s dítětem do Prahy, pak běda! co dále? Hnal se však přece ku předu jí vstříe a přál si zcela opravdu, aby jí mohl uniknouti. Tu vidí tehánův vůz, kterak po cestě zdaleka se blíží. Viktorin zastavil se poznáv ten povoz; plaše ohlížel se vpravo vlevo, hlavou projel mu nápad, žeby mohl uprchnouti kamsi daleko přes hory a doly, kde by jej nenašla ani Virgina, ani jeho matka, ani tehán. Bylo po žních, pole byla prázdná, mohl uháněti přes strniště bez překážky, pryč, daleko odtud.

Těžká mračna visela na obloze kolem kol, krajina byla smutna, suché listí spadávalo se stromoví. Několik bledých paprsků slunečních snulo se skrze zatemnělou oblohu. On uznával, že jest nápad jeho šílený, i měl tolik vůle, že jej opanoval. Založiv ruce zastavil se pevně, jakoby do země zarůstí mínil. Podíval se

na vůz, který zvolna, protože do vrchu, se blížil. Ohlédl se do polí a viděl sebe v duchu šíleně uhánějícího přes pole. Nevěděl co jest lépe, zdali státi zde s rozumem hloubajícím v neštěstí nepřemožitelném, anebo spouštěti se jeho vůdcovství a osvobozovati se z vazeb vědomí.

Vůz blížil se mezitím krok za krokem. Virgina zapomínajíc na všecko zlé toužila jedině po milovaném muži. Toužebná radost a vědomí, že se k němu blíží, bouřila jí v prsou jako vlnobití, a vůz tak pomalu do vrchu postupoval. Blaženka sdílejíc matčinu nedočkavost byla nepokojna tak, že Virgina se odhodlala sestoupiti, aby pěšky dříve snad než koně vrchu doštoupila.

Jakmile mohla se rozhlížeti stojíc na silnici, viděla v dáli na výši muže nepohnutě stojícího. Dohlédnouti ho nemohla ani nejbystřejším zrakem, ale nepochybovala, že on to jest.

I on viděl, že kdosi z vozu vystoupil, viděl ženskou postavu, rozeznal také, že má dítě v náručí. Pozdvihl nohu, aby učinil krok jí vstříc, tato zdvihala se ztěžka, byla jako přimrazena, a když pak se pohнула, nesla jej stranou ku příkopu, na místě po silnici k Virgině, chystal se ku skoku přes tento příkop, tak byly údy poslušnější šíleného jeho nápadu nežli zdravé rozvahy. Zachytil se, zavravorav, zkroucené jableně podle cesty kostrbatě k zemi se sklánějící, a chvíli mýjeli mu smyslové. Probrav se viděl, kterak žena, kterou zdaleka byl spatřil, značně se k němu

blíží. Rozeznal ji nyní beze vší pochybnosti, ba poznával její šat, její chůzi a slyšel pokřikování dítěte. Viděl ji, kterak se pachtí se svým břemenem do vřehu k němu tak věrně, oddaně, nadějně; tu ucítil rázem celou mocí přítlačlivost lásky, již přestala pole jej lákat, všecky obavy zastavily se mu, a srdce vysoko překypovalo. Spustiv se stromu letěl své drahé ženě vstříce. Již několik jen kroků, a nic více nedělilo je. Dítě volalo zdaleka: „Táta, táta!“

Udýchán, beze slov, s hrozným návalém citů sklesl ubohý nemocný ženě v náruč. Ten starostlivý pohled Virginin plný lásky, to milé sblížení se, ta první otázka tak důvěrná a pravá uhodivší právě na to, čeho nejvíce mu bylo třeba. Kdož jiný mohl mu to podati? Jak, můj bože, jak na to byl mohl zapomenout? A před tím blahem byl mohl prehati?

Vzal nyní sám dcerušku na ruku a druhou vedl ženu. Šli pomalu, pomalounku; slunce sklánělo se k západu a mraky prvé hroživé měnily se v červánky. Malá Blaženka jásala nad tou krásou.

Virginia vypravovala svému choti vše, co jej mohlo uspokojiti; vyličila mu výsledky svého zařizování, spokojenost obecnstva, přestěhování. Ze všeho vyjímala nejlepších. Žádný stesk neposkvřnil posvátný okamžik jejich shledání, žádná trpká upomínka nenašla slov v těch laskavých ústech. Kdo by ji byl slyšel mimochodem mluvit, byl by myslel, že mu líčí příjemnosti jakéhosi výletu, z něhož přijíždí.

Naslouchal jí napnutě, oči mu zářily a jevily výraz zvědavě napnutý jako dítěte naslouchajícího pohádce prvé strašné, nyní však rozlušťující se co nejpříjemněji.

Odpovídal jen: „Má drahá Virgino!“ a nic jiného. Bylo toho ale dost a dost. Při tom tiskl její rámě k sobě, a jeho rty, kolem nichž utrpení se bylo vrylo písmem ostrým, rozevíraly se ne sice k úsměvu, ale k výrazu tak krásnému, Virginu tak blažícímu, že krása zapadajícího slunce bledla před tím. A přece zdálo se, jakoby vše kolem před chvílí tak smutné k oslavě toho shledání se ozařovalo. Po polích rozložilo se pozlacené sousvětří, skrze stromy prosvítaly poslední žhavé paprsky, jakoby za nimi hvězdy neslýchané velikosti se skrývaly. Vzdálené horstvo zdálo se držet ve stínu večerním. Líbezný dech večerního půvabu zavanul krajinou nemalebrou sice, ale Virgině domácí, ze blahých dob mladosti povědomou a přijímající ubohou poutnici pozemskou jako náručí mateřskou.

Co bylo mladé té ženě nyní po všem minulém utrpení, co do budoucnosti strašivé. Kráčet milovanému muži po boku s dítětem v náručí, aj, to nebylo draze vykoupeno ani za všecky statky. Ohlížela se časem naň, ale na něm nebylo v tu chvíli znáti záhuby vnitřního bolu; byl ozářen lásky blahem jako září červánků. Díval se, naslouchal, cítil přítomnost milovaných tvorů, a myšlenky tížící a znepokojující jej dnem i nocí povolovaly. Tak kráčeli oba s dítětem plesajícím jako po oblacích červánkových. Láska slavila své tiché, ale věčné vítězství.

Usmívej se na ně, zaruměň se, zlatovlasé slunko, věčný příteli všeho živoucího na zemi! Přese všecko trápení naše bývají chvíle, kdy na všecko zapomínáme, a kdy i nejbídnější mezi námi cítí vřelost a světlo lásky, jižto jsi ty obrazem i zřídlem! —

www.libtool.com.cn

XLVI.

Právě v těchto dnech, o nichž nyní vypravujeme, slavila Křepinská svoje odstoupení od divadla. Hrála naposled v českém představení, a obecenstvo jakoby nemohlo s ní se rozloučiti. Neplýtváno tenkrátě věnci, kyticemi a fábory jako za našich dnův; přiletěl-li však jediný skromný věnec vavřínový k nohoun uměleovým, byl znakem nejvyšším uznání obecenstva. Se slzemi, kterých ani na jevišti skryti nemohla, loučila se umělkyně se svými rodáky, ale jakkoliv kolegové, přátelé i známí jí domlouvali, aby se nevzdávala tak záhy, posud kvetoucí, na vrcholu oblíbenosti, své skvělé dráhy, nedala se mýlit více ve svém úmyslu, ježž byla s dobrou rozvahou pojala. Necítila chuti k přechodu z jedněch úkolů do druhých a nechtěla omrzeti obecenstvo, kdyby ji vidělo stárnouti v úlohách rekyň a milovnic. Cítila také nyní velké unavení duševní, stálo ji často přemáhání vystoupiti, kdežto jindy každý večer se jí zdával ztraceným, kdy na prknech se neobjevila. Uznávala nyní, jak málo sama žila napodobujíc žití jiné. Zamilovala si plán žití se svými rodiči a starým dědečkem na venkově, toužila, aby mohla ve svém okolí blaze působiti, nouzi ulevovati a talenty podporovati.

Slibovala sama sobě, že nebude nikdy opatrnější nežli s povzbuzováním k divadelní dráze. Jenom nejrozhodnější nadání, takové, jež nikde jinde zdomácněti nechce, mínila pak mateřsky podporovati. Nalézalať tolik trní na této dráze, že se jí zdálo nepřemožitelným prostředností. Ostatně byla takovou idealistkou, žeby byla chtěla zalidniti jeviště toliko výtečnými opravdovými umělci, kteří by se dělili v uměleckém zápalu o všechny úlohy, provozující vedlejší s touž láskou a pílí jako hlavní. Představení, jakému my jsme uvykli i na nejlepším divadle, podobalo se její vyběračnému vkusu obrazu, na kterém hlavní osoby jsou s pílí provedeny, mezi čímž ostatní podrobnosti na místě ruky mistrovy neschopný štětec žákův namazal. Snad byl to také umělecký vrtoch, pro který chtěla Křepinská zůstatí v živé paměti současníků co krásná, prstem času dosud nedotknutá žena.

Bájeno mezi lidmi, že přišla k velkému jmění. Jisto bylo, že při dobrém hospodaření vydobyla si prostředků dostatečných, aby mohla provésti záměr svůj odstoupiti od divadla. Byla každý rok procestovala část Evropy pro pohostinné hry, bývala zvána do šlechtických kruhů, kde účinkovala v soukromých divadlech, kde tehdaž umění vítávali, jak na příklad v divadle zámku Roudnického a mnohých jiných.

Ty časy také minuly, divadlo odstěhovalo se ze zámku Roudnického do středu města, a jinde dělo se podobně.

Křepinská ale mohla zbohatnout. Hrabě Vrba nebyl se k ní blížil mnoho let. Slyše o jejím odstou-

*

pení a zmíněných okolnostech, mezitím co byl na samém sklonku svého jmění a spolu žití — pamatujme se, že hodlal se jměním i žití svoje odhodit — upamatoval se jaksi vzdorovitě, že jest jeho ženou. Měl ovšem tolik rozvahy, že zároveň se upamatoval, jak on s ní byl zacházel, když byl nenadále ku jmění přišel, a nepochyboval, že mu mohla spláceti stejnou měrou tím více, že o něm tenkrát již slyšeti nechtěla, když ji, rozmysliv se, zas vyhledával. Přece zdálo se mu, žeby bylo velmi slušno, kdyby nyní ona nějaký krok jemu vstříc učinila, mínil laskavě prominouti jí minulé vzdory a smířiti se s ní navždy. Spínal nad sebou ruce, že si vzal do domu svou bývalou štědrú ctitelku i s přívěskem, neboť jakmile mu byla Virginia s očí, žasnul nad sebou, co jej na této ženě tak zajímalo. Vytýkal si, že není věru již v těch okolnostech, aby mohl studovati zvláštní povahu ženskou, jakou Virginia se mu jevila, že jest mu naopak pěstovati známosti užitečné. Ve kruzích známých činilo ubytování paní Duchoslavové u Vrbny podivný a rozdílný dojem; jedni divili se neslušnosti „té staré kokety“, jak nyní Duchoslavovou nazývali; mnozí ale kořili se něžností a velkomyslností Vrbnově, kterou v tom skutku spatřovali. On doufal, že jeho žena, kterou nazýval Křepinskou jako celý svět, bude dosti snad pohnuta tímto činem, až o něm uslyší, neboť ačkoli ji rád tupíval, přece rád byl vždycky z její dobrosrdečnosti kořistíval. Mínil se k ní tedy blížiti jen zdaleka a usnadnit jí první krok sblížení, v něž doufal.

Ona viděla jej obcházet a tušila jeho záměry. Bylo již známo o něm, že opět začíná ve dluzích se potápět. Obdržel psaníčko od ní asi dva dni po odjezdu Virginie z Prahy a dostavil se dle žádosti lístku k ní. Ona mu vykazovala doživotní plat, který jej mohl slušně uživit. Vrbna, který byl přišel očekávaje s jistotou zcela jiný návrh, hodil její smlouvu na zem, šlapal ji nohama a odešel zuřivě.

V předsíni setkal se s Pavlem Jarým, který trpělivě čekal, až slečna svou návštěvu propustí. Vrbna neznal Pavla, nepamatoval se, že by jej byl někdy vídal. Přece ale setkav se s jiným mužem na prahu své ženy a rozevztekl, jak byl, zastavil se před ním prudce. Krev mu překypovala, co měl rychle nejhoršího říci?

„Co zde hledáte, pane?“ zvolal hřímavě.

Jarý poznáváje ho a domýšleje se, že Křepinská s ním jest za dobře, odvece zblednuv: „Pranic, co byste vědět nemohl, přináším slečně zprávy o Duchoslavovic rodině.“

Mezitím vyšla Křepinská, a nenadálé, podivné toto setkání těch mužů div že smysly jí nepomátlo. Viděla Jarého po mnohých letech zas poprvé na blízku, a čím více cítila, že má s Vrbnou doučtováno, tím tíže padala jí celá minulost s Pavlem na srdce. S úctou šla mu v ústrety klaníc se na rozloučenou Vrbnovi, tak že tento musel odejít s domněním, že zanechal dojem šilence u Pavla, jehož klidný pohled jej byl původního podezření zbavil.

Pavel poznal celé okolí Křepinské s pohnutím. Ona ničeho nebyla měnila ve svém prostém příbytku, ve své odloučené samotě. Vítala však ho s větší obavou než Vrbnu, vedla jej dále nesměle a vážně. On sdělil jí, k vůli čemu k ní přišel, a ona obživla vidouc, že jej žádný osobní zájem k ní nevedl. Trpce spozoroval on, jak se jí tím ulehčilo. Rozloučil se brzo — snad příliš brzo? On obával se, že ne, ale jí se to později přece zdálo.

Pak měla se skládáním věcí co nařizovat, neboť stěhovala se již k rodičům. Tito jí sice namítali, že nevědí, zůstanou-li v myslivně své při změně panstva Libějického, ale ona toho po Pavlově návštěvě již nedbala. Dříve byla minila jenom na krátko k rodičům se podívatí, teď zdálo se, že se tam chystá nadobro. K večeru odjela na Malou Stranu, a tenkrát neostýchala se předjeti před dům nám dobře známý. Seskočivši byla mžikem u svého starého dědečka. Ten seděl v kožené lenošce u okna vedle svých ptáků, byl nápadně už sešlý. Vedle něho na sedadle spočívala ženština Křepinské jaksi povědomá. Upamatovala se brzo, byla to společnice paní Duchoslavové. Julinka předčítala starci sklánějíc se něžně k jeho ramenu, jak jen zamilovaní dělávají.

„Milý dědečku, můj dědečku, jsi připraven k odchodu se mnou?“ zvolala Křepinská plna lásky objímajíc starce.

„Má milá holka,“ odvece tento pomalu třesoucím se hlasem, „ta cesta je daleká, a jakkoliv sám nevím,

budu-li moci umřítí pod touto střechou, přece je mi těžko rozloučit se s místem, kde jsem tak dlouho žil.“

„Ach dědečku,“ řekla Křepinská s přetýkajícíma očima, „co mi to pravíš? Jak jsi se mohl jinak rozmyslit? Slíbil jsi mi, že rád se mnou půjdeš, ty sám sdělil's mi, že nevíš jak déle vydržeti v tom zdejším divokém hospodářství; vždyť tě nechali i nouzi trpět nevšímajíce si, co ti patří. Co stalo se, že to více nenahlížíš? Vždyť jsi mne měl tak rád, což je tomu nyní jinak?“

Stařeček začervenál se, pokud jeho svraštělá kůže toho byla schopna, pak ohlédl se na Julinku usmívaje se bezzubými zapadlými ústy.

„Vidíš, Baruško, to je tak,“ pravil, „tahle dobrá panenka, co mi zde čte, vidíš, Baruško, ta je pravý anděl, co ta je v domě, je vše jinačí. V kuchyni vaří nyní, jak dávno nevařili, a ona stará se o mne ve všem. Platu nedostal jsem od hraběte dávno, proto měl jsem nouzi. Co ty jsi mi jednou dala, bylo mnoho a mohlo mi stačit na kolik let, ale nehněvej se, půjčil jsem to bez upsání a nedostal jsem to nazpět; nechtěl jsem ti to říci. Jak nemám býti vděčen tuhle té dobré dívce, že mne tak opatruje. A co, Julinko, nemrkejte na mne, netahejte mne za rukáv, řeknu Barušce všecko, řeknu jí, že si mne chcete vzít a u mne zůstat, dokud budu živ. Jsem stařec, ale vy máte dobré srdce a chcete mne učiniti šťastným.“

Julinka dříve upejpavá drze nyní se vztyčila, chystajíc se podstoupiti boj na život i na smrt se svou nastávající nevlastní vnučkou.

Křepinská couvala úžasem nazad; nemohla si vysvětlit, co se to děje, nesledovalať jako ty, moje trpělivá čtenářko, Julinčiny šílené pokusy dostat se pod čepec. Dědeček byl chud, jeho místo nebylo výnosné a k tomu byl ve službě člověka, který dnes nebo zítra musel v nouzi a bídě zahynouti. Co jen myslila Julinka?

Především nevěděla nebo nechtěla věděti o úpadku Vrbny. Přesvědčivši se konečně, že tento za blázna ji má, neboť pověděl jí to jednou zřejmě, aby se před ní ubránil, myslila si, žeby nebylo zležíti aspoň pod jeho střechou, třeba s kmetem osmdesátiletým. Kdyby tento zemřel, mohla doufat v nějakou náhradu neb jinou službu v zámku a měla by titul „paní“. Nad tuto etížádnost nebylo. Viděla, že nebude moci zůstat u Duchoslavů, a kde vzíti hned zas jinou službu tak výhodnou a pohodlnou? Počítala-li dobře či nedobře, kdož to za ni posoudí, ale kruté bylo, že když takto mínila se uskromniti, když mínila býti cíle tak blízka, že tu stála překážka hrozná před ní v podobě nenáviděné komediantky, podobající se nyní Nemesidě.

„Slečno,“ řekla Křepinská po dlouhé přestávce, „řekněte, prosím vás, mému dědovi, že se mýlí, že jste tak nemyslíla, jak on to pojímá; děkuji vám vroucně za vaši laskavost a obětivost k němu, budu vás milovat jako sestru, ale smějte se tomu, že byste měla být mou babičkou.“

„Aj, slečno,“ odpověděla Julinka pichlavým hlasem, který se lišil od zvonkovitého zvuku hlasu Křepinské,

„zdali mám být vaší babičkou neb sestrou, je mi docela lhostejno, není mi do vás pranic; doufám ale, že časy ještě se tak nezměnily, ačkoliv strašně se mění, aby vnuci rozkazovali dědům, co mají činiti a co ne. Dosti zle již, že se časy tak změnily, že si počíná komediantka, jakoby byla velkou dámou, a nad jinou pectivou dívkou noseš krčí. A teď řekni ty rozhodné slovo, můj dobrý mužičku,“ pokračovala obrátivši se ku starci, „řekni, že jsme již ohlášení a že se dáme na druhý týden ve vši tiehosti oddat. Jsme již jako muž a žena, a ty dobře víš, jak tě budu opatrovatj a jakou ženu budeš míti. Řekni jí, aby se klidila, a chce-li zas přijíti, aby přišla uctivě a šetrně.“

Mezi touto řečí vztýčil se stařec dřív dětinský vážně a hrozebně. Julinka majíc to za dobré znamení, za výsledek své výmluvnosti, pokračovala pořád ostřeji. Její řeč prodloužila se daleko nad stručný tento výťah z ní, který jsem uznala za vhodno zde umístit. Křepinská neměla slov k odpovědi na její sprostotu, a starý nechával ji domluvití beze zdánlivé netrpělivosti. Konečně oddychla si slečna Julie, a než mohla dále, vzkřikl stařec: „Dost, právě dost, nešťastná osobo! Kdo by byl hádal dle tvého úlisného způsobu, že jsi taková čarodějnice? Kam bych se poděl, co bych si počal s tebou? — Baruško, chceš-li, vezmi mne s sebou hned; máš-li mne posud trochu ráda, nevyzraď na mne, jak jsem bláznil.“

Křepinská objevši jej nedala mu času převléci se; neodmluvivši jediným slůvkem Julince znova se ozý-

vajíci a křičící, jak je zrazena, ošizena, oloupena; unesla Křepinská téměř svého dědouška do čekajícího kočáru, a svěřivši slovem, doprovázeným darem smějícímu se služebnictvu dědečkovu skromné vlastnictví, byla za chvíli vzdálena od jeviště tak neslychaného divadla. Ale Julinka nepřestala lát a vadit se. Celý dům se sběhl. Hrabě Vrbna veházel právě do domu, ptal se, slyšel co se stalo, pohlédl opovržlivě na rozčilenou a ve hněvu svém hnusnou ženštinu a šel tiše do svých komnat. Sklesl tam tiše na svůj měkký divan a v tichosti zhnusil si celý život svůj. Jako Julinčino žití, skládalo se též jeho ze samých chybných pokusů. Vyskočil rozhlížeje se kol kolem.

„Již to jde ke konci, jen ať je konec dobrý!“ zvolal. „Či mám přijmouti ženinu pensi jako žebrák?“ tázal se váhavě a sklesl zas nazpět do podušek. Pomalu zapálil si svou nejmilejší dýmku a zahaluje se v její vonný dým rozjímal dále. Julinka však dole omdlela a v kuchyni ji se smíchem vzkřísili.

XLVII.

„Moje matka, moje matka že je v domě Vrbnově? Nedávno po hrozné otcově smrti, ve svých etihodných letech, nyní, když je mi třeba, abych vás všechny stonásobně miloval?“ vzkřikl Viktorin dovědév se o tom.

Minulo několik dní po příjezdu Virginie, a změna, která se s Viktorinem udála od té chvíle, byla tak šťastná, že se všickni nemohli vynadivit účinkům věrné,

blažené lásky. Virgina byla s ním ale také opatrná a sdělovala mu šetrně jedno za druhým; neznajíc sice pravou příčinu nemilého dojmu návštěvy Duchoslavové u Vrbny přece tušila nějakou nepříjemnost dle vlastního nemilého pocitu; vyznala se z toho teď, když musela povolit doléhavým otázkám Viktorinovým, a bylo opět po dobrém účinku a znova byl nemocný rozčilen. Brzo chtěl dojetí okamžitě do Prahy a matku z toho domu unést, pak zase chtěl psát Vrbnovi nějaký výstřední list, konečně svolil ponechat věci do svého návratu do Prahy, neboť správce jej upozorňoval na blížící se dražbu, při níž musel být v Libějicích. S krutou rychlostí blížil se ten den, a všem v zámku zdálo se více méně, jakoby očekávali, že se nad nimi sesuje ta milá domácí střecha, která je tak dlouho hostila.

Nejvíce byli Holých dojmuti; bylať to první rána, jež se jich osobně dotýkala, co byli svoji a nezkaleného štěstí požívali. Tulili se k sobě jako dva přestrašení holubi a nemohli beze slz na kvetoucí své dítky se podívat. Přece bylo jich neštěstí poměrně nejmenší. Holý byl v okolí znám a oblíben, nešlo skoro o nic jiného u něho než o přesídlení třebas do Vlnotína, a na praxi nemohlo Holému pak scházeti. Ale tyto děti Štěstěny tvářily se, jakoby byl právě jim nejkrutější los připadl. Emilka plakala celé noci, že nikde nezvykne než v Libějickém zámku, kde byla zrozena, a Holý nebral tenkrát zlehka tyto ženské slzy, byltě všecek zdrcen.

Správce a správceová byli oddáni v osud, jakýkoliv se jim chystal, a Virgina měla neustále vlídnou tvář, ač stála na pokraji zoufalství; ale ona posud doufala, že věci k dobrému se obrátí, zdálo se jí, když tak mnoho předržela, že dále ještě více vydrží. Cítila v sobě jakousi sílu a pevnost nevýslovnou, bylo jí, jakoby mohla ženskou paží svou vše to neštěstí konečně zastaviti a bořící se štěstí své po způsobu Atlantově na bedrách unést.

Byla to žena povolná a jemná, vždy byla povolovala poměrům a rodinným požadavkům, nikdy nestavěla se na odpor rodině a světu, a přece povznášela ji síla více než mužská. Viktorin stával se při blížícím se rozhodném okamžiku také klidnějším a jaksi přičetnějším. Večer před určitým ku dražbě dnem byla celá rodina jako naposled ve známé nám jizbě shromážděna. Virgina starala se jako za svobodna o potřeby všech, nechávajíc svou dcerušku v babiččině ochraně, a kdykoli vyšla, bylo trapné ticho kolem stolu, nikomu nebylo do řeči. Jen děti na štěstí nesdílely všeobecné ustrašení výsadou svého dětství.

Kdykoli Virgina vkročila, oživnul rodinný obraz poněkud. Posud jí neklesala mysl.

„Co jen budou ti dva dělat?“ byla řekla doma ještě Mařinská svému manželu; myslila Viktorina a Virgina. „Neponechalť si ani groše, nemají pranic vyhlídno, matku na starosti, nepochopuju Virgina, že dávno se neusmrtila.“

Nyní myslila Lina totéž, úzkost stahovala jí srdce, kdykoli zavádila pohledem o nešťastnou sestru.

Tato měla však hlavu plnou plánů, a nic nezdálo se jí snadnějším nad provedení některého z nich. Neostýchala se myslit na práci rukou svých, na nějaký obchod nebo kterékoliv byt sebe sprostší zaměstnání, jen kdyby jí mohla rodinu uživit, než by Viktorin se uzdravil, svoje dílo dohotovil a konečně snad na základě jeho k nějaké profesuře přišel. Tak otáčela se nejvřelejší snaha její jen o zdar jeho ducha, a ve hlubinách neštěstí držela neustále myšlenku na jeho vývoj, na jeho vzlet; na svého ducha, na svoje schopnosti byla již zapomněla, byla vše zakopala po příkladu množství sester ženského pokolení pod oltář rodinné lásky, na němž nejlepší ducha dary co žertvu bohyni lásky zapálila. Mínila používat, co ze všech schopností zbývalo, své pružnosti, snadné chápavosti, vytrvalosti a dobré vůle ve službě zájmů své lásky. Žádala si pracovati, třeba nádenničit, vše jedno.

Hle, tak vypadá ženský Pegasus! Dává se uchvátit, jsa krotký a povolný, a s úsměvem beře jařmo na čelo, podvoluje se samovolně službě nejnižší, ba vděčně beře svůj úkol na sebe, může-li za lásku sloužit, nemusí-li to býti za marnivou tyranii. Jakmile však zahledne svého osvoboditele se zlatou lyrou po oblacích se vznášejícího — — —

Za všeobecného ticha sklíčené rodiny, za marných pokusů Virginie, aby druhé vyjasnila, tak že ji Mařinská

proto za dětinskou a trestuhodně lehkomyšlnou považovala, zaklepáno na dvěře jizby.

Do rodinného shromáždění, jakoby byla vjela elektrická rána. Kdo, co přicházelo? Cos dobrého sotva, bezpochyby kupec Libějic, a poslední večer nemohl klidně se skončit. Virgina zvolala zvučně: „Dál!“ Vstoupila Křepinská. Virgina vykřikla radostí spěchajíc jí v ústřety.

Co byla se natoužila s proslavenou umělkyní setkat se, s ní promluvit a zblízka ji pozorovat, ale nebývalo to možno pro nemilé upomínky mezi ní a Viktorinem, týkající se Jarého. Co však ji sem vedlo v tento den? Tuto otázku vyčtla Křepinská z tváře všech přítomných kromě Virginy, která pro přítomnost její na možnou příčinu její se netázala.

„Přicházím za obchodní záležitosti,“ řekla obracejíc se ku správcevi. „Jedná se o koupi Libějic. Odstupujíc od divadla mínila jsem v této krajině se zakoupiti; tu přišel ke mně váš přítel Jarý s návrhem, abych koupila Libějice a otcí jeho i několika jiným statkářům polnosti odstoupila, tak aby mně zbyl zámek s parkem, se dvorem a s částí pozemků, neboť na celé panství moje jmění nestačí. Chcete-li mně raději než cizinci Libějice odevzdati, prosím vás, byste je považovali za domov svůj. Prosila bych pana správce, pana doktora, aby svá místa podrželi, a pana Duchoslava, aby mne poctil s rodinou svojí návštěvou čím déle tím líp.“

Viktorin vstav přikročil k ní: „Nikdo nezasluhuje méně vaši šlechetnost,“ pravil, „odměňujete se mi dobrým za zlé.“

„Ten Viktorin, co zas mluví!“ šeptala správceová utírajíc si slzy radosti. „Zdá se, že si vzal co vidinu do hlavy, že on, ten anděl mezi lidmi, jest jich zhoubcem.“

Tenkrátě však mluvil Viktorin s dobrým rozumem, připomínaje si trpká a urážlivá slova, jež byl kdysi svému příteli o Křepinské napsal. Ona ale řekla: „Mýlíte se, učinil jste mi dobře, udržel jste mě v rovnováze, naučiv mne, abych poznala sebe. Později bylo mi popřáno vystoupiti a přednáseti zde, v těchto síních, to z vašeho rozkazu, z vaší dobré vůle, a ten večer mé umělecké dráhy zůstane mi nejmilejší upomínkou. Mám tedy příčinu k samé vděčnosti k vám. Však o tom více promluvíme, nyní o záležitostech hmotných, je-li vám líbo.“

Usadila se mezi rodinu, a když hlavní věci umluveny byly, žádala, aby byla zpráva o šťastném vyřízení k Jarým donešena. „Neb tak slíbila jsem Pavlu Jarému, když jsem s ním v té záležitosti rozmlouvala, vidouc ho poprvé po dlouhých letech,“ dodala bývalá herečka. Za málo okamžiků zas odjela. Po ní zbyl rozhodující dojem co čitelná ta nesmrtelnost, která po člověku v účincích slov a skutků jeho zmizení z našich kruhů přetrvává. Tento dojem odráží se v myslích více méně blahodějně, a známo, že mívají-i nejslechetnější mezi námi svoje nepřátele. Mařinská zdvihla se hned po odchodu Křepinské.

„Smlouva není ale ještě uzavřena?“ tázala se přítomných. „Radím vám, abyste si dobře rozmyslili, co činíte. Krásné to panství chcete rozdělit, aby v něm mohla herečka sídlit? Kdo ví, jak ona to bude spravovat,

Libějice nebudou k poznání za krátký čas. Tebe, tátníku, snažně prosím, abys přijmul odpočinek v mém domě raději než službu od této ženštiny. Nevstoupím více přes prah Libějického zámku, jak bude její!“

„Pro boha tě prosím, ženo, mlč,“ zvolal Mařinský. „Co ti ta výtečná ženská udělala, že se ani neznáš zlostí, zavadiš-li o ni zdaleka? Rodiče budou mi vítáni, chtějí-li ke mně se stěhovat, ale abychom nepřišli sem, kde jsme jako domovem, rád-li nás tady kdo uvidí, na to bych se podíval. Jsem ještě pánem v domě! Pojď domů teď!“ Tak vystupoval Mařinský někdy, a Lina mlčívала na takové výbuchy jeho. Odjela rozloučivši se mlčky, ach, s jakým trnem v srdci!

Již zapomněla na Křepinskou pro hroznou tu hanbu, že viděl Viktorin její otroctví.

Mařinský, tento člověk, který nikdy v její žití nevylákal jiskry blaha, ten byl její pánem. Tak jej byla mínila opanovat, že si slova proti ní nedovolil, a přece naň nedozrála. On dobře věděl po poslední velké mrzutosti, jakým zbráním Lina neodolá; věděl, že na surovost nemá nikdy odpovědi, tu raději že tiše trpí, než by se snížila ku sprostotě. Ač podruhé skrocen, zneužíval tohoto nálezu, kdy věděl, že choť svou nejcitlivěji raní. Litoval toho později, protože jej znala trestat za jeho přečin, ale v okamžení zápalu byla mu ta pomsta sladkou.

Holý, který obživil šťastnou změnou událostí, nejprve radil po odchodu Mařinské, aby si nikdo její

rozčilení nevšimal, to že jsou u ní vrtochy a předsudky, hlavně pak rozmary a žárlivosti ženské.

Ve vší tichosti, v pořádku a ku všeobecnému uspokojení přejmula Libějice Křepinská; tak přecházely z ruky do ruky. Byly nyní zmenšeny ve statek, čehož mnoho v okolí želeno, park musel dílem k užítku sloužiti, co bývalo jindy pouhou okrasou, změnilo svou tvářnost, a praktický Holý byl v tomto ohledu pilným rádcem.

Správce, ač nerad své dceři bolest působil, přece nemohl své dlouholeté působiště opustit. Byl tak srostlý s Libějicemi, mnohem více než kterýkoliv jich vlastník.

Když trpce si stěžovala Mařinská matce, že raději žije ve službě herečky než u své dcery, promluvila tato k ní důtklivěji, než kdy byla učinila.

„Vidím teprva nyní,“ pravila, „jak by byl býval tvůj otec zničen, kdyby byl musel opustit Libějice. Z jeho radosti nyní vidím, jaký by byl býval jeho bol, kdyby se byly uskutečnily naše obavy.“

Také rozstonal se statečný muž teprva po přestálém nebezpečí dosti povážlivě, přešlo to ale brzo zas na důkaz, že to platilo zevnějšími okolnostem, a Mařinská jsouc překonána tou chorobou a matčinou domluvou nevyplnila svou hrozbu. Přicházela do Libějice, a když tam poprvé zase vkročila, co věděla, že je opět tento domov rodičů jim pojištěn, musela přiznati se sama sobě přes všecky své předsudky, žeby byla i ona těžce nesla být navždy odtamtud vyhoštěnou.

XLVIII.

Což se Vrbna nahnul se svého divanu, což té dýmky neodložil, že jej nalézáme za několik dní na témž místě při témž zaměstnání? On měl spleen. Jakživ ho neměl, ale nyní nebylo divu. Postavení jeho bylo již beze ~~vš~~ ~~pochybnosti~~ beznadějně. Dlouho si toho nebyl všímal jak se patří, nyní to bylo nezbytné. I tento dům, ačkoli naň sáhnouti se nesmělo, chytrým způsobem byl zadlužil, a přece vedl nyní znova dle stavu svého hospodářství k vůli svým hostem. To vše bylo až směšné, jeho však nic více nerozesmálo, ani pense, kterou mu jeho žena byla nabídla. Co počítí s touto? Byla by stačila sotva do jednoho jíenu stohlavé té nestvůry v podobě rozlícených, neodstupných věřitelů, o nížto se bájí, že utatá hlava její hned zase naroste.

Nebylo mu tedy nic více k smíchu a nic více zábavou. Paní Duchoslavová ani Julinka nepřekážely mu, nestaral se o nic, co se děje v jeho domě. Díval se sice trochu, odkud kuchař a komorník peníze berou, pak ale pomyslně si, že z milého paláce asi ku konci rozkrádají, kde co mohou, nebránil jim v tomto šlechtěném zaměstnání. Díval se v duchu lhostejně na vzrůstání povodně, přál si toliko jedno, aby se naskytla nějaká pořádná příležitost přes tu řeku Styx. Bylo tak smutno shasiti ten kahánek života ve vlastní toliko společnosti; k takovému činu je bojiště něco krásného, neb aspoň rvačka nebo neštěstí na železnici.

Ale sám a sám, toť jako když se kdo opije při zavřených dveřích.

Zazvoněno silně dole u vrat. On si toho nepovšimnul; odloživ vyhaslou dýmku obrátil se ke zdi doufaje, že usne.

Viktorin stoupal mezitím na schody ku své matce. Medusiny hlavy nemohla tato leknouti se více než pohledu na syna. Ji netěšilo ani trochu viděti ho, býti mu na blízku. Nic neuvádělo jí na paměť jeho zjevení než malinký nuzný ten pokoj, v němž měla nyní přebývat. Seděla právě u mramorového krbu na křesle trochu vybledlém sice, ale měkkém a příjemném, růžemi vyšíváném něžnou někdy rukou Vrbnovy dobré matky.

Až do její komnaty nebyla posud vnikla loupeživost služebnictva. Mělať tu kolem sebe zrcadla, koberce, malby, sochy a příjemné pohodlí, dýchala v prostoru vysokém, vzdušném. Řemeslný hluk, pokřikování dětí chudiny nevnikalo až sem. V tichých zaskleněných chodbách rozléhal se každý krok.

Posud neviděla stará rozmazlená paní, že půda i tohoto bohatství již se řítí, že i tomuto zvoní umíráčkem. Nevycházelť ze své komnaty, milkovala se s ní a se vším její přepychem. A hle, tu stál ten neuprosný syn a chtěl ji odvésti z ráje ven na strniště těžké práce a trpké pro ni nouze.

„O nač jsem jej porodila!“ pomyslíla si tato hrozná sobkyně. On pravil nevyčítaje, nepřipomínaje ničeho: „Přicházím pro tebe, matko; pojd', přeju si, aych se zde nemusel zdržeti.“

„Nyní, okamžitě? Toho si nežádej, Viktorine, nejsem připravena. Musím nejdříve zpravit Vrbnu o svém odchodu, pak složí Julinka moje věci. Pozejtří tou dobou přijed' pro mne, budu tě očekávat.“

Viktorin sáhl si na horoucí čelo: „Matko, prosím tě, pojd' se mnou hned,“ řekl po dlouhém pomlčení.

Tu vyletěla Julinka z vedlejšího pokoje jako had. „Což neslyšíte, že milostivá paní nyní nemůže,“ vyjela naň. Viktorin pokládal si právem tento okamžik

*

za nejtěžší svého života. Trval ve strašném mlčení, ale přistoupiv zvolna k matce vzal ji něžně za ruku a pod paži. „Pojď se mnou,“ řekl šeptem, ale znělo to významně. Obrátiv se pak k Julii křikl tím hlasitěji: „Podejte klobouk!“ Paní Duchoslavová polekána jeho počínáním poslechla ho a vstala.

„Půjďme pěšky, jezdění již přestalo,“ řekl jí Viktorin.

Julinka ale, jako pro klobouk, odskočila zadními dveřmi k Vrbnovi volajíc: „Je zde Viktorin, chce nás unésti odtud, nepusťte nás!“

Tu musel Vrbna při všem spleenu přece usmáti se. Vstav rychle zamyšleně se zastavil.

„Tedy Viktorin, ten Viktorin?“ tázal se a snažil se přijíti do hněvu. Rozpomenul se, jak vítězně byla Virgina řekla: „Nyní jedu ke svému Viktorinovi,“ právě když on byl myslil, že u ní nad ním zvítězil. Na všecko si zpomněl schvalně, co ho kdy mrzelo, na pensi, kterou mu Křepinská nabízela tak žebrácky, zatím co Virgina za svého muže ohněm a vodou kráčela. „Ano, je láska, a ti dva ji k sobě mají,“ řekl si v duchu, jen aby se ještě více rozzlobil. „Ty ale, Vrbno, tys lásky nepoznal.“

Dobře tak, oheň vzrůstal.

„Tedy je tam ten pan Viktorin, žádá si svou matku ode mne. Ha, ha, ha! Předce jednou jsem nad ním zvítězil, jeho matka mě stokrát více miluje než jeho. Bez rozmyšlení obětovala by jeho mně. Ale co je to platno? Ano, kdyby byla bohatá, nyní co je vdovou —“

Spleen se ho znova chápál.

„Pojďte, Julinko, řekneme Viktorinovi svoje mínění.“ Vzal dvě bambitky pod kabát.

Julie zhlednuvši naň vytřeštila zrak. „Pane hrabě, nechte těch zbraní zde!“ zkríkla, ale on byl napřed

již ze dveří. Jako zuřivec vrazil do komnaty paní Duchoslavové. Konečně našel tu žádanou příležitost dostat se přes moře věčnosti, a bez rozumu, bez rozvahy, máje toliko jediný úmysl svůj na zřeteli, začal s Viktorinem hádku. Tento drže svou matku v náručí bránil se mu chladnokrevně, považuje ho za opilého. Mezitím Julie ve svém strachu, ne o Viktora, ani právě o Vrbnu, ale vůbec z krve a vraždy, celý dům svolala. Kdo kde byl, přiběhl zabránit neštěstí. Již byl ale Vrbna paní Duchoslavovou synovi její z náruče vyrval vtisknuv mu do ruky bambitku. Namířil na něj, Viktorin nevěda co činí, v bezděčné obraně spustil také, a oba mužové sklesli v krvi své na zem. Ženské křičely pronikavě, zmatek byl hrozný.

Virginia netušíc ani zdáli nové neštěstí studovala ve svém malém příbytečku, při čemž vyšívala na batistu něžná kvítečka. Toto vyšívání bylo zaměstnáním prozatímním, co dále přijít mělo, bylo její a Křepinské tajemstvím.

Než do Prahy z Libějic odjeli, našly Křepinská i Virginia dosti času k výměně důvěry. Virginia jsouc vyzvána zpívala před umělkyní, zkoušela přednáseti nějakou deklamaci.

„Ne, Virginko,“ pravila k ní Křepinská, „vy nebudete prodávat nitě neb vyučovat děvčata pletení punčoch, vy budete za krátko hrát na místě mne. Posud nikdo není na mém místě, a já vám je zachovám.“

Tak jsou ženské vrtkavy. Křepinská oznámila ředitelstvu divadla, že cítíc se náhle zotavenou, ještě několik měsíců hrátí miní, až by za ni našli náhradu.

Již to věděli v Praze, jen Vrbna nestaraje se mnoho dní o nic nedověděl se toho; snad byl by ještě zastavil svůj spleen na nějaký čas. Věděl jen, že jeho

Libějice náleží jeho ženě, aniž by měl on sám přistupu do bývalého domova.

Virginia učila se tedy tajně a horlivě, užívajíc každé chvíle. Nemusela se mnoho učit. Nalezala na dráze svého zasvěcování se v umění při každém kroku drahou vyplakanou perlu z opravdovosti lidského žití a utrpení. To obětované, zakopané nadání vystoupilo z plamenů žertvy co fenix nedotknutelný. Zdálo se, jakoby nebyla ničeho promeškala, posud byla mladá a všecky vlohy její byly v plném rozkvětu. Jen prostoduchá, posvátná ta radost, která by ji byla zahřívala, kdyby byla mohla v mladistvém zápalu oddati se umění bez překážky a starosti o vezdejší chléb, ta byla na věčné časy ta tam, o tu byla ošizena.

Však ona ani na to nevzpomněla, neúčtovala s radostí a žalostí, a třebaš učila se nyní jen pro vezdejší chléb a k vůli výživě, předce nebyl setřen pel s její nadání, a evičeno, voláno, nepotlačováno jsouc vyše-hávalo z její ňader velkými zářícími plameny.

Pod její oknem zastavil se vůz, ona si toho nevšimla, až slyšela kroky po schodech. Napřed vešla paní Duchoslavová, podporována Julinkou, pak vrávorál do dveří Viktorin na smrt bledý, veden komorníkem hraběte Vrbny.

Ještě nebyla míra naplněna. Neštěstí ještě kráčelo v zápětí milujících se těchto manželů, nenasytné a krve-žíznivé. Zděšení Virginino bylo mlčenlivé, jen v prsou vířilo jako běsův rej, když dílem komorník, dílem Julie a zoufalá matka událost vypravovali.

Viktorinova rána byla nepatrná, ale Vrbna byl mrtev a vesloval již na moři věčnosti, jak tomu byl chtěl.

Co je srdci nejbližší, to pocítujeme nejdříve a skoro jedině. Virgině padlo na srdce jen jedno, jak

snese Viktorin nový bezděčný zločin svůj. On, jenž si nebyl měl, jak myslila, s otcem čeho vyčítat, churavěl na duchu výčitkami přeútlého svědomí. Virginia očekávala s jistotou, že od té chvíle nastane v něm úplná šílenost. Neodpovídala ani slova na celé strašné vypravování, prosila temným hlasem Julii, by připravila paní svou do postele, učinila totéž s Viktorinem, vyslavši někoho pro lékaře. Když to ale zařídila a komorník také se vzdálil, nemohla více se udržet a sprásknuvši ruce přede tváří sklesla vedle jeho lože na kolena.

Viktorin na ni hleděl láskyplnými pohledy při všem její počínání a nyní řekl svým zvučným bývalým hlasem, jež dávno od něho slyšeti nebylo: „Virgino, buď zmužilou. Jsme svoji a musíme platit velkou daň za lásku svou. Byli bychom příliš šťastnými.“

„Viktorine, takovou myšlenku máš nyní?“ ona na to nevědouc, jak se jí děje, a vyčítajíc mu skoro to co řekl. Pohleděla na něj s úzkostí obávajíc se, že blouzní, on však byl pokojný, určitý a při dobré paměti.

Uzdravil se brzo. Byl povolán před soud, který jej uznal nevinným dle výroku svědkův. Virginia byla tenkrát malomyslnější než on. Že byla ta jeho milovaná ruka byt nuceně vraždila, bylo hroznó. Jiný, ještě hroznější výjev připravila rodině této matka Viktorinova. Leželať od svého návratu z paláce Vrbnova neustále v posteli, nemluvic ničeho, ač lékař tvrdil, žeby mohla vstáti. Když pak doslechla, že Viktorin se dostavuje k soudu, náhle se objevila na prahu svého malinkého pokoje jako zjevení.

„Jdu s tebou k soudu,“ pravila k Viktorinovi; „budu svědčiti, že jsi vrahem dvojnásobným jak svého otce, tak Vrbnovým. Již vím, proč jsi div nešílel po smrti otcově, znám tě, jak jsi k otci býval, nechtěl jsi asi povoliti, nevím z jakých vrtochů tomu, co by bylo otce

spasilo. Ano, jen se dívej, otec mi nic nevypravoval, ale je mi to jasno, že to jinak nebylo. S otcem jsi začal a u Vrbny ti bylo již snadno pokračovati. Jsi vycvičen ve svém vražednickém řemesle.“

Při těchto slovech byla Virgina tak bez sebe, jak tomu nikdo od ní zvyklý nebyl. Její žal byl tak prudký, že se zdálo, jakoby všechny hráze až potud s rozvahou kladené byl přetrhal. Vášně tato měla na starou paní více účinku, než by byly měly rozumné důvody.

Bázlivě pohlédla na mladou ženu, která roztahovala před manželem ruce jako na obranu proti matce jeho, a když Virgina zvolala: „Jen přes mou mrtvolu půjdeš synu svému ublížit; kdyby celý svět a sama matka jej obviňovala, ano kdyby i vinen byl, zůstanu mu já, a já dovedu zastati se ho,“ vrátila se do postele své.

Viktorin byl ale méně pohnut obviňováním matčiným, než Virgina se obávala.

„Poprvé,“ řekl, „pozoruji při své matce bystrozrak. Pronikla dobře, jak se věci mají.“ S tím odešel klidně z domova.

Stará Duchoslavová nevstala již z postele. Byla to táž postel, kterou doma mívala, nechali ji podušky, její a hedvábné pokrývky, kromě toho bylo však ve světničce chudobné nářadí. Nikde nemohla tedy zdomácněti než ve svém lůžku.

Virgina nemohla dočkati se návratu Viktorinova, a byla by spěchala za ním, kdyby nebyla myslila, že musí střežiti svou tehýni. Viktorin byl však jako znova vyléčen po tomto hrozném skutku. Soud ukončil se, a starosti života otvíraly se před manžele.

„Milá Virgino,“ řekl Viktorin své ženě tiskna ji k srdci, „jsme u začátku, ale jsme svobodni.“

XLIX.

Křepinská náhle vdovou, Virginin manžel vrahem její chotě, smutek a zděšení, starosti a obtíže, jak srovnávalo se to s uměním divadelním, v němž Virginia byla doufala ne více co v povolání své, ale co v užitek své rodiny. Netroufala si navštívit Křepinskou a slyšela, že tato se vrátila před počátkem pohostinských her zas do Libějic. Znova bylo lze diviti se vrtkavosti ženské a rozmarnosti velké umělkyně.

Virgininy uplakané oči nořily se celé dni a část nocí do pracného vyšívání. Byl to smutný začátek, ale Viktorin byl nyní zde v plné síle a s pevným úmyslem nesklesnouti. Měl svou studovnu nyní v jizbě, která byla zároveň ložnicí a dětským pokojem. Knihy jeho padly v obět tak dobře jako všecko jiné; musel si ty, které potřeboval, pracně shledávati po veřejných knihovnách. Ale práce jeho vzrůstala. Duch jeho byl jako znova přetvořen a jako v ocel ukován. Byl konečně vymaněn z pochybností a uznal, že člověk náleží přítomnosti a budoucnosti více než minulosti, že lítost minulých skutků jen tolik ceny má, co povzbuzuje ke skutkům lepším. Člověk nemůže se sprostiti této lítosti, jakby chtěl, protože se považuje za stvoření nadané svobodnou vůlí. Zatím jest doháněn celkem událostí co odvislý člen svého pokolení a tohoto pokolení proměn, zápasů a pokroků. Tato odvislost někdy nás děsívá, zdá se nám, že můžeme ruce vložit ve klín a čekati ve všem, jak osud rozhodne. A přece skládá se ten osud toliko z působení našeho, řídí se myšlenkami našimi, jen že ne jednotlivců, ale z kombinace všeho myšlení. Jsme tedy přece svobodni, vyšinemeli se na výši rozvahy, ale jen tenkrát a s touto výminkou. Nemůžeme předvídati osud ani osudy, ale volno jest nám pronikati je, vyznati se ve zdánlivé matenici udá-

lostí, a volno jest nám státi se uvnitř nezávislymi na vlivu štěstí a neštěstí opanováním sebe, uspokojením se a uznáním, že v pravé vyzkoušené obětivé lásce přebohatá náhrada za všechny svízely se skrývá. Proto musíme umět myslet, žít a chtít milovat, ať již ten předmět je muž nebo žena, dítě neb stařec, národ nebo člověčenstvo, veleduch nebo snad jen věrné, němé, ubohé zvíře.

Vedle své hlavní práce napsal Viktorin tenkrátě pojednání o trestech, ve kterém snažil se prohloubati problem o svobodné vůli, pokud jeho zkušenost a rozmyšlení stačilo. Vyplývalo z toho, že trest každý, počínaje od malého dítěte až k zatvrzelému zločinci, jest pouhou pomstou těch, kteří se cítí slabými změniti, jakby se jim zdálo záhodno, celou od přírody a osudu ukovanou nepoddajnou bytost lidskou. Na místě trestů navrhoval samé a pouhé poučování, při čemž uváděl příklady, jak to počítí zas od malého nevinňátka až ku prohnanému lotru.

Jeho spis byl vydán a za utopii prohlášen; jeden duchaplný kritik ale pravil, že z utopií myslitelů praktické zákonodárství odjakživa se učilo.

Některé hodiny vyučování nyní šťastněji než před lety se hodící pomáhaly mezi pracemi těmito, aby poněkud uhradily domácí potřeby skromnou ženou obstarávané až do nejhrubší práce, a byl to pravý div, že ubohé ty ruce po takové práci zas nejjemnější jehlou vládnouti dovedly. Viktorina soužil nyní jedině los jeho ženy. Nedovolila si více ani čísti, aby se všechna duchem i tělem jemu a rodině obětovala.

Staral a tázal se jí neustále na její plány, které ještě nedávno tak nadějně byla projevovala; an sám byl posud chorým, vyzradila mu své pokusy v divadelním umění, a kterak posledním neštěstím věc se

stala nemožnou. Nyní záleželo na něm, aby jí splatil její uznání schopností jeho uznáním a povzbuzováním; aby jí vrátil důvěru a neodvislost úsudku, čím se byla vyznačila, když jej sama matka vraždou vinila. Bylo mu odhoditi k vůli ní poslední zbytek předsudku a sám jí klestit dráhu uměleckou. Vyměnil s Křepinskou mnoho listův, v nichž ji odprošoval za mnohé provinění na ní a za provinění poslední. Divným řízením byly to skutky nepřátelské a v účinku přece blahé. Rozmlouvali o tom písemně tak dlouho, až přemohli všecky útlocitné námitky a bolestné rány tak, že uznali se stanoviska samé mravnosti, že jim nestojí nic v cestě, aby si byli vzájemně prospěšnými.

Křepinská konečně dostála slovu a nastoupila řadu pohostinských her po svém odstoupení. Při tom byla učitelkou Virgininou. Při posledním vystoupení její bylo ohlášeno první vystoupení její žákyně. Byla to Virginia, hotová konečně se školou života. Byla to perná, nesmiřitelná škola, běhy křivolaké a unavující, ale žačka přemohla vše bez unavení. Její síla zas vypučela, umělecké nadání znova vykvetlo, její hlas, vzezření i pravdivost činily z ní velký zjev hned při prvním vystoupení. Když ale po představení odstoupila, vrhla se Křepinské kolem šíje řkouc: „Málem bylo by bývalo pozdě!“

Byli každý ve svém proudu, jak Viktorin, tak jeho žena. Tak o tom byli blouznili v sadech Vlnotínských. Podporovali se, rozuměli si jeden druhému, a čím více na ty dva šťastné lidi myslím, tím neodbytněji tane mi na mysli porovnání s manželi, jak vesměs je spatřujeme; tu zdá se, že tito činí pravidlem opak toho, co mladí Duchoslavovic manželé.

Při vši lásce brání jeden druhému, aby každý zvlášť se nevyvinul; jeden druhého chce obětovat úzkým mezem domácím; nejen muž ženu, i žena muže

zdržuje při duševním vzletu. On poutá ji v obmezenost domácí a udržuje ji v ní; ona, jemu za to nedá, aby se vyšinul nad všední kruh svého zaměstnání. Žárlí s každou snahou, která nečelí k užitku zájmů rodinných, a povzbuzování, které muž od ženy tak rád přijímá, jako ona od něho utvrzování a posilnění, nepřichází se žádné strany.

Začtme k Holým. Byli znova šťastni a zůstanou šťastnými, nestihně-li je nikdy opravdová pohroma. Při takové těžko se zpamatují.

Holý býval nadějný, duchaplný mladík, nyní byl člověkem jak lékařem praktickým, rozumným, ale o vyšších zájmech, vědeckých pracích již nikdy nesnil. To byly pro něj upomínky jako na dětské hry. Výměna myšlének nestala se zvykem mezi ním a jeho ženou, přítel nebýval mu po ruce, a byl-li na blízku, měl jiných svých zájmů dost. Byla to pak jenom náhoda, našel-li koho, s kým mohl rozmlouvat o tom, co jej nejloub zajímalo, a když se mu to hodilo vždy řídicěji, odvykl tomu docela. Žena, s tou rovnoběžnou, věrnou drahou podle dráhy jeho, s tím společným zájmem, s tou láskou k němu bez vytáčky, jaké přátelství mívá, byla by bývala přece osobou nejvhodnější, aby vzala i povinnosti přátelství duševního na sebe. Snad byla by se dala Ěmilka k tomu aspoň z části odchovat, on ale nechtěl, nebyla mu sourodá. Nuže, zůstalo to, jak sám chtěl.

Držíc se pravdy, jak ji v žití vidím, nehodlám vyloupati odstrašující příklad z tohoto manželství, aby se mi snad do mé tendence hodil. Nechám ten obraz ze života, jen jaký je dle přírody.

Holých byli a zůstali šťastnými, vychovali krásné, zdárné děti, dosáhli vysokého stáří ctění jsouce v celém okolí. A nepřipouštím ti ani, mladá přítelkyně, že

někdy potajmu vzdychl Holý: „Kéž jsem na místě Viktorinové!“ — Holá: „Ach, jak je Virgina šťastná!“ Ani pomýšlení o tom, ti by se ti vysmáli za takovou domněnku. Jako zlého ducha byli by se zhrozili podobných osudů. Co jen od nich žádáš? Byli úplně spokojeni.

Zvykej, moje drahá, myšlénce, že prostřednost pluje nejpohodlněji k cíli, a odnauč se divit se tomu a jí toho závidět. Vždyť nemá nad své pohodlí již ničeho, coby ji nadechlo, slzy nadšení vylákalo, ku předu pudilo a na výše myšlének vynášelo. Proč nebyla by šťastna v tomto měkkém pohodlí?

Láká-li tě při všem neštěstí a starostech dopro-
vázejících je do starých let osud Duchoslaveů, rozlušti si sama tu hádanku.

L.

Nemohu se domyslit, jak by byla Mařinská snášela všechny ty hrozné věci, jež v rodině se udávaly, a nebyla-li by ji ranila mrtvice při doslechu, že se stala Virgina přece, a to teprva nyní, vdaná s dítětem, druhdy klášternice, herečkou, kdyby se nebyla postarala mrtvice o jinou obět. Stihla Mařinského v plné síle mužné, právě když byl nedávno jmenován radním. Byl jako dítě, nemohla rukou užívat, ani bez vůdce choditi.

Povýšení jeho na radního bylo ctižádosti Mařinské nemalým triumfem. Naléhala nyní usilovně, aby rodiče přece jen Libějice opustili a k ní se přestěhovali.

Nyní vypadalo vše jinak. Mařinský musel jíti na odpočinek, a jeho čilá, duchaplná žena stala se jeho ošetřovatelkou, to bez lásky, z pouhé povinnosti, ale ona jednala tak, žeby nebyla mohla z lásky nejvroucnější lépe svůj úkol plniti. Ještě nedala se zlomiti a

zůstala vzpřímena i krásna do pozdních let. Držela se pořád svých zásad, neupouštěla za mák od svých úsudků, ale dceruška její vše bořila a všemu odporovala, co maminka co zákon tvrdila.

Bylo to děvče těkavé, živé, svěhlavé, ale ku podivu, matka nechávala jí platit více než ona matce.

Jak mohlo to býti při Linině povaze a zásadách?

Zabíhala daleko na suchoparné cestě holých povinností, příroda volala ji nazpět jmenem dítěte. Jenom nezboudí-li dítě v opačnou protivu. Není nemožno, protivy se sbíhají. Tak říkávala matka Marince: „Ne, zapovídám ti to, ty nesmíš do Prahy se slečnou Křepinskou, tím méně viděti svou tetinku na divadle vystupovat. Jaký to skandal, můj bože, nevidélas, co jsem se k vůli tomu naplakala?“ Když ale viděla pak dcerušku několik dní smutnou, netečnou, jako ztracenou v tom tichém domově při churavém otci, neodolala, a Marinka jela s Křepinskou a viděla umění tety Virginie. Smířilať Marinka svou matku s Křepinskou, smířovala ji dále. Snad nabude časem matka smířena se životem opravdového vlivu na divokou povahu dítěte.

Mařinskou smířovala dále s Křepinskou jistá pověst, že totiž jest zasnoubena s Pavlem Jarým. Tak nabyla by hodnosti v očích Mařinské, a tato vážila si také nemálo, že sňatkem tímto část Libějického území se opět spojí.

Pověst se potvrdila. Pavel zůstal si stejným; ona byla nyní volna, její srdce nebylo již stísněno a děleno, jeho rány nebyly více obnovovány, již léčil je čas. Poznala až pozdě přece konečně lásku.

V Libějicích zalidňuje se v zámku každým rokem více. Manželé Jaří netrpí žádných aristokraticky prázdňných prostorů. Vnitřek představují v pohodlné příbytky, a toliko knihovna a divadelní síň ve vrchním

patře mají svoje právo, avšak jen s výminkou tou, aby ani ony v prázdnotě a prachu se nepohrřbávaly. V nich je stálý ruch a návštěva.

Mařinských přestěhovali se z Vlnotína do jednoho z těchto příbytků. Že pak si dala Mařinská říci? Inu, Marinka tomu ~~chtěla. Ubohé ošetřovatelce~~ muže zpola jen živoucího je tam volněji a veseleji.

Jednoho léta očekávali na Libějice vzácné, přemilé hosti, rodinu to Duchoslavovic.

Tito byli ve smutku. ješto stará paní Duchoslavová zemřela, aniž by po kolik let ze své postele byla vstala. Nemluvívala s nikým a přijímala jen jednu návštěvu, a to Julinku. Tato sedíc u ní vypravovávala jí všelijaké novinky, načež odcházejíc žádávala od Viktorina neb od Virginý nějaký dárek. Chodila takto od známých ke známým, a zdálo se, že při té žebrotě nouzi netrpí. Byla ve svém zašlém podivném obleku, se žlutým klo-boukem na jednu stranu skrouceným na posměch po-uliční mládeži; brala pokřiky tohoto posměchu za známky obdivu a povídávala posud o svých ženiších a milencích, často zpomínajíc na krásného Srdínka a litujíc, že nikdy se nedověděla, kam se poděl. Nosila jeho prstýnek kolem krku na šňůrce; byla by jej sice kdysi prodala, ale tu se dověděla, že není z dobrého zlata.

Duchoslavovic přijeli tedy do Libějice, a z daleka kynul jim starý zámek, jenž lhostejně po krajině již se nerozhlížel. Vypadal živě a vesele.

„Vidiš, vidiš jej?“ volala Virgína ukazujíc jej Blaženě.

Přijeli a ubytovali se v pokojích s vyhlídkou do lesa, s východem do zahrady. Byli jako ve přístavě po mnohých bouřích. Věděli, že nikdy není konce život-nímu vlnobití, že není kmeta dosti starého, aby jej

Ženská bibliotéka.

Redakce: Žofie Podlipská.

Vychází ve svazcích skvělého vydání po 30 kr. r. č.

Na 6 svazků předplácí se 1 zl. 70 kr. (poštou 2 zl.) Na 12 svazků předplácí se 3 zl. 20 kr. (poštou 3 zl. 60 kr.)

Dosud vyšlo:

Svazek 1. a 2. obsahuje velezajímavé dílo:

Žena ve společnosti lidské,

zvláště v Anglii a v Americe.

Od Karla Jonáše.

Svazky 3., 4., 8., 9. a 14. přinášejí důležitý a krásný spis:

3 let probuzení.

Tento spis obsahuje tři knihy, a sice:

1. kniha (sv. 3. a 4.): *Paměti a korespondence*

Antonie Čelakovské z let 1839—1844.

2. kniha (sv. 8. a 9.): *Listy Františka Lad.*

Jonášovy Rajske z let 1844—1845.

3. kniha (sv. 14.): *Vzájemné dopisy Antonie*

Čelakovské a Boženy Němcové z let

1844—1848.

Svazky 5., 6., 7., 10., 11., 13. a 16. obsahují nový původní

Quod a nadání

od Žofie Podlipské.

Q letoráok

Od Dra. Jos. Durdíka.

Ze Šumavy.

Basuše Elišky Krusmohorské.

Dovolujeme si upozorniti, že postarali jsme se o

skvělé, vkusné desky (lipské)

z časopisů jednotlivých spisů „Ženské bibliotéky“. Na skladě jsou
tesky na Jonášův spis „Žena ve společnosti lidské“ za 70 kr.

„Ženskou bibliotéku“ lze dostati ve všech knihkupectvích,
zejména však u podepsaného nakladatele:

J. Otto

v Praze, Václavské nám. č. 24.

Digitized by Google

www.libtool.com.cn

vlna událostí plná ze zátiší někdy znova nevyburcovala do věčně neukončeného románu, jímž je žití.

Nadarmo domníváme se v životě svém, že jsme u cíle a se vším hotovi. Co nevidět začíná nové jednání pokračujícího dramatu.

My ale, jež vkládáme v rámec románu kus toho pestrého žití, odstupujeme rádi ve chvíli, kdy ono vlnobití životní na čas se stišilo, kdy životní lodi do přístavu vpluly a příměří nastalo v zápasích o vezdejší pobytí, o povznešení tohoto postavení, o dosažení nejvyšších pokladů lásky a osvěty.

Pozvání ku předplacení

na

nový nepolitický obrázkový časopis humoristický:

PALEČEK.

Redaktor: JUC. Jos. Štolba.

Počal vycházeti začátkem října 1872.

„Paleček“ přináší veselé, zajímavé čtení pro každého, humoresky, básně, anekdoty, žerty, vtipy, rébusy, hádanky atd. atd. z větší části ilustrované.

Pro část obrázkovou získány jsou nejlepší naše síly umělecké.

„Paleček“ vychází každý týden o jednom archu 4° na pěkném papíru, vždy s četnými obrázky.

Mimo to vychází každé 3 neděle v sešitech o 3 číslech týdenního vydání. Sešity prodávají se po 30 kr.

Na „Palečka“ předplácí se

na čtvrt roku 1 zl. 25 kr., s pošt. zásylkou 1 zl. 45 kr.

„ půl „	2 „	50 „	„	„	2 „	90 „
„ celý rok	5 „	— „	„	„	5 „	80 „

„Paleček“, nový nepolitický obrázkový týdeník humoristický, vyniká, jak z dosud vyšlých čísel souditi možno, bohatým obsahem a velmi pěknou úpravou. Obrázky jsou vesměs velmi zdařilé, humoresky a kratší žerty i vtipy vybrané, tak že redakci i nakladateli jen gratulovati můžeme k pěknému podniku tomuto. Jak se dovídáme, těší se též „Paleček“ ze zasloužené přízně a přibývá mu co den odběratelův. „Paleček“ přináší jen články i obrázky nepolitické, tak že má cenu trvalou, což ovšem velikou jest výhodou pro odběratele. Co se obrázků týká, účastní se nejprvnější síly umělecké podniku tohoto. „Paleček“ jest při pěkné úpravě a bohatém obsahu svém též velmi laciný a předplácí se i s poštovní zásilkou na čtvrt roku pouze 1 zl. 50 kr. Přejeme „Palečku“ hojných odběratelův a nejlepšího zdaru.

(„Pozor“ č. 94.)

Předplatné zasílá se s nadpisem:

Administrace „Palečka“

(knihtiskárna: J. Otto) v Praze
Václavské nám. č. 24.

Ženská bibliotéka.

Redaktorka: Žofie Podlipská.

Vychází ve svazcích (skvostné vydání) po 30 kr. r. č.

Na 6 svazků předplácí se 1 zl. 70 kr. (poštou 2 zl.) Na 12 svazků předplácí se 3 zl. 20 kr. (poštou 3 zl. 60 kr.)

Dosud vyšlo:

Svazek 1. a 2. obsahuje velezajímavé dílo:

Žena ve společnosti lidské,

zvláště v Anglii a v Americe.

Od Karla Jonáše.

Svazky 3., 4., 8., 9. a 14. přinášejí důležitý a krásný spis:

Z let probuzení.

Celý spis obsahuje tři knihy, a sice:

Kniha první (sv. 3. a 4.): *Paměti a korespondence Bohuslavy Rajske (Antonie Čelakovské) z let 1839—1844.*

Kniha druhá (sv. 8. a 9.): *Listy Františka Lad. Čelakovského a Bohuslavy Rajske z let 1844—1845.*

Kniha třetí (sv. 14.): *Vzájemné dopisy Antonie Čelakovské (Bohuslavy Rajske) a Boženy Němcové z let 1844—1849 a některé dopisy z r. 1848.*

Svazky 5., 6., 7., 10., 11., 13. a 16. obsahují nový původní román:

Osud a nadání

od Žofie Podlipské.

Svazek 12.

O letorách.

Od Dra. Jos. Durdíka.

Svazek 15.

Ze Šumavy.

Básně *Elišky Krásnohorské.*

Dovolujeme si upozorniti, že postarali jsme se o

skvostné, vkusné desky (lipské)

k vazbě jednotlivých spisů „Ženské bibliotéky“. Na skladě jsou desky na Jonášův spis „Žena ve společnosti lidské“ za 70 kr.

„Ženskou bibliotéku“ lze dostati ve všech knihkupectvích, zejména však u podepsaného nakladatele:

J. Otto

v Praze, Václavské nám. č. 24.

www.libtool.com.cn

89092546233

b89092546233a

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

B89092546233A

www.libtool.com.cn

Digitized by Google